

K 595
3

საქართველოს სსრ-ის ისტორიის და სოციალური
სწავლათა ინსტიტუტის გამომცემი

საძროველო სსრ-ის

ტომი I.

განთავსება მეორე

წიგნი I.

ს. თაყაიშვილის რედაქციის

თბილისი 1929

Edition de la Société géorgienne d'histoire et
d'ethnographie

LES ANTIQUITÉS GÉORGIENNES

TOME I.

ÉDITION DEUXIÈME

LIVRE PREMIER

Sous la rédaction de M. E. Takatchvili

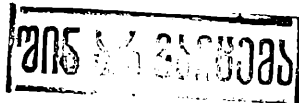
TIFLIS 1929

საქართველოს სიძველენი

ბ. კ. 595
3

1. სიგელი, 107 X 22 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ მრგვალის და ლამაზის მხედრულის ხელით. თითოეულ სიტყვის შემდეგ ნამდვილში სამ-სამი წერტილია, რომელსაც ჩვენ არ ვიცავთ. სიგელი ეკუთვნის ა. გ. წულუკიძეს და დროებით ხონიდან ჩამოიტანა ტფილისში ა. ვ. ქუთათელაძემ და გადაწერილი გადმოგვცა. ქორონიკონი სიგელისა უჩვენებს 1451 წელს, ხოლო მეხუთე ინდიქტიონი გიორგი IX მეფობისა ცნობილის ქრონოლოგიით უდრის 1450 წელს.

1451, ივლისის 1. ქ. სახელითა ღმთისათა გიორგი მეფეთა მეფისაგან, იესიან, დავითიან, სოლომონიან ბაგრატიონიანისა, ნებისა ღმთისათა აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა და სომეხთა მეფისა, შანშა და შარვანშა, და ყოვლისა აღმოსავლეთისა, ჩრდილოეთისა ვიდრე დასავლეთამდის ფლობით მტკიცედ თვთ კელმწიფედ მფლობელ მპყრობელთასა, მოვიდეს წმუ ჩუენსა ჩუენნი დიდად ერდგულნი და თავ-დადებით ნამსახურნი და ჩუენისა და ტახტისა უზედაე ყოფისთვს დიდად ჭირ-ნანახნი წულუკისძე ვირშელი და მისნი შვილნი ვალადემურ, სალუკაზან, ბევროზ, ბეჟან და სიაოშ გუაჯანეს და მოგუაკსენეს, რათამცა მრავალთა ერთგულობა ნამსახურთა მათთასა შეგუეწყალნეს, სიგლითა ამით დაგუემტკიცა და მათთვს მათისავე მკუიდრისა და ნასისხლისა და გუარეულად მათგანვე ნაქონებისა მამულისა წყალობა გუეეო, დაგუაჯერა ღნ და ვისმინეთ აჯა და მოკსენება თქუენი და მოგობოქეთ თქუენი მკუიდრი და ნასისხლი მამული, და ყოვლისა აღამის ტომისა მონათესავისა კაცისაგან მოუდეგარ მოუსარჩელი სოფელი იწა მისითა მიდგომითა და გასათუალავითა, მზღურითა, მითითა, ბართა, წყლითა, წისქუილითა, ველითა, ვენაკითა, სუანითა, ტუითა, სანადირითა, ჭაღითა, სათიბითა, სანადირითა, შესავლითა

და გამოსავლითა, სძებრითა და უძებრითა, საკმრითა და უხმრითა, მათითა ჭურ-მარნითა, სსახლოთა და მისითა სამართლიანითა, ერთობ სრულად და უკლებლად გქონდეს, ვითა თქუენსა მკუიდრსა და ნასისხლსა მართებს. აგრე ვერა ადამის ტომი კაცი, ვერ თავადნი და დიდებულნი, და ვერ აზნაურნი, და მათ უქუედაესნი ვერას ჟამის გამცუალებისათჳს ვერაოდეს ვინ მოგერხოდეს, და ვერც ვინ გეცილებოდეს, და თუ ვინ მოგერხოდეს, ჰირნი და ჰასუხისა გამცემნი ჩუენ ვართ, და თუ ვინმე ამა ადგილისა და სოფლისა გაცემულობისა წიგნი და ნიშანი ვინმე მოიღოს, ამა მტკიცითა სიკლითა გაკუიცულებია, და მტკიცე ესე ოდენ არის, ამაღ რომე მკუიდრი და ნასისხლი თქუენი და თქუენისა სახლისა უფილა, და თქუენგან მეტის სხუასა კაცსა არავის მართებს, ჰანანი და მამა თქუენნი ჩუენსა დიდსა სამსახურსა და ერთგულობასა შიგან დაკოცილან, და ჩუენთა გუართათჳს მრავალი უმსახურებია, და თქუენ ობოლნი და წურილნი დარჩომილხართ მას დროსა და ჟამსა შიგან. მეჟმობით თუ ვისმე ესე თქუენი მკუიდრი და ნასისხლი მამული სოფელი იწა გამოეურგოს და ეშოგნოს მეფეთაგან, მაშინცა დიდი ძალი და უსამართლო გჭირვებია, არა თუ აწ თქუენსა მკუიდრსა და ნასისხლსა ამა მამულსა სოფელსა იწასა მოგასარჩლოთ და ძალად და უსამართლოდ ნაქონებისათჳს ვისმე სხუასა კაცსა სიკელი აეღოს, ტუუვილია ცუდი და უსამართლობა არის, და ამა ჩუენმან მტკიცემან სიგელმან გატეხოს იგი; და არავინ გუიბრძანებია მშელი და მატეველი ამის ბბულისა ჩუენისა, არცავინ მეუბნებლე მავნებელ და მაკლებელი თუინიერ შეწევნისა და თანადგომის მეტი. გქონდეს თქუენ, ჩუენთა დიდად ერთგულთა და თავდადებით ნამსახურთა წუელუკისძესა ვირშელსა და თქუენთა შვილთა ვალადემურს, სალუჟასანს, ბევროზს, ბეჟანს და სიაფს, და თქუენთა მომავალთა უფელთავე, სოფელი იწა თქუენი მკუიდრი და ნასისხლი მისითა მზღვრითა, ველითა, ვენაკითა, წელითა, წისქუილითა, ტუითა, სანადირითა, ჭალითა, სთიბითა, საყანოთა, შესავლითა და გამოსავლითა, საკმრითა და უკმრითა, სძებრითა და უძებრითა, უუელათა მისითა სამართლიანითა ბბა ნიშნად გუიბოძებია, აწ ვინცა ნახოთ ბბა და სიკელი ესე შემდგომად ჩუენსა მომავალთა მეფეთა და დედოფალთა, ერისთავთ ერისთავთა, კარისა ჩუენისა ვა-

ზირთა, მოურავთა, კელისუფალთა, დივანთა და მოსაქმეთა, მეკ(უ)ლუ-
ხეთა, ჰურისა და საკლავისა მკრეფელთა, ტყუისა და მჰარავთ მქე-
ბართა, ცინისთავთა და ცინოახთა, მეჯინიბეთა, მერემეთა, ახორს-
ლართა, ბაზიართა, მესაბანჯრეთა და უფელთავე კარით ჩუენით წარ-
ვლენილთა, დაუმტკიცეთ, და ნუენ უშალავთ მტკიცედ ბზულსა ამას
ჩუენსა. და თქუენ, წმიდანო მეუფენო ქართლისა და აფხაზეთისა კა-
კოზნო, უჯუარობით დაუმტკიცეთ ბზული ესე ჩუენი. დაიწკრა ბზა
და სიგელი ესე ინდიკაციონსა მეფობისა ჩუენისასა „ე“, ქქნსა „რლო“,
ივლისსა წ, კელითა წირქუაღელისძისა რატისათა.

ბრძანება ესე გიორგის დაგუემტკიცებია (ხელჩართულად).

2. სიგელი, 121×20 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ ლამა-
ზის მხედრულის ხელით. თავში დახატულია მაცხოვარი, მარ-
ჯვენა ხელი ჯვარის სახედა აქვს და მარცხენა ხელში გაშლილი
სახარება უჭირავს შემდეგის წარწერით ხუტურად: „მოვედით ჩემ-
და ყნი ტვრთ მძიმენი და მე განგისუენო თქვენ“. მაცხოვრის
ქვემოთ ხუტურად (ნუსხური): „(ს)ახელითა სახიერისა, სამგვა-
მოვნისა ერთ“... შემდეგ დახატულია თვით მეფე გიორგი IX,
რომელიც ზის ტახტზე და აწვდის სიგელს ყურულს მარჯვენა
ხელის ზემოთ მეფის სურათს გარეთ აწერია მხედრულათ: „მე-
ფეთ მეფემან“. ორივე მხატვრობა ამ სიგელისა ჩვენ გადავადე-
ბიეთ ფოტოგრაფს ერმაკოვს. ეს სიგელი შეცდომებით დაბეჭდი-
ლია „ივერიაში“ 1886 წ. № 124 და „Кавказское Общество-
ние“-ში 1887 წ. აპრილს. ფრანგული თარგმანი მისი ბროსეს
შეუტანია თავის Introduction-ში. XCV--XCIX.

1460. სახელითა დმრთისათა ჩუენ¹⁾ ორსავე ტახტის [და] სა-
მეფოსა, ღიხთ იმერისა და ღიხთ ამერისა, აფხაზთა, ქართველთა,
რანთა, კახთა და სომეხთა, შანშე და შარვანშაე და სრულისა აღმო-
საფლეთისა და დასაფლეთისა თვთ ფლობით კელმწიფედ მტკიცედ
მზურობელმან, მეფეთ მეფემან გიორგი, და თანა მეტხედრემან ჩუენ-
მან დედოფალთა დედოფალმან ნესტან-დარეჯან და ქემან ჩუენმან

1) ეს სამი სიტყვა ხელჩართულია.

აღექსანდრე ესე მტკიცე და უცვალებელი წყალობის სიგელი ამისდ
ნიშნად გიბოძეთ ერისთვის შაღვასა და ღარგუელისა კითხვითა მათ-
სა მკვდრსა და თანა-აღზრდილ შეზრდილსა და ჰატიფცემულსა¹⁾
. ღსა მღღელსა გიორგის და თქუენსა ძმასა ავგაროზს და
რატის, და თქუენსა შვილსა დემეტრეს, და ძმის წუფლსა შიოს, თქუენთა
შვილთა და მომავალთა და²⁾ აბირონს, აბრაამს და სიამშს... გუარის-
სა თქუენისთა, მას ჟამსა ოდეს მოხუდით წინაშე ჩუენსა და გვა-
ჯეთ, რათამცა ჩუენცა სიგლითა ამით ჩუენცა ჰატიფ გუეცა და შე-
გუეწყალებით, ვისმინეთ აჯა და მოკსენება თქუენი, ვქენით მოკითხუ-
ლი და ძუელთა მეფეთაგანცა შეწყალებული იუო ცხრაზმა და თქუე-
ნი გუარისა კაცი მისი მონაზირე ყოფილას და მონასტრისა და ციხის-
სა შვილი და მქენებელი, აწ ჩუენცა შეგიწყალებთ და ძუელად გაჩე-
ნილი სისხლი გაგიანხლებთ და გაგიჩინებთ ასსამოცი (ასამოცი) ათასი
კილმანაური თეთრი ამა ჰირთა ზედა: თუ ვინმე კადროს და თქუე-
ნისა გუარის კაცი მოკლას, დიდითა შემოხუეწითა ასსამოცი (ასმო-
ცი) ათასი კილმანაური დაგიურფოს, თუ ვინმე კადროს ანუ ზედა და-
ესხას, ანუ ცოლი³⁾ [გაგიუჰატიოს, ანუ ცოლსა უცემოს] ნას
თქუენისა გუარისა კაცსა, ორმოც-და-ხუთი ათასი კილმანაური დაგიურ-
ფოს დიდითა შემოხუეწითა; თუ ვინმე სსახლესა ზედა დაგესხას და
აჯაფი წაგიდოს, იგივე ორმოც-და-ხუთი ათასი დაგიურფოს, და ნა-
ცურატი უკლებად შემოგაქცეს; თუ ვინმე მახჯლი შემოგდვას და და-
გჭრას, ოც-და-ათი ათასი კილმანაური დაგიურფოს; თუ ვინმე ისარი
გესროლოს, ორმოცი ათასი დაგიურფოს; თუ ვინმე ჯოჯი და ანუ ნა-
ხირი გაგიტეხოს, თორმეტი ათასი დაგიურფოს; თუ ვინმე თუალი
წამოუგდოს, სამოცი ათასი დაგიურფოს; თუ ვინმე ანუ კელითა და
ანუ ფერკითა დააშაოს, ორმოც-და-ათი ათასი კილმანაური დაგიურფოს;

1) ამას იქით ორი თუ სამი სიტყვა განგებ ამოფხეკილია.

2) ამას იქით ერთი თუ ორი სიტყვა განგებ ამოფხეკილია და ზე-
მოთ სხვა ხელით და მელნით ის ოთხი სიტყვა არის ჩამატებული, რა-
მელიც ამ სიტყვის შემდეგ არის მოყვანილი (ხელი თუმც სხვაა, მაგრამ
ანბნების ხასიათი იმავე დროსი არის).

3) ამას შემდეგ ერთი სტრიქონი გადასულია ეტრატის გადანაკეცზე.

თუ ვინმე საკიჩარი¹⁾ რამე დაჩინოს, ოცი ათასი დაგიურფოს; თუ ვინმე ცეცხლი სასახლესა შემოგაყაროს, რაცა სული ჯაღაბი სახლსა შინა იუოს, მისი სისხლი სამართლითა გაიბრჭოს; და, თუ ვინმე სასახლესა გარეთა ცეცხლი შეუღვას და დაწუას, ანუ საბძელი, ანუ ძნა, ანუ თივა, ანუ წისქვილი, ანუ ვენაკისა სახლი ანუ ღობენი, ოც-და-ათი ათასი კილმანური დაგიურფოს; თუ ვინმე ჯოხი და ანუ სხუა კმეჯად საცემელი რა გკრას, ათი ათასი კილმანური დაგიურფოს; თუ ვინმე ცოფსა უცეს, ოც-და-ათი ათასი დაგიურფოს; თუ ვინმე ციხე გაგიტეხოს, ორმოცი ათასი კილმანური დაგიურფოს; თუ ვინმე შტერთა ზედა სასიკუდილოდ გაგცეს, ორმოც-და-ათი ათასი დაგიურფოს; თუ ვინ ანუ ჯოგი, ანუ საქნელი გაგიცეს შტერთა ზედა, თხუთმეტი ათასი დაგიურფოს, და თუ სხუა, ანუ უხატობა, ანუ მუქარისა თხონა და ანუ სხუა რამე საქმე, ანუ შეუიფილი, ანუ სხუა, რა გინდა ვინ დაგიშაოს, მისნი ბრჭენი და გამჩენელნი იქუნენ ანუ ებისკოპოსნი, ანუ დარბაზისა კარისა ვაზირნი და მოსამართლენი კაცნი, ანუ ქალაქისა ვაჭარნი და უფელთა ქუეყანათა მავანნი და მნახუელნი კაცნი, ანუ ღთის მძიშნი და სულისა კერძნი კაცნი, და ანუ ქუეყანისა მამასახლისნი და ძუელნი კაცნი, თქუენი საქმე ესე ვითართა კაცთაგან გაიბრჭობდეს ჩუენგან წყალობით ბოძებულსა ამა სასახელისა და სისხლისა განაჩენსა სიგელსა ზედა, და ნუმცა ვინ არის მშლელი და მქცეველი ჩუენგან ბოძებულისა ამის სასისხლოსა სიგელისა, და არა შეგეცვალეს ჩუენგან ბოძებული ესე სასისხლო სიგელი არას უამთა გამოსულობისათჳს, არა თქუენ უურულის შვილსა მდედლსა გიორგის და თქუენსა ძმასა აგვაროწს და რატის, და თქუენსა შვილსა და ძმის წულსა შიოს, თქუენთა შვილთა და მომავალთა უფელთა გუარისთა თქუენისათა, გქოსდეს ჩუენგან ბოძებული ესე ძუელი და აწ ჩუენგან მოკითხული და გაანლებული და წყალობით ბოძებული შტეცი და უცვალებელი სასისხლო სიგელი და ბრძანება ესე ჩუენი, და ვერავინ იკადროს შლად და ქცევად ჩუენგან ბოძებულისა სასისხლოსა

1) სახიჩარი—გაუწყობელობაა, რამ საწყენი (საბ. ლექსიკონი). ეს ახნა მართალი არ არის, აქ სახიჩარი დაკოლილობის დანარჩენს კვალს ჰქვია.

ამის განაჩენისა, ბრძანებისა და სიგლისა; გქონდეს ბრძანება და სსსსსლგ განაჩენი სიგელი თქუენ ყურულის შვილსა მდღელსა გიორგის და თქუენსა ძმასა აგგაროზს და რატის, შვილთა მომავალთა უკლთა სსსსლგსა და გუარისა თქუენისათა, და ვერავინ კელ უოს შეცვალებად ჩუენგან ბოძებულისა ამის განაჩენისა სსსსსლგსა სიგლისა. და თქუენ ქრისტეს მიერ კურთხეულნი ქართლისა კათალიკოზს და ებისკოპოსს, ქართლისა ერისთავნი და ერისთავთა ერისთავნი და უკელნი თავადნი ქართლისანი და ქალაქისა ამირანი და ამირათა ამირანი, დიონნი(?) და მეტამდენნი და უკელნი კელისუგაენნი ქალაქისანი, და მთიულეთისა თავადნი და კევის-ბერნი და მამასსსსლგისანი, და კარისა ჩუენისა ვაზირნი, და უკელნი ჩუენგან ჰატივი ტემულნი და კელისა მქონებულნი, ნუ ვინ უშლით ჩუენგან წყალობით ბოძებულსა სსსსსლგსა განაჩენსა სიგელსა თნიერ შუწეგნისა და თანა დგომისა. დაიწერა ბრძანება ესე ჩუენი და სიგელი ინდიკტიონსა მეფობისა ჩუენისასა მეთამეტეს⁶ 1), ქუნსა რმ² 2), კელითა კარისა მწიგნობრისა ჩუენისა და ჯუარისა მტჯრთველისა ჯორაშვილისა გაბრიელისითა, ივნისსა ათორმეტსა.

დიდ მეფეს გიორგის ხელითა ჩემითა დამიმტკიცებია (ხელჩართულად).

ქ. ჩუენ ქს დთისა მიერ ქართლისა ჯუბი მარკოზ კანონითა გამტკიცებთ.

ქ: შემდგომად ამისა ჩუენ ღთივი გჯრჯრქოსანმან მეფეთ მეფემან ბაგრატი ნებითა ღთისათა დავიზყარით მეფობა ორისავე ტახტისა, ღიხთ იმერისა და ღიხთ ამერისა, და ვნახეთ სიგელი ესე სსსსსლგ შეწყალებისა ბიძისა ჩუენისა გჯრჯრქოსანმან წყალობით ბოძებული, და ჩუენცა შეგიწყეთ და დავიმტკიცეთ თქუენ წინამძღვარსა ყურულისა გჯრჯრქოსან და თქუენთა შვილთა და ძმთა, რა გუარაცა ამა სსსსსლგსა სიგელსა და განაჩენსა ჭმარებეს და ეფერებეს, ამა წესითა თქუენი

1) ვინაიდან «ხ» ამ სიტყვაში «თ» ზევით სწერია, ამისათვის სიტყვა, მეთამეტეთ-თაც წაიკითხება და მეთათმეტეთ-თაც. მაგრამ ქორნიკონი უჩუენებს, რომ მეთამეტეთ უნდა.

2) «რმპ», ეს «პ» ვილასაც «ნ» ვადუსწორებია შემდეგ.

საქმე და სისხლი გწნებოდეს ნიშანი ესე გზობძებია და დაგვმტკიცებია ას სამოცი ათასი კირმანაური თეთრი, და ვინცა კირმანაულის თეთრისა ვითარობა არ იცოდეს, კირმანური თანგისა ზომა არის. დაიწერა ბზა და ნიშანი ესე ჩუენი ინდიქტიონსა მეფობისა ჩუენისა «ზ», ქენსა «რჟ», კელითა უოლადვე ცოდვილისა ქართლისა მაჯზისა იესითა. (ხელჩართულად ხელს აწერს მეფე ბაგრატ).

ქ: ჩნ ესე ვითა ღთაივ გვრგვინოსანსა მეფეთა მეფესა ბაგრატს ბიძისა მათისა ნაბობები სასისხლო სიგელი დაუმტკიცებია ჟურულისთვს, მე გლახაკი ქს ჯზი დწთი კანონითა ვამტკიცებთ, დამამტკიცებულნი ღთმნ აკურახხეს და წმიდამან დედა ქალაქმან მცხეთისამან.

ქ: ჩუენ სამააგნელ მთავარ ებისკოპოზი მათე, ვითა მეფეთა და ქართლისა ქათალიკოზთა დაუმტკიცებიათ, ეგრეთვე ჩუენცა კანონითა ვამტკიცებთ.

- 3.** გუჯარი, 372×20 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ მარგალიტის და მსხვილის მხედრულის ხელით, თითოეულ სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. ნამდვილი დ. გ. კარიკაშვილმა შესწირა „წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნთ-საცავს“. და მანვე გადმოსწერა ეს გუჯარი. ქორონიკონი ამ გუჯარისა უდრის 1579 წ., ხოლო ინდიქტიონი მიღებულია ქორონოლოგიით—1589 წ.

1579. სიქადულო და სკიპტრაო მეფობისა ჩუენისაო, ასულო დავითისა და ქალწულად ეგმანოელისა, რომელი ეგე სამწლისა მიუვანებულ იქმენ ტაძრად, ტაძრო სულისა წმიდისაო, მახარებულო, ევას ნაშობთა გარეულოთაო, ბნელისაგან ნათლად მომევანებულო, ნათლად მოცემისა და ჩუენად ზღუდედ გამოჩრეულო, წარმმართველო მეფობისა ჩუენისა, დიდებაო და სიმტკიცეო სკიპტრა-პოროფირისა ჩუენისა და გვრგვინო და ხახულისა ღთის-მშობელისა(ა)თა, და შუამდგომელობითა თქუენითა, მსასოებელმან ძისა თქუენისამან და და მონდობილმან ცვა-ფარვათა თქუენთამან, მეფეთ მეფისა სულკურთხეულისა ჰატრონის ლეონის ძემან, მეფეთ მეფემან ჰატრონმან ალექსანდრე, და თანა მეცხედრემან ჩუენმან დედოფალათა დედოფალ-

მან ზატრონმან თინათინ, და ძეთა ჩუენთა ზატრონმან ერაკლე, ზატრონმან დავით, ზატრონმან გიორგი, ზატრონმან კოსტანტინე და ზატრონმან¹⁾ როსტომ, ვითა სამართლად გუმართებდა, ეგრედ ჯერ ვიჩინეთ და ვიძიეთ სამსახურებულად სუეტისა ჭთივ აღმართებულისა, კუართისა საუფლოსა, და მირონისა ღმერთმყოფელისა, და მუნ მყოფისა ელიას ხალენისა მას ჟამსა, ოდეს ჩუენს საბატრონში მცხეთის მამულებისა შესავლისა და სოფლების მზღუარნი და სარგონნი მეუშეობით მესამზღურეთა მამულნი და აგარაკნი მიეტაცნეს მეუშეობითა და ჭთის უშიშობითა, — მობძანდა წინაშე ჩუენსა ჩუენის სულის მეოხნი და შესაგედრებელი, ჩუენი ძმა ზატრონი კათალიკოზი ნიკოლოზ, და სრულად ერთობილნი მცხეთის შვილნი, მცხეთის ძუელნი გუჯარნი და სიკელნი მოიხუნეს, გავსინჯეთ და ვქენით მოკითხულნი, რომელიც ზირველთ ძუელთ კელმწიფეთ, ჩუენთ მამათა და ზაზათა, დედათა და ბებიათა ჩუენთა სულგურთხეულთ, გეერიგებინეს, გეესაზღურნეს და შეეწირნეს, ეგრეთვე ჯერ ვიჩინეთ, შევსწირეთ და მოვასუნეთ უდაბნონი, მონასტერნი, ეკლესიანი, სოფელნი და აგარაკნი, აზნაურნი და გლეხნი. მოგახსენეთ (ხლ)რახუგს საწინამძღრო მონასტერი ყუაგისთავი, კილმატი და ასკილოვანი, კილმატის ციხე მთითა და ბართა, ვერესა ციხითა, ციხითა გარდაღმა საფისტეს²⁾ ციხემდი, გარდმოღმა ფადლაშენი, ტაზრები, კახთა, საბა-წმიდა, კაწარეთს ძმარაშვილის სახლს აქათა რომ ღრმა ღელე ჩამოვა ჩამოსწორ ჩამოვლით, იორს გაღმა რაჟიანთ ეკლესიას ქუემთ, სამგორში თამარ მეფისაგან აღებულს რუს შიგნით, ჩავლით ბოსტანქალაქის მზღურამდი, ჩავლით საჯერნეს ტბამდი, მიდგმით გრძელს ტბამდი, ჩავლით ამართულს ქუამდი, ჩავლით შურთხანთ კლდემდი, ჩავლით ლურჯს ფლატომდი, ჩავლით მამადის გორამდი, მიდგმით საქალაქის შარამდი, ამოვლით დამზალის კერძო იორთაკენ, მარტვილთ მონასტერთ წამოვლით, წინ გამოვლით იორის ზირს საყდრის ჩამოსწორ სამნი გორანი სხენას, დედოფლის წისქვილთა თავს,

1) ეტყობა წინად ყოფილა ბატონმან, შემდეგ გასწორებულია: ბატონმან.

2) ეს სიტყვა შემდეგ ასე გაუსწორებია: საფსტეს.

იქნება გამოდგა, ხშირს მუხებთან, ისწიანთ ბოლოს რომ დიდი ღიაა. ამოსწვრივ მცხეთის გორაკი თარაქთ ბოლოს, ამოვლით ბრმა-წყარო, ამოვლით შავქეთთ ღელე, ამოვლით დავალითსასა იქით რომ ცოტა ღელეა, რამელსა ეწოდების მარამ-ჯვარი, შიგნით გარდავლით შიგნით კერძო და სტაფის თავს ძველი ეკლესია, ჩავლით ველტუიანი, ჩავლით შავ-წყაროს ღელე, ჩავლით წინანდლის თავს ქედ-ქედნი მიადგებიან ხოდაშეხსა და წინანდალს შუა ოლე ჩავლის, დაბლა ბაღთკარნი, ამოვლით განთა მონასტერი, ბუშატი მთითა და ბართა და მონასტრითა, შაშინთ თავს მთავარ-ანგელოზთ საუდარი, მარმაროვა სამზღურამდის მოდამხსის ციხემდი, წავლით გოგას წყარომდი და დევთ ნასხლარამდი, და წავლით ომინის სასაკლამდი, მიდგმით გომთ წელამდი, სადაც გომის-წელი ჭერემის კევეს შეერთვის, იქიმდი ნაზირნი, რაჯახს წმიდის გიორგის საუდარნი და შესავლნი, ვარცა და დუმას-უბანი და შენთან-უბანი, ახალშენი სოფელი და თოღანანი მათითა მზღურითა, კახის-უბანი თავისის მთითა და წელითა, შალვაშვილნი თავისის მამულითა, ჯვარანასოფლარა, ახშანს ხუთი კუამდი გლეხი და ერთი ზვარი, ალაზანს გაღმა ფიჩხოვანს თორმეტი მთელი მამული საგლეხო ორი კომლი გლეხი ზანკისა, და თორმეტი კომლნი ვაჭარნი სომეხი და ურია, გრემს ორნი გლეხნი, გვერდის ძირს ვეპისკევეს მონასტერი ვარცანისა და სოფელი ვეპისკევი, გიორგი-წმიდა, გოგასი, ღელის-უბანი, ქორეთი, სეფორის ღელე და ბაწინტელის ღელე, ორნივე მთითა და ბართა, ჩელტს გამოდგა გრემისა კერძად დაბლა თეთრს კლდემდი, სოფელი ფაშანანი, გაგას საკუამლო შვიდი და ზვარი ერთი. ბარანთ, რაც მცხეთის სოფელნი მონასტერნი, საკონე, საფიჩხულე, სათეფზითა, ლაგოდებსი, დანუკა, რაც მცხეთისა არის, ვარდიანში შვიდი მთელი საკუამლო, ჭარანს ხუთი მთელი საკუამლო, ელისნელში ღერწანი და სოფელი კულენანი, ბაზარს სასახლე, საუდარი და თვრამეტი კომლი ურია და სომეხი, ერწოს მონასტერი ბოჭორმისა, წმიდის გიორგისა, მისის შესავლითა, ერწოს მონასტერი კიდევუ წმიდის არჩილის სამარხო, სოფელი კვერსაძენი, ტოხაძე, თავისის მამულითა, ერწოს თხილნარას ორს გლეხს

სადაც რომ მამული¹⁾ დღეს კელთა აქს მთითა და ბარითა, საკნავითა და უკნავითა, შესავლითა და გასავლითა, ჩრდილოთ აძუძამდე, დასავლით თუქმის-კეკამდე ეცილებოდა ომან და ტოხაძეს დარჩა²⁾ რამინოს, სოფელი ნოდკოტრა³⁾ და ასადურნი, სოფელნი ჩეკურნნი მთითა და ბარითა, აღმოსავლით ნეფის-წყარომდე და ზემოთ გოგის ფლატემდე, დასავლით ძლევის-ჯვარს აქეთ გასწორივ დამზალი წყალი, მიდგომით გრძელი დედე, ტოხაძეს და ნოდკოტრეთ მთის მზღუარში სამანი უსხენ; უდედტეხილთა გორასთანა, ძაგნაკოვნას, რაც მცხეთისა არის, თორმეტი მთელი მამული, ანუშის მონასტერი ეოკლად წმიდისა და სოფელი ანუში და ოდიშელიძენი ზარბე, მამის-იმედი და მისა განუოფი, სოფელი წარდალი, ხატის-წობენა, ნოჯა და ნოჯიკეთი, ჰიტლთანა, ეგუეტი, აბანო, გორანა, თორეკნი, სოფელი ილია, ხარჭაშის, თიანეთს თავს, სოფელი ჯიჯეთი, და ეკლესია სვეტის ცხროვლისა და გლეხნი ბამანძურძენი, და ხანდაკე კირაუღნი მათითა მამულითა, სოფელი ბაგა, და ცოცხადის მამული, სულა ერთბირად მისი სოფელი ჭოშარტი, სოფელი ბიწმენა და გიჯიურენი ორნი სახლნი, ახატანს ხუთი მთელი გლეხი და საგლეხო მამული, მეორე ბიწმენა, სოფელი ბოკოწინი, სოფელი ანჯაკალი და მიწობენი ნაწინოს და გიორგი მისი განუოფი და ჰატა მისი განუოფი მათითა მამულითა, სოფელი იშტისა, სოფელი ზაქარაიანი, სოფელი აზვი, საგურამოს ზედანელაშვილნი თავისის მამულითა, გორას-უბანს წყალს-სთველას შვილი თავისას მამულითა, მონასტერი ჯვარისა თავისის მამულითა, სოფელი ფოსვი, სოფელი ჯაჭვი, და გარაყანიძე ზავრად თავისის მამულითა, ნასოფლარი აგჭალა, სოფელი ორმოცა თავისის მზღუარითა, მოლამურთ თავს რომ ჯვარი ასვენია, იქით მოლამურთ ჩატანებასა მუხრალთა პირპირ გოგიას კეკამდი, უნაგირას ქვას ქუეით გარდაკუეთილამდი, იქით წამოდმა ჩრდილოთა წუერწუერ წამოვლით.

¹⁾ უკანასკნელი სამის სიტყვის ზევით, სტრიქონსა და სტრიქონს შუა, შემდეგში ჩაწერილია: „ომან ეცილებოდა და დარჩა რამინსა“.

²⁾ უკანასკნელის ოთხის სიტყვის ზევით, სტრიქონსა და სტრიქონს შუა, შემდეგში ჩაწერილია: „ეცილებოდა ცოტას ალაგსა ზაქარიასა“.

³⁾ „დ“ ამ სიტყვაში მემრეა ჩამატებული.

სადა უფროს მადალი ქედი არის, იქით კურინისხობაკენ რომე თელანა დგანან, იმას ჩავლით სადა გრდნული შარა გარდაუქცევს, შარა შარა წავლით, სადა დიდნი სხაღნი დგანან, იქიმდინ ნიშარძეულის ნასახ-ლარამდე დედე, შემოტანებასა სამნიასშვილის მიწის თავს რომ იფ-ნი დგანან სამნის კომღნის ნასახლარნი ოროტისათვის დარჩნეს, ესე იქით ახალ-უბანს ჩატანებით ქაცუთა თავს ქუანი სხენან, იქით ქაცუთ ჩატანებით კევაშვი, სადა სნაკირო შარა გავალს, ამას ამოვლით ნა-სახლარამდე, ფხაკას იქით ქედის ბოლომდე, ამით შუა რაც არის, უუალა ოროტისა არის, გლდანს დაჭიადე გიორგი და გუღბათ თა-ვისის მამულითა, ნასოფლარი კუტალა, ლილღოს გუერდის სოფელი ახალდგაბა. სოფელი ჯიშითა მისითა მითთა და ბარიას, დასავლით საყარაულას კოშკთაკენ თუთუბოს დედე, ნასოფლარი ნაკუერცხლას, ჩავლით დრმა დედე, მიდგმით საგუელე ქუა, გადმით დავით აღმა-შენებელის აღშენებული ჭიბბერთ ეკლესია, ფხოელთაკენ წამოვლით ლაკუათ ზირს ჩავლით წურილი დედე, მიდგმით დიდი გორა, გარ-დავლით ჩუმლაუთაკენ კულენანნი, ჩავლით ძამურა, ჩავლით წურილი კევი, ჩავლით გაწუეტილა წნორის მიდგამამდე, ზემოთ ნაზირთ სამდურამდე რაჯაკი და მისი მიდგმა და ნასოფლარი, გადმა შავ-წყალის ზირს სოფელი წითელანი. ამით მამულთა, მითათა და ბარ-თა, მინდორთა, თუ ტუეთა, რაც რომე საძაფრათ ზირუტუეი დადგე-ბოდეს, ზამთარ თუ ზაფხულ, ამით საძაფრის საზგოს თქუენ აიღებ-დეთ, ცხვარი იყოს თუ ძროხა, თუ ღორი, უდაბნოებს მის წილს ნურას დააკლებთ, და თქუენი თქუენვე მოიკსენეთ. ჩუენის ბძანებით წარვლე-ლინნი¹⁾ და ამა სამანთა და სირონთ დამსხმელნი და მოწამენი: ბა-ტონი ალაგერდელი კირიდე, ჭერემელ ეფისკოპოზი ბასილ, ჩოლა-უაშვილი რევაზ, ციციშვილი შერაბ, დიდი საგინა, მყაშვილი ზაალ, ზუბელი რუსიშვილი ინდო, ჩოლაუაშვილი თამაზ, ვახნაძე გიორგი, ბულაუაშვილი და სეფედავლე ობლისძე, ვერცა ალაგერდელმან და ვერც სხვათ ჩუენის საბატონოს ეფისკოპოზთ თქუენი ურჩობა და წინააღმდეგობობა ვერა ქინან რა, და თუ რამ დააშაონ და რჯულიერის საქმით გაუწერეთ, არ დაგიშალოთ, და ვერცა რა თქუენის საუდრის ნიშანი და სამართალი და ბაჟი დაგაკლონ. ესე ასე გატვითავებია და

¹⁾ წინად ყოფილა „წარვლელინი“, შემდეგ გადაუსწორებიათ.

მოგვსენებია თარხნად და კელშეუალად და ყოველის ნივთისაგან რომ არათუ არა ეთხრობოდეს-რა, და არცა-რა ეწერებოდეს, არა მალი, არა სათათრო დიდი საური, არა სამასპინძლო, არა საჯინობო, არა საზოროსლლო, არა შეშისა და წყლის ზიდვა, არა მუახლე, არა ძი-და, არა ქორწილის ხარჯი და არც მიცვალებულისა, არათუერი, რაც მოიგონების და ან რაც მწერლისაგან დაიწერების, არც ბაზიერთა და არც მეურმეთა, თვინიერ ღაშქარ ნადირობისა და მტრის დარაჯობა, და თუ მცხეთისა და უდაბნოსაგან მოცლით იუენენ, ციხე გვიმუშაონ და სსახლეც უმიზეზოდ იმუ... .

არც თქუენი უნდომო მოკვლე და ჩვენგან გაგებუელი. ესე ასე დაგიმტკიცეთ და მოგახსენეთ ძმას ჩუენსა ჰატრონს კათალიკოზს, წმიდის ბასილის და იოვანე ოქროპირისა და გრიგოლის მიმსგავსებულსა და მათის წესის მიმბაძვსა კათალიკოზს ნიკოლოზს, ასე მოგახსენეთ და დაგიმტკიცეთ წმიდასა კათოლიკე ეკლესიასა, და სუეტსა ცხოველსა, და გუართსა საუფლოსა, და მირონსა წმიდასა. აწე ვინცა და რამნცა ამის დაშლად და ქტევად კელეოს და გამოკუებად და დაქინებად, ჯერემც რისხავს დამბადებელი ღმერთი, მამა, [ქე და] სული წმიდა და მისი უბიწოდ მშობელი წმიდა ქალწული მარია და წმიდანნი ზეტისა ძანნი¹⁾ ანგელოზნი და მთავარ-ანგელოზნი, წმიდა ცხოველს მუოთელი ძელი ჯვარისა, ქრისტიანეთა შესავადრებელი, წმიდანნი წინასწარმეტუეულებნი, მოციქულებნი, მოწამენი და ნეტარნი მამანი, წმიდანნი ქალწულებნი, მეუდაბნოენი, მესუეტენი, რომელთა დაჯერეს ღმერთი ღუაწლითა მათითა. მშლეელი და მატკეველი ამისი კრულმცა არის ცათა შინა და ქუეუანსა ზედა, ნურათამც სინანულით ნუ იქნების კსნა სინანულისა მისისა, მასედამცა დაესრულების დადადება მესადარკისა ფსალმუნისა, იუავნ ცოლი მისი ქურივ და შვილნი მისნი ობოლ, მასედამცა მოიწევის კმა იგი: „წარკვლით დაწეულებო ცეცხლსა საუკუნესა განმზადებულსა ეშმაკისათვის და ანგელოზთა მისათვას“. მასედამცა მოიწევის მეხი მსგავსად დიოსკორესა, ცოცხლივ დანთქმა დათან და აბირონისა, და შიშთვილი

¹⁾ დაწყებული სიტყვებითგან სული წმიდა აქამდე აღდგენილია სხვა ხელით.

უფლის მიმტკეპელისა იუდასი, და წეევა ნისტორ და ოროგინესი. დამამტკეცებელნი ამისნი ღმერთმან აკუროხნეს და წმიდამან უბიწოდ მშობელმან მარიამ და სუეტმან ცხვეელმან, სამოციქულომან საუდარმან და მას შინა მკუიდრმან კუართმან უფლისსმან, და წმიდამან მირონმან. დაიწკრა ინდიკტიონსა მეფობასა ჩუენისსა თხუთმეტსა, ქვსა „სნიზ“, კეკლითა წინამძღურის ვახნაძის იოსებისათა და მოწამეტა ვართ¹⁾.

აღუქსანდრე ვამტკეცებ ნებითა ღმერთისათა²⁾.

ამას შემდეგ ხელმოწერილია კათალიკოზისგან, მაგრამ ეს არ გაიხრევა. შემდეგ აზის ოთხი ბეჭედი. ერთზე იკითხება: ალექსანდრე.

4. სიგელი დაწერილია ქალაღზედ მხედრულის ხელით. ნამღვილი ღროებით ჰქონდა თ. ი. გ. ჰავჰავაძეს, რომლიღგანაც ჩვენ გაღმოვსწერეთ 1892 წ.

1768, დეკემბრის 13. ქ: წუაღობითა ჭთისათა ჩვენ იესიან, დავითიან, სოღომანიან ჰანკრატოვანმან, ორთავე სრუღიად საქართვეღოს³⁾ და უასახ-ბორჩაღოს მჰურობელ მქონებელმან, ჰატრონმან მეფემან, მეორემან ჰირაკღიმ, და თანა მეცხედრემან ჩვენმან, დაღიანის ასუღმან, დედოფაღმან ჰატრონმან დარეჯან, და სუეგარეღმან და სუსურეღმან ძემან ჩვენმან, ორთავე საქართვეღოთა⁴⁾ უფლის წუღმან, ჰატრონმან გიორგიმ, ლეეან, იუღონ, ვახტანგ, თეიმურაზ, მირიან, და ძის ძემან გიორგისმან დავით და იონემ⁵⁾, ესე უამთა და ხანთა გასთავებეღი მტკეცე და მოუშლეღი საჯიღღაო წიგნი და სიგელი გიბოძეთ შენ ჩვენთა ერთგუღთა და თავ-დაღებით ნამსახურსა ვახნაძეს ბებურის-შეიღს ჰაჰას, და ძმასა შენსა ასღანს, დიმიტრის, ძმის წუღთა შენთა ქაიხოსროს, შვიღსა შენსა გრიგოღს, სვიმონს, აღამს

1) უკანასკნელი სამი სიტყვა უფრო წერილის ხელით არის დაწერილი.

2) ეს სიტყვები დაწერილია ხელჩართულით.

3) დედანში სწერია: საქთვეღოს.

4) დედანში სწერია: საქარვეღოთა.

5) დედანში „იონემ“ სწერია.

და შვილთა და მომავალსა სახლისა თქვენისასა, ასე და ამა პირსა ზედან: რა შენს ოჯახში გამოიზარდე, მუდამ ამისი მტდელი იყავ, ჩვენს წინ სსიკვდილოდ მრავალს ომებში თავი არ დაგიზოკავთ ორ-თავ¹⁾ ძმთ, ციხის უკუდომში, თუ მრავლის ეიზილობით, თუ და-ღისტის ჯარების ომებში, მრავალჯერ მტრის თავები მოკვართვით, აკრიზედ რომ დაუმარცხდით და გამობრუნდით(sic), ერთს უფონოს ადგილს ალანის წყალში შემოვცვივდით, შენ ზაზა ახლო შეგვრჩი, შიგ წყალშიგ შვიდი რვა კაცი ჩვენს ცხენს და ჩვენ მოგვეჭიდა, წყალმა რომ ცხენი და ჩვენ და ჩვენ ჩავწვივა, იმ დროს მოგვეშვე-ლე, ის კაცნიც ხმლით მოგვაშორვე, და ღმერთს კარდა იმ დღეს შენ გვიხსენ სიკვდილისაგან, და იმავე ძნელის გაჭირებიდამ ღმერთა და შენის მოხმარებით და შემწეობით მოუჩინო. ამრიგად დიდი ნამ-სახური და გარჯილი ხარ ჩვენზედ. მასუკან ხუნძახის მეზატონე მუ-ცალი დაღისტის ჯარით, აჯიხლახის შვილი და ჭარულნი, და ის ძირობის კაცნი უურკელის ციხეს შემოადგენ, ციხეს რომ საქმე გა-უჭირეს და აღებაზედ მიწურეს, იმ დროს შენ და სოლომონ მდივნის შვილი კახეთიდან, ქართლიდან სამი ოთხი საზატოის კაცის შვილები და აზნაურიშვილი, ეიზიუიდან ას სამი კაცი, და კახეთიდან და ქარ-თლიდან ოთხმოც-და-ჩვიდმეტი გლეხი კაცით, ამ ორასის კაცით და მრავლის ტყვია-წამლით მიგაშველეთ. ჯერ ღვთის სიუვარულისათვის და მერე ჩვენისა და ჩვენის ქვეყნის ერთგულობისთვის და სარწმუ-ნობისათვის თქვენი თავი სსიკვდილოთ გადადევით და იმ დღეს არ დაზოკეთ არც შენ და არცა ამ სხვათა თავადთა და გლეხთა, წახვე-დით ღმერთ და ჩვენის ბძახებით. დიდათ შემოსაფრული იყო ის ცი-ხე, ხმალდახმალ შეხვედით, ღმთის მოწყალებამ და თქვენმან შესვლამ შეამაგრა, შესვლაში და შიგნით ციხიდან მრავალი კაცი მოკალით, და ღომსავით გაისარჯენით, თითონ შენ შიგ დაიჭერ, მას უკან გა-რეთ ხმალდახმალ გამოუხედით, და ბევრი კაცი მოუკალით. ოცდა-მესამეს დღეს გაქცეულნი, გაწიბილებულნი, პირმავნი, უკეთურნი წა-ვიდნენ. ახლა ამ უვარელში ციხის შესვლის და ასე გარჯისათვის გი-ბოძეთ თქვენივე ნაუმივი კარდანეხს მარტას-შვილი ჯერანა, ამისი

1) დედანში სწერია: ორავ.

შვილი გიორგი თავისი მამულით, რისაც მქონებულნი არიან; კიდევ ჩვენი უმანი სარგანიელი სამოურაოდ, რაკვარადაც რიგი არის, იმ წეს-რიგით მარტას შვილი მკვიდრ უმათ და საჯილდაოდ, სარგანი სამოურაოდ გვიბოძებია, ყოვლის კაცის უცილებლად¹⁾. მეორე შენის ნამსახურობის დიდი ვალი კიდევ ჩვენზედ არის, ღთვით იმისი წყალობა და მაგარი ჩვენგან დაგემართება. აწე გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვეჭილ-ვეზირნო და ყოველნო ჩვენო მოხელენო, მოსაქმენო, თქვენც ასე დაუმტკიცეთ და ნუ მოუშლით ამ ჩვენს საჯილდაოდ ნაბოძებს სიგელსა. რაც²⁾ ამას შიგან ეწეროს, არ მოგეშალოს ჩვენგან და არცა სხვათა შეუეთა და შეპატრონეთაგან და არცა უფლისწულთაგან. ქონდესთ და გიბედნიაროსთ ღთნ ჩვენს ერთგულობაში და სამსახურში. დაიწერა ბძახუბა და ნიშანი ესე დეკემბერს „იგ“, ხელათა ხუბულიძის მდივნის ოთარისათა.

ქვს „უნგ“ — 1768.

აზის ბუჭედი ირაკლისი, დარეჯანისი, მეფის ძის გიორგისა და დეონისა, სახლთ-უხუცესის გრიგოლისა და მდივნის ოთარისი.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

ქ. რაკვარადაც სიგელითა ამით მარტას შვილი ჯერანა და თავისი შვილებით გვიბოძებია, ეგრეთვე ამისი ძმის წული დათო გვიბოძებია ხელ-ერთ-პირ ცოლშვილით და მამულით.

დეკემბერს „იე“, ქვს „უნგ“ — 1769.

ირაკლი

მერმე სწერია:

ქ. ჩვენ ყოვლისა საქართველოს პატრიარხი მეფის ირაკლის ძე ანტონი მისის უმაღლესობის ბატონის მამის ჩვენის ბოძებულს სიგელს ჩვენცა ვამტკიცებ(სი), თებერვალს „იგ“, ქვს „უნგ“³⁾ — 1770.

ხელჩართულად ხელს აწერს კათალიკოზი.

შემდეგ ამაზე სხვა ხელით სწერია:

1) დედანში სწერია: უცლებლად.

2) ეს სიტყვა დედანში არ არის.

3) ორი უკანასკნელი ასო არ მოხანს დედანში.

ქ. ჩვენ ორთავე საქართველოს მეფემ ირაკლიმ კიდემ გიბოძეთ საჯილდაოთ კარდანუხს სამი კომლი კაცი ვაჟბედაშვილი ზატარკაცი ჭუნია, ამთი ბიძაშვილი ტუტია, ურუმაშვილი გოგია და ივანე, მესამე მარტაშვილი დემეტრე და სიხო თავისის მამუღითა, სსხლაფითა, სსხნაფითა, შესაფლითა, გასაფლითა, მთითა, ბარითა, გვიბოძებია, ღთნ ჩვენს ერდგულობასა და სამსახურსა შინა მოგახმარას.

ადიწერა მარტს „დ“ „ქქს“ უჟ—1772.

ახის ბეჭედი ირაკლისი.

5. სიგელი, 202X24 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღდზე ლამაზის მრგვალის მხედრულის ხელით. სიძველის გამო ზოგიერთი ადგილები აღარ განირჩევიან. თავში აკლია, ზოგ ადგილას ქალაღდის დაწებების გამო სიტყვები და ასოები აღარ მოჩანან, ამას გარდა განცალკევებული ნაწილები სიგელისა თავ-თავის ადგილას არ არის მიწებებული. ამიტომაც ჩვენ ტექსტი შინაარსის მიხედვით დავაწყეთ. ნიშნებათ ნახმარია სამ-სამი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ ჩვენ სიგელში მოხსენებული ბაგრატი მეფე არის ბაგრატი III იმერეთისა (1510—1548). ქორონიკონი სიგელისა უჩვენებს 1545 წელს, ხოლო ინდიკტიონი 1514 წ. ინდიკტიონი უნდა ყოფილიყო ოცდამეთოთხმეტე, ვინაიღღან ვიცით, რომ ბაგრატი III დაჯდა მეფედ 1510 წელს და ეს წელი მართლდება ოყურუმის ეკლესიაში დაცულის ზომლის ხატის წარწერით, რომლიღღანაც სჩანს, რომ ბაგრატი III და მის მეუღლეს ელენეს ხელმეორეთ მოუჰედიათ ეს ხატი ქკს „სკღ“, ინდიკტიონს „კკ“. აქ ინდიკტიონი და ქორონიკონი ერთგვარათ უჩვენებენ 1536 წ. (Brosset. Voyage arch. Rapp. ix p. 26). მაშასადამე ჩვენს სიგელში მეოთხე ინდიკტიონი შეეღღომით არის ნაჩვენები. ეს და ამის ქვემოთ მოყვანილი 23 სიგელი გაღღმოგვცა ჩვენ გ. ე. წერეთელმა, რომელსაც მიეღღო ისინი ქუთაისიღღან ერთ წიღღნათ შეკრული, ხოლო გაღღაწერა მათი იკისრა ა. ვ. ქუთათელაღღემ.

1545, ივნისის 12. ...ბელსა და შვიღღწიღღ უღღღვეღღსა, მოწამეთა შორის მხნესა წმიღღასა გიორგის და საუღღარსა შენსსა სამარხოსა და სიღღაღღსა ჩვენსა, ჰი, უოფღღად წმიღღათ დეღღოფღათ, ხსხუღღა-

სა საკურთხევლისა და გაენათისა ღმრის მშობელო, და მოწამეთა მთავარო, წმიდაო გიორგი, შეიწირე მტირე და უნდო ესე ძღვენი და შესწირავი ჩვენი, ვითარცა შეიწირა ქრისტემან მწველილნი იგი ქრისტიანნი, და მეოხ და მფარველ გვექმენ წინაშე ძისა შენისა და ღმრისა ჩვენისა, რათა გვიხსნას ხილულთა და უხილავთა მტერთაგან, და გვიკისნას ჩვენ ცოდვილნი და უღირსნი ესე მონანი თქვენნი, მეფეთ მეფე ბაგრატ და თანა მეცხედრე ჩვენი, დედოფალთა დედოფალი ელენე, და ძენი ჩვენნი, და აწ ვიგულებთ და ვიგულისმოდგინეთ და კეჯუვავთ საუდრისა და მონასტრისა წმიდისა გიორგისა მეორედ აღშენებად. ჰირველად ოდესმე სადედოფლო ყოფილიყო, აღარავინ ესაფლავებოდა(sic) და მოშლილიყო, და აწ ჩვენდა საშარხოდ და სა[ძ]ვალედ შევექმენით, აღვაშენეთ და შევაძკევით ხატითა, წიგნითა, კანდლითა, კელაპტრითა, სანთლითა, საკმეველითა და მამულითა. მივიღეთ ჰატრივი მასზედა და დავადგინეთ სასოდ და შესავადრებულად სულისა ჩვენისა მოძღვარი, და დავდევით ენქერი, და გა[ვან]ინეთ მწირველად ჩვენთვის, და დავსდევით წირვა წელიწადთა შინა თორმეტთა საუფლოთა დღეთა, და იწეოს მეზვერისა და ფარისეველისა შაბათ-გვირაკითგან ვიდრე აღდგომამდის, წირონ დიდნი მარხვანი სრულად და უცვალებლად, და ქრისტეს შობისა მ[ა]რხვათა სწიროს ოცი დღე უკლებლად, და სულის მარხვათა [ში]ნა წიროს თორმეტი დღე უკლებლად, და მარიამობისა მარხვათა შიგან წიროს ათი დღე უკლებლად, და ამა ჩვენგან გან[ნახენ]-განწესებულსა წირვასა ენქეროსანი ჩვენი მოძღვარი ნურაოდეს მოგვაკლებს ჩვენ მეფეთა მეფესა ბაგრატს და თანა მეცხედრესა ჩვენსა, დედოფალთა დედოფალსა ელენეს, და განვანწესეთ საუკუნონი აღაპნი წელიწადსა შინა ოთხნი, და გარდ[იხ]-დებოდეს ერთი აღაპი ყველიერისა ხუჩაბათს(sic) და სწირევიდეს თ[ვითონ] და ჰატრონი გაენათელი და თვითონ ჩვენი მოძღვარი და ს[რ]ულად გაენათის კელის მქონებელნი ძმანი, და მიერთმეოდეს ამა[თ] საწირავად მოძღვრის კელითა ჩვენგან შეწირულის სოფლების მოსავლისაგან: ჰატრონს გაენათელსა თეთრი ოცდაათი. ჰატრონის გაენათლის საწირავი ასი თეთრი არის, მაგრამ მოძღვრისა] და ძმთ გულისთვის დაგუჟერდა. თვითან მოძღვარსა თეთრი ექვსი, სეფეთ ჯვარის მტვირთელსა, კანდელასსა, აღმაშენებლის მ[წირველ]სა, მეფის ბაგრა-

ტის მწირველსა, ვახტანგის მეგობრესა—ამა [ხ]უთთა სმსამი თეთრი მიეცემოდეს. მეფის ვახტანგის მწირველსა და მეფის ალექსანდრეს მწირველსა, ხატრანის გიორგის მწირველსა, გაე[ნათი]ს ჯვარის მტვირთველსა და ამფორის მოლარესა, კელარსა და ერისთვის მწირველსა—ამათ ორთლი თეთრი მიეცემოდეს სწირავად. ამავე აღაშვიგა წაიგებოდეს ორმცის თეთრისა ოვეზი და უველი და კვერცხი, წმიდა ჰური კოდი სამი, ღომი კოდი სამი, ღვინო კოკა ოცი ათიანი, სანთელი, საკმეველი, რაც მოუნდებოდეს, გაჩენილისაგან იხმარებოდეს.

+ მეორე აღაშვი გარდაიხდებოდეს საკორციოთა სულის წმიდის მოსლვასა . . . [შაბათსა] და წაიგებოდეს ზრთხა ორი . . . ორმცდა-თორმეტი, რა რიგადცა ეპირიანებოდეს, მოძღვარი მოიგმარებდეს, და ამა ათას ორას სამცდაოთხის კო[კი]ს ღვინისაგან ოთხმცეს კოკასა ღვინოსა ჩვენს აღაშვიგან წა(ი)გებოდეს და ორმცდა ორის კოდის წმიდის ჰურისაგან და სამას და ქვესის კოდის ღომისაგან თორმეტი კოდი წმიდა ჰური და თორმეტი კოდი ღომი ჩვენს აღაშვიგან წაიგებოდეს, და სხვა რაც იყოს . . . [ჰური], ღომი, ქერი, სამცდა თექვსმეტი ძღვენი ეს უვალ[ა] მოძღვრისათვის მიგვიბარებია, და რა რიგადცა მოძღვარსა ეპირიანებოდეს, სასმლად, საჭმლად, სახარჯოთ საყდრის მუშაობაზედა, რითაც იყრად [ეპირიანებოდეს], ისრე იგმაროს.

+ რაცა ნიჟარაძის ეულნი გლეხნი არის და ან მკეციძის ეულნი გლეხნი, სამოქალაქოს რაცა სამეფო კელი შევა, არა მოგვიძლია რა, და სხვა რაცა სახნაურშილო ბეგარი და სამსახური მართებს, ისი ჩვენგან ნასუიდი არის და [სა]უდრისათვის შეგვიწირავს; აგრევე უურემლიძე და მამრივის შვილები შეგვიწირავს, ციხისთვის ეული გლეხნი კელშეუვალად, და აგრევე ნაკენახევი შეგვიწირავს კელშეუვალად და განთავისუფლებით თვინიერ ნადირობისაგან კიდე, და ნადირ[ი]ს ჯერგად ნუ დაგვკლდებიან, ამა ჩვენგან შეწირულსა და გლეხთა სხვა ჩვენის კარიდაღმა გამოსული სათხოვარი არა [ე]თხოვებოდეს რა, არასთანა არა.

+ აწ განგვითავისუფლებია უოვლ[ი]სა სათხოვრისაგან, არა ეთხოვებოდეს რა, არა სამეფო, არა სა[ღე]დოფლო, არა ჰური, არა ღვინო, არა საკორციე, არა ზრთხა-საკლავი, არა საციხისთვო, არა

საჯინიბო, არა საბაზიარო, არა ლაშქრობა, არა ულასი, არა გოჭქათამი, არა საუველიე[რ]ო, არათერი არა ეთხოვებოდეს რა.

+ ვინცაფინ ამა ჩვენგან დადგინებულსა მოძღვარსა უჯერო და ურიგო ჭკადროს, ანუ სიკვდილითა, ანუ დაკოლითა, ანუ კელთ დაჭირვითა, ანუ გაცურცურითა, ანუ შეკობრობითა, ანუ საკლად ჩახდომითა, ანუ ჯოგის გატებითა, ანუ გინებითა, [ამას]ცა და რაცა [ჩვე]ნ გლეხნი შეგვიწინავს, რარიგაცა გაენათის საუდრის ძველს იადვარსა და გვიჯარშიგან(sic) სწერია, ისრე დაეურვებოდეს.

+ აგრევე ვქებით მოკითხული და წმიდის გიორგის საუდარსა [ძ]ველად შეწირული მამული ჟამთა ვითარებისკან მოშლილ იყო და დაკარგულ იყო, და რასაცა ოდენ მოვესწრებით და შევიტყუებითა, ისიცა შემოუკრობეთ, და მოძღვრისათვის მიგვიბარებია, და რარიგაცა მეფეთა და დედოფალთა შეეწიროს, და მათგან დადებულსა ძველსა სიგელშიგან ეწეროს, რაცა მათგან დაწესებული აღაზნი და წირვა იყოს, ისი მათ ნუ მოეშლების, და მოძღვარი გარდახდიდეს, ნურას დაკლებს.

+ არის გლეხი ზღუდეს გარეთ, საბას მოძღვრის ეული სენაკი მისითა ჭურმარნითა, ვენახითა, სახარდნითა, საბოსტნითა, კიდევე მას ქვეშეთ ე[რთ]ი მეხორე მისითა სახლკარითა, ჭურ-მარნითა, ვენახითა, მისითა [დანა]რჩომითა. **ოხომირას** გლეხნი ვირისაღაძენი ოთხნი, იბრიალა კვამლი ორი და ჰარტახტი ორი, **ჯოხინას** მემნაძე კვამლი ათი. არის ნაბოლელეგს კოზოლაძე კვამლი ორი. **კურსებ[ს]**.... [სამა]რხო თეთრი ორი. იმ ორის ჰარტახტისა ასრე იქნას, სანამდის [კა]ცი დაესხლებოდეს, ვინც იხმარებოდეს, ან მინდორსა და ან ტუესა, [დ]აღასა გამოიღებოდეს, და როგორც კაცი დაესხლოს, რაც იმა [აღ]აგსა ბეგარა მართებოდეს, იმას გამოიღებოდეს.

+ კვლადცა გაა[დ]რეთ, მოგაკსენეთ და შემოგწირეთ ჩვენგან ნასუიდი იმავე ნიჟა[რა]ძისეული მადლაკს გლეხნი ოთხი კვამლი, და მართებს ბეგარა ეს: [დ]ეშეტრასა თეთრი ოცი, დვინო კოკა ორმოცი, ბატკი ერთი, დომი ნათხალი ათი. მართებს ლეჭვი[ინა]ძესა გიორგისა თეთრი ათი, დვინო კოკა ოცი, ბატკი ერთი, სამაჭრობო საკლავი ერთი, ქათამი ორი, დომი ნათხალი ორი, სამარხო თეთრი ორი. მართებს მებუნისეილსა თევდორასა თეთრი ათი, დვინო კოკა ორმოცი, ბატკი ერთი, დომი გვერდი ორი. მართებს [ე]ამაზა-

შვილსა აბესალამსა თეთრი ოცი, ღვინო დიდით კოკითა [ას] ოცდა-
თი, ღვინო ნათხალი ოცი, და ღვინო ურემი ერთი, სამაჭრობო სა-
კლავი ერთი, ქათამი ოცი, ღვინო კოკა სამი, ბატკი ერთი, სამარხო
თეთრი ოცი. იმავე ნიჟარაძისეული ჩემგან ნასუიდი ნამაშეგს ჭოფა-
ძე მამუაი. მართებს თეთრი ოცი, ღვინო კოკა ოცმეტი, ღვინო ნათ-
ხალი ოცი, სამაჭრობო საკლავი ოცი, ქათამი ოთხი, ღვინო კოკა
ექვსი, ბატკი ოცი.

+ ესე [ცხ]რა კვამლი კაცი და ოცი ჰარტასტი ნიჟარაძისა
ესტატეს ლაშხ[იშვილისა] ნასისხლად მიეცა, და ლაშხიშვილისაგან
ჩვენ ვიუიღეთ ჩვენით თეთრითა, ესე ნიჟარაძისეული ნასუიდი გლეხნი
ფარსმანაჟანეგს, ქუტირს და ნამაშეგს ვიუიღეთ მათითა მამულითა,
ეკლ[ესი]ითა, სასაფლათა, წელითა, წისქვილითა, გელითა, ვენახი-
თა, უხითა, სათბობთა, ტუითა, სანადიროთა, ჭადითა, სათეგზითა,
მითითა, ბართა, შესავლითა და გამოსავლითა, საძებრითა და უძებრი-
თა, მისითა მ[ც]დვრითა, და მისითა სამართლიანითა უოფლითურთ
უცილებლად. კვალადცა გადრეთ, მოგახსენეთ და შემოგწირეთ ფარ-
სმანაჟანეგს მ[არ]დალაშვილები ფუზეთ ერთი და კვამლათ რვა, მარ-
თებს ესტატე მარდალაშვილსა ღვინო კოკა ოცმეტი, თეთრი ოცი,
მ..ფნი კვამლი სამი, და ზემო ქუტირს ფეტურშედიძე კვამლი ოცი.
ესე გლეხნი ღვინობრიძის ციხისთვის მკვიდრი მამული იყო და უშვი-
ლოდ გარდახდა, და ჩვენ ნაშვილეობით მოგვცა, და ჩვენ ჩვენის სუ-
ლისათვის შევსწირეთ.

+ ნაგენახევი ჰირველადცა საუდრისა უოფლიყო და ჟამთა ვი-
თარებისაგან გამოხვმოდა, და ღვინობრიძისა დაეჭირა, და საზნაური-
შვილოდ შექნილიყო, და ამას უკანის ჟამთა აშლილობისაგან მხეცი-
ძისა ეშოგნა, და მერმე მხეციძისა მრავალი ჩვენი საქმე და უზატობა
შეგარდა, და ჩვენ საუზატოდ გამოგართვით, და ჩვენ ჩვენის სულ-
ისათვის შემოგსწირეთ, ამისთვის გამოხვებასა და მოშლასა არაფინ
ბგეპართლებს.

+ ნაგენახევი ძველად ოცი ფუზე უოფლიყო, და ცოტა ად-
გილი ჰქონდა, და სასვიმანეთოს შარას აქად ვერ გარდმოფიდა. აწე
აშენდა ისინიცა, დამრავლდეს, სხვა გვარნი კაცნიცა ბევრნი დაფასხ-
ლეთ, და სამეფელო არ ეუოფოდა და ჩვენ ჩვენ . . . ნით თეთრითა.

ამას გარეთ იმავე მხედობისაგან ვიუიდე [მე] სამკვიდრო მამული: მესხეთს გლეხნი კვამლი სამი, და ჰარტახტი ერთი. მართებს ღანდურძესა ვარსიმეს თეთრი ოცდათი, ღვინო კოკა სამოცი, ღობი ნათხალი ექვსი. მართებს ღანდურძესა ივანას თეთრი ათი, ღვინო კოკა ოცი, ღობი ნათხალი ორი, ესე ასრე ჩვენგან ნასყიდი არის. მხედობის ჟანგაშის-შვილსა მისის ბიძისა სსსისხარი საქმე შეხდა და იმაშიგან დასჭირდა, და რითაც გული შეუჭერდებოდა, სრული ფასი მიგვეც, და ვიუიდე ფარსმანაუნეგს მარდალაშვილები კვამლი რვა და ჰარტახტი სამი, და მესხეთს ღანდურძენი კვამლი სამი და ჰარტახტი ნახევარი მათთა მამულითა, ეკლესითა, სსსაფლათა, წყლითა, წისქვილითა, გელითა, გენახითა, უნითა, სათიბითა, ტუითა, სანადიროთა, ჭაღითა, სათეფხითა, მთითა, ბარითა, შესაფლითა და გამოსაფლითა, სძებრითა და უძებრითა, მისითა მზღვრითა და მისითა სმარტლიანითა უაფლითურთ უცილებლად.

+ **ჭოღვეს** უურუშვიდი კვამლი ერთი. რაოხს მ[ა]მრიკის-შვილი ნაცვალი და მისნი განყოფნი [მართებს] მარდალაშვილსა მამისთვალსა ღვინო კოკა ორმოცი და [თე]თრი ორი. მართებს მარდალაშვილსა ნაროზასა ღვინო კოკა ორმოცი, თეთრი ორი; მართებს მარდალაშვილსა გოგალასა დ[ვინ]ო კოკა ორმოცი, თეთრი ორი. მართებს მარდალაშვილსა . . . ღვინო კოკა ორმოცი, თეთრი ორი. მართებს მარდალაშვილსა გიორგასა ღვინო კოკა ორმოცი და თეთრი ორი. მართებს მარდალაშვილსა ესაიას ღვინო კოკა ორმოცი, თეთრი ორი. მართებს მარდალაშვილსა მიქელასა ღვინო კოკა ორმოცი, თეთრი ორი, ჰარტახტი ერთი. ვინც აშენებდეს, ოცს კოკას ღვინო[სა] გამოიღებდეს და, როგორც კაცი დაესახლოს, როგორც [თე]ითოს, სხვასა ბეგაკა ემართოს, აგრევე ის გამოიღებდეს, [ო]რი ჰარტახტი სხვა და, ვინც ჭამდეს, ან მინდოროს და ან ტუე[სა, და]ლას გამოიღებდეს და, თუ კაცი დაესახლოს, მართალი [ბე]გაკა ქნას, ესე გლეხნი მარდალაშვილები ჭიდაძესა ზითვა . . . მხედობესა ურო სახლები და გვიწუალობები თქვენ სახლშიცა და დარბაზშიცა მისით ზედა-ქვედათ სახლითა.

+ რაცა ამა სიგლითა მამული და გლეხნი, სოფელი და დაბანი, შეგვიწიონავს და მაგვიბარებია ჩვენის მოძღვრისათვის, და საუ-

კუნთნი წირვა და აღაპი გაგვიჩენია, ესე ნურაოდეს მოგვეშლები ჩვენ მეუთე მეუფისა ბაგრატს და თანამეცხედრისა ჩვენსა, დედოფალთა დედოფალსა ელენეს, რათა ღირს აუფენეს წინაშე უფლისა, იესოს ქრისტეს, ღმრისა ჩვენისა.

+ აწ ესე ჩვენგან ბრძანებული სიბგელი და იადგარი მტკიცე და უქცევადი და შეუცვალადელი უფლისა აღამის ტომისა კაცისაგან და შემდგომთა ჩვენთა მომავალთა მეუთეთა და დედოფალთა, და თქვენ წმიდანო მე[უ]ფენო აფხაზეთისა და ქართლისა კათალიკოზნო, და უოგელნო მღვდელთ-მთავარნო, დაჯერებით დაუმტკიცეთ, და დიდსა და ზესთა აღმატებულისა, ახლისა იერუსალიმისა, გაენათისა საუდრისა მამათ მთავარეუთისკაპოზო და წმიდანო საღმრთონო მ[ა]მა[ნ]ო [და ძმა]ნო და [სრ]ულთბით კრებულნო და ერთბ[ა]შად ლაფრანო და უოგელნო კარისა ჩვენისა გაზიარნო, ერისთავთ ერისთავნო, ათაბაგ ამირ-სპასალარო, დადიან-გურიელო, სვანთ ერისთავო, მანდატურთ უხუცესო, და უოგელნო ერისთავნო, ქუთათისისა ციხისთავთ ციხისთავნო, და ღიხთ ამერისა და ღიხთ იმერისა ციხისთავნო, მოლარეთ უხუცესო და მოლარენო, მუამბურეთ უხუცესო და მუამბურენო, მუჟინბეთ უხუცესო და მუჟინბენო, მესტუმრეთ უხუცესო, მესტუმრენო და მზარეულნო, ბაზიართ უხუცესო და ბაზიარნო, ფარაშთ უხუცესო და ფარაშნო, ახოსლართ უხუცესო და ახოსლარნო, მელგინეთ უხუცესო და მელგინენო, მუქიფთ უხუცესო და მუქიფნო, უოგელნო კარისა ჩვენისა წარყვლენილნო, მალისა, ხარაჯისა და ზროხსა საკლავისა მკრეთელნო, და უოგელნო კარისა ჩვენისა მოსაქმენო, და ხ[ე]ლისა მქონებულნო, არაგისთფის გეობრძანებია ამა ჩვენგან ბრძანებულის სიბგელისა შლად და ქცევად თვინიერ[ი] შეწევისა და თანა დგომისა კიდე. აწ ვინცა და ვინც, რამანცა აღამისა და ევას ნათესავმან კაცმან ესე ჩვენ[გან] შეწირული გლენი და სოფელნი, და აგარანი, და ესე [ჩვენ]გან გაჩენილი წირვა და აღაპი მოგვიშლოს და გაენათსა გამოახვას, და კელეოს შლად და დაქცევად ამისადა [და] ესე ჩვენი ბრძანება უკულებელს უოს, და შეცვალოს, [გინა] მეუთეთა, გინა დედოფალთა, გინა მამაცმან, გინა დედაკაცმან, გინა თავადმან, გინა აზნაურმან, გინა უზუდაესთა, გინა უქვედაესთა, ანუ სამოციქულოდ შემოვიდეს, [ანუ გამო]საკუებად და შესაცვლელად, შემცაიცვალეების სჯულისა ქრისტო-

ანეთსა, რისხავსმცა დაუსაბამო ქრისტე ღთი ჩენი, მამა, ძე და სული წმიდა, დამცაწუეელები სული [და] კორცი მისი შვიდთა კრებათაგან და ოთხთა პატრიარქთაგან და ათორმეტთა მოციქულთაგან, შემცაედების ძრწო[და] კაენისი, კეთრი გეზისი, შიშთიფი იუდასი, დანთქმა და[თან და აბი]რონისი, მასზედამცა დახდების კმა იგი ჟვარც[მელნი]ისა, რომელთა თქვეს: „სისხლი მაგისი ჩვენზედა და შვილთა ჩვენთა ზედა, მას ზედამცა დასრულდების მესადარგისა ფსალმუნთა წუეეა, ნესტორს და ოროგინესთანამცა არის ნა[წი]ლი და სამკვიდრებელი სულისა მისისა, კრულმცა არს ცათა შინა და ქვეყანასა ზედა, ნურარათამცა სინანულითა ნუ იქნების კსნა სულისა მისისა, ნუ წირვითა, ნუ ღოცვითა, ნუ გლ[ახაკ]თა მიცემითა, ნურცა იელუსარემს წასვლითა, ნურცა სინ[ას] და შთაწმიდას წასვლითა, ნურცა საედართა და ეკლესიათა შენებითა. მშლელი და მქცეველი ამისი კრულ, წუეულ და შეჩვენებულ იუენ უკუნითი უკუნისამდის, და დამამტკიცებელნი ამისნი ღთნ აკურთხნეს და წმიდამან და დიდმან საედარმან მონსტერმან გაენთისამან. დაიწერა ბრძანება და სიგელი ესე ჩენი ინდიკტიონსა მეფობისა ჩენისასა მეოთხესა, ქგსა „სღგ“, თვესა ივნისსა „იბ“, კელითა ფრიად ცოდვილისა გიორგი აბა[შიძ]ისათა. თქვენ წმიდანო მღდელთ-მოძღვარხო და საღთონო კრებულხო, გევედრები, რათა შენდობა ბძნოთ ცოდვილისა სულისა ჩემუსათვის(810).

დაიწერა სიგელი ესე შვიდ ათას ორმოც და [ცამეტსა] ¹⁾.

ჩ.ნ. ქს. მწრ. ქართლისა პატრიარქი. კანონითა. ვამტკიცებთ.

(ამას შემდეგ სანახევროდ დასულია ხელჩართული ხელის-მოწერა კათალიკოსისა, რომელიც უნდა ეკუთვნოდეს კათალიკოსს მალაქია აბაშიძეს).

იაკობ. კლენე (ხელჩართულად).

შემდეგ სხვა ხელით და მქრალის მელნით: „...[ჩვენ უნისა ჩრდილოისა და] აუხაზეთასა დიდი [გ^წზი?] . . . ვამტკიცებთ.

ამას შემდეგ სხვა ხელით სწერია:

1701—1709. ქ. ჩვენ ქრისტეს მიერ კურთხევით კურთხეულმან ჩრდილოისა და აუხაზეთისა კ^წზმან ბატონმან გრიგოლ თქვენ ცათა [მობაძ]ავსა ბიჭვინტისა ღმთის მშობელსა ეს მოგახსენეთ, რომ დავით ნემსაძეს კ^წზის დრთს [გიორგი] მეფის შვილს აღექსანდრეს ბიჭვინტისა ღმთის მშობლი-

¹⁾ ეს სტრიქონი სხვა მელნით არის დაწერილი მქრალად.

სთვის სხმი კუამლი კაცი, [კუბლ]ასშვილი ერთი და ორი ობ-
ლაძე გიორგას შვილები შეეწირა, და ნემსაძეს კათალიკოზს ამ სხმი
კუამლის კაცის ბეგრის დადება არ დასცალებოდათ, მერმე ჩვენ [ახლად]
გაგუერი(გ)ებიათ, რომ კუბლასშვილმან ნასხიდამ, დათუნამ და ასან-ბეგ —
ამ სხმან [კაც]მა ერთი შამახური სანთელი ხატს მიაართვას, და სხვა
ამას გარედ ხატის სხმსახურისა და [ჩვენ]ის შინაუმობისა მეტი მართე-
ბული ამ კუბლასძეს არავისგან რა ეთხრებოდეს. ორს ობლაძეს სხ-
მი შამახური სანთელი დაფადევით და ხატს მიაართმევდეს და
(შემდეგი აკლია).

6. გუჯარი, 108×22 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ მრგვა-
ლის მხედრულის ხელით, თითოეულ სიტყვის შემდეგ უზის სამ-
სამი წერტილი. თავი და ბოლო აკლია. გვერდებიც ტყავისა და-
ზიანებულია. ქორონიკონი არა სჩანს, მაგრამ სიგელი უნდა ეკუ-
თვნოდეს, ჩვენის აზრით, ლევან II დადიანს († 1657). ამის დროსვე
ცხოვრობდა ჩვენ გუჯარში მოხსენებული აფხაზეთის კათალიკოსი
მაქსიმე მაჭუტაძე, რომელიც 23 აპრილს 1640 წ. ნახა ლევან II
კარზე რუსის დესპანმა ელჩინმა, ხოლო 1650 წ. მაქსიმემ იმერე-
თის მეფესთან ალექსანდრე მესამესთან ერთად ფიცი მიიღო რუ-
სეთის ქვეშევრდომობაზედ პაპნი და პაპის პაპნი ლევან მეო-
რისა გიორგი, ვამეყ. შერგილ და სამადავლე, ანუ შამადავლე,
მართლა დასაფლავებულნი არიან ხოფში. ერთი წარწერა გუჯ-
რისა უჩვენებს, რომ ლევან II ჰყოლია ძმისწული სახელით ლე-
ვანი, რომელიც უნდა იყოს ლევან III, ანუ შამადავლე († 1680)
(H. G. II, 1, p. 646. II, 2, 438).

1611 — 1617. . . . ერთ ბუნებისა, ერთ ჭთაებისა, ერთ უფლე-
ბისა, ერთ კელმწიფებისა, განუყოფელისა და შეუკენელისა, გამოუ-
თქმელისა, მიუწდომელისა, შეუ[ხებელ]ისა, შეუწერელისა, შეუსაზღუ-
რებელისა, უმიზნობის, უკვდაუის, საუკუნოს ც[ხოვრებ]ისა მოუკლე-
ბელისა, დაუსრულებელისა, გამგებელისა, მფლობელისა, შემოქმედი-
სა, გამოუკუდეველისა, დიდება სხაიერებისა და სუფევა დაუსრულებე-
ლისა, და ღვინება მოწყალებისა, ამის წმიდისა სხმებისა წყალობითა,
ძალითა, შეწვნითა, რომელნ კაცთ მოყვარებისათვის წარმოცარედა

თავი თვისი და კაც იქმნა თვინიერ ცოდვისა, და მრავალთათვის თვისთა მოწყალებათა ჯუარცმა და დაფლვა თავს იღვა, ხოლო ვითარცა ჭთი აღდგა მესამეს დღესა და ჯოჯობეთი შემუსრა, და წარმოსტეუენა, და აღამ უოფლით ნათესავითურ დაჰქუარა, დანისნა და ჭთაებასა თვისისა იზიარა სასუფეველსა თვისსა, და უოფლად წმიდა უბიწოდ მშობელი თვისი, მარადის ქალწული მარიამ, შუამდგომელ იყო თვით ჭთაებისა თვისისა და კაცთა შორის, ამის უოფლად წმიდისა თავდებობითა, მეობებითა, შუამდგომლობითა, მინდობითა და ძლიერებითა, ნიშოვან [ქმნი]ლის და ნიშ შემოსილისა, ზატოისნისა და ცხოველს მუოფლისა ჯუარისა, მტერთა მატებელისა და უოფლისა ძალისა ეშმაკთასა დამწუეელისა, წმიდათა ურულოთ მცველ მართებელთა ჩუენთა ანგელოზთა და მთავარ ანგელოზთა, მიქაილ და გაბრიელისთა, წინა მობებდისა ნათლის მცემელისა და უოფელთა დედათა ნაშუთა უმეტესისა, იოვანე წინა მსრობლისა, და გზათა მშვიდობისთა განმმზადებელისთა, წმიდისა იოანე ჭთის მეტეველისა, რომელმან მკედისა საუფლოსა მიუდნობითა აღმოიწრიდნა ჭთის მეტეველებისა უფსკრულნი დაუღევენენი, წმინდათა მოციქულთა და უოფლად ქებულთა თუაღით მხილველთა და კეღით მსახურთა, და თუაღით მხილველთა ჭთისთა და განგებულებისა მისისა მესაიდუმლოეთა, თავთა მოციქულთა, ჰეტრე, ჰავლე, ადრია და სხვათა ათორმეტთა მოციქულთა. და ჯლად სხვათა სამეოცდა ათთა მოციქულთა, და წმიდათა მოციქულთა თანა სწორებით შესატევისთა წდათა წინასწარმეტეუელთა, მამათა, მამათ მთავართა, მდრდელთ მოძლუართა, მოწამეთა, ქალწულთა, მამათა მეუდაბნოეთა, აღმსარებელთა და უოფელთა საუკუნითგან სათნოოფილთა ჭთისა წდათათა, ზეცისა და ქეუენისთა, და განმაცხოველებელისა ქრისტეს საფლავისა აღსადგომელისა, საუფლოსა საფლავისა და ჯუარისა ცხოველს მუოფელისა თავსდებობითა, შუამდგომლობითა და მინდობითა, გკადრეთ და მოგანსენეთ დაწერილი ესე სიგელი, იადგარი უმიზეზო და უკუნისამდე წელთა და ჟამთა შეუცვალებელი, და მარადის განთავებით განსრულებელი, ოქვენ ჩუენსა მცველსა და მოარველს და ცხოვრებისა ჩუენისა წარმმართველსა, და განმარჯვებითა მძლეველსა მტერთა და მბრძოთა ჩუენთასა ქალწულსა, უბიწოსა, მარადის ბიწ შეუხებელსა, დედასა ნათლისასა და

მშობელსა მეუფისასა, უთროსნისა ჭთის მშობელსა, და ძელსა ცხოველსა, ხოფს ტაძარსა შინა განსუენებულთა, მისაძინელთა და საძალთა ზირველ კურთხეულთა და საუკუნოდ განსუენებულთა ჰატროსანთა და სახელფანთა ძუელთა ჩუენთა ჰაზთა და ჰაზის ჰაზთა უფლად სანატრელთა: გიორგი, ვამეუ, შერგილ და სამადაფლე—ამთოთხთა ღთივ ჰატოვცემულთა და გვრგვინოსნთა საფლავსა, და ჩუენსა სასოებით შესავდრებელს ხოფს განსუენებულსა სახესა და ხატს წისა ჭთის მშობელისასა და ჟუარის უფელთა განმაცხოველებელსა, მოგახსენეთ და კადრეთ იადგარი და სიგელი მტკიცე, ჟამთა საუკუნეთა გასათავებელი, ჩუენ, თქვენ მიერითა მადლითა და ცვა ფარვითა მძღედ და ძლიერად ამადლებითა განძლიერებულმან, და ოხითა თქუენითა ზესთა ადმატებულმან, და მტკიცედ მპრობელ-მქონებულმან, თვთ განმგებულმან, თქვენ მიერ სახელ ამადმატებულმან და ფდ მსასობულმან, და მადლთა და წყალობათა თქუენთა მინდობითა საწმუნოდ მოსავმან, და სურვილით მოქენებან, კელმწიფებან, ჰატრონმან დადიანმან ლეგან, შიშით და კრძალვით განგიახლეთ და დაგიმტკიცეთ მტკიცე ესე უკუნისამდე კაცთა ნათესავისაგან შეუცილებელ-შეუსარხელი წიგნი და ნიშანი ასრე და ამა ზირსა ზედა, რომე ჟამთა ვითარებისა და წელთა გარდასულისა, და ეტლთა მოქცევისა, და დღეთა ცვალებისაგან მოშლილიყო სოფელი და ტუე და ველი, ვნახეთ და მოკითხული ვქენით, და ძუელთა ჩუენთა მამა-ჰაზთა საფლავი უფილიყო, კურთხეულთა და სახელ-დებულთა, და მათ მიერ დადებულნი და კარიგებულნი იადგარი და სიგელი ვნახეთ, და ჩუენცა გულს მოდგინებით ესრეთ დაუმტკიცეთ: ესე ვითარცა დადიან გურიელისა, სულ კურთხეულისა სამადაფლსაგან კარიგებულნი სიგელი ვნახეთ, ესრედ ეწერა და გაერიგა: „ძუელითგანი იადგარი გრუენილიყო და დაკარგულიყო ხოფისა ჭთის მშობელისაჲ, მას ჟამსა უღმთოდ და უსჯულგობად მი(ი)ქცეს აფხაზნიჲ, და ადვიუფანეთ იოფაკიმ, კაცი ღირსი ნეტარებისა, დაფსვით კათალიკოზადო, რომელი აფხაზთა კარუენეს სჯული და ჳზობა, ხოლო ჩუენ მარჯუენითა ქრისტეს საფლავისათაჲ და იერუსალემისა და ანტ(ი)ოქის ჰატრიაქისა მიხაილის ნება დართვითა გაფარიგეთო ჟუარითა და ონფორითაჲ“. აწე ჩუენც მათი კარიგებულნი და დადებულნი იადგარი ვნახეთ, განვიცადეთ და ჩუენცა მსგავსად მა-

თებრ დაფამტკიცეთ, და გაფარიგეთ თავს მსხულები წადა გიორგი მის შესაფლითა და გასაფლითა, წყლითა, ტყითა, სანადირთათა, სათევზოთა, საყანითა, უძებრითა და საძებრითა, იმა რიგითა გლეხებითა, ჯუარის მტვირთლითა; ბერი ზოსიმე, კემხელს გეგებერია, ვაჭრის შვილები ბაბადში და მისნი ძმანი კახია და ვაჟიბუდაი, მასთანა ორნი მამის ძენი დეის მამაი, და ორნი ლაღარია მიქაილ და მამისთუაფი, წუწუნარი მამული და მარანი მისითა ტყითა, წყლითა და ეკლესის კართა, და სათევზოთა, კურია მასხუელი მისითა შვილებითა, თათარია წუწუნავა მისის მამულითა, ბერია მისის მამულითა, წყლის ჰირს ბონია ქრისტეშია მისით მამულითა. წყლის ჰირს რიონზედა ჭაღადიდსა ნახევარი ბაჟი ხოფისა ღის მშობელისა არის. . არის ქარაჭას და კემხელს მესამედი ნაფი და ბაჟი უდ წადის არის, ნახუდენს ოთხი კუამლი კაცი უურუა და სხვიტავა ანდაღარის შვილი და შონია მათით მამულითა, წყლითა, ტყითა, სათევზოთა და ეკლესის კართა. აგრევე დადიანის სახლის თავი ნიშანი და სხუათა თავდათა და აზნაურის შვილთა ნიშანი ჯზისა არის, სხუათა ევისკოზოზთა ს დგოთ მართებს და ამას არა ეთხვებოდეს-რა. აგრევე ცუს გამოდმა და ჭვირას გამოდმა ვინც ნადირი მოკლას, სეფეს უდ წმინდას წინ მძლებდენ, ნურავინ დაქლებთ. აგრევე ჩვენ ჰატრონმან, დადიან-გურიელმა შამადავლამ, იადგარი ძუელითგნი ვნახეთ და ასრე უოფილიყო ძუელითგან და ესრეთ ეწერა: „ვინცა ხოფისა საქდარსა გარეშემო უზატობა იკადრეს, ანუ გლეხი დაურბიოს, ანუ ჯოგი წაუსხას, ანუ ქურდობა ქნას, ან სასახლეს მოუხდეს და გატეხოს, ათი გლეხი დაუურვოს საუდარსა, ვინცა სახოფისა ზედან მოუხდეს, დარბიოს და დაწუას, მესადილე გლეხი დაუურვოს საუდარსა, ბოდ(?), ანუ ლაღატითა კაცი მოუკლან, ორი ზომს სისხლი დაუურვოს; ვინცა ძმათაგანს უზატობა ჰკადრეს, ანუ აგინოს, ათასი ჰოტინატი დაუურვოს, აგრევე ჭვირას და ცუს შუა ტეე და წყალი უოფლად წის ხოფისა ღთის-მშობელისა არის უცილებელი“. ესრეთ ეწერა ძუელსა სიგელსა და იადგარ შიგან, ამა წევევითა და კრუფვითა, აწე ჟამთა ვითარებისგან სიგელი გარევილიყო, და კურთხეულს დადიან-გურიელსა შამადავლსა გაერიკებინა, რაკორც ძუელად უოფილიყო, ისრევე გაერიკებინა. აწე მეღია და

საუდრის კაცები იცილებოდეს, და დავსხედით ჩვენ კელმწიფე ჰატ-
რანი დადიანი ლეონ და ჯიხი ჰატრანი მაქსიმე მაჭუტაძე და ვნახეთ
ძუელი იადგარი, და სრულიად ჩვენი დარბაისელები დავსხით, და გავ-
სინჯეთ, და ასრე ეწერა წყევით, რომე ჭვირის და ტუს... (ამას ქვე-
მოთ სიგელს ცოტახედ აკლია).

მეორე გვერდზე, სადაც ტექსტი ყოფილა გადატანილი, დარ-
ჩენილია:

ლეონ დადიანი (ხელჩართულად).

ჯიხი მაქსიმე (ხელჩართულად).

ზირველი გვერდის აშიაზე სწერია სხვა ხელით:

1701—1709. სახელითა დმთისათა ჩვენ ქრისტეს დმთის
მიერ კურთხევით კურთხეულმან, ჩრდილასა და აფხაზეთისა ჯიხან,
ბატონმან გრიგოლ, ესე გკადრეთ დავთარსა თქუენსა წარწერით
მტირედითა სიტუჯთა და კინოღენითა შესაწირავითა, ასრე რომე მე-
ობებითა შენითა, საშინელო ხობისა დმთის-მშობელო, და გულის-მო-
დგინებითა ჩვენითა, ეს შონია მამაში ჩვენ მოვიუყანეთ და მისი ძმა
მამიდა, რა ამას წინეთ ყამთა ვითარებისგან დაკარგული იყო, და
ჩვენ მოვიუყანეთ და ისრევე თქუენ შემოგწირეთ ჩვენის ცოდვილის
სულის სახად და ერთის . . . ველს ყოველს დიდს ხუთშა-
ბათს, ხობისა დმთის-მშობელო, თქუენ მოგართმევედეს, რათა მეობ
მეყო. აწ ვინცა და რამნცა კაცმან ეს ხელახლად ჩვენგან შემოწირუ-
ლი შონია თქვენგან [გამოწი]რის და გამოგახვას, ჩვენს კანუნსამც
ქვეშ ის იქნება მაშინ.

ხელჩართულად ხელს აწერს: „გრიგოლ“.

მეორე გვერდზე სხვა ხელით სწერია:

1661—1680. ქ: როგორათაც ბიძა ჩემს ლეონ დადიანს გა-
ურვიგებია, იადგარი ეს უნახეთ და ჩვენ ხელმწიფეს დადიან ლევანს
ასრე გაგვირიგებია, და ჩვენცა ასრე დაგვმტკიცებია, და ამა წიგნში-
დაც ასრე სწერია: სამი ნაფის თათრები რომ მოვიდეს, ორი ჩვენი
კაცისას დადგეს და მესამე ხატის უმისას დადგეს, და ჩვენმან მე-
ბაჟენმან ასრე გარიგოს.

ლეონ (ხელჩართულად).

იმავე გვერდზე სხვა ხელით სწერია:

XVII სუკ. ქ: მე ხსხუმ ფაცას კაცი შემომაკდა და სკანონო გამიჩინეს, და ბიძაბ ცხომარია დავისსენი, და ხატს შევსწირეთ. ბატონმა კაზმა და ხოფელმა გამიჩინა სკანონოდ და შევსწირეთ ხატს. არის ამის მოწამე ბატონი ჭყონინდელი და ხსხუ ჩინუვა.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

1673—1696. ქ: ჩვენ ჩრდილოს და აფხაზეთის კაზმან დავით შემოგწირე ბაჟუნაი მირცულა მისის შვილითა და ძმისუფითა, მისის სახელ-კართა, ეკულის კართა, ტუითა, წუფითა, უძებარსაძებართა და მისის ყოფლის ფერთა. ხსხუა ფაცას ნიშნად ბატონმა დადიანმან მიბოძა ეს გულები და მე ხობის ღთის მშობლისათვის შემწირაუს ჩემის სულის სახად და საცხოუნებლად.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

1673—1680. ქ: ჩვენ ქრისტეს მიერ კურთხევით კურთხეულმან, ჩრდილოს და აფხაზეთის კაზმან, ხატრომან დავით, შემოგწირეთ თქვენ ცათა მობაძავსა ბიჭვინტის ღთის-მშობელსა და ხოფის ღთის-მშობელს ლიფონავა ისუფ და მისი ძმანგარაი მათის ცოლშვილითა, სახლ-კართა, ჭურ-მარნითა, მისის ეკლისის კართა, მისის მამუ-ლითა, საყანითა, ტუითა, ვუფითა, გასაფლითა და გამოსაფლითა, დღეს რისიცი მქონებელი იუოს, მისის [ყო]ფლის ფერთ სამართლიანის საქმითა, ასრე არის ამისი რამე გულებრის კარს ბიჭვინტის ღთის-მშობლის მეთ[ევზობა] . . . შენაწირი ესახლა და ასანა ფადავამ გაიქურდა, და სახლ-[კარ]ობით დაგვიკარგა, და მერმე მის გარდასახად ბატონმან დადიანმან ლეონ ხორგას ეს ლიფონავა გვიბოძა, და ჩვენ ბატონის დადიანის და დედოფლის ბატონის თამარის ბრძანებითა ბიჭვინტის და ხოფის ღთის-მშობლისათვის შეგვიწირავს, აწე ვინცა და რამანცა ძემან კაცისამან, ანუ დადიანმან, ანუ დიდმან და ან მცირემან, ამ ჩვენს შენაწირს გ[ანაჩენ]ს შლად, დაქცევად ხელ-ყოს, ისიმიც შეიცულების რჯულ[სა] ქრისტეანობისაგან, ნუცა იხსნების წირვითა და ლოცვითა, ნუცა გლახაკთ მიცემითა, ნუცა იერუსალიმს წასვლითა, მასამც რისხავს დაუსაბამო დაუსრულებელი ღთი მს . . წყუელ და შეჩვენებულმიც არის მისი სული და ხორცი ამა და მას საუკუნოს, აწდა უკუნისამდე ამინ. არიან ამისნი

შუამავალნი ღიზარტიანი ბატონი გიორგი, ჩიჩუა ხახუ, და[რ]ისმანი ჯიანი, და მოწამე სრულად სჭობ და სახოფო ანაურის(sic) შვილები.

ლეგან. თამარ (ხელჩართულად).

კათალიკოზი დავით (ხელჩართულად).

ამას შემდეგ თათრული ხელის მოწერა.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

1682. ქ. მაჟამს ოდეს გურიელმან ოდიში დაიჭირა, მე ზე-ბედეს ქვაჩი ყურუა შემომეხვეწა, და აქ ხოფის შევახვეწა, და დავა-ეხეთ ამ იასამ უტუუა, და კახაბერს ჩიჩუას მისცა, და მამა-შვილი ორი გამოიედა, აწე ხობის ღთისმშობლის განატეხშიდ ეს იასავები შევსწირეთ ბაძულები და მომადინი მათის ცოლ-შვილითა, სახლ-კარი-თა, ჭურ-მარნითა, ტუითა, ველითა, საძებრითა და უძებრითა, რისაც მქონებელი იუოს, მისის სამართლიანის საქმით, ვინც ეს ჩვენგან შეწირული ბიჭვინტისა და ხოფის ღთის მშობელს-გამოსწიროს, ჩვენსამც კანონსამც ქვეშე არის. დამატკიცებულნი ამისნი დმერთმან აკორთხნეს და წმიდამან ღთის მშობელმან. დაიწერა წიგნი ესე ქო-რნიკონს ათას ექვსას ოთხმოც და ორსა.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

1673—1696. ქ. ჩუენ ქრისტეს მიერ კურთხევით კურთხე-ულმან, ჩრდილოსა და აფხაზე[თისა] ჯზმან, ზატონმან დავით, შე-მოკწირეთ მცირე და კინი ესე შესწირავი თ[ქვენ] საშინელსა და შვიდ ცათა უმაღლესსა და ქერაბინთა უწმიდესსა ხობისა [ღთის]მშო-ბელსა მირცხულავა ბიჯოჯია და მისი შვილი ქოჩუა და სპაჭკუ მ[ისი-თა ც]ო[ლ]შივილითა, სახლ-კარითა, ჭურ-მარნითა... (დანარჩენი აკლია).

კანის აშიაზედ სწერია სხვა ხელით:

1673—1696. ქ. ეჭა შენ ცათა უმაღლესო, სერაბინთა უზეშ-თაესო და ქერაბინთა უწმიდესო, რომელმან შეგ ერთი სამებისგანი და შობითა მისითა განხეთქე ცოდვათა ჩვენთა კელით წერილი, შენ უდ კურთხეულო, ცათა მობაძავო ხობის ღთის მშობელო, ჩვენ ცვა ფარვათა შენთა მინდობილმან და მსასოებელმან სიწმინდისა შენისამან, და სა-კუთრებით მოურნემან ნამსახურისამან, კინმან მადლთამან . . . და ფრიადმან ცოდვითა, წინამძღვარმან ზებედე, შემოკწირე მცირე ესე შესწირავი ასრე და ამა ჰირსა ზედან, რომე ამას წინათ ხობს ვი-

დექით ჩვენ, და ღოდებერიძის კაცს ამ ხობისა ღმთის-მშობლის ფი-
ცის ტეხა დაეღვა და ბატონმან კათალიკოზმან [დავით] თავს შეიღვა
და მერმე საად ღოდებერიძემ გასტეხა და . . . აღარ გაეწეობდა
და ის კუამლი კაცი ხატს შემოსწირა, და ჩვენც მოგვაშორა ეცადია
გეგენავა და მისი ოთხი ჩვენ გვსახუ[რებდა] . . . ბდა. მერმე ღიპარტი-
ანი ქვემოთ წაბრძანდა აფხაზეთს დაშკრად, და ჩვენ ზუგდიდამდის
ვიახელით, და ცოტა უძლებად ვიყავით, და დავბრუნდით, და აქ ხობს
მოვედით. აწე ეს გეგენავები პირველად ამ ხატის [ყოფილ] იყო,
მაგრამ ჩვენ . . . და ცოდვათა ჩვენთა შე[სწინდობელად] ხელ-მეო-
რედ ორივე ძმანები შემოგვიწირავს. შეიწირე [ანი]ნი ესე შესწირა-
ვი ხობისა [ღმთის-მშობელად]... (დანარჩენი აკლია).

7. სიგელი, 27X12 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ მრგვა-
ლის მხედრულის ხელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნახმარია
სამ-სამი წერტილი. მარცხენა ნაწილი სიგელისა ჩამოჭრილია სი-
გრძობზე. თავი აკლია. თარიღი არა აქვს, მაგრამ რადგანაც სი-
გელი იხსენიებს ლევან დადიანს და გიორგი ლიპარტიანს, ამი-
სათვის ეს სიგელი უნდა ეკუთვნოდეს ლევან II და გიორგი I
ლიპარტიანის დროს, აფხაზეთის კათალიკოსი ეფთვიმე, როგორც
ვიციტ, 1611 წლის წინეთ დადგენილი იყო კათალიკოსათ, და
1615 წელში კათალიკოსათ იხსენიება მალაქია გურიელი, მეო-
რეს მხრით ლევან II 1611 წლამდის არ ყოფილა დადიანად, მა-
შასადამე სიგელი უნდა იყოს დაწერილი 1611—1615 წლებში.

1611—1615. . . . ტას ერთი კვამლი . . . ვანდაი შაფათია
და მისი შვილები მათის . . . რისაც მქონებულნი არიან მისის . . .
ლევან დადიანის გასაზრდელად სადღეგრძელო . . . [ღიპ]არტიანის
გიორგის სადღეგრძელოდ და ასადო[რძინებელად]. [ბიჭვინტი]სა
ღმთის-მშობლისათვის სახსრად სულისა . . . თი კუამლი კაცი ბა-
ტონს გოზს ეფთუიშის აწე . . . მესამეს წელიწადს თითო ძროხა
ერთ[ი] . . . [ე]რთი მახათელი ღომი, კიდევ მართებს ეს ბე[გა-
რი]: ერთი ჯამი ზური; მარლი კიდევ მართებს] . . . ამას გა-
რეთ სამი კოკა ღვინო, სხვა მართებს . . . [ე]რთი მახათელი ღო-

მი და სხვი გუდა ღვინო [არან ამის მოწმენი] თავად ჭთი, კაცთა-
გან მეკაბ ქართოძე მო . . . ი და ვაზირთ უხუცესი, სხლით
უხუცესი . . . [მესტუ]მრეთ უხუცესი კაკაუჩა ქვითია, მეღვინეთ
უხ[უცესი] . . . აწე ესე ჩეენგან შეწირული გლეხი ვინც გამ[წი-
რის] . . . ჭთის მშობელსა, რისხავს თავად ჭთი და ბი[ჭუინტი-
სა ჭთის-მშობელ]ი და უოველნი წმიდანი ჭთისანი ზეცისანი [და
ქუეუანისანი და უოველნი კორციელ]ნი და უხორცონი, და დამატკი-
ცებელნი ამის[ა ჭნ აკურთხნეს].

ლეგან (ხელჩართულად).

აზის მგვალი ბეჭედი, რომელზედაც აწერია:

გიორგი ლიპარტიანი.

8. ფიცის წიგნი, 29×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე
მრგვალის მხედრულის ხელით. თარიღი არა აქვს, მაგრამ რად-
განაც წიგნი იხსენიებს აფხაზეთის კათალიკოსს მალაქია გურიელს,
რომელიც იხსენიება 1615 და 1641 წ., ამისათვის დაახლოებით
ეს ფიცის პირი უნდა იყოს დაწერილი 1615—1641 წლებში
(H. G. II. 2 p. 438, 440).

1615—1646. ესე წიგნი ფიცის, და პირი, დღეს დაწერილი
და აღმოეჩნე უკუნისმდე უამ გასათავებელი, დაგიწერეთ და მოგარ-
თეთო ჩუენ ქართოძემან როსტომ თქუენ შუიდ ცათა უმაღლესსა,
საშინელსა ბიჭუინტისა ჭთის-მშობელსა და სრულიად საქართველსა
მაკურთხეველსა, აფხაზედისა(sic) ჳზსა, კელმწიფესა გურიელსა, ზა-
ტრონსა მალაქიას, ასრე და ამა პირსა ზედა: თქუენ რომ წყალობა
გუიყავით და წიგნი გუიბოძეთ, და გაგუირიგედ და გაგუისზღურეთ,
იმასდა გარდაის არას შემოგეცილოთ, და თუ ვინმე ჩემი უმა შემო-
გეცილოთ, სამართლიანის საქმით გაგეიფინოთ, რაცა ამ თქუენსა
წყალობას წიგნიშვიან არ სწერია, სახიბულს აღაგას არას შემოგეცი-
ლოთ იმის მეტსა. ამისდა გასათავებულად თავდაბად მოგუიციეთა თა-
ვად ჭთი და საშინელი ბიჭუინტისა ჭთის-მშობელი და უოველნი
წმინდანი ჭთისანი, კორციელი და უკორცონი, ზეცისანი და ქუეუა-
ნისანი. +

9. ფიცის წიგნი, $25 \times 16,6$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღდზე მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია სამ-სამი წერტილი თითოეულს სიტყვის შემდეგ, თარიღი არა აქვს, მაგრამ ამაში მოხსენებული ლევან დადიანი უნდა იყოს, ჩვენის აზრით, ლევან II და ამისათვის ფიცის წიგნი უნდა ეკუთვნოდეს 1611—1657 წლებს. ამავე დროს ცხოვრობდა გიორგი პირველი ლიპარტიანი, ბიძა ლევანისა, რომელიც მოწმეთ იხსენიება ჩვენ ფიცის წიგნში.

1611—1657. ქ. დაუსაბამოსა ღთისა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა თავსდებობითა, მინდობითა, შუაობითა და შუამდგომლობითა, ყოველთა წმიდანთა ღთისთა ზეცისათა და ქუეყნისათა, უხორცონთა და კორციელთა, ესე აუარებელი ფიცი, წიგნი და პირი დაგიწერეთ და მოკასსენეთ ჩუენ შანგუღია ქაიხოსრო და¹⁾ თქუენ დადიანსა ბატონსა ლეუანს ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე საჯო და საცაიშლო მამულზედან, სახევისთაოზედან, და სათქუენოს საქმეზედან ვყარყაშობდით და აწუ თქუენ გაგვარიგეთ, და რაც თქუენ არ გაგუიხინეთ, და ამას გარეთ რაც წესი და სამართალი არ ყოფილიყოს, არც ჩუენის მტერობისა და გამორჩომის გულისათვის არა ვაწუინოთ რა, და არც იქაურის მოხელის შუეკითხავად სასაქმოდ მივიდეთ, არც ძალი და უსამართლო უყოთ. ამისდა გათავებისად თავსდეზად მოგვიცემია თავად ღთი და ბიჭვინტისა და ცაიშლის ღთისმშობელი, და წმიდა გიორგი ილორისა, და ყოველნი წმიდანი ღთისანი, და კაცთაგან ლიპარტიანი ბატონი გიორგი, ბატონი მოქუელი, გოშძე თოდორუხუ, ჰაპუნია²⁾ ამჯათარიძე, და წესსა და სამართალს გარეთ თუ რამ ვაწუინოთ, რაც გუიყოთ, ღთნ უბრალოდ გამყოფოს, და რაც წესი სამართალი ყოფილიყოს, ბატონის კუზის მოხელეებთა არ დაუმალოთ და მივისცეთ.

10. შემოწირულობის წიგნი, 21×22 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღდზე მრგვალის მხედრულის ხელით, ნიშნებათ ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამი წერტილი. თავი და ბოლო აკლია. გვერდზე ქალაღდის დაწებების გამო ასოები არ მოჩანან. ამ წე-

1) ამ სიტყვის შემდეგ წაშლილია ორი სიტყვა: „ჯოდერია ზარიამ“.

2) ამას შემდეგ წაშლილი სიტყვაა: „გოშძე“.

რილში მოხსენებული ლეონ დადიანი უნდა იყოს ლევან II. ამის დადიანობის დასაწყისში იყო ეფთვიმე კათალიკოზი, რომელიც ამ სიგელში იხსენიება, ვგონებ, გარდაცვალებულაო. ამისათვის წერილი უნდა იყოს დაწერილი 1611—1657 წლებში.

1611—1657. ...ცხორებასა. ივანესაგან ვიუიდე ჩემის ალაღის თეთრითა გო სსსხლე და კიდევ ახლად მე გავაწეობინე სსსხლე მისის სათიბითა და ერთის სათევზოს წელითა, და ერთის შინ მოსსახლის კვამლის კაცითა, კიდევ ბატონს დადიანსა ლეონს გარდვეკიდეთ და შემოვაწირვინეთ, ღთნ ადიდ[ნეს], სსსხლე მისის სამის კვამლის კაცითა, სათიბითა, საყნითა, და მისი [ერ]თი კვამლი კაცი მე მიბოძა და ჩემაგერად მე შემომიწირავს. კვალად[ცა გკადრეთ]... ქორისაგან მიშოვნია და ერთი კვამლი კაცი სუბი[შ]ს დამისხლებია. გკადრეთ და მოგახსენეთ, ამილახორისაგან მიშოვნია ხარაიქ და ხიბულას და[მისხლებია]. გკადრეთ და მოგახსენეთ, ხიბულას სალარო არ იყო, ნაციხვარი სალა[რო და] სსსხლე გამიკეთებია, ერთი კვამლი კაცი ჩემის თეთრითა [მიე]იღია და შიდ მოსსხლეთ დამისხლებია, ცინე სალარო გაკეთებ[ული] ერთის კვამლის კაცითა შემომიწირავს. კვალადცა გკადრეთ... [მე]ჯოგე, საურისა გატეხა, და მისის საუხატოთ ვიშოე; ერთი კვამლი . . . მოსსხლეთ დამისხლებია. კვალადცა გკადრეთ და მოგახსენეთ . . . [მოგა]ხსენეთ ხოარს სსსხლე არ იყო, სსსხლე ადგილი, დიდი სხლი ჩარდახბო, [სახ]ლეები დგას ჭიშკრიანათ, ჩემის ალაღის თეთრითა მიუიღია და სამი . . . ეთ ჩამისხლებია, და კიდევ შვიდი რვა საყანე მისის მამულიანათ ჩემ . . . და ასრე გაკეთებული სსსხლიანათ მისის სათიბითა მე თქუენთვის შემომიწირავს. კვალადცა გკადრეთ [ერ]თი მოსსხლე კაცი ხურჯინი ამილახორისაგან მიშოვნია და თილითს დამისხლებია, და შემომიწირავს. კვალადცა გკადრეთ და მოგახსენეთ, ჯიქთუბანს სსსხლე არ [იყო და გამიკეთ]ებია მისის სათიბითა, და რაც სხლეები დგას ჭიშკრიანათ, ისი ჩემი . . . სათევზე-სადობი ბატონის მეფეს აქეთ დაკარგული და მოშლილი იყო. [მე]რმე დადიანისაგან კაცი ავიბარე და მე ვიშოე და ძველითგან დაკარგული ახლ[ად გამია]ხლებია, ერთი კვამლი კაცი ზედ დამისხლებია და ისრე გაკეთებული [შემომიწირ]ავს. კვალადცა გკადრეთ და

მოგახსენეთ, მუკასა ბარტუელა და მანარა . . . მარგალიტითა, სხვა
 ოქროს ვაგარჯენი კურთხეულს ეფთვიმეს ჯნსა გ . . . პირი, კარ-
 გი ვერ იუო და ვერცა კარგი თვალი და მარგალიტი არ [ესსა],
 [მო]ვაყვანინე ოსტატი, ოქრო ისივ არის, მაგრა ახლად დავარდვე-
 ვინ[ე და] მრავალი თვალი და მარგალიტი ჩემი შევმატე, კარგი და
 პატიოსან[ი] . . .

11. ფიცის პირი, 41×16,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე
 მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებით ნახმარია ზოგჯერ ორ-
 ორი წერტილი და ზოგჯერ სამ-სამი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ
 ამ წერილში მოხსენებული დავით კათალიკოსი გვაძლევს საბუთს
 წერილი მივაწეროთ 1661—1680 წ., რადგანაც კათალიკოსი
 დავით ნემსაძე ამ წლებში კათალიკოსობდა, რამდენათაც ვიცით.
 ამას გარდა ყუაპუ შარვაშიძეც ამავე დროს ცხოვრობდა (Bros-
 set V. arch. Rapp. VIII, p. 143). ძმა მისი ქერექიმ ცნობი-
 ლი არ არის.

1661—1680. ქ: სახელითა სახიერისა, ზეშთა არსისა, დაუ-
 სრულებელისა ჭთისა, მამისა, ძისა და სულისა წმიდისათა, თავდ-
 ბობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, მეოხებითა უოვლად წმი-
 დისა ჭთის-მშობელისა, მარადის ქალწულისა მარიამისათა, თავდ-
 ბობითა, მინდობითა, და შუამდგომლობითა, ძლიერებითა პატიოსნისა
 ცხოველს მეოფელისა ჯუარისათა, რომელმან განიპყრნა ქრისტეშან
 ჭთნ ჩვენმან უკრწნელნი მელაზნი თვისნი სამეუფონი და მეწამულყო
 სისხლითა პატიოსნითა კსნისათვის კაცთა ნათესავთა, თავდ-
 ბობითა და შუამდგომლობითა წმიდათა ზეცისა ძალთა ანგელოზ-
 თა და მთავარანგელოზთა მიქაელ და გაბრიელისათა, და სხვათა ცხრა-
 თა დასთა ანგელოზთათა; თავდ-
 ბობითა, მინდობითა და შუამდგომ-
 ლობითა წმიდისა იოვანე ნათლის მცემელისა, წინა მობედისა და
 უოველთა ნაშობთა დედათას უზეშთაესისათა და იოვანე ქალწულ მ-
 ხარებელისათა, და თაკთა მოციქულთა პეტრე და პაულესითა, ათორ-
 მეტთა მოციქულთა და კვალად სამეოცდა ათთა მოციქულთათა, თავ-
 დ-
 ბობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა და რანიცა დიდსა საუ-

ფელსა სვინაქსარსა შიგან წმიდანი ჭთისანი სწერიან და ან დღითი დღედ უოველ მოხსენებთან, ამათის მადლითა და მეხეებითა, ზეცისა და ქუეყანისათა, კორციელთა და უკორცთა, სათნო უოფილთა, და კვალად სათნო უოფადთა ჭთისა, ამა უოველთა წმიდათა თავდებობითა, მინდობითა და შეამდგომლობითა, ესე აუარებელი და დღეთა ჩვენთა სიკუდილამდის საბოლოოდ გასთავებელი, მტკიცე, უტუყარი ფიცი, პირი და წიგნი დაგიწერეთ და მოგართვით ჩვენ შარვაშიძემან ბატონმან უუაჟუ და ჩემმან ძმამან ქერქიმ თქუენ ჩრდილოისა და აფხაზეთისა კათალიკოზსა დავითს ასრე და ამა პირსა ზედან, რომელ ნაუნაურელი და კოირული კაცები, რომელიც ახლა იყოს, ის შეუცოდებლად და თქვენდა უკითხვად ადარც გაგვიდოთ, და თქვენის სიტყვისა და ბრძანების მორჩილის კაცისაგან კარგად შემოუაროთ, არც თქვენი ხლება და სამსახური დაუშალოთ, და არც თქვენი ბეგარა და სარგო, რომელიცა ემართოს, და ჩვენ, რომელიც არ დავხარჯოთ, ის მოგიშალოთ, და დაგიჭიროთ კიდევ. როდისაც მობრძანდეთ, როგორათაც სხვას ძველს კათალიკოზებს ემსახურებინოს და ეხმაროს, თქვენც ისრე გამსახუროთ და გერგებოდეს. ამისდა თავდებად და გასთავებლად მოგვიცემია თავად ჭთი და უოველნი მისნი წმიდანი ზეცისანი, და ქუეყანისანი, კორციელნი და უკორცონი. და ¹⁾ ამაზე მოწერილის მადლმან ჩვენ კელიცა გულის მართლით ჩაგვიერთავს ასრე რომე ა (დანარჩენი ხელის-მოწერა აკლია).

12. წერილი, 43×17 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქზე ნუსხა მხედრულის ხელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორორი წერტილი. წერილი დროთა ვითარებით ცოტა დაზიანებულია, უფრო მეტად თავში და ბოლოში. ქორონიკონი არასჩანს, მაგრამ წერილი, ჩვენის აზრით, უნდა იყოს დაწერილი 1650—1658 წლებში, ვინაიდან აფხაზეთის კათალიკოსი გრიგოლ, რომლისადმი მართა მონაზონს ეს საყურადღებო წერილი მიუწერია, უნდა იყოს, ჩვენის აზრით, გრიგოლ პირველი, რომელიც დაახლოვებით ამ წლებში კათალიკოსობდა. ამავე წერილ-

1) ამ სიტყვიდან იწყება თვით შარვაშიძის ხელი.

ში მოხსენებული კათალიკოსი მაქსიმე უნდა იყოს აფხაზეთის კათალიკოსი მაქსიმე მაჭუტაძე, გრიგოლ პირველის მოადგილე. შეიძლება ეს მაქსიმე იყოს ის, რომელიც, ტიმოთე გაბაშვილის აზრით, ყოფილა იერუსალიმში 1640 წლებში. (H. G. II, 2. 438, 440).

კანონი გრძელს.

1650—1558. ...დარწმობილი, ცოდვითა ჩემთა მიერ მოვლი-
ნებული, ამ . . . საქართველოს ამბის დანატრებული, მარამ დე-
დოფალს აქეთ სისხლის [ნთხევ]ით ამ დიდს დავითის ქალაქს და
წმიდას იერუსალიმს მავალი, ცოდვისაგან დახშულის ჰირით მაგათის
ტახტისა, და დოფალთისა, და უფროსად ამ წმიდად იერუსალიმად
მოვლინებისათვის მხურვალედ რუღუნებით ცრემლით მტირალი, წმი-
და საფლავსა და სისხლ-მეწამულს გოლგოთას მდგომი, მლოცველი,
საბრძოლო, ხელის დებადცა უღირსი, მონა უფლისა და ერდგულად
მადიდებელი მაგათი, მონაზონი მართა ვკადრებთ აიე კირ ჰროტო-
სინგელო, უფალსა და მეუფესა ჩვენსა, ზეტის კაცსა და ქვენიერსა
ანგელოზსა, სავანესა და ჰალატსა წმიდისა სულისასა, თვით ბრძენ-
სა, თვით ვრცელსა, თვით ფილანთოფოსსა, რიტორსა და გამომე-
ტეუელსა, მსმენელსა და მსწრაფლ მიმგესა მსჯულსა და მართლ-
მსჯულ მწემს-მთავრად განხინებულსა, უზესთაეს და აღმატებულს,
ხარისხზედ ხელ განხერობ ეოგელთათვის უშურველად მკურნალსა, და
ჯვარის მსახველსა, წმიდათ წინასწარმეტყველთა ნაქადაგვესა და გრი-
გოლის და იოვანეს მღთის მეთქისაგან გამომეტყველებულსა, და მათ
სახელ დებულსა, და მათგან ჰატრიაქადვე კურთხეულსა,—და აწ მრავალი
რადა თავი მოვაწყინო: ბატონს მრავალი შიშით და მოძიწებით(SIC)
თაყვანის ცემა, მაზარის კალთას განკრძალვით შემთხვევნა და, თუ
მაგათი მოლოდინი სული მედგას, მორეს წელიწადს კიდევ მაგათის
მშვიდობის გაკონების ნატრა მიკადრებია. რასთვის ასრე იქმნენ?
ხომ მაგათი სიკეთე დიდი მოვიდა ამ საუფლოს ქვეყანასა? თუ ამის-
თანა კათალიკოზი ბრძანდებისო, ვინ ქრისტიანი ურჩ იქმნების მა-
გათის ბრძანებისათვის? რასთვის კრებას არ იქმენ ეფისკოპოზნი?
რომ ქრისტიანს მოუჭირონ, ხომ უველა დამონდების? ვისი შიში

აქუთ უფროს უფლისა? ასრე არ მობსენებს სადთო? „კეთილ არს მოსავ უოფა უფლისაო, ვიდრე კაცისაო, კდ ხოლო შიშისაკან თქვე-
ნისა არ გვეშინოდისო“. დავით მამა უფლისა ამას არ მოგახსე-
ნებს? „უკეთუ დავიფიწყო შენ იერუსალიმ, დავიფიწვენ მარჯვენეტა ჩე-
მიო“. აქ არ მობრძანდით, მაგრამ უნებლიად ერთს წამეს არ მოვლენ
უოველი სული, მაგათი თავის ჭირიშე, აქ სიონს არ ეგულები მ-
სლად ბევრეულთა გუნდითურთ უფალსა? ამისთანა რა გასაჭირი არის,
რომ აქაურობა ასრე დაკარგეთ? ეგებ არ მოხსენებოდეს, თვარემ ს-
ქონელი და სიმდიდრე ორივე აქ არის, ეს სოფელიც და მერმეტა.
აქაური ამბავი ამ ჩემსა შვილმან ვერ ნახა, თუ რა დიდი გაჭირდება
არის მაგისთანა, რომ მონასტერი ასრე დაკარგეთ? ბატონი კათალი-
კოზი მაქსიმე კაცი არ იყო, რომ ნაწილ სასუბელ არს მისი სახე-
ლი? აგრე იქნება? წამობრძანდით, ამათა აღარ უნდა ჩვენი კაცი, რომ
მონასტრები, საქართველო ამთ ჩაიგდეს ხელად და ჭამენ. რა უნ-
გარიშო საქონელი გამოზიდეს ჩვენის მონასტრების! ამანათი არის,
ხვალ ზეით ჰატონები მოვლენ და ეშურებიან. ბერები გამოგზავ-
ნეთ, თავი თქვენ ბრძანდები, გამოიდეგ ჰირად ამ ცხოლს-მეოფელის
საფლავისა და ჯვარის სიუვარული. ახლა ჩემი სვიმონ—ოსტატე და
ბრძენი შეიქნა, აქაური ანბავი დიად კარგად შეიტყო, ამისი ფიქრი
ქონდენ, თუ აქ დადგეს, მაგრამ ამანაც კარგად მოინდინა საქმე, თუ
დმერთი წარუმართებს. ასრე უთხრა, რომ კათალიკოზის შორეს ძმა
ვარო და მონასტრეს ნუ ეშურებითო, თვარა კათალიკოზი მობრძან-
დებისო, იმისთვის მოველ, ანბავი შევიტყოფო, მე წინ მოუძღვებიო.
და ახლა ცოტა ნამუსი დაიდგეს. ნუ იქო, ნუ დაკარგავთ ამ მეუფის
სახლს, უოველი სული ამისთვის კდების, რომ აქ ერთის ტრანზის
დასადები ადგილი იშონოს, და თქვენ სულ იერუსალიმი დაკარგეთ!
ეს წმიდა ადგილი სრულიად ქართველის უოფილა, და ესლა ლ[ამის]
რომ სულა გამოვრდეთ: წმიდას საფლავზედ ფრანგნი ჟამს სწირავს.
ერთის სიტყვით მისცა ხვანთქარმა და ასრე უბრძანა: „რაც გურჯის
ბატონების ზიარეთი და სალოცავი იუოსო, არა კადროთ რამეო“.
ხმა დიდი არის მაგ ბატონების და ხათრიც, მაგრამ ერთი ელჩი რომ
გამოგზავნოთ სტამბოლს რა იქნება? დიდი სირცხვილი არ არის ეს,
რომ ჰატონისანი დიდი წმიდა იაკობის მონასტერი სომეხებმა იშონეს:

ხვანთქარი მოატყუეს და ახლა სომეხს აქუს. ბეთლეში ფრანგმა აი-
ლო, მაგრამ მაკათი შიში და მოლოდინი აქუს, და ჩვენი სამწირველ
ისრევ მორთული არის, თუ არ მოხვალთ, დაქტევენ. საბრალო ჰატ-
რიაქმა რა ქნას, თუ ქრისტიანი არ მოუდგებით? ერთი ელჩი გამო-
გზავნეთ ხვანთქართან, ისრევ მოგცემსთ. უსაღილოთ გოლგოთასაც
და გესამნიას დაიჭირავს ფრანგი, თუ არ მოეშველებით. ამათი კერ-
ძი გო[ლ]გოთა დაიჭირა, ჩვენი ჯერ კარგათ არის. ერთი თავი ჯვარ-
რის მამა გა[ი]ჩინეთ, რომ წამოვიდეს, ან ერის კაცი, ან ბერი გა-
მოაშურეთ ამ ქვეყანას, თვარამ წახლა საქმე. უსათუოდ შავის ზღვით
გამოგზავნეთ კაცი და სახატრიაქშიდ სტანბოლს მოვიდეს, და იქი-
დამა ვეზირი ნახოს. თუ ასრე არა იქთ, ეს მონასტრები და იერუ-
სოლიმი დაგეკარგვიან. ნუ იქთ, სხვას ნუ უუურებთ, თავისის¹⁾ ფე-
ხით იარეთ და ვინც ბატონები იყოს, ან გურიას, ან ოღიშ, ან იმე-
რეთ და ქართლით, პირობა დასდევით და ამ გვარად კრება და ვე-
ზირობა ქებით. თუ იერუსოლიმი დაგეკარგვიან, რასდა სჯული და
ან რასდა პირჯვრის წერა გექნებათ. მოსკოვმა ვერა ქნა რა. და მან-
დაური შიში უფროსი მოსდის. მოგვეხმარებით, თავს აღარ იქნა,
თხუთმეტი წელი არის ჰატრიაქი ა[რ] მოსულა. ეს უნდა დაუწეროთ
ხვანთქარის წიგნშიდ, რომ ანბავი მოვიდა, იერუსოლიმი გაგიცემია-
თქო, ჩვენი ბერი გავგზავნეთქო და სალოცავი, რაც ქართველის არის,
უველა გაგიცემიათქო, ან დაგვათათრე, ან დაგ[ვ]ხოცე, და ან სჯულ-
სა და სალოცავს ნუ წაგვართვამთქო, თვარა არ იქნება.. თვარა...

....[კა]თალიკოზის მეოხებაჲ ვაი რომ...

....[სა]ტუძველი აიშენეთ, ტაროსი არის, ეცადეთ...

....[სა]ქციელი ზოგი ნუ გვარს აგრე უქნია...

....არ უნდათ თქვენ აქური ანბავი.

(აქ უზის მრგვალი ბეჭედი. წარწერა არ განირჩევა).

განის აშ:ასე სწერია:

მაგრამ მ[ავას] ნუ იქთ, ქართველნი კიდურნი არიან, რაც ამ
მონასტრის მამულები არის, თქვენ ნახეთ და გა[ჩინეთ]...

1) დედანში სწერია დავისის.

13. ფიცის წიგნი, 26,5×15,5 სანტიმეტრი. დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა მხედრულის ხელით, ნიშნებით ნახმარია ზოგჯერ ორორი და ზოგჯერ სამ-სამი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ რადგანაც ფიცის პირი მიცემულია აფხაზეთის კათალიკოს დავით ნემსაძისათვის, რომელიც დაახლოვებით კათალიკოსათ იყო 1661—1680 წლებში, ამისათვის ეს წერილი ამავე დროს უნდა ეკუთვნოდეს.

1661—1680. ქ. დაუსაბამოს დამბადებელისა ღაისთა, მამისა, ძისა [და] სულისა წმიდისათა და უფელთა მისთა წმიდათა თავდებობითა, მინდობითა და შუა მდგომლობითა ესე საბოლოოდ გასთავებელი ფიცი, ზარი და წიგნი მოგართვით თქვენ კანს ბატონს დავითს ჩვენ ჭაიანმან დეისმამ ასრე და ამა ზიხსა ზედან, რამე თქვენსა და ჩვენს შუა სსსმდურავო საქმე ჩამოვარდა, და გვიწერებოდით, და მოვედით ხორგას სსსსლეშიდ და შემოგებეწეთ გარიგების საქმეზედ, და სსსმდის თქვენის მამულის საბუხარგო არ გამოგვართვი, მანამდის არ შეგვირიგეთ. აწე ეს ზირობა მოგვისსენებია; დღეს ამას იქით ჩვენგან ამ ხორგას რომელიც თქვენი უმა იუოს, ან აზნურის შვიდი, ან მსახურისა, ან გლეხი ძალად და უსამართლოდ ჩვენგან და ჩვენის შვილისგან, და ჩვენის მორჩილის უმისგან, არა წაერთმეოდეს რა, თუ რამე სათხოვარი და გარდასახადი მოვიდეს, ან დადიანის, ან დედოფლის, ან ღიპარტიანის, ან სხვა რამე სათემო საქმე მოხდეს, თუ ბრძანდებოდეთ, თქვენ დაკითხოთ, თვარემ თქვენი მოხელე არ დავიხვედრო, ისრე არა ვსთხოვო რა, თუ, ვინ იცის, და ნაქურდალი რამე გამოჩნდეს, ან თქვენ არ დაკითხოთ, თუ ახლო სადმე ბრძანდებოდეთ, ან თქვენს მაგიერს უმას, და მოხელეს არ ვაცოდინო, ისრე არა ვისაქმო რა, და არა გადავადდევი რა, და გარდასახადი სათქვენო თქვენთვის დავსდვა. თუ აქ ნავი მოვიდეს, გულის მართლით რომელიც თქვენი ბაჟა უოთილიუოს, არც ის დაგაკლოთ და რომელიც წესი უოთილიუოს, ნავიცა ისიცა მოვაბაროთ თქვენს მოხელეს, ამ ხორგის ქვეყნას თქვენს უმაში არა გასვალი, არა გამოსვალი, არა სათხოვარი მაგისტანა, თუ რამე მოხდეს, ცუდს სათხოვრის ჩამოისად არა გარდასახადი თქვენის მოხელეს უკითხავად, ან ჩვენის ნებით არა ვისაქმოთ რა, და გასა-

თავებლად თავდებლად მოგვიტემა თავად ღთი და უოველნი მისნი წმი-
დანი, ზეცისანი, ქვეყნისანი, კორციელნი და უხორცნი. არიან ამისი
შუამავალნი და მოწა]შენი თავს ცაიშეღი მაქსიმე, გენათელი გირ-
გოლი, ჯოლია ხახუ, ზებედე. ამა ზ[ემოთ] წერილთ მადღმან კე-
ლიცა გულისა მა[რთლითა] ჩაკვირთავს, რომ ამისი გამთავე ვიყო . . .
(ამის შემდეგ აკლია).

14. სიგელი, 44×18 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ ნუსხა
მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. სი-
გელი სანახევროთ არის დატული. პირველ გვერდზე სხვა სიგელი
ყოფილა მოყვანილი წითლურის სათაურით და მშვენიერი მრგვა-
ლი მხედრულის ხელით, მაგრამ ამ სიგელისა მხოლოდ შესავალი
არის დარჩენილი, რომელიც ჩვენ არ მოგვეყავს აქ. ეს ქვემო
მოყვანილი სიგელი დატულია მეორე გვერდზედ. აქ მოხსენებუ-
ლი გიორგი გურიელი უნდა იყოს გიორგი III, დედოფალი თა-
მარი იყო მისი მეუღლე. პირველი ორი სიტყვა თარიღისა გა-
დასულა და ჩვენ დავუმატეთ გიორგი გურიელის მოხსენების
გამო. გიორგი გადაიცვალა 1684 წ.

1682. ...[შეს]ვლითა და გამოსავლითა, საქებრითა და [უქე-
ბრითა], რისცა შქანებელი იყოს, მისის უოველისფერით სამართლი-
ანის და მისის ეკლესიის სასაფლაოთ კართათ. ამისი საქმე ასრე
არის . . . ბიჟუჟია დეისმის ომზედ დაიკარგა და შაქარის ცხმა-
რის და . . . უგანა ცოლად და შაქარმან დაიხსნა, და მეჩმე ხარა-
ჯა ბაბადიშმან . . . ვიწყო ღამ კაცი, რადგან შენი დახსნილი არი-
სო . . . და ერთი მისი შვილით და მეჩმე ბიჟოჟი და . . .
შაქარმან რომ დამიხსნაო, ის ადგილი, მას უგან ვიეიდყო და . . .
და მისმან შვილმან დაუფიცა და მეჩმე ხუთმან ცხმაარიებმან დაი-
ფიცეს . . . ოსაღის და ამით ჩამოვიხსენით და მეორე მის . . .
ქოჩუას საქმე ასრე არის, რომ მეღვინე ბიჭი გუჟვანდა მაკარს . . .
ღთის მშობლის უმის შვილი და ბაბადიშმან ის გაკვივიდა და ქოჩუა
ამ ბიჟო-ჟუას შვილი იმაშიდ გამოფართოვით მაგიერად, უმაგიეროდ
არა გვაქვს რა. მას უამს ოდეს გურიელმან გიორგიმ იმერეთი დაი-
ჭირა და ოდიში და მის ბრძანებით და ნება დართულოვებით, და ბა-

ტონის დედოფლის თამარის ბრძანებით, შემოგწირეთ. აწე ვინცა და რამანცა ქემან კაცისამან, ანუ მეფემან, ანუ დადიანმან, ანუ გურიელმან, ანუ დიდმან და ან მცირემან თქვენ ამის . . . უოს, მასმც რისხავს დაჟად(sic) დაუსაბამო საშეებით . . . უღნი და უოველნი მისნი ანგეღოსნი.... (მერე ჩვეულებრივი წყევაა მოყვანილი).

[არის ამისი მოწამე] თავს ჩიჩუა ხახუ....

. . . საკათალიკოზო აზნაურის შვილი მსახური . . . და მოწამეცა [ვარ]. დაიწერა წიგნი ესე ქორთნიკონსა [ათას ექვს]ას ოთხმოც და ორსა.

ქ. ჩვენ ქრისტეს მიერ [კურთხევით] კურთხეულმან, ჩრდილოსა და აფხაზეთისა კაზმან, ზატ[რონმან გრიგოლ შე]მოგწირეთ მცირე ესე და კნინი შესწირავი . . . ცათა უმაღლესსა და ქერაბინთა უწმინდესსა ბიჭვინტისა ღთის მშობელსა.

- 15.** ფიცის პირი, 27×15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე ნუსხა მხედრულის ხელით, თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამ-სამი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ აქ მოხსენებული კათალიკოსი გრიგოლი უნდა იყოს, ჩვენის აზრით, გრიგოლ მეორე, ვინაიდან მის მოწინავედ იხსენიება კათალიკოსი დავით ნემსაძე. ეს რომ პირველ გრიგოლს ეკუთვნოდეს, მაშინ დავით კათალიკოსი არ იქნებოდა ნახსენები, რადგანაც დავით გრიგოლ პირველის წინ არ ყოფილა კათალიკოსად. არ შეგვიძლია ეს ფიცის წიგნი მივაწეროთ აგრეთვე გრიგოლ მესამეს, რადგანაც დავით კათალიკოსს და გრიგოლ მესამეს შუა დიდი დროა და ამდენხანს დავა ვერ გასწევდა ჭილაძე და კათალიკოსს შორის. კათალიკოსი გრიგოლ მეორე ბროსეს აფხაზეთის კათალიკოსთა სიაში მოხსენებული არ არის, მაგრამ ჩვენ ამას კვემით ვბეჭდავთ თარიღიან წერილებს, რომლებშიაც ის იხსენიება (ნახ. № № 17, 18).

1680—1710. ...საბოლოო გასათავებელი წიგნი, ფიცი და პირი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ ჭილაძემან ჭკაინდელმან(sic) ბატონმა ზეტრემ თქვენ კათალიკოზს ბატონს გრიგოლს ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე კათალიკოზს დავითს გლეხები მივხიდეთ და მას

აქეთ ჩვენსა და თქვენს შუა სადგომთ საქმე შეგვექნა, და აწე ბატონის გიორგი ჭილაძის ზირით ასრე გავრიგდით, რომ ხუცესი მჭედიძე(sic) ჩვენს სიტყვებშიდ საკუთრი დაგვანებეთ, რომ თქვენი ხელი არა გაქვან რა, და ამშილავას ბეგარა თევზს გარეთ, და ერთი დღის შველა ამშილავისა, და ერთი დღის შველა გელაზონისა, ჩვენს სიტყვებშიდ ასრე. და ზირობა მოგვიტემა, და ჩვენს უკან თქვენ გიბედნიეროს ჭთნ მჭედიძეც და ყველა და

აწე ამის მოწამე და გამრიგე არის თავად ბატონი ჭილაძე გიორგი და სულ მისი აზნაურიშვილები: აზნაგებუ კორძია, სენისა კორძია, ზაზუნა ლორთქიანიძე(sic), კანდალაკი ნიკოლოზ, დავით ნანაიშვილი, ლონია გურგულაშვილი. მე მდივანს ოთარს დამიწერია და მოწამეც ვარ ამის. ჩვენს უკან არც არავინ მოდავე მოგადგეს და არც არა ეთხოვებოდეს ვისგან. †

ქვემოთ სხვა ხელით წერია: ჭილაძე ზეტრემ.

- 16.** ფიცის წიგნი, 41,5×30,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქ-ზედ ნუსხა მხედრულის ხელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ უზის ორ-ორი წერტილი. წერილი დაზიანებულია, თავში და ბოლოში შეტად. თარიღი არა სჩანს. მაგამ ვინაიდგან ფიცის წიგნში იხსენიება ლიპარტიანი გიორგი და კათალიკოსი გრიგოლ, ფიცის წიგნი უნდა ეკუთვნოდეს, ჩვენის აზრით, გრიგოლ მეორის დროს, ანუ 1680—1710 წლებს.

1680 — 1710. ...[დაუსება]მოსა, დაუსრულებელისა, გარე შემოუწერელისა, არსად ყოველ[ლთა] . . . ან მომუყანებელისა, ჭთისა მამისა, ჭთისა ძ[ისა] შუა მდგომლობითა ყოვლად წმიდისა უხრ[წნელისა, უფროსად დიდებულისა დედოფლისა] ჩვენისა ჭთის-მშობელისა და მარადის ქალწულისა [მარიამისა] . . . [შუა] მდგომლობითა წმიდისა და ცხოველს-მოფთხელისა [ჟუარისათა, რომელსა ზედან] განი-ზერნა უხრწნელი მკლავნი თვისნი ქრისტ[ემან] . . . ჩვენთაჟის, თავდე-ბობითა მინდობითა და შუამდგომლობ[ითა ყოველ]თა ანგელოზთა და მთავარ-ანგელოზთა მიქაელ და გაბრიელისათა შუამდგომ-

ღობითა უოველთა დედათა [და წმიდათა] . . . ღისა წინასწარმე-
 ტეველისა, წინა მობრუდისა და ნათლისმცემელისა [იოანესითა]. . . .
 ქალწულთ მახარებელისათა, თავდებობითა მინდობითა და შუა[მდგომ-
 ღობითა] წმიდათა ათორმეტთა თავთა მოციქულთა ჰეტრესი და ჰავ-
 ლესითა და წმიდათა [მღვდე]ლთ მოძღვართა, ბასილი დიდისათა,
 გრიგოლი ღთის მეტეველისათა, იო[ანე ო]ქროზირისათა, ათანასე და
 კვირიკესითა, და ნიკოლაოზ მირო ქალაქისა, საკვირველთ მოქმე-
 დისათა, და წმიდის მხნის მხედრისა, ახონისა, შვიდწილ უძლევე-
 ლისა დიდისა გიორგისითა, დიმიტრი-თევდორესითა, ამათ თავდე-
 ბობითა, მინდობითა, რანიცა წმინდანი ღთისანი დიდსა [მას საუ]ფ-
 ღლსა სვინაქსარსა შიგან სწერია და ან მოხსენებობან, ამათ დღითი
 დღე, ამათ [უოველთა] წმიდათა ღთისათა, თავდებობითა, მინდობითა
 და შუამდგომლობითა, ესე აუარებელთ, მტკიცე შეუცვალებელი,
 უტუჟარი, უჩხუბარი, სიტყვით სრულ-ქმნილი და [დღ]ეთა ჩვენთა
 სიკუდილამდის გასათავებელი ფიცი, ჰირი, და საფიცარის წიგნი
 გ[იბოძეთ] ჩვენ ღიპარტიანმან ბატონმან გიორგიმ და ე[რისთავ-
 მან] ბატონმან შოშიტამან და წულუკიძემ გიორგიმ¹⁾, და მიქე-
 ლაძემ გიორგიმ, და მიქელაძემ ჰატამ და ჰაქარმან, [და ჭილაძემ] გი-
 ორგიმ, და ჩიჯავაძემ ვახუშტიმ, და ჰატამ, და სახლის უხუცესმან
 ჩხეიძემ გ[იორგიმ], აბაშიძემ გიორგიმ, ბოქაულთ უხუცესმან მამუ-
 კამან და იაშვილმან ქაიხოსრომ და ბაკამ [ჯანიმან?] . . და და მხე-
 იძემ ქაიხოსრომ და გიორგიმ, და ფირან და წერეთელმან ქველ-
 მან და ჰაჰუნამ, და სხვამ მისმან ძმებმან, მოურავმან ოტამ და ვახ-
 ტაგ(sic) და ღორთქ[იფანიძემ] ქაიხოსრომ და ხახუტამ, და ნიჟარა-
 ძემან გიორგიმ, ბასილ, მამუკამ და თ[ავად] ჩხეიძემ მთავარეპისკო-
 პოსმან და მისმან ძმამ ხოსიამ და მისმან ძმისუღმან ჰატამ, ქვარციანმან
 გიორგიმ, თქვენ ჩრდილღლსა და აფხაზეთისა ჭაზს ბატონს გრიგოლს
 და ქუთათელს ე[ვდემონს] და გენათელს ნიკოლაოზს ასრე და ამა
 ჰირსა ზედან, რომე იბერეთს თათრ[ებისგან] დიად ძალი დამარ-
 თებოდათ და ქრისტიანობა მოუძღურებულაიუო მერმე [მო]გვადე-
 ქით კარსა და ერთობით საფიცარი მოგართვით ჩვენ, რომ დღეს

1) ეს სამი სიტყვა ხაზს ზემოთ სწერია.

შემდგომათ იმერეთის წასახდენად და ასახსრებელად ჩვენ თათარს არც ჰირ[ი] მივსცეთ და თუ ვინ იცის და თათარი ლაშქარით აქ ჩამოვიდეს იმერეთის წასახდენად, ჩვენ არც მივიდეთ მასთან და უწინაძღვროთ, და არც არა მათი ვიწამოთ რა. ამ იმერეთის წახდენის საქმეზე და კიდევ ამ ციხის აღება და წახდენა მართლის გულით მოვიჭიროთ, და არ უსუსტოთ ციხის აღების საქმე. თუ ამაშიდ ვინმე ვიმტეუვნოთ, ჯერ რაც იმ ციხით საცოდავი ქნილა და ან აწ ამას იქით იქნება, ისიმცა მას მეორე მოსვლამსაცა ჩვენსამც სულსა ეკითხვის, და მერმე თქვენის ბიჭვინტისა ჭთის-მშობლისაგან, და თქვენის ჯვარხატისაგან, ამ სოფელს დღის სიმოკლისათვის გვეკითხვის, და მას საიქიოს ჩვენსამც სულს წაწუმედით ეკითხოს. ამისა[დ გასათავებლად] მომიტემათ თავად ჭთი და ყოველნი მისნი წმიდანნი, [ზეციისანი და ქვეუანისანი], კორციელნი და უხორცონი, ამაზედ მოწერილნი მადლნი [და სრულად ჩემი კრებულნი?] ამის ჰირობის [გამთავებელი ვართ]. † †

17. ხელწერილი, 26×16,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქზე მრგვალი მხედრულის ხელით. აქ მოხსენებული გრიგოლ კათალიკოსი არის მეორე გრიგოლი, რომელიც ბროსეს აფხაზეთის კათალიკოსთა სიაში მოხსენებული არა ჰყავს და რომელიც, როგორც სჩანს, ყოფილა კათალიკოსათ დავით ნემსაძის შემდეგ 1680—1710 წლებში. ამას ქვემოთ იბეჭდება მეორე საბუთი, რომლის თარიღი ამავე გრიგოლს უჩვენებს 1709 წელს. აქედგან კათალიკოსობა გრიგოლ მეორისა უტყუარად მტკიცდება 1701—1709 წლების განმავლობაში მაინც. ჩვენს ხელწერილში მოხსენებული გიორგი ლიპარტიანი არის კაცია ჩიქვანის შვილი (H. G. II, 1, p. 648; II, 2, p. 439, 440).

1701. ქ. ჰირველ ჭთისა და ყოველთა მისთა წმიდათა თავდებობითა ესე კელით წერილი მოგართვით თქვენ ბატონს ჯოჯო გრიგოლს მე ღიპარტიანმა გიორგიმ ასე რომ, დიდი საცოდავი საქმე მომიხდა და თქვენ საკანონოდ ტუვის უიღვის გარდაგება გვიბძანეთ, აწე თუ გურიელი და ჩვენ გავერთდით და გავრიგდით, მასუკან ტუვის უიღვა გარდავადო, და სხვა რომელიც შემუქდოს, რომელიც ან თქვენ, ან ჩემს მოძღვარმა და ან ბატონმა გენათელმა გვიბ-

ძანოს, ის ვქნათ, თვარამ თქვენ უბრალო და უკანონო ბრძანდებოდეთ. ამისად თავდებად მოგვიცემია თავად ჭთი და ყოველნი მისნი წმიდანი, უხორცონი და კორციელები. არის ამისი მოწამე თავად ბატონი გენათელი ნიკოლოზი, ჩაისეული დოდბერიძე სვიმონ, პატრიარქის ვეჭილი ჰაპა ლავრენტი. ქორონიკონსა აღამს აქეთ შვიდი ათას ორას და ცხრასა, ქრისტეს აქეთ ათას შვიდას და ერთსა. †

18. ფიცის წიგნი, 19×14,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქზე ნუსხურ მხედრულის ხელით. თითოეულ სიტყვის შემდეგ ნახშირია ორ-ორი წერტილი. ქორონიკონი წიგნისა უდრის 1709 წ. ხოლო ამ წელში აფხაზეთის კათალიკოსი გრიგოლი, როგორც მოვიხსენიეთ ზემოთ, ცნობილი არ ყოფილა. ეს გრიგოლ არის გრიგოლ მეორე.

1709. მაისის 7. ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმრისათა ესე ფიცი, ჰირი და წიგნი მოგართვით თქვენ ჳჳს გრიგოლს ჩვენ ჩიჩუა კაციამ და ჩემა ძმამ გიორგიმ, ასე რომე ჩვენის კაცების სჯა იყო ერთმანეთში, და რითაც საქმით იყო, გავრიგდით. აწე ჩვენ ეს ფიცი მოგვიხსენებია: თუ საჩიჩუო კაცმა ან საკათალიკოსო კაცსა და ან სახობოს ჰირ მიღმა აწეუნიოს რამე, ან მიხდომით, ან დაჭრით და სიკუდილით, ან წართმევითა და გალახვით, სამართალი რაც გაჩნდეს, იმაზე ორი ზომა გარდავანდევიანო. ნაქურდალი თუ გამოჩნდეს, ხუთოულად შივაცემინოთ. შინაკულევი თუ ვერ გაუკვლიო, კაციც დავაფიცოთ, და მთავნიც გარდავანთევიანოთ, არც ჩემს მამულში, თუ შესარიგებელი არ იუოს, თქუენი კაცი დავაუენო გოთაულ[ს]. ამისი გასათაუბელად მოგვიცემია ჭთი და ყოველნი მისნი წმინდანი ზეცისანი და ქუეყანისანი, კორციელი და უკორცონი, და მეომე ბატონი ბიჭვინტისა ჭთის-მშობელი. არის ამისი მოწამე ბატონის მაგიერი კაცი ხუჭ(უ?), ჯაიანი იესე, მოგული ჩიჩუა, ლომკაცი ნორაკია, მამაგული აღანია. მე მდივანს ლევანს დამიწერია და მოწამეტა ვარ. დაიწერა ესე წიგნი მაისს შვიდს, ქჳს ცჳზ.

19. ფიცის წიგნი, 42×12 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხურის მხედრულის ხელით. თითოეულ სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ ფიცის წიგნი იხსენიებს მეფე გიორგის, რომელიც, ჩვენის აზრით, უნდა იყოს იმერეთის მეფე გიორგი VI, რომელიც გამეფდა 1707 წელს და მეფობდა 1711 წლამდის, ხოლო ამას შემდეგ 1721 წლამდის სამჯერ დაკარგა ტახტი და სამჯერვე ხელმეორედ დაიბრუნა. აფხაზეთის კათალიკოსი გრიგოლი, ამ ფიცის წიგნში მოხსენებული, უნდა იყოს მეორე გრიგოლი, რომელიც, როგორც ზემოთ მოვიხსენიეთ, დავით ნემსაძის შემდეგ უნდა ყოფილიყო აფხაზეთის კათალიკოსად 1680—1710 წ. მაშასადამე ფიცის წერილი უნდა იყოს დაწერილი გიორგი VI და კათალიკოსის გრიგოლ მეორის დროს, ესე იგი 1707—1710 წლებში.

1707—1710. ქ. ბძანებითა მღთისათა ესე სამუხაგო ფიცი, წიგნი და პირი მოგართვით თქვენ კოზს ბატონს გრიგოლს ჩვენ: ხ: ბიჭვიტისა მღთისმშობლის ყმაჲ ბურჯანაძენმა, სეხნასა და თანას შვილებმა, გიორგის შვილებმა, ჩარკვიანის შვილებმა, ნახუცვარას შვილებმა, სხვა სულა ერთობლიმა ბურჯანაძენმა, ასე რომე დღემდე სიბრძევეთ და უცოდინარობით ბევრს ავს უმართებულსა და საკანონოს საქმესშიდ ვერეოდით, მობძანდით თავათ თქვენ ქუთათელი ბატონი ევდემონ, გენათელი ბატონი ნიკოზ, ჯერ კიდევ გაცვიწყერით, მერმეთ კიდევ შეგვიწუნარეთ, დღეის ამას იქეთელი: ბ: პირობის მოცემა გვიბძანეთ, აწ ეს პირობა მოგვიერთმოვია ყველას ერთობილს ბურჯანაძენს: არც ტყვის გაყიდვას და შვამავლობასშიდ გვევრიოთ, არც მოპარული მტევკ დევიჭიროთ და ვამთხრობლოთ, არც ჩვენ ერთმანეთის გაცემასშიდ, ქურდობასშიდ, მთხრობლობასშიდ გვევრიოთ. თუ ამასშიდ გავიმტყუნდეთ, თავად ბატონმა მეფე გიორგი მისდა დალატათ და შეცოდებათ გვეითხოს, თქვენ თქვენის კატისა და ჯვარის უარის ყოფად გვეითხეთ. ამისდა გათავების თავდებათ მოგვიერთმოვია თავად ღმერთი და ყოველნი მისნი წმინდანნი, კაცთაგან არის ამის მოწამე თავს სახლთ უხუცესი ჩხეიძე გიორგი, სულათ თქვენი კრებულნი, წინამძღვარნი, მღღელმონაზონნი, მთავარ დიაკონნი და ერთობით კარის მოხელენი. ამ ქვეენის უმფროსი კაცი: ჰანინას-შვილი იოთამ და ჰატა. † † † † † † †

20. წერილი, 29×11 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხური მხედრულის ხელით. აქ მოხსენებული დადიანის შვილი გრიგოლი უნდა იყოს კაცია II შვილი; წერილი დაწერილია კაციას სიცოცხლეში, როგორც ეტყობა, ხოლო კაცია გადაიცვალა 1788 წ. წერილი დაწერილი უნდა იყოს 1732—1788 წლებში.

1732—1788. ქ. ესე წიგნი მოგართვი ჩვენ ჯორჯიკიებმა თქვენ ბატონს კათალიკოსს: თუ რაც შენ ჰირობა მოგართვით, ეს გაუტეხთ შენი ბიჭვინტისა მღთის-მშობლის გამტეხი ვუოფილვართ, და თქვენი დადიანის მოლაღატე, მისი გრიგოლის მკლელი, არის ამის მოწამე სიონის დეკანოზი იასე, დადიანის მაგიორი გეგეჭკორი გაბუ, ხობის კანდელაკი ბასილ ბერიძე, მაქსიმე ერისთვის შვილი ჰაჰუნა. მე ამათ უოველთა დამამტეკიცებულმა ჯოზმა დავსწერე და მოწამეცა ვარ ამისი. ++

21. ფიცის წიგნი, 24×12 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა-მხედრულის ხელით, ნიშნებათ ნახმარია თითო წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ. თარიღი არა აქვს, მაგრამ აფხაზეთის კათალიკოსი ბესარიონი კათალიკოსობდა, რამდენათაც ცნობილია, 1756—1761 წლებში და ამიტომაც ჩვენი ფიცის წიგნი აქ დროს უნდა ეკუთვნოდეს.

1756—1761. ქ. თქვენ ზეშთა აღმატებულსა წმინდასა და უოვლად სანატრელს აფხაზეთის ჯოზს ბატონს ბესარიონს ესე სწორებით დასამტეკიცარი წიგნი, ჰირი და საფიცარი მოგართვით ჩვენ, თქვენის სიმღლის მსასოებელმან და საფარველთა თქვენთა შამოვედრებულმან გვაღიამ გიორგიმ ამა ჰირსა ზედან, რომე ჩვენის უმეტრებით ღთის შეცოდებასა და თქვენს ურჩებას ქვეშ ვიუავით, და ჩვენს სახლშიდ მისანი ურია გეუავდა და ჯერისაებრ გვიწინეთ და დაგვითხოვეთ, რომ ეს უმეტრული უწესო საქმე ჩვენგან ჩვენს სახლშიდ აღარ იქნეს. დღემდის დანაშაური რადგან მოწყალება ქებით და ღმერთს ახატოვეთ და შეგვიწინარეთ, დღეს ამის იქეთ ან ის ურია ვინდომოთ და ჩვენს სახლშიდ დავაუენოთ, ან მისანი შევიწინაროთ.

ან სადაც შეგვეძლოს და ჩვენი რამ გვეიდეც, ჩვენს ქვეყანაშიდ დაფა-
ხელოთ მე და ჩემა შვილებმა ის ურია, თუ სხვა მისანი, და არ და-
ვიჭიროთ, და თქვენის რჯულის კანონით არ გვეიკითხოთ, შენგან
შეჩვენებული ვიყოთ. ბრძანება-ჯერ-ჩინებითა ბატონის ჩვენი ჩინუას
ხახუსა და ჯაიანის გიორგისათა მოგართვით წიგნი ესე მე და ჩემა
შვილებმა. თუ ამაში გაგიმტუნდეთ, ნურც სიკვდილის დღეს და
ნურც, თუ ვიცოდებლოთ, ნუდარ შეგვიწყნარებთ. +

22. წყალობის წერილი დაწერილია ერთ თაბახ ქალაღზე გაკრუ-
ლი ნუსხა მხედრულის ხელით.

1838, აპრილის 20. ჩუღჭ-სა წელსა, აპრილის კ-სა დღესა,
წყალობითა ჭთისათა მფლობელი მენგრელიისა ღენერალ-ლეიტენანტი,
სხვათა და სხვათა ორდენტა კავალეროსანი, მთავარი ლეონ გრიგოლის
ძე დადიანი, და თანა ერთხორცი ჩემი მთავრინა მენგრელიისა და კა-
ვალერი მართა, ზურაბის ასული, და შემკვიდრე ძე ჩვენი ლეიბ
კვარდიის შთაბ-კაპიტანი და კავალერი დავით ლეონის ძე, ხოლო
ძენი ჩვენნი, გრიგოლ და კოსტანტინე, ამა წყალობის წერილს გი-
ბოძებთ თქვენ ჩვენს სამფლობელო საეკლესიო სოფელს ონტოფუს
მცხოვრებელ ადრითგანკე ჩვენს სახასო უმასა თამაზია კუხადაშვილს
და შვილთა შენთა სიმონიკას და მიხაიას და მათთა შვილთა და მო-
მავალთა, მას შინა რომელ მამა-მამანი თქვენნი კინჩხას სოფელს
ცხოვრებულან და ჩვენი სახასო უმა და მეჯინიბე ყოფილხართ, და
რომელისაშე მიზეზით კინჩხილამ აყრილან, წამოსულან და სუჯუნას
წმიდის გიორგის ეკლესიას მინდობით და, უამთა ვითარებისა გამო,
მიმინოშვილს ნადარეიშვილისათვის მიუციხართ; გარნა მე ძიება ვეავ
ჩემის სახასო თქვენ ჩვენის უმისა და მეჯინიბისა და გიპოვეთ ნადა-
რეიშვილის ხელში და რადგან ადრევე ჩვენი სახასო უმა იყავით,
ჩვენს საკუთარ საკუთვნელად სახასო უმად დაკავეთ და ნადარეიშვილს
ჩამოვართვი თქვენი თავი თქვენის ქონებულის საცხოვრებელითურთ
საშვილის შვილოთ, და ამ წყალობას გიყოთ: ამიერთგან თქვენ თქვე-
ნი შვილი და შვილის შვილნი და შთამომავლობა არც ნადარეიშვილს

საუზოდ მიეცემით და არცა სხვათა ჰირთა ზედსა საუზოდ არ გაციტეთ არას დროს, და ამიერიტგან ჩვენს სახსრო უმად ირიტებოდეთ საშვილის შვილოდ, და გვმსახურებდეთ ჩვენ, ვითარცა მამა-მამანი თქვენნი მსახურებდნენ წინაჰართა ჩვენთა, რომლისა დასამტკიცებლად ვაწერ საკუთრითა ხელითა ჩემითა და აღვსტვიფრავ სამთავრომთა დერბითა ჩემითა. *П. Дадіанъ. ლეონ დადიანი.* (ზედ არის ლერბი სამეგრელოსი).

23. წერილი დაწერილია ნახევარ თაბახ ქალაღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. წერილი ეკუთვნის ლევან მეხუთის დადიანის დროს († 1848).

XIX საუკ. ქ. ვსწერ წერილსა ამას მე თავადი ჩარკვიანი დავით. ინება ასულმა ჩემა ნინომ მონაზნობა და ცაკერის მხთის მშობლის წინაშე მდგომარობა. მომიტემა სისოკია მეშველიანი, მისი ძმა გიტაღა, მისი შვილი ივანია, გლახუა, ნიკთა, ბესიღა თავისი ბეკრით, ადგილითა და მამულით, რაც მართებდეს უოვლის ფრიანთ, ამაჩი(sic) მოღვევე არაჲინ მოტადგეს არც მე და არც ჩემი მეტვარე, არც ძმა და არც ჩემი მეზატრონე, არც ჩემი ძე და მომავალი. აწ არის ამის მოწამე თავათ ღმერთი, უოველნი მისნი წმინდანი, კაცთაგან არის ამისი მოწამე თავადი ჩიქვანი სიმონ, თავადი ჩიქვანი რევაზ, თავადი ჩიქვანი მანუჩარ, ჩარკვიანი გიგოღია. აწ რამაც ძემან კაცმან ეს ჩემგან მოცემული წიგნი შეგიშაღოს, ისეც შეიშლება რჯულია ქრისტიანობისაგან, მასაც მიეცემის სიშტილი(sic) იუღასი, ძრწოღა კეენისი, მატღი უძიღი, ცეცხლი უშრეტი, სატანასთაც დემეკვდრების მაგის სული და ხორცი. ვსწერ ხელითა ჩემითა თავადი ჩარკვიანი დავით.

ვამტკიცებ წერილსა ამას ღენერაღ ლეიტენანტი, სხვათა და სხვათა ორღენტა კავალერი, მოღლობელი მეზგრელიისა და მთავარი *П. адіанъ. ლეონ დადიანი.*

24. ეს ნუსხა სიგელთა და გუჯართა, ვგონებ მოწამეთის მონასტრისა, დაწერილია ნახევარ თაბახ ქალღმრთელზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ეტყობა რამოდენიმე ფურცელი ყოფილა წინეთ, მაგრამ ჩვენამდის მარტო ნახევარ თაბახს მოუღწევია. ნუსხა შედგენილი უნდა იყოს მე-XIX საუკუნის დამდეგს.

XIX საუკ. ... შეწირული და ამ სხოლიოზე მარჯვნივ არის ათს ადგილს სიგრძეზე, თუ განზე ჩამოწერილი ხუცურათვე, გარნა სხუა და სხუა ხელით; და ერთს იმათგანზე კელჩართულად მოწერილი არის მხედრულის ასოებით (მეფე სვიმონ), და სხუას არც ბეჭედი აზის და არც კელ-მოწერა, და მარცხნის მხრის სხოლიოზე ბოლოდგან არის ორს ადგილს ხუცურად მოწერილი სხუა და სხუა კელით და დასასრულეებზე ერთს ადგილს ბეჭედი აზის მეფის გიორგის და მეორეს ადგილს ბეჭედიც აზის მისვე მეფისა და კელჩართულად მოწერილიც არის (დედოფალი თამარ), და იქვე ერთი ხელგასმულიც არის ჭურის სახედ, და შესამეს ადგილს კიდევ ზევიდგან მხედრულის ხელით ჩამოწერილი არის კათალიკოზის დაუთისგან სხუა და სხუა გლეხების მოსუიდვისა და მისვე ეკლესიისადმი შეწირულობისა. ამას არც ბეჭედი აზის და არც ხელმოწერილი არის.

ამავე გუჯრის უკანა ჰირზე თავიდგან ბოლომდის დაწერილი არის ხუცურათ და წითლუფითაცა, გარნა სხუა და სხუა კელით და აგრევე სხოლიოებზედაცა, რომელიმე ხუცურათ და სხუა ხელით და რომელიმე მხედრულათაცა, მისვე ეკლესიისადმი სხუა და სხუა უმის და მამულის შეწირვისა. სხუა და სხუა მეფეთა და კათალიკოზთა და მთავართაგან შეწირული, აზის ბეჭედი ერთი დიდი კათალიკოზისა დაუთისა და სიძველის გამო მქრალი არის და მეორე ბეჭედი სხოლიოზე . . .

. . . დაწერილი იყო გარნა სხუა კელით, და სულ უკანასკნელს ერთი ასოც აკლია თავს, ესე იგი (კანი). ხ სხენებულისა მის მეფის ბაგრატის წიგნიცა დასრულდება აქა, არცა არს მისგან კელმოწერილი და არცა არის ბეჭედი მისი ამას ზე; და ვითარ ესე მე ვჭკონებ

არის ზირქტლის ნამდვილისაგან გარდაწერილი¹⁾ და არა ზირქტლი ნამდვილი: ეს ქუჩა ამისა არის ხუცურათვე დაწერილი ხუთი სტრიქონი, გარნა სხვა ხელით, რელიც აცხადებს კათოლიკოსის დავითისადმი დადიანის ლეონისგან ერთის გლეხის წუაპუტია ჭეყას ბოძებასა და [ნივ]თების ეკლესიისადმი შეწირვას, და აქ არის მეხუთე ქალაქი გარდაკრებული ტუავისავე და ხუცურათ ნაწერი წითლუღითავე, გარნა სხვა ხელით და სხვა დროს დაწერილი, რელიც კათალიკოზთ ევდემონს და ეფთვიმეს შეუძენიათ მისივე ეკლესიისათვის საეკლესიო და სამღვდელმთავრო სამკაულნი სხვა და სხვანი მრავალნი, სკირფისის ნივთები და ეგრეთუჭ ზირუტუჭ ფოგები. ამ წინის წინა ზირი აქ დასრულდა. და ამ წინა ზირის სხოლიოზე ორისავე მხრით მოწერილი არის სხვა და სხვათა მეფებთა(sir), კათალიკოზთა, მთავართა და თავადთაგან სხვა და სხვა უმათა და მამულთა მისვე ეკლესიისადმი . . .

სიგარძეხე სიას გარდიგარდმო აწერია: „მოწამეთის და ეკვდრის მაცხოვრისა“.

25. ნასყიდობის წიგნები, 231 X 18 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ, რომელიც შესდგება ექვსი სხვა-და-სხვა ერთმანეთზე მიკერებულის ნაჭრისაგან. ყველა ამ ნაჭრებზე სულ 26 ნასყიდობის წიგნია მოთავსებული. ხელი ყველასი ერთგვარია, მრგვალი მხედრული, ხოლო ერთი ნასყიდობის წიგნი დაწერილია ნუსხა-ხუცურის ხელით, და სამი სხვა-და-სხვა ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი. თარიღი არც ერთს არა აქვს, მაგრამ წერის ხასიათით ეს ნასყიდობის წიგნები უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVII საუკუნეს. საჭიროთ არა ვრაცხთ ყველა წერილები მოვიყვანოთ აქ. ნიმუშათ მოგვყავს მარტო ერთი, მით უმეტეს, რომ მყიდველი ყოველთვის ერთი და იგივე პირია; ხოლო გამყიდველნი ადგილებისა სხვა-და-სხვა. ეს და ქვე-

¹⁾ ამის პირდაპირ აშიაზე იმავე ხელით სწერია: ამაში არის ხონის ეკლესიის ყმების წიგნები და ერთი წიგნი წევის ეკლესიისა არის.

მთ მოყვანილი თერთმეტი წერილიც იმ გუჯარათა კრებულის-
გან მოგვყავს, რომელიც გ. ე. ... ტელმა გადმოგვცა და ა. ვ.
ქუთათელაძემ გადმოსწერა.

XVII საუკუნე. ქ. ღმრთისა და დედისა მისისა და ყოველთა
ღმრთისა წმიდათა ზეცისა და ქვეყნისა, თავსდებობითა, მინდობითა და
შუამდგომლობითა ესე წიგნი ნასყიდობისა მოგვცე მე ტურანბერაძემან
დედისმამამან, ჩემან შვილმან მამაგულამან, ჩვენთა შვილთა და მომა-
ვალთა ყოველთავე, მოგვიდე მამული იფელენასა და ვლიანაული ნახე-
ვარი შენ მოძღვარსა იობს ფაღლაძესა, შენსა შვილსა ესტატეს, მა-
ხარებელსა და იოვანეს, თქვენთა შვილთა და მომავალთა ყოველთავე.
ჩვენ ფასითა შევსჯერდით, რაკვარიც გული შეგვიჯერდებოდა. ამისნი
მოწამენი არიან ხოლმე ღმრთი, კაცთაგან: მოძღვართ მოძღვარი ილა-
რიონ, ტურანბერაძე მამია, მისი შვილი ბედანსა შუა იყო და ქალამა-
ნიც აიღო. ვინც ესე ნიშანი შეგიტყვალს, შემტაიცვლები სჯულსა
ქრისტიანობისასა.

26. სია, 17×11,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა-
მხედრულის ხელით. ბოლოს მეორე გვერდზე უზის ბეჭედი კათა-
ლიკოსის დავით ნემსაძისა და ამიტომაც ამ სიას დავითის დროს
ვაკუთნებთ. ბეჭედზე განირჩევა მხედრულად სიტყვები: „იმერ-
პონტო. აფხაზთ. ჩრდილო. დავით პატრიარქმან. ჯ. ით. ვადილო“.
შუაში ხუტური გრეხილიანი სიტყვა ვერ გავარჩიეთ.

1661—1680 წ. სიჭინავისა.

კ ქ.	ბაბა კოჩი სიჭინავა ხელისაწმამა	ოცი
იე ქ.	გემბაია სიჭინავა	თხუთმეტი
იე ქ.	ბაბუნკოჩმა	თხუთმეტი
იე ქ.	გვიგვიმ სიჭინავა	თხუთმეტი
იე ქ.	გაჯინელი სიჭინავამ	თხუთმეტი
იე ქ.	ახაჯკოჩი	თხუთმეტი
იე ქ.	ბაბუშიამ	თხუთმეტი
იე ქ.	მუხვიმ	თხუთმეტი
იე ქ.	ქრისტესიამ	თხუთმეტი

იე ქ. ჯგებემ	თხუთმეტი
იე ქ. ძღვიკიმი	თხუთმეტი
იე ქ. სისოზღიამ	თხუთმეტი

ჯამი: რზე

ჯამი: ას ოთხმოც და ხუთი.

მეორე გვერდზედ სწერია: ბეგრის ანაწერი. უზის ბეჭედი კათალიკოსის დავით ნემსაძისა.

ამავე დავით ნემსაძის ღროს უნდა ეკუთვნოდეს მეორე სიაც, რომელიც მათხოჯის საყდრის უნდა იყოს, ხელი ამისა და პირველი ნუსხისა ერთია. მეორე გვერდზე აწერია: „მათხოჯის ანაწერი“.

ქ. მამაკაცი ჰიტრეიშვილი	ქ. დავითელა ადამია
ქ. მამაკულა ბარაბაძე	ქ. საყვარელა ადამია
ქ. გოგინა ბარაბაძე	ქ. ჭუჭუელა ადამია
ქ. მამუკელა ადამია	ქ. მამუკელა ადამია
ქ. ნათათრი ბარაბაძე	ქ. ობოლი ადამია
ქ. მამისთვალა ბარაბაძე	ქ. მამისთვალა კარსანიძე
ქ. ივანე დუძაძე	ქ. ხახუტა კარსანიძე
ქ. გიორგი ბარაბაძე	ქ. დიაკონი მელაძე
ქ. ხოხონელა ბარაბაძე	ქ. ფილდა მახარებელი
ქ. ივანიკა ბარაბაძე	ქ. საყვარელა მელაძე
ქ. ხელოსანი ფიცხალავა	ქ. ჭუჭუა გვარამია
ქ. სვიმონ ჩიმაგაძე	ქ. ბახუნია დოჭვირი
ქ. ხახუტა ჩიმაგაძე	ქ. მამუკა დოჭვირი
ქ. გოგიტა ჩიმაგაძე	ქ. ხახუტელა ადამია
ქ. ბუჭუელა ჩიმაგაძე	ქ. ბუჭუელა ხუროძე
ქ. საყვარელა მჭედელი	ქ. რატიანი ბუჭუელა
ქ. მამუკელა ადამია	ქ. მარშანა ადამია
ქ. გიორგი ფიცხალავა	ქ. ბიძისთვალა დოჭვირი
ქ. კაცობელა ფიცხალავა	ქ. ივანე სურმავა
ქ. საყვარელა ფიცხალავა	ქ. მეორე კიდე სურმავა
ქ. ივანე ჩიმაგაძე	ქ. ლაჭუპია
ქ. გიორგი ადამია	ქ. ორი ზარქუა
ქ. შუშუა ფიცხალავა	

სამათხოჯო კაცი — ორმოცდა რვა კვამლი კაცი ღარიბიანათ.

27. შეწირულობის წიგნი, 32×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ყოველ სიტყვის შემდეგ დასმულია ორ-ორი წერტილი. პირველ გვერდზე მოყვანილია სხვა ხელით სხვა სიგელი, რომლიდანაც მარტო შესავალია დარჩენილი. ამიტომაც ეს შესავალი აქ არ მოგვყავს. წიგნი საზოგადოთ სანახევროთ არის დაცული. დანარჩენი აკლია. წერილი უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. . . . ნაშოვარი და შეწირული ექუსი მოსახლე . . .
 თვითოს მოსახლეს ხუთ-ხუთი ღოდარიკი სანთელი; სენაკს გიორგი გურული და ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ეკს ერთი მოსახლე ჩილჩავა, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; თეკლათს გრიგოლია დვარკადი, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; მეორე მოსახლე მაქატარია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; წყალი-გზას ცხრა მოსახლე კაცი: მამაკული შონია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ხუცესი გელაზია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ორი მოსახლე ლუხავები, ხუთ ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ერთი მოსახლე ჯაჯას და ხვარავა და ხუთი ღოდარიკი სანთელი, ერთი სხვიტარია; ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ერთი ლასურია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ქვანდილი მერკეშია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ერთი მეღია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ერთი გარაუჩა, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; სახაბერდოს ორი მოსახლე ეჭიბია, ხუთ-ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ერთი კიდე ხუცესი ხარაბეღია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; კიდე ნახიდა შუღლაძე, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ხობს ალაფო მესხდილე ჩაკვა, სამი ღოდარიკი სანთელი; ბიგვავა ხუთი ღოდარიკი სანთელი; კიდე ძლიკე და იამაზ დისამიჯია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; კიდე თუთაშხია წულაია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; კიდე კოდუა, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; კიდე კოკი გუბურია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; სუბუქია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ელიშია, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ბიას კოჩიორე სიჭინავა მესხდილე, სამი ღოდარიკი სანთელი; კიდე ჯვებე ბიგვავა, ხუთი ღოდარიკი სანთელი; ხორგას რაც არის უველა მესხდილე არის, ახნურის უმას გარდა. გვაზაურშიდ ჩვენგან ნაშოვარი სსახლე და მისი შემავალი გიორგი ნადარია ფანტულაია

მასარობელა; გურდას მკერვალი ჯდენტი მისის ყოფლისყე-
რითა, (ამას შემდეგ შენიშვნა: რაჭული სსხელები)...

- 28.** სია, 37X15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა-მხე-
ღრულის ხელით. თითოეულ სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-ორი
წერტილი. თავი აკლია. სია უნდა ეკუთვნოდეს, ჩვენის აზრით,
მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. ...მისი ჰური და ორი ქათამი...

მართებს კაცუნიაშვილსა ერთი ზრახსა სსტუმროდ; სამი სსწო-
ნი ღომი... სამესხო ღვინო, მისი ჰური, ოთხი ქათამი.

მართებს მაცრასა მეფარისშვილსა სსპურობო ერთი, ზრახსა
ერთი, საკლავი სსტუმრო ორი, წონა ღომი გოზარა, სამესხო ღვი-
ნო, მისი ჰური, ღომი, ქათამი.

მართებს კაცაძესა დავითასა ერთი ზრახსა სსპურობო, ერთი სა-
კლავი სსტუმროდ, ორი წონა ღომი, ცხრა სამესხო ღვინო, მისი
ჰური და ორი ქათამი.

მართებს რებიძესა ორსავე განყოფთა ერთი ხადილი ზრახსა,
ოთხი საკლავი სსტუმროიანად, სამი წონა ღომი, თორმეტი სამეს-
ხო ღვინო, მისი ჰური და ხუთი ქათამი.

მართებს ჰაზიასა მეგრელიძესა ერთი ხადილის ზრახის ნახე-
გარი, ერთი საკლავი სსტუმრო, ორი წონა ღომი, ექვსი სამესხო
ღვინო, მისი ჰური, ორი ქათამი.

მართებს ბასილასა კალანდაძესა და მისსა განყოფსა ერთი ზრ-
ახსა, ორი საკლავი სსტუმროიანად, სამი წონა ღომი, თორმეტი სა-
მესხო ღვინო, მისი ჰური და სამი ქათამი.

მართებს ჰაგლიასა კალანდაძესა ორი საკლავი სსტუმროიანად,
ორი წონა ღომი, ექვსი სამესხო ღვინო, მისი ჰური, ორი ქათამი.

მართებს ესაიაშვილსა კალანდაძესა ორი საკლავი სსტუმროდ,
ორი წონა ღომი, ექვსი სამესხო ღვინო, მისი ჰური და ორი ქათამი.

მართებს მათეს ციკვინაძესა ერთი საკლავი სსტუმროდ, ერთი
წონა ღომი, სამი სამესხო ღვინო, მისი ჰური, ერთი ქათამი.

მართებს მიქელას ურატაძეს ერთი საკლავი სასტუმროდ, საწონი ღომი, სამი სამესხო ღვინო, მისი ჰური, ერთი ქათამი.

მართებს თევდას ურატაძეს ერთი საკლავი სასტუმროდ, ერთი საწონი ღომი, სამი სამესხო ღვინო, მისი ჰური, ერთი ქათამი.

მართებს შავლიას ტატუნაძეს ორი საკლავი სასტუმროიანად, ერთი საწონი ღომი, ხუთი სამესხო ღვინო, მისი ჰური და ორი ქათამი.

მართებს მამისთვალას კაცაძეს ერთი საკლავი, ორი სამადგანი ღომი, ორი სამესხო ღვინო, მისი ჰური, და ერთი ქათამი; ორი მცეხველი ანგარიშიგან ძეს და დადებელი არის, მაგრამ ბეგარა არა მართებს, მცეხველობის და სამსახურის მეტი.

(ხელჩართულად აწერს კათალიკოზი. სახელი კათალიკოზისა არა სჩანს).

29. წერილი, 36×15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა-მხედრულის ხელით. თითოეულის სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამსამი წერტილი. ნუსხა უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVII საუკუნეს.

XVII სუკ. ...შვიდმეტი კოკა ღვინო
 თეთრის ჭუმალი არის სამას და თერთმეტ, ღომის ჭუმალი არის ორმოცდაერთი კოდი, ღვინის ჭუმალი არის ასორმოც და ათი კოკა ღვინო, ქათმის ჭუმალი არის ოცდა სამი, ჯიშაშთაროს არის ღვინის ჭუმალი ორასი და ოცდაათი, კოკა ორასი, ჭუმამი ღომი; თეთრის ჭუმალი არის სამოცი ქათამი; მართებს ათათი კუერცხი, მართებს ჭუმალად სამოცი ბაკიბნის ჭუმალი ღვინისას ასოცი კოკა ღვინო, ოცდა ორი გუერდი ღომი, ორმოცი თეთრი; მართებს სანხეურის ღვინის ჭუმალი სამოცდა შუიდი ღორა, არის ოცდა თორმეტ ღომის სახარჯო, არის საკლავი ოცი, ოცი ქათამი, კუერცხი ჭუმალი არის სამას და ოცდა ათი; ჭაქთობნის გამოსუალი ჭუმალი არის ოთხმოცი კოკა ღვინო, რუა ურემი ღომი, თორმეტი საკლავი. ოთხმოცი კიდევ სხუა კოკა ღვინო, სულა ღვინო უუელა ას სამოცი არის; ხონის გამოსუალი არის ჭუმალი ღვინის ოთხმოცდა ათი მთელი ღვინო,

თეთრის ჭუმადი არის ოთხმოდგა ათი, შუიდი ურემი და ნახეუარი დომი, ცხრა სსსუქი ქათამი.

(ხელჩართულად აწერს კათალიკოზი, სახელი არა სჩანს).

30. ნუსხა, 32 X 10 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთად ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. ნუსხა უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. ქ. სამი ჩარევი ერთი გვიტიეის შვილის, სამი ჩარევი მორე გვიტიეის შვილის, სამი ჩარევი ღობიოს, სამი ჩარევი ხახინეის, ოხდ ოთხი(sir) ჩარევი ორი, წუღიკიძის ნაუშევი კაცის სამი ჩარევი, გვერდის სამი ჩარევი, ღუხაძის სამი ჩარევი, კაბრიელა ბარაბაძის სამი ჩარევი, ივანია ბარაბაძის სამი ჩარევი, კაციელა ფირცხაღვას სამი ჩარევი, სიმონა ფირცხაღვას სამი ჩარევი, უნცროსია ჩიმაკაძის სამი ჩარევი, დოზურების ერთი ჩარევი, ადამიას ერთი ჩარევი, დათუნია მელაძის ერთი ჩარევი, შტერფას ორი მელაძის, ეგქს ჩარექს სანთელშიდ ორი ქვაბი გამმიგზაფნია ნიქთობით, სამოდლა ცხრა ჩარევი სანთელი გამმიგზაფნია სწინდრანათ, მისი ჩარევით აუწონეთ, ვისაც დაკდეს, მანდვე შიათაფებიეთ, ამ ჩარევის ნაწონი ქვა მანდ დაიტოვე. წინამძღვარს სიღიბისტროს უიფიანი ბუბთაია თაფანის ცემას მოგახსენებთ და მოკიოხვას, თუ ჩემი მამაშვილობა გწამდეს, რაც გამოკიგზაფნე, კარგათ შეინახეთ. დავითე ბერქენმა თაფანიცემა მოგახსენათ.

31. ნუსხა აფხაზეთის საკათალიკოზო იარაღების დაკლები, 29 X 13,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთად მრგვალის მხედრულის ხელით. ყოველ სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. ნუსხა უნდა ეკუთვნოდეს ხელის მიხედვით მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. ქ. აკლია საკათალიკოზოს იარაღისგან ორი ოდიკი, ერთი ჩარეუათ შეკერული ჰერექელი, ერთი ოქროს ჯაჭვი რუსულს ხატს ბმია, ერთი მურასა ბარტეულა¹⁾, ჟუარსანთელს ის სუ-

1) ამას შემდეგ წაშლილია სიტყვები: და ორი საია.

ღისწმიდის ტრედი არა აქვს; აკლია ორი კონდაკი, ერთი ვერცხლის ჯუარსანთელი, ერთი ოქროს სქემა, ერთი ხის ჯუარი, ერთი ნახლის სტიხარი; ორი დიდი ნახლის ბისონს აკლია, აკლია ორი საბეჭური, ერთი მურასა ხავედის ქამარი, ორი ამბრიანი ოქროს დიდი; სტავრის ბისონს აკლია ერთი ჩარუათა შეკერული სამკლავე, ექუსის ოქროს დიდი, აკლია ერთი ჩარუათა შეკერული ოღარი, აკლია ერთი მარგალიტის სამკლავე; მრავალ ჯუარის ბისონზე სამის დიდის მეტი არ არის; ერთი დიდი სარასლის ბისონს აკლია, ერთი შავი ხავედის მრავალჯუარი ბისონი აკლია, ერთი თეთრის ხარის სტიხარი; არ არის კურთხევა, არ არის აიაზმა და ზეთის კურთხევა, დიდი სჯულის კანონი, არც სელი, არ არის იოსიპოსი, არ არის სამი საკითხავი, არ არის ქართლის-ცხოვრება და დამასკელი, სამოთხე, სახლის იარაღი, არ არის სამი ორხაო, ერთი თაქნაბადი, ერთი ვერცხლის ტაშტი, წურწუმა, ერთი ოქროს დოსტაქანი; არ არის ოცი საინი, ერთი სამირონე ავანი, ოთხი ვერცხლის ნაღბაქი მისის ვერცხლის ბუდი, ერთი დახატული სკამი; არ არის ძილის ზირი, აბრეშუმის ხაღინა.

32. გუჯარი, 27×20 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალალზე მრგვალის მხედრულის ხელით. ბოლოში აკლია. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი და სამ-სამი წერტილი. წიგნი უნდა ეკუთვნოდეს, წერის მიხედვით, მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. ქ. ბატონისაგან დალიძეა სასახლე და ზემოდ რიონის ზირი წყაღიძეა ჰიჭვინტვისა ღთის მშობლის საკათალიკოზოდ რომ შეწირული რომ არის და იმის სიგელში ასრე სწერია: უფელსა წელიწადსა უფელად წმიდის მიცვალების, მარიობას დღესა, დალიძესა სასახლეში მოიტანდენ სადაზოს, გლახაკსა მშიერსა, ვინც მოვიდეს, აჭმევდენ. ორმან მღურდელმან და ერთმან მთავარმან სასახლის დალიძის ეკლესიაში ჟამი სწიროს, საწირავი და ანუ ლაშში გასაცემელი მარადი და ანუ სადაზო, ვის მართებს, უფელსა სიგელშიდან დამიწერია, ისრე იქმოდენ, ბატონისა და ქათალიკოზისა სასახლის მოხელე და ზედამდებე და გამრიგე კაცები და ასრე გაა-

რიგებდეს, როგორც გამიჩენია, კიდევ როგორც დადიძას ასრე
რიონის ჰინს წყაღიძეს, ქათალიკოზის სსსხლეში გამიჩენია თე . .
ჰი . . . სიმ . . . დამიწერია (დანარჩენი აკლია).

- 33.** ნუსხა, ვგონებ, ბიჭვინტის მონასტრისა, 42×15 სანტიმეტ-
რი, დაწერილია ქალღმერთ მრგვალი მხედრულის ხელით. ნი-
შნებათ ნახმარია სამ-სამი წერტილი. თავი აკლია. წერის მიხე-
დვით ნუსხა უნდა იყოს შედგენილი მე-XVII საუკუნეში.

XVII საუკ. . . არის მესამე ომთხრის იარაღი, ერთი ჩარუა-
ფათ შეკერული საბეჭური მწვანე ხავედისა, ერთი ჩარუაფათ შეკერუ-
ლი სტიხარი, ერთი ჩარუაფად შეკერული სამკლავე ექვსის ოქროს
დილითა, ერთი ჩარუაფათ, შეკერული ოფარი, ერთი ოქროს მუშაბა-
ხის დილითა და მეორე გატეხილის დილითა, ერთი აბრეშუმის მ-
მარგალიტული ქამარი, ერთი მძიმედ ჩარუაფით შეკერული მოთვალ-
მომარგალიტული ენქერი. ერთი დიდის ოქროს დილითა, ერთი ბი-
სონა ჩარუაფათ შეკერული, საუელთ მომარგალიტული აქვს ცხრას
ბრტყელის დილეებითა, ყირმიზი იაგუნდი და ნიშური ფეროზა უზის.
სხვა თვალი არა, სამის ოქროს დილითა და ორის ვეცხლის დილი-
თა; ერთი ძველი ომთხარი ჩარუაფათ შეკერული, მძიმედ მოთვალ-
მომარგალიტული, ორის დიდის ოქროს მუშაბახის დილითა და მესა-
მეს მომცროთა მისის სკივრითა და კლიტითა და გარ-ბუდითა; მე-
ოთხე ომთხრის იარაღი არის ერთი ოქროქსოილის თეთრის ხარას
სტიხარი, ოფარი სარასრისა, მაცხოვრის სახე ექვსი მუშაბახის ვეც-
ხლის დილითა; ერთი ქამარი მურასა ოც და ერთის ბაღთითა
და წინ შესაკრავი სხვა; ერთი სარასრის მრავალჯვარი სამკლავე ექვ-
სის მუშაბახის ვეცხლის დილითა და სამკლავეს ორისაგ ხელისასა
მარგალიტის ჯვარები აკერია; ერთი საიას ხავედის ბისონი მრავალ-
ჯვარი, საუელთ მომარგალიტული აქვს ცამეტის მურასას ამბრინის
დილეებითა, ერთი მუშაბახის კიდევ დილითა, მეორე გატეხილია;
ერთი ჩარუაფათ შეკერული ომთხარი ორი ოქროს მურასას დილითა;
არის ერთი სარასრის ბისონი რვა საიას ოქროს დილეებითა, თავზე-

დან თვითთ თავალი აქვს, მეორე ბისონი ნახლისა აშია და საუელო ჩარყაფისა აქვს.

- 34.** ფიცის წიგნი, 26×11,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღდ-ზედ ლამაზის ნუსხა ხუტურის ხელით. ნიშნებათ რამოდენიმე სიტყვების შემდეგ იხმარება თითო წერტილი. თავი აკლია. თარიღი არა აქვს. წერილი უნდა ეკუთვნოდეს, ჩვენის აზრით, მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. . . ებმნ შიოშ მხეიძემ და იესე . . . მ ხაატამ ფანჩულიძემ და დიაკონმა გიორგი მასხარაშვილმა ესე წიგნი მოგეტით ჩვენს მოძღვარს ასე და ამა პირსა ზ^ა, რომ ჩვენის სახლის კაცისკან გაუდული ვტი მოვიდა სტამბოლითგ^ნ აზად ნაქმარი. მერმე ჩ^ნ შემოგებეწეთ, რომ ესე კაცი ჩვენ გვაუმეთ, მერმე მე თქ^ნ მადამდის ვერ გენდგე, სადამდის ესე წიგნი არ მომეტით და იმ ვტს მირონი ანა სცხეთ. მერე მოციქულათ ჩამოვედით და გამსახურეთ და გლენშიდ ჩაყენეთ, ქრთამიც მოგართვა, როგორც გ^ღლი შეგიჯერდებოდა, და სხვ^ღ საფიცარი მასაც მივეცით გლენის, მაგრამ ეს საფიცარი შე^ნ მოგეტით, ჩ^ნო მოძღვარო, ექსმა ბატონ-უმანმა, რაც ამ გიორგი ჭლიკაშვილს შენის პირით მივეცით, ის ჩ^ნ არ ვიმტუნოთ, ამისად თავდებად მომიცემია თავად ღი, უდ წ^ა ღის მშობ^ღლი, და უნი შ^თნი წ^ინი. და მერმე ეს სიტუვა მომიცემია, ჩემო მოძღვარო, ადამ და ევა რომ ღ^ნ შექმნა, მას აქეთ რაც ცოდვა იქმნა, მას დაესაჯოს, რამაც ქემ^ნ ვტისამ^ნ ეს შ^ნ შეგიშალოს, მასამც ნუ ედირსება ზიარება და ნუმცა ნაკურთხი მიწა, მერმენ(sic) კელმწიფემ და რჯ^ღლის თავმან მისად სიკუდილად და დალატად გვეითონ, თუ ჩვენ ეს საფიცარი შეგიშალოთ, გ^ნკითხვის დღეს პირშავთამც შევეყრებით ჩვენს მეუფესა.

- 35.** სიგელი, 36×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღლზე მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ. თავი და ბოლო აკლია. სიგელი უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVIII საუკუნის პირველ ნახევარს.

ამ დროს ცხოვრობდა ლევან აბაშიძე. უკანასკნელი სიტყვები „ოდეს დადიანი და ერისთავი“, უჩვენებს, ჩვენის აზრით, ზავის ყოფას ბეჟან დადიანის და რაჭის ერისთავის შორის (იხ. ქართლის ცხოვ. ტ. II, გვ. 201).

მე-XVIII საუკ. ...[უს]ხეულოს და შეუსწავლებელის [მე]ფობის, ყოვლის მოქმედად მეოფის თვისების სახელთასა, განუსაკუთრებელისა ღთისა მამისა, საუკუნითგან საკუთრებით მეორედ გვამონებად იგივეობასა შინა ბუნებისა, თანა არსად და თანა მოსაუდრედ ერთ ნება მოქმედებით შობილისა ძისა, უკანასკნელ მოწევნად საფსებასა ჟამთასა დასაბამითგანისა, განზრახვისა საიდუმლოსა ქმნისათვის დაძველებულობასა ბუნებისა, ახლა თბედ წარმოჩენად თვინიერ სიფთისა რასამე და თესლისა და ჭეშმარიტად ქალწულებისა ბეჭედითა შდ შობისა უნებელად და მარხვით დატყენასა, მსგავსებისმებრ ჩვენისა აღსრულებითა ჩჩვილ ქმნილისა და მეუსეულად ვთა ჭთისა მჩვენებელისა ქალწულებრივთა ძუძუთა, ზეშთა ბუნებისა სძედ მცენარედ და მოსწრაფებითა მიმდემად, გრკვენივით ძუძუთა მიმართ წოვნად, შეენიერებით მტირლად, სჯულისებრ ყოფადისა ბუნებისა უცვალებელად, მსგავსებითა ჩვენითა სიტყვისა ჭთისა მშობელთ, ჭი ასულო შეენიერო, ყოველთა ტომთა და თესლებთა შორის საუდრად მადლისა გამორჩეულთ, იოვაკიმს მხტოვანებისა ნაყოფთ, სიტკბოებით აღსავსეთ ანნას მორჩო, რტო გარდაფენილო იესეს კვერთხო, დიდებით აყვავებულთ, სემის დასაბამთ, ნოეს სულისა დაუღბოლველო სემოსელო, ევას ნათელო და მწუხარებისა უჩინო მეოფელო დედოფალო, უდ წმიდაო ბიჭვინტისა ჭთის მშობელო მარამ, ჩვენ ცვაფარვათა თქვენთა მონდობილმან და მსასოებელმან აბაშიძემან ლევან, ოდეს დადიანი და ერისთავი...ო...

36. გუჯარი, 32×14,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ მრგვალის მხედრულის ხელით. თითოეულის სიტყვის შემდეგ ნამდვილში უზს სამ-საჰი წერტილი. ქორონიკონი ამ გუჯარის სიტყვებით და გარკვევით დაწერილი უდრის 1471 წ. მაგრამ იქვე მოყვანილი ფრაზა: „მეფობასა დიდისა ალექსანდრესა“ გვიჩვენებს, რომ გუჯარი დაწერილია ალექსანდრე მეფის დროს (1413—1442).

ხოლო 1471 წ. მეფეთ იყო კოსტანტინე და არა ალექსანდრე. ჩვენის მოსაზრებით ქორონიკონში შეტომმა უნდა იყოს და „ას ორმოცდა ცხრას“ მაგიერ უნდა იყოს ნაჩვენები **ას ოცდა ცხრა**, ქორონიკონი, რომელიც უდრის 1441 წ. ესე იგი მართლა ალექსანდრეს მეფობას. ეს და ამას ქვემოთ მოყვანილნი 215 სიბეჭე-გუჯარნი გადმოვსწერეთ ჩვენ თ. დ. ზ. ბარათაშვილის ნამდვი-ლებიდან 1893 წ. აღბულალში.

1441, იანვრის 17. სახელითა ღთისათა, მამისა, ძისა და სუ-ლისა წმიდისათა, მეოხებითა უოფლად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღთისმშობელისა, მარადის ქალწულის მარიამისითა, ძლიარებითა(სი) ცხოველს მეოფლისა ზატონისისა ჯუარისათა, ოხითა და შეწევნითა წმიდათა თავთა მრციქულთა ჰეტრე და ზავლესითა, ამა უოველთა წმი-დათა თავსდებობითა, შუამდგომელობითა, ესე წიგნი დაგიწერე და გიბოძეთ მე ბატონმან ბართამან(სი), მეუღლეჲმან ჩუენმან თინათინ, შვილთა ჩუენთა დავით და გერმანოზ, შენ ჩუნსა(სი) ერდგულსა უმა-სა ბუედულაშვილსა თეგდორეს და ნაფროზს, მამავლთა(სი) შენტა, მოგეცით ნაქურდეგი მისითა მზღრითა, თეთრობთა აქათითა და მი-სითა სახოვითა დიდსა წლეშსა ქუეთი, ურთხნალსა ქუეშეთით, უძე-ბრითა და საძებრითა, უოფლითა მისითა მთითა და ბარითა, უოფლათა(სი) არა შეგეცვალოს. ვინცა შეგიცვალოს, რისხავსმცა ღთი, მამა, ძე და სული წმიდა, უოველნი წმიდანი ღმრთისანი, ზეცისა და ქუე-უნისანი, დამამტკიცებელნი ღთმან აკურთხნეს, ამინ. დაიწერა იან-ვარსა ათ-ჩუიდიმეტსა, ქრონიკონსა ას ორმოცდა ცხრასა, მეფობისა დიდისა ალექსანდრესა.

37. წყალობის წიგნი, 39×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ზედ მრგვალის მხედრულის ხელით. მეორე გვერდზე მოყვანილია სპარსული ტექსტი ბქედის დასმით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

1583, გიორგობისთვის 20. წყალობითა ღთისათა.

ქ. ჩუენ ღთივ გვრგვანოსანმა მეფეთ მეფეთა სვიმეონ¹⁾ ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწუაღეთ და გიბოძეთ თქუენ ბარა-

¹⁾ აქამომღე კინოვარით არის ნაწერი. სხვა დაწერილია შავის მელნით.

თაშვილს იოფანეს მას უამსა, ოდეს მოკვდებოდა კარსა და მამულისა უფობასა (ესე იგი წყალობასა) გვაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და გიბოძეთ მოლაგს სამართლიანი თქუენი კერძი მამული შენი და ოკერი მისისა მითათა, ბარითა, ველითა, ვენაკითა, წელითა, წისქვილითა, საკნავითა და უკნავითა და სამართლიანისა მისის სამძვრიითა, მითათა ვიდრე ბარამდი თქუენთჳს გვბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმრთი ჩუენსა ერთგულად სამსხურსა (სამსახურსა) შიგან. აწე გბბთ ალგეთის ჰირის ტარუღანო, მეღვიქნო და სხვანო მისაქმენო, კარისა ჩუენისაგან წარვლენილნო, ვინგინდა ვინ იქუნეთ, მერმე ესე ჩუენგან ნაწყალობე(sic) მამული თქუენცა ასრე გაგუთავეთ(sic), რა რიგადცა ამ ფარვანაში ეწეროს, ნურას შეშუელით(sic) და ნურცა რას შეცდებით. დაწერა ნიშანი და ბრძანება ესე ქჳსა „სო“, გიორგობისთვეს ჯ, კელითა კარისა ჩუენისა მწიგნობრისა რევიშვილის ზილეიყარისათა. სვიმონ (ხელჩართულად).

38. წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალღმრთის მხედრულის ხელით. თითოეულის სიტყვის შემდეგ სამსამი წერტილია ნ.ხმარი.

1643, ღვინობისთვის 1. ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმრთისათა ჩუენ ღმრთივ გვრგვინოსანს მუფეთ მუფემან, კელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანა მეცხედრემან ჩუენმან დედოფალთ დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ვახტანგ, ესე გარდაწუეუტილობისა და წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყაღეთ და გიბოძეთ თქუენ ჩუენთა ერთგულთა და წესისუბრივ მრავალ გუარად თავდადებით ნამსახურსა უამსა ბარათაშვლს ულიჯ-ყორჩს პაპუნასა, ქაიხოსროს და თქვენთა შვლთა, მას უამსა ოდეს თქუენი და საკაძის ზურაბისათჳს ნახსენები იყო და საყენოდ ჩამოვიყუნეთ, ამისთჳს რომე ჩუენზედ მრავალი ავი საქმე მოინდომეს და დალატში გაკრიფნეს, საყენოდ სხუა ძმა გამოვართუთ და, ვითაც ჩუენის ორგულისა და დალატში გარუელის საკაძის ნახსენები იყო, იმას წავართუთ და ჩუენგან გაზდილს მახაბელს ქუაბულს შევრთუვით, ამ საქმითა რომე დღეს და დღეის უკან საკაძის ნათესავთა

და სხლის კაცთა კელი აღარა ჰქონდეს, და ვერცაჲნი უსაყუდუროს ეს ჩუენგან გარიგებულნი და გარდაწუეუტილი საქმე. აწე გიბრძანებთ, კარისა ჩუენისა ვეჭილ ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო და წინამდებ-
გნო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურა კორც-შესხმული კაცი ამის საქმეში ნუ გაერეუთ, რომე ჩუენგან გარიგებულნი საქმე არის. ვინ-
ცა და რამანცა კაცმან ამის საქმეში გარევა მოინომოს(სიცი), თავადამც რისხავს დაუსაბამო ჭთი და უკელნი მისნი წმინდანსი ზეტისა და ქუეყანისანი, კორციელნი და უკორცონი. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ქჷსა „ტლგ“, ღვნობისთჳს ა. როსტომ (ხელჩართულად).

39. წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალაღლზედ მრგვალის მხედრუ-
ლის ხელით. თითოეულის სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამ-სამი
წერტილი. თავში მიუძღვის სპარსული წარწერა და ბეჭედი.

1655, თიბათვის 26. ქ. ნებიოთა და შეწუენიოთა ჭთისათა ჩუენ ჭთივ გვრგვანოსანმან და ორისავე საბატონოს მწურბოელ მქონებელ-
მან, კელმწიფემან, ჰატრონმან როსტომ, და თანა-მეცხედრემან ჩუენ-
მან, დედოფალთ დედოფალმან ჰატრონმან მარამ, ესე უკუნისმდე უამთა და ხანთა გასათავებელი წუალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწუა-
ლეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერთგულთა და წესისებრ მრავალ
ფერად თავდადებით ნამსახურთა უმათა, ბარათაშვილს ჩუენს ულიჯ-
უორჩს ჰაჰუნსა, შვილთა შენტა და ოსიტასა¹⁾, მას უამსა ოდეს მო-
გვდეგით კარსა და თქუენს სამკვდროს მამა-ჰაჰათ ნაქონს არეშიშვილს
ჩაღაბასა და სოფადას გუაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება
თქუენი, შეგიწუაღეთ და გიბოძეთ მათის სამართლიანის მამუღითა,
რისაც მქონებულნი იუვნენ უოვღითურთ თქუენთჳს და თქუენთა შვილ-
თათჳს გვბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ჭთნ ჩუენსა ერთგულად
სამსახურს შინა და აროდეს არ მოგეშაღოს არა ჩუენგან და არა შემ-
დგომად სხუათა მუფეთა და მუჰატრონეთაგან, აწე გიბძანებთ კარისა
ჩუენისა ვეჭილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცაჲნი იქუნეთ და

¹⁾ ეს სიტყვა ვილასაც შემდეგ „გოსიტაბსა“-დ გაღუეკეთებია, მაგ-
რამ ეს გადაკეთება აშკარად ეტყობა მეღანსაც და ხელსაც.

ანუ დღეს წადმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურა-
ოდეს ნუ მოუშლით და შეცილებით თვნიერ შეწევნისა და თანადგო-
მისაგან ვიდრე. დაიწერა ბძახუბა და ნიშანი ესე ქვსა „ტმგ“, თიბა-
თვს კვ, კელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თუმანიშვილის
ბირთველისათა. როსტომ (ხელჩართულად).

40. ნასყიდობის წერილი, დაწერილია ქაღალდზე ნუსხა-მხედრუ-
ლის ხელით, ნიშნებათ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. სიტყვები,
რაც საგანს არ შეეხება, ჩვენ განგებ გამოვტოვეთ.

1656, ფებერვლის 1. ჩვენ გოსტაშაბისშვილმან ჰახუნამან გი-
ბოძეთ ალავერდაული ვენახი უმას რამაზსა და ჰახუნასა... დაიწერა
ესე მტკიცე ქვს ტმდ, ფებერვალსა ა.

41. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქაღალდზე მხედრულის ხელით.
ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი ჩვენ განგებ
გამოვტოვეთ.

1659, 15 აპრილი. ქ. ...ესე... ნასყიდობის წიგნი და ჰირი
მოგეცით ჩვენ ბარათაშვილმა ჰატრანმა ოთარმა და ჰატამა (ჰატამა)
და ვარზამმა შენ ბარათაშვილს ჰახუნასა და გოსტაშაბს (უკანასკნელი
სიტყვა ზემოდამ აწერია წაშლილ სიტყვას), შვილთა და მომადთა სხ-
ლისა თქვენისათა ასრე და ამა ჰირსა ზედა, რომე ტბის გამანაურის
მამულის ურწყავის შემოგვეკატრენით და ჩვენც ავიდეთ და მოგარ-
თვით, რასაც ჩეკურას ვენაკი შემოიტანს ზედათ შარამდი, ურდუ-
ლადის მამულის სამძვრამდი და ასანბეგისშვილის მამულის სამძვ-
რამდი... არიან ამისი დამხდომნი და მოწამენი: ფარსადანის (ფარსა-
დანის?) შვილი საჩინო, კარეყანიძე გურგენ, ჭილაშვილი ბეჟან, ჩუენი
უმანი ჯერაშვილი დანბარა, ფრემაშვილი ებაღა. მე არსენს დამიწე-
რია და მოწამეც ვარ. დაიწერა წიგნი ესე ქვს ტმგ + □ □ □
ნახევარსა აპრილსა გასულსა. (უკანასკნელი ფრაზა სხვა ხელით და მელ-
ნით სწერია. ერთს ბეჭედს სპარსული წარწერა აქვს).

- 42.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქში ნუსხა-მხედრულის ხელით. შესავალი და ბოლოს წყველა განგებ გამოვტოვეთ.

1661, მაისი 27. ...ნასყიდობის წიგნი მოგართვით ჩვენ ბუყულაშვილმა ბერუკამ და შვილმან ჩემს სეხნიამა და იასემ ბატონს ჰაზუნას [და ძმას თქვენსა ქაიხრას]¹⁾ და შვილის შვილთა სახლისა თქვენისათა უოუელთავე... მოგუიდეთ ჩვენი მამული ალგეთზე თქვენს წისქვილთან... მოწმენი: ჩემი ბატონი თაყა, მისი ძმა ღურმიშხან, და მათივე ბიძაშვილი იორამ, ჩემი განაყოფი ოტია, დემეტრა და ჰა-
ზია, ბატონის ჩემის მსახური მადრიბაშვილი გიორგი, და ერთობით მისნი უმანი. თვითონ მე უორდანაშვილს შავუელის დამიწერია და მოწამეტა ვარ. დაიწერა ქვსა ტმთ, მაის კზ. □ †.

- 43.** წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალაქში მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი და ბოლოს წყველა აქაც გამოვტოვეთ.

1662, თიბათვის 27. ქ. ...ჩვენ მეფეთ მეფემან ჰატრანმან შაჰნავაზ ესე საცილობლის წყალობის წიგნი გიბოძეთ თქვენ ჩვენთა ერდგულთა უმათა ბარათაშვილს გოშტაშაბიშვილს ჰაზუნასა და ძმათა თქვენთა...²⁾ საჩინოშვილებს თაყასა, ძმას თქვენთა ასლამაზსა, ბიძაშვილთა თქვენთა გიორგის და საჩინოს, ასრე რომე თქვენი განაყოფები ნასოფლარს კოხნარს გეცილებოდენ და მოკითხული ვქენით, მოწმებმანც ბარათაშვილებმანც გიმოწმეს და ძეული ას ოც და ერთის წლის წიგნიც გქონდა, ჩვენც შეგიწყაღეთ და გებოძეთ, წიგნითა ამითა გაგისწღეთ ნასოფლარი კოხნარი... დაიწერა... ქვსა ტნ, თიბათვის კზ, ინდიკდონსა(sic) მეფობისა ჩვენისა მეოთხესა, კელითა კარის ჩვენისა მდივნის ფირაფისათა. შაჰნავაზ (ხელჩართულათ).

1) უკანასკნელი სამი სიტყვა მერმე წაუშლიათ.

2) ეს სამი სიტყვა და ერთიკ კიდევ მერმე წაშლილია ძალათ.

- 44.** გაცვლის წიგნი, დაწერილია ქალაქებზე მხედრულის ხელით. ნიშნებით ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი და წყველა გამოვტოვეთ.

1671, თებერვლის 12. ...მოგვით ესე წიგნი ჩვენ გოსტა-შაბისშვილმა ჰაჰუნამ და შვილმა ჩვენმა გოსტაშაბ, უაფარბეგ, ნიკო-ლოზ და თამაზ, თქვენ სანბუგის შვილს თაჟას, ასლამაზს, და შვილ-თა თქვენთა გიორგის, ასლანს და იოსებს ასე და ამა პირსა ზედა, რომე მოგიცვალეთ ენაგეთს ჯანიკასშვილები სამი კომლი მისის მ-მუღითა... ჰაჰანგორში ხუთი დღის მიწა, კიდევ ვალი გემართათ და ცამეტი თუმანი თეთრი მოგვით... და ამისი სანუქოფ გამო-გართვი ტბისში (ტაბისში), რისაც მქონებელი იუაგ... მოწმენი: მეჯინბუთ-ხუცესი ჰატა, მისი ძმა ოთარი, სულხან ბარათსშვილი, მისი ძმა იონათამ, რევაზისშვილი შერმაზან, თამაზის შვილი იესე და დათუნა, აბაღარბაში გიორგი, ჩვენი უმები არქისშვილი ფრიდონა და გურგენა, ჩიტიაშვილები მახარა და იმისი შვილები. მე მოლარე ბეჟანს დამიწერია და მოწამეც ვარ, ქვს ტნთ, თებერვლის თორ-მეტსა □.

- 45.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქებზე მხედრულის ხე-ლით. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1672, აპრილის 3. ...მოგვიდენ ჩვენ ჯოეშვილებმა ბესლა-მან, ჰაჰიამან, ქიტამან და გურგენამ ჩვენს ბატონს ჰაჰუნაბეგს ბე-რიას ვენახი. ავიდეთ ფასი ოცდა-ათი მარჩილი თეთრი, რასაც ჩვენი გული შესჯერდა. არის ამისი მოწამე რატისშვილი ოტია, სადუნა-შვილი აბრამ, ბერა ჯოეშვილი, ამზიაშვილი დათუნა. მე საბას და-მიწერია და მოწამეც ვარ. დაიწერა ესე წიგნი აპრილს სამსა, ქვს „ტნი“.

46. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალღმერთის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. რაც საჭირო არ იყო, აქ განგებ გამოვტოვეთ.

1672, ღვინობისთვის 1. ...ესე... წიგნი მოგვცით ჩვენ გულისაშვილი ბასილამა, ბერეკამა და ამირანამან და მამაგაღთა.... თქვენ ქუბაშვილს ქიტას და გიოსა(sic)... მოგვიდეთ სავენაკე სწინახლითა კახიშვილის ქუემო... მოწამე მამახაშვილი მამუკა, ამაღაშვილი ასლამაზა და ბუჩაშვილი სუთია, და მე ნადირხანს დამიწერია და მოწამეტა ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი ღვინობისთვის დამღეგს, ქვს „ტნი“.

47. გაცვლის წიგნი, დაწერილია ქალღმერთის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. თავი აკლია.

1673. და ყოველთა უკუნისამდე უამთა ნი მოგართვით ჩვენ ბარათაშვილმა სამ ძმამ მა, შიომ და ზაქარიაშვილმან ქახოსროფ და ზალ ასე და ამან პირსა ზედან, რომე ტბის თქუენის ზურის გვერდით ჩუენი ვენაკი იყო და ვითაც თქუენი სამკრო იყო ყოველის კაცის უცილებრად მოგიცვალეთ, და მოგვცით მის სწინახლითა თქუენ გოსტაშაბიშვილს ზაზუნასა, შვილთა თქუენთა გოსტაშაბს, ყათარბეგს, თამაზს და ნიკოლოზს, და ავიდეთ ენაგეთს ჩუენის ზურის გვერდით თქუენი ვენაკი იყო მისის წყაროთა და სწინახლითა, და კიდევ ტბის აბულფანისშვილს პირდაპირ თქუენს წინა ჭაღა და სწინაქულო, მუნას ქუემოთ, ერთი დღისა არის, ამის მოწამე მეფინბეთ-უხუცესი ზატა და ჩუენ მსახურები: სომეხიშვილი ამირანა, არეშისშვილი გურგენა, კიდევ საკაძე ავთანდილ და მე გიორგის დადიქს დამიწერია და მოწამეტა ვარ, ქვს „ტნი“ +.

48. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალღმერთის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება სამ-სამი წერტილი. თავში და ბოლოში უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1676, ენკენისთვის 5. ..ნასყიდობის წიგნი მოგართვი მე ფალანხოსროს შვილმან დურმიშხან თქვენ გოსტაშაბისშვილს ზაზუნასა

და შეიღოს თქვენსა გოსტაშბის, თამაზს, უაფარბეგს და ნიკოლოზს. მოგვიდე ტუსისაშვილი ჰაზუნა და სიყმია მისის მამულითა, ყოვლის მისის უნაკლოდ მამულითა, ტბის ჩემი ხოდაბუნი, ფორქალში და ანდრეას ჩემი კერძი ნახევარი საფიჩხულე, და თქვენ მომეცით ამის სანაცლოდ მოძღურისშვილის წისქვილთან თქვენი სხასო წისქვილი, ბალი და ვენახი, და წელის ნახევარი მე დურმიშხანს, და ნახევარი წყალი მოძღურისშვილს. ასე უნდა: რაც ახლა წყალი მოდის ძვირობაშია ც და რსცა ან ბევრი და ან ცოტა წყალი მოდიოდეს, დურმიშხან და მოძღურისშვილმა შუა უნდა გაიყონ წყალი, და ამას გარდა რომ ჰაზუნა წისქვილს აბრუნებს, წყალი სხვა უნდა მოიტანოს, რომე დურმიშხანის წისქვილი არ უნდა დასცდეს. და ვინ იცის რომე წყალი დაძვირდეს და ერთის მეტს არ ეეოს, დურმიშხან და მოძღურისშვილმა რიგით იღინონ წყალი და დურმიშხანს წისქვილი მისის მეწისქვილითა მამუკათი, მისის ცოლ-შვილითა. დაიწერა ქვს ტნიდ, ენკენისთვეს ე. არის ამისი მოწამე და შუამდეგი ჯავახიშვილი ბახუტა (და სხვები)... უნდა დურმიშხან გარდასცდებთან ჰაზუნას სწისქვილო მისცეს, მაგრამ წყალი სხვა უნდა მოიყვანოს, რომე დურმიშხანის წისქვილი არ დასცდეს, რსცა წისქვილი აბრუნოს, დურმიშხან უნდა ირჩიოს, რომელიც უნდა, ის დაიჭიროს. დურმიშხან |.

49. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია მშვენიერს ქალაქლზე ლამაზის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. თავში და ბოლოში უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1678, მკათათვის 1. ...ეს ნასყიდობის წიგნი მოგართუთ ბრათაშვილმან ბატონმა შიოშ და შეიღთა ჩემთა თამაზ და მომავალმან სახლისა ჩვენისმან ასე და ამა ჰიქსა ზედა: მოქალაქე ამ სარქისას ვალი მემართა და ბატონმა კაცი დამაყენა და იმის ვალს მთხოვდენ(sic) და ვედარას თავს აუგულ და მოგულ და თქვენ ბატონს მადივანბეგს(sic), ვახტანგს შემოგებეწე, და ჩემი ვალი თქვენ გარდამიკადეთ, და იმის ვალში ქუეშისხეგჳედ დორასთაგს და ჯალდამს ჩემი კერძი მოგვიდე თავისის მათითა(sic), და თავისის ბარი-

თა... ასრე და ამ პირობითა დორისთავისა და ჯალდამს პირველვე სსჭაკაძეებს სამ წილად გაეუა(sic), და იმ სამის წილისაგან ამოვარდნილის გოდერძის წილი თქვენ გეუიდა დორისთავისა და ჯალდამის შესაშედი, და ორი წილი ჩვენ სამთ ძამთ(sic) შიოშისა და იასესა და დათუნასი იუო, და ჩვენ ძამანი გავიუარენით და ჩვენც სამთ გავიუავით, ორი წილი იასესა და დათუნას ერგო და ერთი წილი მე შერგო. რახანც ჩემს ვაღს ველარ აუდეგ, ჩემი კერძიც თქვენ მოგუიდე, ჩემი ვაღი ამ სარქისასი რომ მემართა, თქვენ გარდაიკადეთ და ჩემი კერძი თქვენ ბატონის მდივანბეგის ვახტანგისათვს და თქვენის შვილის სულხანისა და ვახუშტისა, და ვაფლანისა, და ზადისა, და ზურაბისათვს მოგუიდნია. მოგცეს და გიბედნიეროს დმერთმან... მოწმენი: ბუჟან ჭილაშვილი და შერმაზან ხურდაყაულისშვილი, ცალქალამნიძე ჰაზუნა და დოშკჩი თამაზა, უაითმაზაშვილი ნარამანა, ქალაქის მამასახლისის შვილი ბუჟან და გიორგი იაშვილი და მაცხეთი(sic) მაგალობელი ბურუკა, და ქუმო-ბოლნელი მამასახლისის სალმანანა, და ზემო-ბოლნელი მამასახლისის შერმაზანა და მე მანდენანთ ავთანდილაშვილს ბაისონდულას დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი მკათათვს ა, ქვს „ტნივ“ შიოშ.

50. გაცვლის წიგნი, დაწერილია ქალაღლზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად ზოგჯერ იხმარება ორ-ორი წერტილი და ზოგჯერ სამ-სამი. უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1671, თებერვლის 12. ...მოგეცით ესე წიგნი ჩვენ ასანბეგის-შვილმა თაჟამ, ასლამაზ და შვილმა ჩვენმა გიორგიმ, ასლან და იოსებ თქვენ გოსტაშაბისშვილს ჰაზუნას, შვილთა თქვენთა გოსტაშაბს, ვაფარ-ბეგს, ნიკოლოზს და თამაზს... მოგიცვალეთ ტბის (ტაბის) ჩვენი კერძი, რისაც მქონებული ვიუოთ, სსსახლე მისის მარნითა, ჩვეუროთა და შესავაღ-გასავლითა, შენითა და უშენითა, ჯოეს-შვილები მისის მამულითა, რისაც მქონებული იუონ იმითა, თახვინთვს გარდისდ¹⁾ მიწაშვილის მამული.... ამისი სანუქათო გამოკართვით

¹⁾ ეს ორი სიტყვა შემდეგ მოყვანილი ორი სიტყვის ზემოთ სწერია.

ენაგეტოს ჯანისასშვილები სსმი კომლი მისის მამულითა... ცაშეტი თუმანი თეთრი და ხუთის დღის მიწა ზაზისგორში. არღარა დარჩარა ჩვენსე... მოწმენი: მეჯინიბეთ-ხუტესი ზაატა (ზატა), მისი ძმა თათრი, სულხან ბარათაშვილი, მისი ძმა იონათამ, რევაზისშვილი შერმაზან, თამაზისშვილები იესე და დათუნა, აბადარ-ბაში გიორგი, ჩვენ უმათაგან ზაზუნა და უნჯულაშვილი, მე მოლარე ბეჟანს დამიწერია და მოწამეტ ვარ, ქვს ტნთ. თებერგვალს თორმეტს გასულს. ჯავახი-შვილი (აქედგან აშიაზედ აწერია): ქაიხოსრო, მისი შვილი ბახუტა და დურმიშხან და ისე.

51. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალღღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1679, მარტის 15. ...ესე... ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და მოგეტით ჩვენ თქვენმან განაუთფმა ფაღანსოსროს შვილმან დურმიშხან თქვენ ბარათასშვილს ზააღსა და შვიღსა შენსა იორამს, როსებს(sic), ქაიხოსროს, ზურაბს და გიორგის, და მოგუიდეთ ჩვენი აღაღი მეშვეიდრე ჩვენი უმა გერგისე ლომიტა. მოწმენი: გოსტაშაბისშვილი ზაზუნა, ქავთარისშვილი იონათამ, მისი განაუთფი მანუჩარ მე გორელს ფირაღის ძმისწულს დავითს დამიწერია და მოწამეტა ვარ ამისი. დაიწერა ესე მტეიტე სიგელი ქვს ტნიზ, მარტის ნახევარს. დუომიშხან.

52. პირობის წიგნი, დაწერილია ქალღღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. შესავალი და სხვა უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1688, აპრიღის 22. ...ესე წიგნი მოგართვი მე მიქელასემ გიორგიმ შენ გოსტაშაბისშვილს ზაზუნასა და შვიღთა თქვენთა გოსტაშაბს, ნიკოღღფს და თამაზს ასე და ამა პირსა ზეღა, რომ სარათასშვიღღში დურმიშხანის მამული გვიბოძა ბატონმა და სანამ იმ

ქვეყანას ვიყვნეთ, იმ ჩვენს მამულში თუ რამ ჩვენის კელით გამოვიდეს ან მღთითა და ან კაცით, და ან ბატონითა, თქვენთვის და თქვენის შვილებისათვის კაი და კაის მდომნე ვიყვნეთ, მტერზე მტერი ვიყვნეთ და მოყვარზე მოყვარე ვიყვნეთ, და თუ რამ სხვა რამ გამოვიდეს, ჩვენის კელით თქვენი შემმატებელიც ვიყვნეთ და მარგებელი, და არცა რა თქვენის სიტყვის გარდაუვალი ვიყვნეთ, და რაც დაგვარიგოთ, კიდევ დავიჯეროთ და აღკეთზე წისქვილი და მისი გარეშემო რამ გეჭირათ, იმაზე კელი აგვიდია და თქვენთვის მოგვირთმევიან, და რაც ჩვენ იქ დასაფქვავი ჰური გვინდოდეს, თქვენ იმისი მინდი არ უნდა გვთხოვოთ, დურმიშხანს რამ წისქვილი ეჭირა, ის წისქვილი და გარეშემო ვინც ამაში გაგიმტყუნდეს და ეს წიგნი მოგიშლას, თავად რისხავს ღმერთი.... და ბატონის ჩვენის ნიუვის გიორგის შემოცოდელნი ვიყვნეთ.... მოწმენი: მდივანი ბეგთაბეგ, სოლადაშვილი ბეჟან, ეშიკაღსი(sic), ამილახვარი ბეჟან, დათუნა ხაჯა, ციცისშვილი ბადურ, თაყაშვილი ასლამაზ, რევისშვილი გოდერძი, საკაძე, ზურაბ, აპრილის კბ გასულს, ქვს ტფ. მე იოვანეს დამიწერია და მოწამეც ვარ.

მოლორეთ უხუცესი.

53. განჩინების წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1688, თიბათვის 21. ქ. ესე წიგნი მოგართვი მე მიქაძაძემ(sic) გიორგიმ თქვენ გოსტაშახისშვილს ზაზუნასა, შვილთა თქვენთა გოსტაშახს, ნიკოლოზსა, თამაზს, ასრე რამე ზირველ ერთმანერთს შევრიგდით და ერთმანერთს საფიცარი მივეცით, და მამულის საქმეზედ გავრიგდით, და ცოტას საქმეზედ ავიშაღენით, და ბატონის ბძახებითა ბატონი სხლთ უხუცესი ქაიხოსრო, მდივანი ბეგთაბეგ, მდივანი ზაქარია—ესენი დაგვისხდნენ, ამთ გვიეგეს სამართალი, ასრე რამე მოძღვრისშვილის წისქვილი მისის გარეშემოთი თქვენ დაგანებას ამ წესითა, კელი აგვიდია და მიგვირთმევიან, რამე რაც ჩვენ იქ დასაფქვავი ჰური მოვიდეს და იქ ჩვენთვის დაიფქვას, თქვენ იმისი მინდი არ უნდა გვთხოვოთ, დურმიშხანს აღკეთზე რამ

წისქვილი ეჭირა, ის წისქვილი მისის გარეშემოთი დაგვინებებიაა სადამდი ამა ქვეყანას ვიყო, ამ წისქვილის სანაცლოდ თქვენის ქალის ნასუიდი ნახუვარ ზვარი მოგვეცით. არის ამისი მოწამე და დამხდური ბატონი ციცი. მოლარე ბეჟუა, აგრეა წინ-წყაროს მამასახლისი, ქვსა ტოვ, თიბათვის კა □ □.

54. მამულის გაახლების სიგელი, დაწერილია ქალაღდზე მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1689. ქ. ნებითა და შეწევნითა მღთისითა ჩვენ მღთივ აღმატებულმა და მღთივ დამუარებულმან, და მღთივ ზეცით გვრგვინოსანმან, იასიან, დავითიან, სოლომონან(sio) ბაგრატიანმან, მეფეთ მეფემან და კელმწითემან ჰატრონმან ნაზარაღისან, და დედამან ჩვენმან, დედოფალთ დედოფალმან, ჰატრონმან ელენემ, და ძემან ჩვენმან ჰატრონმან იმამეულიმ, კოსტანდილემ და ისლამირზამ ესე ამიერით უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი სამკვიდროთ და საბოლოოთ გამოსადეგი წულობისა და მამულის გაახლების სიგელი შეგიწუაღეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერთგულთა და ნამსახურთა უმათა ბარათაშვილის, უღიჯ-უოროს ჰაჰუნას, შვილსა შენსა კოსტაშაბს, თამაზს და მომავალსა სახლისა თქვენისათა, მას ჟამსა ოღეს მოგვდეგით კარსა დარბაზისა ჩვენისასა და სომხითს 'ზემო-წერაქვის წიგნის გაახლებას გვეაჯენით. მოკითხული ვქენით და ამოვარღნიღის თაღგამოზისშვილის ნაქონი მამული უოფიღიყო, და თქვენ მოგვემოდათ, შეგიწუაღეთ და გიბოძეთ და სიგლითა ამით გაგიახლებთ ზემო-წერაქვის მისის სამართღიანის სამღღერით და მამულით მოგიბოძეთ. თუ ჩვენ თქვენ ეს გამოგართვათ და ეს მამული სხვას მიგიცეთ, ბედნიერის უეენის მესისხლე და მისის ოჯახის შემცოდე ვიყოთ. ამისად გასათავებლად ეს ჰირი მოგვიცია, გქონდეს და გიბედნიეროს ჭთნ ჩვენს ერთგულთ სამსახურსა შინა, არ მოგეშადოს არა ჩვენგან და არა სხვათა მუჰატრონეთაგან. აწე გიბძანებ, კარისა ჩვენისა ვექიღ-ვეზირნო, ბძანება და ნიშანი ესე ჩვენი, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნუ მოუშღით. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე კელითა

კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუმანიშვილის გივისითა, ქქს
 „ტოზ“ მეფე ნახა-
რალიხან.

(შემდეგ აზის ერთი სპარსული ბეჭედი და მერმე ბეჭედი კათალი-
კოზისა, წარწერანი ბეჭედებისა არ განირჩევა).

- 55.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1699, მარიამობისთვის 1. ...ესე... წიგნი მოგეც ბატონის ჩემის შეკითხელობით გიუაშვილმა ქუბამა შენ ჩემ ბიძაშვილს შიოსა, შვილსა შენსა ბასილას, ბერუას და ქიტუასა... მოგვიდე მჭედღური ტყემლის მიწა, იმ მიწის ნახეგარი ჩემის ძმის ბერუასკან გამოფიცვადე.... მოწამე: ამბალაშვილი ბერიკა, ამბალაშვილი გოდერძა, ყოყუაშვილი, კახიშვილი კახუა, კახბერიშვილი კახბერი, საკაშვილი ენაგელი უაზარა, ოსიუმაშვილი ზაქარა. მე თაყას იარაღიშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. აღიწერა ესე წიგნი მარიამობისთვის დამდეგს, ქქს ტპზ.

- 56.** ნასყიდობის წერილი, დაწერილია ქალაღღზე მხედრულის ხელით. ჩვენს დავთარში ამ წერილის მარტო შინაარსი გვაქვს მოყვანილი შემოკლებისათვის.

1690. ქქს ტოზ უჯარმის შვილს სეფიას და ჰახუნას მიუყიდა გრძელში მიწა დაკარგულის მახარას შვილებისათვის—გიორგის, საბას მდღეს, შოშიტას და დარჩიასთვის.

- 57.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ.

1681.ესე.... ნასყიდობის წიგნი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ ბარათაშვილმან გუგუნამა, ავთანდილ, გიორგიმ და ბარათამ და

დურმიშხან, თქვენ ბატონს მდვანბეგს(sic) ვახტანგს, შეილთა თქვენთა ბატონს სულხანს, ერასტის, ვახუშტის, ყაფლანს, ზაღს, ნიკოლოზს და ზურაბს ასე და ამა ჰირსა ზედან: დაგვეჭირა და მოგვიდეთ ჩვენი მკვდრი მამული მამაურის ჰირს ღორისთავსა და ჯაღდაძში ჩვენი კერძი მამული. ღორისთავს ერთ წილად ხეჩიკა (ჩამოთვლილია სხვა ყმებიც თავის მიწებით)... მე თუმანიშვილს თუთ გივს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი გივი ქვს ტნით ¹⁾. (აშიაზე სწერია): მდივანი გიორგი ამისი მოწამე ვარ მდივანი გიორგი; ქ. მე მდივანი როსტევეან ამისი მოწამე ვარ როსტევეან; ქ. მე თუმანის-შვილი მდივანი სულხან მოწამე ვარ მდივანი სულხან.

58. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქაღალდზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ.

1699. ...ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეცით ჩვენ საგინასშვილმან ზაზამ თქვენ გოსტაშაბიშვილს მანგლელს ბატონს ნიკოლოზს ასე რომენ(sic) მოგვიდეთ ჩვენი ნასყიდი მსხიკვთას მამუკასშვილი შიო და მისი შვილი მამუკა... არის ამისი მოწამე: ბოქაულთ უხუცესი იბაშერ, გოჯასჰისშვილი დათუნა, თუფასშვილი ზურაბ, ნამანგლელევისშვილი როსტომ და მე თნოფერეს საკაძეს დამიწერია და მოწამეცა ვარ, დაიწერა ქვსა ტუზ +.

შემდეგ სხვა ხელით სწერია: ის კაცი თავისის ცოლითა და შვილით მოგვიკტა, სანამდის მოგართმევდით, ის კაცი ჩვენს ხელში მოკდა, და მისი ცოლი და შვილები ქალით და ვაჟით მოგართვით, არას კაცს მდთის მეტს იმისთან კელი თქვენს მეტს არავის აქვს მდთისა თავდებობით მონა ღვთისა ზაზა.

¹⁾ ეს ქორონიკონი სულ სხვა მეღნით და ხელით არის დაწერილი და ამიტომ საეჭვოა.

59. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქში მხედრულის ხელით. უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1690, იანვრის 29. ...მოგვიდე მე მიწა მე უანდაიშვილმან მე დათუნა და ჩემა ძმის წულმან მირზამან და თამაზმან ...ერთისა დღისა მიწა **განძეღში** (გრძეღში)... თქვენ დაკარგულსა შვილებს მახარასშვილებს, გიორგას, საბას, მდღელსა შოშიტასა, დარჩიასა, მამავლთა სხლისა თქვენისა... მოწამე თავადი ჭთი და კატაგან ჩემი განაყოფი მდღელი ჰაულე მდღელი. მე საბას მდღელსა დამიწე-მიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა ესე წიგნი. იანვარს კთ, ქვს ტოზ **+++**.

60. სიგელი, დაწერილია ქალაქში მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

1704, აპრილის 3. ქ. ნებთა დრთისათა ჩვენ ქართველთა მე-თვისა და ერანის სპასლარისა, უანდარისა და ქიქმანის ბეკლარ ბეგისა, და მაგიერად მეოფმან ერანის მღვანბეგმან(sic) და საქართველოს ჯანიშინმან, ჰატრანმან შაჰუულიხან, და ძემან ჩვენმან ჰატრანმან ქაიხოსრო, ჰატრანმან ვახტანგ, იასემ, სვიმონ და თაიმურაზ ესე მტკიცე და უცვალებელი წიგნი და სიგელი შეგიწუალებთ და გიბოძებთ თქვენ ჩვენთა ერთგულთა და მრავალ ფერად ნამსახურთა ორბელიშვილს სულხან უოფილს საბას, ძმასა შენსა მდივანბეგს ერასტის, ვახუშტის, უაფლანს, ზურაბსა და დიმიტრის, მაშინ ოდეს ზაალ ერისთვის ქალს ბატონს დედათ თქვენს თავის მზითვის სამკაულით ჯალდაში და დორისთავი უეიდა, მერმე ჩვენის ერთგულობისთვინ და ნამსახურობისთვინ ერეკლე მეფეს დაუნაშავებლად ასრე წაკედინე, არც ამ ქვეუანას დაუეუებინე, და ნასყიდიც წაერთმია; თავად დაუნაშავებლად წართმა და მერმე ნასყიდისა აროდეს უოფილიყო, თვითან მისუკან იმასვე თქვენი დაუნაშავებლობა შეეტეო, რომე ჩვენის სამსახურობის მეტი იმასვე დანაშაული არა გქონოდა რა, და ახალციხიდან ისრეე მოეუანეთ და დედის თქვენის ნასყიდი ისრეე

ებოდა, ჩვენც ამ სიგელით დაგვიმტკიცებია, რომე სრულდებით ჯალ-
დამი და ღირსთავი თავისის სამართლიანის სამძღვრით დედის თქვე-
ნის ნასუიდა და არას კაცს კელი არა აქვს, გქონდეს და გიბედნიე-
რის ღთნ ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შინა. დაიწერა ბძანება და
ნიშანი ესე კელითა კარისა ჩვენის მდივან-მწინაობრის თუმანიშვილის
გივისითა, ქვს ტუბ, აპრილის გ. შაჭუფლისან (ხელჩართულად).

რტოდ ვარ დავითის მგელ
ლომად ვით ის ვახტანგ ვამ-
ტიცებ შეფის ძეობით

მოსავი დასა ძე მეფისა ბე-
ქელს ვამტიცებ იასე

მოსავი დოსა ბატო-
ნიშვილი ქიხოსრო

- 61.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით.
ნიშნებად ნახმარია სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები
გამოვტოვეთ.

1706, თიბათვის 4. ...ესე... ნასყიდობის წიგნი ფიცი და
ზირი მოგეტი მე გიოშვილმა ქუბამა, მამავალმა სახლისა ჩემისამა,
მოგუიდე ჩემი . . . კერძი ვერეზედ წისქვილი თვისის შესავლით და
გასავლით და ჭადითა შენ ჩემს ბიძასშვილს შიოსა, შვილსა შენსა
ბასილს და ბერუსს, ქიტუსს, ოქროსს... მოწამე კაცთაგან დამხდომი
და შემრიგი: უორდანიშვილი ფარემუზა და უორდანიშვილი ედიშერა,
ჩვენი მეზობელი ამბლასშვილი ბერიკა, მისი განაყოფი იასე, კახი-
შვილი კახიძე, სუნბატის უმა სარქის. დამიწერია მე ჯანაშვილს მო-
ლარე სუნბატს და მოწამეც ვარ ამის. დაიწერა თიბათვის და გასუფს,
ქვს ტუდ. ვინც ამის შლად კელი ჭუფს

- 62.** გუჯარი, დაწერილია მშვენიერს ქალაღზე მშვენიერის მხედ-
რულის ხელით. ვრცელი შესავალი და შემდეგ წყველა განგებ
გამოვტოვეთ. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1710, მაისის 12. ...ჩვენ აბაშისშვილმან სუფრანჩმან ბატონმა
დავით და შვილმან ჩემმან ნოდარ და მომავალთა სახლისა ჩვენისა

ყოველთავე შენ ჩვენსა სსსსა და ორისავე ცხოვრებისათუ დიდად სი-
ქადელსა, უდაბნოს საძელს, ხატსა მაცხოვრისსა, შემოვწირეთ და
მოგახსენეთ მცირე და კნინი ესე შესწირავი ვჰ ძველ ოდესმე დედა-
კაცმან მწველილი იგი, ჩვენცა ეგრეთვე სსსობით შემოვწირეთ და
მოგახსენეთ ჩვენი საკომლო ენაგეთს აბულაშვილი მისის მიწა წყლი-
თა, საგნავითა, უგნავითა, ვენავითა, მითა, ბართა, საძებრითა,
უძებრითა, სახლ-კართა, ქვევრ მარნითა..... ვინცავენ წინამძღვარი
იქ ბძანდებოდენ, მეორედ მოსვლის კსენების კვირიაკეს ჩვენთვის
უამს სწირვიდეს თავისის კრებულთა და კიდევ სულის წმინდის მო-
სვლის დღესა, და ჩვენის ცოდვის აღსაკოცელად მოკსენებას უოფდენ.
არან ამისი მოწმენი და შუა დამხდურნი: ჩვენი სახლთხუცესი ლამა-
ზაშვილი ავთანდილ; ბორძელი ჰაზუა, ლამაზაშვილი ჰაზუა, თვესა
მისისა იბ, ქჷს ტუჷ. დაიწერა კელითა წიგნი ესე ჳზის მდივან-მწი-
გნობარ-მგალბელი მ(ა)ლაღაძის სოლომონისათა.

მონა დვთი- სა დავით

.

- 63.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღღზე მხედრულის ხელით.
ამ წიგნის მარტო შინაარსი მოგვყავს აქ, ისე, როგორც ჩვენს
რვეულშია ნაჩვენები.

1712, თებერვლის 20. გოგიაშვიღს ბაზტამას და მის ძმას
ჰაზუნას და მომაკალს მისა ბარამას, ზურაბას და ჩიტუმას, ესიტა-
სათვის და მის მომაგალთა დათუნა, ფარსადან, ზააღ, ესიტა და იო-
თამასთვის მიუყიდნია ჳინჳარაული ორის დღისა, წიგნი დაუწერია
გიორგის. თებერვლის ოცსა, ქჷს უ.

- 64.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღღზე მხედრულის ხელით.
ნიშნებად იხმერება სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები
გამოვტოვეთ.

1713, მკათათვის 31. ესე ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მო-
გართვი მე დეესზაზ თქვენ მდივანბეგის ქალსა ბატონსა გუქასა, ასე
რომე მოკვიდე დაღაზედ ჩემის უმისა თამაზაშვიღის კერძი მიწა

აღკეთის ზიკამდის.... მოწამე ნამანგლევისშვილი როსტომ როსტომ,
ქავთარაშვილი გიორგი +, ზაალიშვილი ქაიხოსრო +. მე იასე
თულაშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაწერა მკათათვის
გასულს, ქვს უა. არის ამისი მოწამე გერმანოზის შვილი იასე გერმან,
სახინოშვილი ფარსადან □, გერმანოზისშვილი ლუარსაბ □, თაყს-
შვილი იოთამ □, ჩაჩიაშვილი სამ.

- 65.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღდზე მხედრულის ხე-
ლით. ამ ნასყიდობის წიგნის მარტო შინაარსი გვაქვს მოყვანი-
ლი ჩვენს რვეულში.

1716, მაისის 10. ხახუტასშვილებს გიორგის, ქიტუას და
ათარას მიუყიდნიათ ესიტაშვილების დათუნა, ფარსადან, ზაალ, ტე-
ტა, იოთამ და ზატასათვის უარინში მიწა ორის დღისა. ამის დამ-
ფასებელი და შემრიგებელი მათე მღდელი, ხუტია ჩეიძისშვილი, ნა-
წილა ბურბურასშვილი და სხვები. მე მღდელს ნუკარძეს აბრამ და-
მიწერია და მოწამეცა ვარ. მაისის ი, ქვს უდ.

- 66.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღდზე მხედრულის ხელით.
მარტო შინაარსია მოყვანილი ჩვენს რვეულში.

1716, მკათათვის დამდგეს. ბედიანიშვილს ტატე მღვდელს
ქურდობა შემეცნევა დათიაშვილის ჩიტუასათვის და დათიაშვილს მის-
თვის ადგილი მიუყიდა—ქვს უდ.

- 67.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღდზე მხედრულის ხელით.
ნიშნებად იხმარება სამ-სამი წერტილი.

1717, ივრის 19.ესე.... ნასყიდობის წიგნი ფიცი და
ზირი მოგეტით ჩვენ ზურაბიშვილმა რევაზის შვილმა ზაზუნამა თქვენ
უარბუღახისშვილს შიომ ბეგისშვილს გიორგისა და შვილთა თქვენთა
შიომს და იასესა და ლუარს(ა)ბას, ძამს(სი) თქვენს იოვანესა, ასე

რომე დაგვეჭირა და სულს იქით გზა ღონე არ მქონდა, მოგვიდე ჩვენის დიდის დაჭირებისათვის ირაგას ჩემი კერძი ბართით(sir) ნარგები მოსეშვილის ბერუკას კერძი და ხიზანიშვილის კერძი... მოწმენი: ქანანაშვილი (ქნანაშვილი) ფარსადანა (ფარსდნა), ქანანაშვილი ზურბა, სესიტშვილი ჰტა, უულაიშვილი შერმაზნა, და ხალუა და ზაზა... დაიწერა იანგრის ით გასულს, დამიწერია მე ედიშერაშვილს მოფრე სუნბტს, მოწამე ვართ ამისი, ქვს უე სპარსული.

68. განჩინების წიგნი, დაწერილია ქალაღლზე მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითო წერტილი.

1719, მკათათვის 9. ქ. გოსტაბასშვილის ამიღდაბარისა და მისს სხლის კაცთ სოფელი მარიაძელი და იქით თთარ მდიენის უმანი, და ბეგაშვილის უმანი ლომკაცისა ჩრდილისუბნელნი მიწებსა და სათიბზედ ცილობდენ, და ჩრდილისუბნელთ ესარჩლებოდენ ჩვენი არის, უბრალოდ გიჭირავსთ. ამისი ჩრდილისუბნელთ აშორო უთხრეს, რაც უბრალოდ თქვენ არ გვეცილებით, მის მეტი კელი არა გაქვსთ რა. ამათი საქმე გავსინჯეთ და უფიცრათ არა ხდებოდა და ასრე გაუჩინეთ: თუ წადგეს ბეგაშვილი ლომკაცი და ჩრდილისუბნის მსხლობარი (მსახლობარი უნდა იყოს) რვა მემკვიდრე გლეხი და ასრე იფიცონ, რომე ესე და ეს სამძღვარი თქვენსა და ჩვენს შუა რომ არის, ამას აქათ ჩრდილისუბნისა არის, და არც არას გვემართლების, სადაც გაიარონ, დარჩეს ჩრდილისუბნელთა, და თუ ვერ იფიცონ, დარჩეს მარიაძელთა. ამაზედ ორბელი დაგვიუენებია, მოკითხული ქნას, გარეშემო მახსოვარი მცოდნე კაცნი მოიუვანონ, თუ იმათით სწორე სამძღვარი იხოვონ და ორნივე შესჯერდნენ, ის არის, თორემ როგორც ეს ფიცი გაგვიჩენია, ასრე დაფიცონ და ფიცით გაატანინონ. თუ ვერ იფიცონ, რასაც მარიაძელენი ირჩიან, დარჩეს იმათა. ხატი მარიაძელთ იშოვონ, ლომკაციმ და ჩრდილისუბნელთ დაიფიცონ. თუ იფიცონ, რაც გოსტაშაბისშვილს დალა წაუღია, ისევე მოსტენ. ქვს უზ, მკათათვის თ. ქვედა ბაქარ.

ამ განჩინების მეორე გვერდზე შემდეგი წერილია:

ან შენა აქ გუერქამ ამა ორთან მოსწერეთ, რომ ორთაგის (ოთა-ვის) სიტუვა ერთია, მაქ ბატონო, მე მინდა, ადლომ მოგახსენებ, დამიწერია და მოწამეტა ვარ. ჩემ მაგიერ ბატონს ჩემს ქეჩხედ კოცნა მოახსენე. ღთ რომ საქმე კარგათ მოვა, ბატონო შელიქო, ბადახუ-დას ანბავი ვერ შევიტყუეო, თუ როგორ არის, ბაბახანის სიკვდილს ამბობენ, ოცი დღე არის, მაგრამ მეცხვრე ანბობს, თუ გინდა კვდა-რი იუოს, თუ გინდა ცოცხალი, ერთი ანგარიშია, და ახლა ბატონო შელიქო, ბატონისშვილმა ერთი ბარათი მიბოძა თუ[ან]ბაკის (ხამბაკის) ადლირებაზედ (ადლებზედ), მოვედი, ბარათი მოუტანე, არა მომცეს, ჩემთჳს ერთი ცხენი გასჭირდათ. წუალობას ვითხოვ, შენი ნონიას გაზდასა, ცხენი გარიგე, ამა გზობათ გამომიგზავნე, რომ ქვეითი გახლავარ, ჰელიბათ ახლავ გარიგო და ერთი კაცს გამოატანო, თუხის ქირაც მივცემ, აქ ვინც ცხენს მომიტანს, ბარათს მივაბარებ, ბარათის (ბათის) ზირიც ამ წიგნში ჩამიდვია, წაიკითხე, თუ როგორ და-უწერე (დუწერა), მეჩმე ესეც რომ შენ აქ საჩუქარი არ აგია. ის საჩუქრის საქმე და ბატონისშვილის საქმე სულ შეუტყუია ხანსა, ძალიან მადლიერი არისო, თუ კაცობა(ა), კაცი ბატონისშვილი ყოფილა, მე არ ვიცნობდიო, ჩემი მტერ-მოყვარეო, ღთ ჩემი ისტარი ბატონისშვილი არის, მეტი არავინ არ მინდაო. ხუიდამ მამას კლეღმა ასე გვანბო, ღვინობისთჳს დ, ქჳს უხე (1797).

- 69.** წერილი ვახტანგ მე-VI თავის შვილთან ბაქართან. დაწერილია ქალაქზე ლამაზის მრგვალის ხელით. ნიშნებად იხმარება ზოგჯერ თითო და ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ ამის შემდეგ დაბეჭდილის სიგლიდგან სჩანს, რომ ბაქარს მამის თხოვნა აუსრულებია 1723 წ. და მაშასადამე ვახტანგის წერილიც ამ დროს უნდა ეკუთვნოდეს.

ბ ა ქ ა რ :

1723. ქ. მამის თქვენის ღთის წუალობად მისახენელო შეი-ლო, შეუეგ ბატონო, მრავალი მოკითხვა და ამოდ ყოფნის სიხარუ-

ლი მოგვიხსენებია, მერმე ეს გოშტაშაბისშვილი ამილღაბარ ჩვენზედ ბეგრს გაისარჯა, რაც შეძლებოდა, სამსახური არ დაგაკლო, ჩვენს სამსახურის სანუქეთოთ ეს წყალობა უბოძეთ: განქს რაც აღიხანას შვილის ზაღიას წილი მამული იუოს, თრიალეთს ზეულისტანი ავთანდილ კორკოტის კერძი მამული ამისთვის გვიბოძებია, თქვენც უბოძეთ და ნურას შეუშლით. ვანტანგ (ხელჩართულათ).

70. სიგელი, დაწერილია ქალაღზე მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია თითო წერტილი. შესავალი და უმნიშვნელო აღნიშვნები გამოვტოვეთ.

1723, მკათათვის 9. ...ჩვენ საქართველოს ტახტის და სხვატრანოს ფლობით მპერობელთ მქონებელმან, მეუეთ მეუემან და თვით კელმწიფემან ჰატრანმან ბაქარ, ესე . . . მამულის წყალობის წიგნი და ნიშანი შევიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ ჩვენს... დიდად ნამსახურს უმას გოსტაშაბისშვილს ამილღამბარს და შვილსა შენსა დაავითს... გიბოძეთ განქს აღიხანასშვილის ზაღიას წილი მამული, რაც იუოს უოველიფერი, თრიალეთზედ ზეულისტანი ავთანდილ კორკოტის კერძი და ასურეთს რაც სოღაღაშვილის იესეს და ელიზბარის კერძი მამული იუოს...დაიწერა ბძანება და ფარმანი ქქსა უია, მკათათვის თ, კელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუემანიშვილის დავითისითა. მეფეთ მეფე ბაქარ.

71. სიგელი, დაწერილია ქალაღზე მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ და ზოგჯერ სამ-სამი. შესავალი და ბოლოს წყველა განგებ გამოვტოვეთ.

1720, იანვრის 1. ქ. ნებითა და შეწყვნითა... ჩვენ მეუეთ-მეუემან, თვთ კელმწიფემა, ჰატრანმან ვანტანგ, თანა მცხედარმან ჩვენმან, მღისაგან (დვთისაგან) სამართლად ცნობილმან და საფარველსა ქვეშე მისა შეგრდომილმა, დედოფალთ-დედოფალმა, ჩერქეზის ბა-

ტონის ასულმა, ბატონმან რუსუდან, ჰირმშომან და სასურველმა, მღთივადმატებულმან, მღივ (მღთივ) დამუარებულმან, მეფემ, ჰატონმან შანავაზ და გიორგიმ ესე... წყალობისა და მამულის სიგელი შეგიწყაღეთ და გიბოძეთ თქვენ ჩვენთა ერთგულთა წესისაებრ თავდადებით მრავალგვართ ნამსახურსა ზაზუნაშვილებს ზააღს, ერასტის, ბეჟანს, გიორგის და იორამს, მაჟამსა ოდეს მოგვიდგეთ კარსა წყალობისა ჩვენისათა, თქვენის უშვილოდ ამოვარდნილის ბიძის ღურმიშხანის წილის მამულის წყალობას დაგვეაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჟა და მოხსენება თქვენი, შეგიწყაღეთ და გიბოძეთ ბიძის თქვენის წილი ნიაწარს გოგიასშვილის საკვამლო, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ქვათეთრის რაც ფაღან-ხოსროსაგან ბართით წილი გამოგულოდეთ, იქივ გოგიას შვილის ვენახი, საკეცეს ტარიკაძე, ცხნარს ღომშერა, აქავ ცხნარს ხოდაბუნი, ეწოს რაც ღურმიშხანის წილი მამულია, გლეხი ფოთოლასშვილი და სალაღასშვილი, ცხვრის ტბელისასშვილი, დათუნასშვილი, ფეჭიკას მამული; ბუჟღუღეოს სასახლე და იქივ ზვარი; ახალშენს ადუაშვილი; ბეთენის(sic) ბერუა; ჭანდარს რაც ბიძის თქვენის წილი მამულ იყოს. ეს გლეხები დღეს, რისაც მამულის მქონებელი იყუნენ თქვენთვის წყალობა გვიქნია დაიწერა ნიშანი და ბძანება ესე კელმწიფეთა იანგრის ა. ქვს უზ (უჰ?), კელითა კარისა ჩვენისა მღივან-მწიგნობრის შანშიან მარტიროზისშვილის მღივნის ბეგთაბეგისათა. ვახტანგ (ხელჩართულად).

72. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქაღალდზე მხედრულის ხელით.

წიგნის შინაარსია აქ მარტო მოყვანილი.

1724, მაისის 30. ქვს უბ, მაისის გასულს, ხუნასშვილს ერთიშვილის ჰეტრეს მიუუიდა გოსტაშაბისშვილის ამილღაბარისთვის და მის შვილების დაფითის და ვახუშტისთვის დბაგს ადგილი. მოწმენი: გერმანოზისშვილი ჰაატა, ქავთარიშვილი სულხან, გიორგი და ალექსანდრე გურიელი. დაუწერია ესე ფარემუზისშვილს.

- 73.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. თითოეულის სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამ სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1724, ენკენისთვის 13. ...ეს ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მოგეცით ჩვენ ქავთარისშვილის მანუჩარის¹⁾ ქალმან მარიამ, ქაიხოსროს ცოლუოფილმან, თქვენ გოსტაშაბისშვილს ამილდაბარს, შვილთა თქვენთა დაფითს, ვახუშტის და შატას... მოგვიდეთ... ნაქუდუგში ოტიაშვილის ნაქონი მიწები, მოწამე: ნამანგლეფაფისშვილი როსტომ+და ჩემი მახლი შაალ, გერმანოზისშვილი შატა, ქავთარისშვილი სულხან, ქავთარისშვილი გიორგი, ქავთარისშვილი შა-ზა+აფუღუათისშვილი ბუან, ჩემი უმა გოგიჯანსშვილი გიორგი. ბუზღუფასშვილი ნასეიდა, მე გაბრიელს საგინაშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა ცამეტს ენკენისთვეს, ქვს უბი. ალექსანდრე |.

- 74.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. თითოეულის სიტყვის შემდეგ უზის ორ-ორი წერტილი. მოწამეების სახელების შემდეგ ყოველგან უზის +.

1725, აპრილის 17. ქ. სახელითა, სახიერიითა არსება დაუსრულებელისა . . . ურულოსა, ურაბამოსა . . . ესე მტკიცე და შეუცვალელებელი უოფლის ხლათისა მიზეზისა და ილეთის განწმენდილი და არა სადა ბატონობაში მოუშლელი, ჟამთა და ხანთა უკუნისამდე გასათავებელი, სამკვიდრო და საბოლოო გამოსადეგი წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მოგართვით ჩვენ ფარემუზის შვილმა ბუან და შვილმა ჩემმან როსტომ, თქვენ გოსტაშაბისშვილს ამილდაბარს, შვილსა თქვენსა დაფითს, ვახუშტის, შატას და ბარამს და მომავლთა სახლისა თქვენისათა, ასე რომე დამეჭირა და მოგვიდე ჩემი სამკვიდრო, რაც ჩემი წილია ჭადაზედ, შენს ნასეიდს გენახთან ჩემი ნაგენაკობი, ზეთთ თავისის ტეითა ხობიის კეფამდის... არის ამის

¹⁾ ამ ხაზგანსულის სიტყვების ზემოთ სხვა ხელით და მელნით აწერია: ჩვენ გური ლისა შვილმა ალექსანდრემ.

მოწამე ზირველად ღმერთი და ყოველნი მისნი წმიდანი და კაცთაგან გერმანოზისშვილი დათუნა, ზაატა და თათარი, ნამანგლეჯავისშვილი როსტომი, და გუგუნა

ბუღუნა ბარათაშვილი

, აფუღაფაისშვილი ბეჟან

ბეჟან

, სამისშვილის საამ და ედიშერ, ქავთარიშვილი სულხან, გიორგი, ზა-ზა და იონათამ, ზაზუნაშვილი ზაალ და იორამ, საგინაშვილი იორამ, იოთამ, დათუნა, როსტომ და ზაატა, ჩხიჭუთას მღუდელი იესე, გორჯასპისშვილი დათუნა, ყორღანაშვილი ზაალ და თერიდონ და მე შერმაზან ყოფილს შიოს დამიწერია და მოწამეტა ვარ

მონა მღთისა მღვდელი შიო

¹⁾ დაიწერა აზრილს იზ გასულსა, ქვსა უიგ.

75. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ამ წერილის მარტო შინაარსი გვაქვს ჩვენ ჩაწერილი.

1728. ქვს უიგ, თებერვლის დამდეგს, საგინაშვილები ქაიხოსრო, ზაალ და დათუნა აძლევენ ნასყიდობის წიგნს გოსტაშპისშვილს ამილდაბას ძღუეში შავერდიშვილის მიწის შესახებ. მოწმენი: ჩხ(ი)ვკთის მამასახლისი ზაქარია, ჯავახისშვილი მძულაია, სმაუტასშვილი მძულაია. მე მდღელს ფარემუზისშვილს იესეს დამიწერია და მოწამეტა ვარ ამისი.

76. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. წიგნის მარტო შინაარსია აქ მოყვანილი.

1731. ქვს უით—გიორგობისთვის 17-ს, ჩიტუასშვილს ბერუას მიუყიდა ცაბელას(?) გიორგი ფეხისშვილისათვის მამული ქაჯახაში. წიგნი დაუწერია ბაგრატ გაბაშვილს.

1) ბეჭდის წარწერა ხუცური ასომთავრულია.

77. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღდზე მხედრულის ხელით. აკაც მარტო წიგნის შინაარსია მოყვანილი.

1731, გორგობისთვის 17. ბერუა ჩეტისშვილს მიუყიდა ტბელ ხელფეხისშვილის გორგისთვის და მისი შვილებისთვის კაცია, დარჩია და თამაზსათვის თავისი სამეკიდრო მამული, მოწმენი: მღვდელი იოსებ და დათუნაშვილი ქიტუა, ძეგაშვილი ებადა. მე ბაგრატ გაბაშვილს დამიწერია და მოწამეტა ვარ. დაიწერა გორგობისთვის იზ, გასულს, ქვს უით.

78. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღდზე მხედრულის ხელით. თითოეულის სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1732, მარამობისთვის 31. ...ეს ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დავიწერეთ და მოგუცით ჩვენ გერმანოზისშვილმა ლუარსაბ და შვილმა ჩემა გორგემ...თქვენ გაუფლანისშვილის რეგაზის ქალს მარამს, შვილს თქვენს თამაზს, როსტომს და ნიკოლოზს... მოგუიდე აბელას შამაშვილის მამული ბუზიარით... მოწამე: ჩემი ბიძაშვილი ჰატა (ჰაატა) და ოთარი და გერმანოზ, ქავთარიშვილი სულხან, აფულაფათიშვილი ლუარსაბ, სამისშვილი ედიშერ და თაყაშვილი ქაიხოსრო, და ბაგრატ გაბაშვილს დამიწერია და მოწამეტა ვარ ამისი, დაიწერა ესე წიგნი მარამობისთვის გასულს, ქვს უკ.

79. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღდზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება სამ სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1733, მარტის 26. ...ეს ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მოგუც მე საგინაშვილმა გორჯასზის (გორაჯასზის?) შვილმა დათუნამა და შვილმა ჩემა გორაჯასზიმა და სახლისა ჩემისა მომავალმა შენ გოსტამაბისშვილს ავიღდაბარს, შვილს შენსა დავითას და ვახუშტისა და

სახლის თქვენის მომავალს მოგვიდე ჩხიქეთას (ჩახიქეთას?) კანჭი-ყარაზე თამაზაშვილის ნაქონი სარაქისული, ქვეით ჯამაღას მიწის სამძღვრამდი. . . . აჩის ამისი მოწამე თავათ ღმერთი, უოველი მისი წმინდანი. კაცთაგან ამისი მოწამე გურასზაშვილი გულაია+და ჩხიქეთის (ჩახიქეთის?) მამასახლისი კახი გიორგაი+და ქესაგინაშვილი(?) იასე+და მე ბაკრატ გაბაშვილს დამიწერია, მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა მარტის კვ გასულს, ქვს უკა + +.

80. გაცვლის წიგნი, დაწერილია ქალაღღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებაღ ნახმარია სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო აღღიღები გამოვტოვეთ.

1733, მარტის 19. ესე წიგნი მოგეცი მე ერასტიმ თაქაღ-თოანმა შენ ქაიხოსრო თაუაშვილსა, ასე რომე ეღაფაღს გეღავებოღი და იმისი სუმუქეო სხვა მამული გამოგართვი. . . . მოწამე: ამიღღაბარ გოსტაშაბისშვილი და ჰატა გერმანოზიშვილი. მე ბაკრატს (გაბაშვილს) დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა მარტის ცხრაღეტს, ქვს უკა.

81. ბანება მეფის ბაქარისა, დაწერილია ქალაღღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებაღ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ ვინაიღღან ბაქარი მეფობღა 1716—1718 წლებში, ამისათვის ბანებაც ამ დროს უნღა ეკუთვნოღეს.

1716—1718. ქ. ჩენი ბანება აჩის. მერმე უსებეგიშვიღის ნასუღღს კაცზე თაუაშვილს ხელი ნუ აქვს, ისეკ ამისთვის გვიბოძე-ბია, თაკქს ებაღა იასუღღო, ამას მოაბარე მ ფე ბაქარ.

82. სიგელი, დაწერილია ქალაღღზე ლამაზის მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებაღ ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

1733. ჩენი ძირ-მოღღმით ჰანკრატოვანმან, ძემან მეფის იასეს-მან, ბატონიშვიღმან ჰატრონმან გიორგიმ, დეღა ჩენმან დეღოფაღღ-

მან მარამ, გიბოძეთ თქვენ ჩვენზე გვარად გარჯილს სიძეს, ბატონს ამილღაბარს, და დედიდას ბატონს გუქას, ოლოზღვარებს გაცემულ-გაუტყემელი დავითს მარტამდის ქონდეს, მარტს უკან თქვენზე იყოს. ჭთნ ჩვენს ერთგულობაში მოგახმაროს. დაიწერა ქვს უკა. გი-ორგი (ხელჩართულად). □ (მეორე გვერდზე).

83. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღლზე მხედრულის ხელით. ნიშნებაღ იხმარება ორ-ორი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1736, იანვრის 5. ...ესე მტკიცე და შეუტყაღებელი და უფლისა ხლათისა მიზეზისა და იღეთისა ტანწმენდილს, არსად ბატონობაში მოუშლელი, უამთა და ხანთა...წიგნი და სიგელი დავიწერეთ, მოგართვი მე უსუბეგისშვილმა ქაიხოსრომ თქვენ გოსტამბის-შიელს ამიღღაბარს და შუღლს თქვენსა ვახუსტს, [მო]მავლსა სახლისა თქვენისასა, ასე რომე დავგეჭირა და ჩემი სმევიდრო მამული მოგვიდე აბრამეთს... მოწმენი: ფარსადანისშვილი შიომ. მე სამს დამიწერია და მოწამეტ ვარ ამისი. დაიწერა იანვარს ე გასულს, ქვს უკდ □. ამის მოწმე... კატთაგან ნამაღლეღაფისშვილი გუგუნა □, ედიშერ □. გერმანოზისშვილი გუგუნა □, ქავთარისშვილი სულხან, გერმანოზისშვილი ჰატა □.

84. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღლზე მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1735, ფებერვლის 19.ეს ნასყიდობის წიგნი მოგეტ მე გურიელმა ალექსანდრე და მეუღლემ ჩემა მახიამ შენ გოსტამბისშიელს ამიღღაბარს, შვილსა შენსა დავითს, ვახუსტის და მომავლთა სახლისა შენისათა, მოგვიდე მიწა ბუჯღღუღეთს ჭლასზე.... მოწმენი: ნამა-ღლეღაფისშვილი როსტომ +, გერმანოზისშვილი ჰატა (ჰატა), ქავ-თარისშვილი სულხან +, იარღლისშვილი როსუბ, ყორღანასშვილი ფა-

რემუზა და ფრიდონა, მე ღოუბნელს ქრისტესიაშვილს ისე მღვდელს დამიწერია და მოწამეტ ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი ეგებერვალს ცხრამეტს, ქვს უკდ. | მონა ღთისა თარემუზა | □ □.

85. განქორწინების ოქმი, დაწერილია ქალაქლზე მშვენიერის მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1740, ეგებერვლის 8. ქ. მოურავისშვილი თარხანი ღუარსაბ გოსტაშაბისშვილს ამილდაბარს მისხლებიყო. ღუარსაბს თავისი შვილი იორამისათვის ამილდაბარის ქალი ეთხოვნა და დაექორწინებინა. თუცა ხანი დაეყოთ ქორწილს უკან, განა შეფთითა და სიძუდილითა. რა ერთმანერთისობა აღარ მოჰკედენოდათ, მოვიდნენ და ჩვენ ყოვლის საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქს ბატონიშვილს ბატონს დომენტის მოგვასხენეს. აწ ჩვენ ყოვლის საქართველოს მაკურთხეველმან კრება ვყავით და დავსხით: მთავარ-ეფისკოპოზი ბატონი კირილე, ტფილელ მიტროპოლიტი ბატონი ეფთჳმე, და ყოველნი ქართლისა ეპისკოპოზო-წინამძღვარნი, და სამღვდელონი დასნი, აკრევე საქართველოს დარბაისერნი (sic): სარდალ-მდივანბეგი ბატონი ქაიხოსრო, მისკარბაში ბატონი გივი ამილახორი, ბატონი თათარი, და ყოველნი საქართველოს დარბაისელნი. გავსინჯეთ ამათი სიტყვა და საჩივარი, დიდის გამოწულივით გამოვიკუდიეთ და შევიტყეთ, რომ, რა ჯვარი დაეწერათ და შეერთებულეივნენ, მაშინვე სიძულვილი და უეკარულობა სთვისებოდათ, და არც მას აქეთ ამათში ერთობა და საცოლქმროთ შეურა ჰქონებიათ. ცხრა წელიწადი გავიდა ამათს ქორწილს უკან, მრავალს ცდილიუნენ ამათნი დედ-(მა)მანი ამათის შეერთებისათვის, მაგრამ არას სიტკობებით და არას სიმწარით ამათ ერთობა აღარ ექნათ. ახლა რადგან თვითცა ერთმანერთისაგან მოშორების ნება ჰქონდათ და ჩვენც შენდობას გუთხოვდნენ და ვხედვედით, რომელ სიძულვილსა შინა მტრობა და კაცის კლვა მოჰკედებოდა, და ესე ბოროტი უფროსად გავრცელდებოდა, ამისთვის ჩვენცა ჩვენთან შეკრებულთ ამათ პატრიოსანთა სამღვდელთა დასთათა და თანა მოწმებითა

საქართველოს მთავართათა შენდობა მივეცით, რომელ თუცა ვაჟსა ენებოს ვისიცა ქალი, ცოლად შეირთოს, და აგრევე ქალმა, ვინცა უნდეს, ქმრად შეირთოს, ერთმანერთთან არა რა კელი აქუსთ და არცა რა სდოდ რამე სალხაზაკო გაგვიშვია. ეს ასე გაგვირიგებია და დაგვიმტკიცებია, ფებერვალს 6, ქვს უკ6. კათალიკოზ ჰატრიარქი დომენტი (ხელჩართულად).

ოქმის თავში აწერია: ქ. ჩვენ უფლისა საქართველოსა ჰატრიარქი ასრე ვამტკიცებთ, ვინც ეს ჩვენგან კარგებულნი და კრებისგან დამტკიცებული წიგნი და კარიგება მოშდოს, წმიდის ეკლესიასა და ჩვენს წყევას ქვეშ იუოს (ამ წარწერას შუაში უზის კათალიკოზის ბეჭედი. განის აშიაზე ჰირველად სხარსული თუ თათრული წარწერას და ბეჭედი). მერმე სწერია: ქ. ჩვენ ქართლისა მთავარ-ეფისკოპოზი კირილე ამის მოწამე ვართ. მთავარ-ეფისკოპოზი კირილე (ხელჩართულად).

ქ. ჩვენ ტფილელი მიტროპოლიტი ეფთვიმე ამისი მოწამე ვართ □. ქ. ჩვენ ურბნელი ეფისკოპოზი ნკზ ამისი მოწამე ვართ. ურბნელი ნიკოლოზ (ხელჩართულად).

ქ. ჩვენ ბატონი ამირანორი ოთარ ამისი მოწამე ვართ ოთარი.

ქ. ჩვენ მიშკირბაში გივი ამისი მოწამე □.

86. პირობის წიგნი, დაწერილია ქალალზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება წერტილები, მაგრამ იშვიათად.

1746. ქ. ჩვენ ერისთავმა დავით ესე წიგნი მოგვეცით შენ ესისტაშვილს ჰატას, ასე რომ კარალელი ჩვენი უმა შავშიშვილი მამად-უული-ხანის დროს ცარიელი კაცი უმათ მოგსლოდა, მერე ისევ თავის მამულზედ წამოსლა მოინდომეს, რაც შენს მამულში მოექონებინათ, უნდა გამოგერთო, მაგრამ არა გამოგერთმევიანა რა და არც წამოსლა დაგეშალა, და ეს ჩვენი კაცნი კანს სარჩოთ მოგართვი, ჩვენც ეს წიგნი მოგვიცია, თუ როდისმე ამით ვისმე კახეთს ისევ წამოსვლა მოუხდესთ, თქვენს მეტს საქმე არავისა ჰქონდეს და აღარც ჩვენ გედავნეთ, დმერთმან მოგახმაროს, რადგან შენ ჩვენი ასეთი ხათრი შეინახე, ჩვენც ეს წიგნი მოგვეცით. დაიწერა ეს წიგნი ღვიზობისთვის(?), ქვს ულდ.

მონა დთისა
ერისთავი დავით

- 87.** ნასყიდობის წიგნი, 45×37 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალღალღზე ლამაზის მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითო წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ:

1743, მარტის 25. ...ესე... მტკიცე და უცვლელი ყოფლის ჩხუბისა და ილათისკან გამოსული და ყოფლის კაცის მოუდევარი ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მოკართვით ჩვენ გოშტაშაბიშვილმან დავით, ძმამან ჩემმან ჰასტამ და ბარამ, ბიძაშვილმან ჩემმან ზაზამ, თქვენ ჩვენს კელმწიფეშვილს ბატონიშვილს ბატონს ანუკას, ასე რომ ჩვენის ნება-წადილით მოგუიდეთ ჩვენ სამკვიდრო აკურის ჩვენი უმანი შედიაშვილი ოქრია თავისის მამულითა, დავდავაშვილი თამაზა თავისისის მამულითა, ამბალაშვილი ზურაბა თავისის მამულითა, ბერიკაშვილი ივანა თავისის მამულითა... მოწმენი: საამიშვილი ედიშერ და იმისი ბიძაშვილი საამ, ნამანგულაფიშვილი გუგუნა, გერმანოზიშვილი გუგუნა, თაუაშვილი რასტომ +, თრანგი სიმვანაშვილი ჰაფლე, ჩალუნის მარტილოზა, და მე მალაძეს ნიკოლაოზს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი, და თუ ამაზე გედაოსთ ვინმე..., ჰირისა და ჰასუნის გამცემი ჩვენ ვიუნეთ, რომელიც აზირში ვიუნეთ. დაწერა თვესა მარტსა კექქს ულა. დავიო. ბატონიშვილი უსენბეგ.

აშიაზე სწერია: ქ. ჩვენ ბატონისშვილი ნიბი ისჭუბეკ ამისი მოწმე. ქ. ჩვენ ბატონისშვილი ჰუსენ-ბეგ ამისი მოწამე ვარ.

- 88.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალღალღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი გამოვტოვეთ.

1745, მარამობისთვის 10. ...ესე ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგოწერე და მოგეცე მე გოსტაშაბისშვილმა ვახუსტიმ და შვილმა ჩემა გიორგიმ და სახლის ჩემისა მამაფალმა შენ ასლანისშვილს იასესა და შვილსა შენსა თარემუზს და ჰეტრესა, და მომავალსა სახლისა შენისასა, ასე რომე მოგუიდე ჩემი წილში ნარკები ბარათში გამოყოფილი უსუთასშვილისკან მოსუიდელი თაკურის ნაყენახობი

შენს ვენახამდი...კაცთაგან არიან ამისი მოწამენი: ჩემი ბიძაშვილი ბუჯან გერმანოზის □ შვილი, უზბაში ჰაჰუა საამისშვილი, ედიშერ ქაფთარისშვილი, ნიკოლოზ თაუაშვილი, როსტომ ქოუშვილი, კაცია გოგორიძე. მე დავითს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა სიგელი ესე მარიამობის ი, ქვს უგლ(?) (უნდა იუოს ულც) □. ქ. მე ჰაჰუნა გოსტაშბიშვილი ამისი მოწამე □.

89. ბრძანების წიგნი ერეკლე მეფის II-სა, დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით, რომელიც თვით ერეკლეს ხელი უნდა იყოს.

1747, ენკენისთვე. ჩვენი ბძანება არის, სულა, მერმე ესიტასშვილს ჰატას, ნასირს დავითს (ნასირის დავითის) კაცისათვის ჩხუბი უქნია. და ჰატაცა და იმისი კაცი სინჯივასშვილი გუელიდადარასშვილისთან წამოიუფანე და ნაზირს (ნაზირის) კაციც, სამართაღს უზამთ. ენკენისთვის, ქვს ულე. ერეკლე.

90. სიგელი დაწერილია ქაღალდზე მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითო-თითო და ორ-ორი წერტილი. შესავალი და სხვა უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1749, თებერვლის 1. ...ესე... წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მოგეც ჩვენ ქსნის ერისთვის ბატონის შანშეს მეუღლეზე, ბატონმა ანახანუმ, თქვენ ჩემს ძმას ჰაჰუნას, ჩემს ძმის წულს იოანეს, ასე რომ დიდებას და ღოღოგნა თქვენგან კასეიდული მამული იუო, რომ სხვას ეუიდა, ზოგი სხვა ვიუიდე, ეს მამული რაც ჩემი ნასეიდი იუო, სულ თქვენთვის უკლებლივ მომიცემია, არაფერ იუოს მოცილე და მოდავე. რადგან რომ ასე მოჰკდა, რომ მე უშვილობა მეწია, მამულს რაღას კელსა ვერდი, არაფერ იუოს ამის მოდავე თვინიერ ღთის მეტი, ვინცა ამისად შლად კელ უოს, მასცამს კრისხავს დმერთი... წელიწადში თითო ჟამს ჩემთვის აწირვინებდეთ და ეს უკუნისამდე ასე კაციოთავდესთ. ამ მამულის სიგლები უწინდელი და ახლანდელი სიგლები თქვენ მოგე. არის ამისი მოწამე ჰირველად დმერთი და უო-

გელები მისნი წმიდანი, კაცთაგან გოსტაშაბისშვილი ბეჟან¹⁾, გერმანოზისშვილი გუგუნა +¹⁾, საამისშვილი ედიშერ¹⁾, ნამანგლეჯაყვის შვილი ჭაიხოსრო □, ჭავთარისშვილი ედიშერ +¹⁾, გერმანოზის-შვილი ჭაიხოსრო □, ჭავთარისშვილი ნიჭო □, სკანაშვილი როსტომ როსტომა. მე სიონის კანდეჯაყისშვილს ისაგს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა თებერვლის დამდეგს, ქქს აქეთ ჩღმთ, ქქს უღზ.

ქ. მე ფრად ცოდვილს თქვენს დასა და მამიდას ანახანუმს ამისი უბუღი მაქვს, ძმაო ჰაჰუნაჲ, ძმის წულო იოანე, წელიწადში თითოს ჟამს მიწირეგდეთ, შენდობას მეტუოდეთ²⁾ ანახანუმ.

91. სითარხნის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ზოგჯერ თითო, ზოგჯერ ორ-ორი და ზოგჯერ სამ-სამი წერტილი. შესავალი და სხვა უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1665, მაისის 1.გიბოძეთ ჩვენ ჰატრონმა ჰაჰუნმან და სოსიტამან³⁾ შენ ჩვენს ერთგულს უმას ოქროპირსა, ძმასა შენსა ჰაჰუნსა, გიბოძეთ გულუას მამული, სახლი, კარი, გენაგი, საკნავი... რადგან მღრდელი იუაუით, ჩვენის დღმამის(sic) საფლავზე დაგაყენეთ, სითარხნეც მოგვიცემია: არც გეთხოვებოდეს დალა, არც კულუხი... მოწმე: ტურდანაშვილი ბეჟან, ბერძნიშვილი შანშე, მისი ძმა ბეჟან, თუმან კირიკაშვილი, შალვა ჩეკურიშვილი, ჰაჰაი მხლძე(sic), ხარაზიშვილი ბასილა, გოგიტა ძბილიშვილი, ანდრია ინთაძე, ბერიკა თეგძე... დაიწერა ქქს ტნგ, მაისის დამდეგს ჰაჰუნა | სოსიტა.

წელიწადში ერთი კი მასპინძლობა, როგორც თქნ(sic) გინდოდეს, ისრე დაგვიდებია ოქროპირსა ჰაჰუნსათვის.

¹⁾ ადგილია დატოვებული დედანში ბეჟედისთვის.

²⁾ უკანასკნელი სამი სტრიქონი ანახანუმის ხელით არის დაწერილი.

³⁾ მერმე გაუსწორებიათ: გოსტამან.

- 92.** ახატობის წიგნი, დაწერილია ქალაქში მხედრულის ხელით. ამ წიგნის მართო შინაარსი მოგვყავს აქ ისე, როგორც ჩვენს რვეულშია მოყვანილი.

1756, თიბათვის 1. ერისთვის ნაზირს, კარაღეთის მოურავს, თავქალაქში გიორგის, მიუცია ახატობა გერმანოზისშვილის ომანის უმის ენაგელის უსტაშვილის ბუენისთვის, ამის სამაგიეროს მისგან ითხოვს, რომ წელიწადში ერთხელ აწირვინოს და ერთი ცხვარი დაგვას და გვახებს აკამოს. ქვს უმდ, თიბათვის დამდეგს ერთს. მოწმენი: ჰაჰუნა გოსტაშაბისშვილი, იოსებ თულაშვილი, მამასახლისი თუმანიშვილი გიორგი, ბუნდაშვილი თეოდორე. თვითონ მე თავრქლიშვილს გიგილს დამიწერია, უბუღიდა მაქვს ამისი. ქვს უმდ □.

- 93.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქში მხედრულის ხელით. ნიშნები წერილში არ მოიპოვება. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1762, მაისის 7. ...ესე ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მოგვით ჩვენ გერმანოზისშვილმა ომან და ძმმა ჩემა ოთარმა თქვენ თავქალაქში გიორგის, ერისთვის ნაზირს, გიორგის და სახლისა მომავალსა შენისასა... მოგვიდე ჩემი ალალი უმა... უსტაშვილი ენაგელა ბუენა და შვილი მისი ნაზირა და როსტომა, არუთინა თავის ხიზნით... მოწმე და დამსწრე ჰაჰუნა გოსტაშაბისშვილი და ბიძაშვილი ჩემი ჰაჰუნა, ქაკთარიშვილი ნიკოლოზ, და კარაღელი მამასახლისი გიორგი, და რეხელა მამასახლისი სულაშვილი ჰაჰუნა და ბუდუდაშვილი ფირუა, და მე უფლისციხელს ხუცისშვილს დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. დაწერა ესე სიგელი(ში) ქვს უგლ(?) (უნდა იუოს უნ?), მაისის შვიდს გასულს.

- ✓ **94.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქში მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია თითო წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1774, აპრილის 28. ...ესე ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგვიწერა და მოგართვი თქვენ სარდალს, საღთხუცეს დავითს, ძმასა

თქვენს ნიკოლოზს და ქაინოსს, შვილსა თქვენსა იოანეს და ეფლანს, ძმისწულსა თქვენსა: გიორგის, ზურაბს, ასლანს და იოსებს. მე დედოფლის ემიკადათბაშმა იარაღიმ, ასე რომე დამეჭირა და მოგვიდე ჩემი სამეგვიდრო მამული ღაზი, თავის წყლით და წისქვილით, ქვაბებით თავის სამძვრამდინ; ნაზალატევი თავის ქვაბებით, წყლით და წისქვილით სამძვრამდინ; ჭოტქეს შენი სოფელი თავის მთითა და სათიბით, წყლით და რისაც მქონებული ვიყავ, უგულა მომირთმევა ჩემის ნება-წადილით... მოწამე კაცთაგან ზურაბისშვილი ზურაბ

მორდალი
ზურაბი

, აბაშისშვილი ლუარსაბ

მონა და
ლუარსაბ

, ნამანგლევისშვილი ვახტანგ

სმონა დისა
ვახტანგ
ჭბარათალი

, ქავთარისშვილი ნიკოლოზ . მე სიონის კანდელაკს ისაკს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაწერა აზრილის კჭ, ქქს უდბ .

95. წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალღმერთ მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს. შესავალი და სხვა გამოუხადევი ადგილები გამოვტოვეთ.

1776, ქრისტეშობისთვის 16. ...ჩვენ ზურაბისშვილებმა, ბატონმა ზურაბ სუფრაჯმა, და ძმამან ჩემმან სვიმონ და შვილმან ჩვენმა დავით ესე წყალობის წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და მოგვცით შენ ჩვენს შემეგვიდრე უმას უბუზის გირაკოზასშვილს სვიმონას, ამოვარდნილის სუმბატასშვილის ნაქონი სწისქვილს ადგილი თავის სამართლის სამძვრით წყალობა გიყავით და მოგვცით. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან... მოწმენი: ქანანსშვილი გოგია და სესიტასშვილი გოგია. მე დავით მღვდელს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაწერა სიგელი ესე თავსა ქრისტეს შობისსა ივ, ქრისტეს აქეთ ჩლოვ, ქქს უდდ .

96. წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალღმერთ მხედრულის ხელით. ნიშნებად, იგიც იშვიათად, იხმარება თითო წერტილი.

1778, ნოებერს 11. ქ. ესე წიგნი გიბოძეთ ჩვენ ზურაბისშვილმა სვიმონ და შვილმა ჩემმა დავით ნაზირმა თქვენ ჩვენს ერთ-

გუფს უმას, ახზატუფს უბუზანთ კირაკოზასშვიფს სიმონას, შვიფსა შენსა სტეფანას, ოტანეზას(sic), სარქისას და სახლისა მომავალსა თქვენსა... გობოძეთ ზემო-სოფლადანთ ნაფუზარი... დაიწერა ესე წყალობის წიგნი, ნოემბერს ია, ქვს უფვ □ □. ქ. მე ზააფს ზუ-რახისშვიფსა ამ სიკლის უბუფი ვარ □.

97. მუჩაღვის, ანუ პირობის წიგნი, დაწერილია ქალაღღუ მხეღ-რუღის ხეღით.

1772, ოკტომბრის 14. ქ. ამ მუჩაღვის წიგნს ვწერთ ჩვენ ასლანაშვიფები გლახა და ივანე: ესიტაშვიფთან ფარსადანთან დავა და სალახარაკო არც ზატონთან(sic) და არც ქვეუნაში სალახარაკო და სა-დაფო არა გვქონღეს რა, არის ამისი მოწმე სახლთ-ხუცესი აზნაუ-შვიფი გიორგი, დაფით ხოსიაშვიფი, სვიმონ ომარაშვიფი, ჩიტო-შვიფი ზატა. მე მოსე მღვღელს ამათის სიტუფით დამიწერა და მო-წამეც ვარ, ოღღობერს იღ, ქვს უფ + + +.

98. შეყრიღობის წიგნი, დაწერიღია ქალაღღუ მრგვალის მხეღ-რუღის ხეღით. ნიშნები არა აქვს.

1778, ქრისტიშობისთვის 10. ქ. ესე საძმო და ერთობის წი-გნი მოგე მე გოშტახისშვიფმა დაფითის შვიფმა ერასტიმ და სახლისა ჩემისა მომავალმა შენ ჩემს ბიძაშვიფს ბეუნისშვიფს ზურახს და სა-ხლისა შენისა მომავალს ასე და ამა ზირსა ზეღა, რომ ავის დროს მიზეზით ზაზა ჩემი და მამა შენი ერთმანერთს დაშორებიფუნენ და გაყრიღიფუნენ და მას უკან კიღევ ძმობისა და სახლისკაცობის სიფუა-რუღით ძმათ შეყრიღიფუნენ, და ერთათ ფოფიღრეფუნენ, რომ მაშინ-ღელი იმათი შეყრიღობის წიგნი დღესაც არის. მას უკან კიღევ გა-ყრიღიფუნენ, და ახლა ჩვენ ერთმანერთის სიფუარუღით მოფიღღომეთ ძმათ შეყრა და ერთათ ფოფნა, და მე ერასტიმ ეს წიგნბ და ზირი ჩემის ნებით და მღღობით მოგე, რომ რაც ზაზას ჩემს თაფისის სა-ფურარსოთი სახლის კაცებიღამ წიღი გამოქუფოღია საშვეღდრო, თუ

ნასუილობა, და თუ მას უკანდელი შემატებული ემა და მამული, დღეს რისაც მქონებული ვარ, ამ წიგნის მოცემაში უმისა, თუ მამულისა, ამით ძმათ შეგერიფარ, რომ დღეის უკან ღთის მოწყალებით მე ჩემის მამულით და უმით და შენ შენის მამულით და უმით ერთათ ძმურებ სიუფარულიან უნდა ვიუენეთ, და სიკვდილითაც ერთმანერთის ხელში უნდა დავიხობნეთ. კურთხეულის ბებია ჩემის, შენის რძლის ნსუიდი რაც მამული არის, რომ იმისი ნასუილობა წიგნი სახელდობ-რივ გამოაჩენს, მანამდინ ჩვენ ერთათ ვართ და ბებია ჩემის ნასუიდს მამულს მიუდგებით. იმ მამულის გამოსავალიც ერთობაში უნდა მოვიხმაროთ, და სხვა რიგათ სამამულით შენ ზურაბს ბებია ჩემის ნასუილობასთან საქმე არა გაქვს. ამას გარდა შენი წიფი ნასუიდი, თუ უსუიდი ემა და მამული, და ასრეთვე ჩემი ნასუიდი, თუ უსუიდი ემა და მამული ლხინში, თუ ჭირში საძმით უნდა მოვიხმაროთ. ღმერთმან მაშოროს, თუ უამთა ვითარებისაცან რომელსამე მიზეზით ან მე და შენი, და ან ჩვენის შვილებისა გაურა მოხდეს, ამ გზით უნდა დავშორდეთ: რაც შენ შენის საჭირნახულეთი და ან შემატებულით ჩემს ძმობაში მამული და ემა მოკუოლიყოს, ის ისევ სრულებით შენი იყოს, და ასრეთვე რაც მე ჩემის საუფროსოთი და ან შემატებულით შენს ძმობაში მომუოლიყოს, ის ისევ სრულებით ჩემი იყოს, და რაც ღვთის მოწყალებით ერთობაში ან ოჯახს და ან მამულს შევმატოთ, ის თანასწორეთ საერთო იყოს. ღმერთმან გვაშოროს, თუ მე ამოვსწუდე უძეოთ, ჩემი მამული და ემა შენ დაგრჩეს, და თუ შენ ამოვსწუდე უძეოთ, შენი ემა და მამული მე დამრჩეს ერთობაში. არის ამისი მოწამე ქავთარიშვილი ნიკოლოზ □, ნამანგლეჯაფისშვილი სესია. მონა დვთისი ივანე, იოთამის შვილი რევაზ, და მუსხელასშვილი დავით, მე თუმანისშვილს მდივნის გორჯახისძეს მდივან ლაშქარნივის¹⁾ მანუჩარს ერასტის სიტყვით დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. მანუჩარ (ხელჩართული), აღიწერა ქრისტეშობის ი, ქვს უაფ.

არზიაზე: ქ. მე ორბელიანი სარდალ-საღთ-ხუცესი დავით ერასტის უბუღობით ამ საძმოს წიგნისა თანა-მოწამე ვარ დავით.

1) ლაშქარნივი ნიშნავს ჯარის მწერალს.

ქ. მე დავით აბაშიშვილი ამ წიგნის ტექტის სიტყვით მოწამე ვარ, ეს ჩემი ხელია.

ქ. მე იოანის შვილი რევაზ ნაზირი ამ ტექტის სიტყვით მოწამე ვარ.

ქ. მე ერასტის ამ წიგნის ყაბული მაქს ერასტი.

99. საჩივრის წიგნი, დაწერილია ქაღალდზე მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1780, მარტის 29. ქ. დემეტრის მათის სიმადლის ჭირი მოსტეს ფარსადან ესიტაშვილს. ჩემო ხელწიფე, მახაბლისაგან რომ ასე უსამართლოდ მკუდარი ვარ, როდესაც სამართალში გავიარეთ, დაინახა, რომ სამართლით უდაბნო, საუბატოც ედებოდა, ბატონიშვილისაცა და ჩემიც მთელი სისხლი. სხვანიც ბევრი შემომიყენეს და გივი ხომ რა საკურეელია. უთქვენოდ ჩემი ნება როგორ იქნებოდა, მაგრამ გივის რომ ბევრი უარი უთხარ და აღარ მომეშვა, შემარიგეს და დვთის ფიცით და თქვენის მესისხლობის საფიცარი დამიწერეს ვადით, და მომცეს რადგან აღარ გვიჩივლო, თრი კომლი კაცი უნდა მოეცათ, და ზოგიც თეთრი. ამდგენი ხანია ვეხვეწები და იმათი ზასუხი ეს არის: კიდევაცა გცემთ ხმაღსაო. ამ წყალობას ვითხოვ: ერთი თქმი და იასუელი გვიბოძო, ან სამართალში გვაღაპარაკონ და ან რაც ფიცით წიგნი მოუციათ და დამხირებინ, ეს აღმისრულონ, მეორედ შეფთი რომ არა მოგვიხდეს-რა, თქვენი სადღეგროქლო იქნება, თუ რა ჩემი თავი თქვენის ჭირის სანაცვლო იუოს. მარტის კთ, ქვს უღლ.

ეშიკადაბაშო დემეტრე, ამ არხით ესიტაშვილი მახაბლებს რომ ასე უჩივის; ან რასაც დაჭხირებოდნენ და თავიანთ კელწერილით ფიცი მიეცესთ, ის გამოურთვით, და ან მოსამართლებთან აღაპარაკეთ, რომელიც უნდოდესთ ამ თრში, ისე გარიგდნენ. აპრილის ბ, ქვს უღლ—1780 გოველე.

100. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქში მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს, შესავალი გამოვტოვეთ.

1783, იანვრის 9. ...ესე ნასყიდობის წიგნი და სიგელი და-
გიწერე და მოგართვი მე ენაგელმა უსტაშვილმა არუფინამ და შვილმა
ჩემს ნაზირამ, და სხვისა ჩემისა მომავალთა, თქვენ გოსტაშბის-
შვილს ერასტი უზბაშს და შვილსა შენსა დავითს და გიორგისა, ასე
რომე ჩვენ ენაგელნი ვიყავით, გერმანოზისშვილი ომანის მეშვიდრე
უმანი ვიყავით, აგვიღო და თავქადაშვილს გიგილს მიგვიყიდა. მე-
რე აზადი გვიყო და აზადობის წიგნიცა და ნასყიდობის სიგელიც
მოგვცა, ჩვენთან კელი არავის ჰქონდა (ჩაქქონდა?) ღთს გარდა, ვა-
ლი დამედო, მოველ ჩემის ნება წადილთ, თეთრი გამოგართვი, და
ჩემი (ჩმი) თავი უმათ მოგეცე, რითაც ჩემ გული შეგვჯერდებოდა, გა-
მოგართვი, ჩემთან საბატონემოთ შენგმეტს(sic) საქმე არავის ჰქონ-
დეს(sic). თუ ვინმე ჩემს თავს წამოგედაოს, ზასუხის გამცემი მე ვი-
ყო, და დღეს შენც ქადაქს ბძანდები, და მეც აქ გახლავარ, და რო-
დისაც ღთმა წუალობა გიუოს, სოფლათ გახვიდეთ, კარგი მამული
მიბოძოთ, და როგორც ბატონ-უმობაში რიგი იუოს, ისე გემსახუ-
რო, შენც ჩემი მწუალობელი ბრძანდებოდე... მოწმენი: აბაშიშვილი
დავით (დავით ხელჩართულათ), სამიშვილი ყორანისუელ-ბაში ზად
(ზად ხელჩართულათ), ქავთარიშვილი უზბაში ნიკოლოზოზ, გერმანო-
ზისშვილი გიორგი გიორგი, გერმანოზისშვილი დავით (დავით ხელ-
ჩართულათ), ყორდანიშვილი მუშრები დავით დავით, ყორდანიშვილი
თავლი. და რიფრსადან, და მე იოანათამ ქავთარიშვილს დამიწერია ამ
უსტაშვილის არუფინას სიტყვით და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა
იანვრის თ, ქვს უთა + იონათამ.

101. საჩივრის წიგნი, დაწერილია ქალაქში მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ხოლო აქა-იქ იხმარ ბა თითო წერტილი.

1784, ნოემბრის 22. ქ. ღთნ ბატონის მდივანბეგების ჭირი მისცეს ერასტი გოსტაშბისშვილს. მარაბდას ერთი კომლი კაცი

განსვსთ ცხადისშვილი, ის კაცი ჩემი უმა არის, ის ცხადისშვილები ორნი ძმანი არიან. ახლა ის ძმები გაურილან, ახლა ჩემს ბიძას შვილს წამოუდია ზაზას, გასამერელოდ ერთი კარი გამოურთმევიან, თქვენ ჩემნი უმანი ხართო, ერასტის თქვენთა კელი არა აქვსო, მე რომ წავსუდიყავ და იმისთვის კარი წამერთმევიან და ერთი შუთი მქენა, ვიცი სამართალში ავად მომივიდოდა. ახლა ამის გევედრებით, ერთი ოქში და იასუელი მიბოძოთ. წავიდეს ის იასუელი, ის ხარი გამოართვას და ისევე იმ ცხადისშვილებს მისცეს. ის ცხადისშვილებიც აქ ჩამოიყვანოს და ზაზაც აქ გაიხლოსთ, და მეც აქ განსვარ. ღთის წინაშე სამართალში ვილახარაკოთ, და ვისიც უმა არის, გამოჩნდება. თუ ის გამტყუნდეს, ნება თქვენია, და თუ მე გავჭსტყუნდე, ერთს კარს კიდევ სხვას მივსცემ, და თქვენც კარდამახდევინეთ, თუ ჩემი უმა არ იყოს. ნოენბრის კბ, ქვს უობ.

თავში წარწერა: ქ. საქართველოს მსაჯულთ შეკრებილება, მოგიწერთ იასულო ოთარავ. მერმე უსბაში ერასტი ასე რომ უჩივის, ეს კარ გამოურთვი და იმ გლეხს კაცს მიაბარე. ზაზა აქ ჩამოვიდეს და ეგ გლეხი კაციცა ცხადისშვილი. სამართალში ილახარაკოს, თუ სამართლით კაცი დარჩება, კაციც მაგისი იქნება და კაციცა. ნოემბრის კბ, ქვს უობ ერეკლე. უამი ვსეც წარვლის.

102. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქაღალდზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი გამოტოვეთ.

1736, ქრისტეშობისთვის 8. ...ესე... ნასყიდობის წიგნი და სიკელი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ გერმანოზისშვილებმა სულ კელიერთხირ ზატამ, შვილმა ჩემმა ქახოსრომ, ომან და ოთარ, ძმის წუღმა ჩემმა ზაზუამ და გუგუნამ, ბიძაშვილმა ჩემმა ოთარმა, მისმა შვილმა იასემ, ნიკოლოზ და იოანემ, ძმამან მისმან გერმანოზ, შვილმან მისმან მერაბ, შვილთა და მომავალთა სხლისა ჩვენისთა, შერ გოსტაშობისშვილს ამილდაბარს, შვილსა შენსა დავითს, ვახუშტის, ზატას, ბარამს, შვილთა და მომავალთა სხლისა შენისთა, ასე

რამე დამეჭირა და მოვედით ჩვენის ნება წადილითა და მოვეიდეთ ჩვენი სამკვიდრო ემა და მამული აკურისს მედასვილი მისის განუყოფით... მოწმენი და დამხდურნი: ნამანგლეჯავისშვილი გუგუნა □, ქავთარისშვილი ეშიკადასბაში სულხან □, ქავთარისშვილი ედიშერ □, სამის შვილი ედიშერ, აფუჯფათისშვილი ლუარსაბ ლუარსაბ, ყორღანაშვილი ფარემუზა, ლამაზაშვილი ლამაზა +, დათუნაშვილი დათუნა. მე დეკანოზისშვილს ოსეს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დამიწერა ქრისტიანობისთვის რვას, ქვს უკდ □ □, მონა ღთისა გერმანოზ □, ქ. მე ჰახუნა ამისი მოწამე □, ქ. მე გიორგი ქავთარისშვილი ამის მოწამე. გ^{რი}.

103. ბძანების წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1786, მარტის 20. უარა-ისაულობაში ლუარსაბ გწერ, იასულო გურგენი ზობიაშვილო. მერმე ფარსადან ოსიტაშვილს ოქმი აქვს ჩემზედ, მისი ემა ლოლასქე ადმაშელი ჰეტრე რომ არის მარტყოფსა, ახლავ მიდი, თავისი კაცი მიაბარე, თავდები გამოართვი, რომ თავისი ცოლიც მანდ მოიუგანოს, რადგან თითონ მანდ არის და დედაც მანდ ეავს. ხიზანიც მოიუგანოს, თუ სიტყვა აქვს რამე, აქ სამართალში ჩამოიუგანე. მარტის კ, ქვს უკდ მონა ღთისა ლუარსაბ.

104. თხოვნის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ამ წიგნის მარტო შინაარსი არის ჩვენს რვეულში.

1787, ქვს უკე—ოქტომბრის 10. ფარსადან ესიტაშვილი სთხოვს მეუფის ძეს ვახტანგს მისი კაცი, რომელიც კონდოლიდგან აყრილა და ცოტნიანში (ვახტანგის სოფელში) დასახლებულა, დაუბრუნოს.

ახის ბეჭედი ვახტანგისა, რომელიც იქვე სწერს, რომ ის არ ედავება იმ ყმის გამო ესიტაშვილს, და როდესაც უნდა, წაიყვანოს.

105. ბძანების წიგნი მეფის ირაკლი II, დაწერილია ქალაქებში მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1794, ეკენისთვის 27. ქ. ჩვენი ბძანება არის, მდივანო იონე და ნაზირო იოსებ, მეტე ესიტაშვილის კაცებისათვის სურსათი რომ გითხოვნიათ, ეკენი ხიზნები არიან, მაგათ ნურასა სხვით, თქვენც ასე იტოდეთ და შემდგომ ვინც სხვა მოასილი იქნებოდეს, იმათაცა უადიმი ბძანება ეს არის და ასე აღასრულეთ. ეკენისთვის კზ, ქქს უზბ. ეს ბძანება მეფის ირაკლისა.

ამის მეორე გვერდზე სწერია: უფალო ზასუდატელო, კეთილშობილო ენდრონიკოვო დავით, ამ საქმის პირა მკვიდრი თქვენა ნახეთ, თუ ასე ეწეროს ნურას გამართმევთ ესიტაშვილის ფარსადანის უმებს და დასწერე, რომ არა გამოგირთმევია რა ფარსადანის უმებისთვის. იანვრის კ. ქქს უუბ—1804.

106. გაყრილობის წიგნი, 36,5×20,3 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქებში ლამაზი მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითო წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ წიგნი უნდა ეკუთვნოდეს 1711—1714 წ., რადგანაც ვახტანგ VI ერთხანათ ამ წლებში იყო მეფეთ, ხოლო 1714 წლიდან მთელი ორი წელიწადი იესე მეფობდა, ამა ვახტანგისა. რადგან ბეჰედის წარწერა იესეს მეფეთ არ იხსენიებს, ამისათვის ჩვენი განჩინება მის მეფობის დროს არ უნდა ეკუთვნოდეს, არამედ პირველ ხანას ვახტანგის მეფობისას, ესე იგი 1711—1714 წ.

1711—1714. ქ. გოსტაშბიშვილების ამილდანბარისა და მათი ძმების ბეჰანისა და გოსტაშბის ერთობა და ძმობა აღარ მოკვდა, გაიყარნენ, რომელიც საქართველოს წესი და რიგი იყო, ისრე გაცვიურია, მამული გაცვიურია, უველას ბარათი უჭირავს, უფროსს საუფროსო, საშუაღს ბეჰანს საშუალო მივეცით; უმცროსს სასახლის შენობა არა ჰქონდა-რა, და იმისთვის წერაქვს ერთი კომლი ბეგთაშა მავეცით. უწინ რომე თამაზისგან სასახლი (უნდა იყოს სასახლის) აღადგი გამოჭყოლიათ, ის კი სამათ გაიყონ; სხვა სასახლის ადგილები

გაუყოფრის მიწიდან ჯერ ამილდანბარ, მერმე ბუჟან და მერმე გოსტაშბ აიღოს; სსსაფლათ, ხატი, ჯვარი, ხოდანუნი სსმად გაიყონ. თავუთს (ესე იგი თავიანთს) დედას თავუთის წილის გლეხიდან თითო კომლი კაცი დაუდვან, სსანმდინ ცოცხალი იყოს, იმას მსახურონ; მერმე თავთავისი გლეხი ისრეუ დაიჭირონ; დოლოვნის ვაღს რომ ამბობენ მდივანბუგის მიტეპულს და კიდევ მდივანბუგს რომ გასამურელათვინ ქრთამის გაღებას რომ ანობს, თუ მართალია, უნდა სსმთავ ზასუნი გასცენ; სხვა რომელიც სსლახარაკო ჰქონდეს, თუ მოსამემ (მოსაქმემ) იქ ვერ გარეგოს, კარზე იღახარაკონ¹⁾. ქოთიშსა, გუნახეთას, ერდოსა, წინახურს რაც საუფროსო ერგებოდეს ამილდანბარს, მოსაქმემ ათის თავი მისცეს, აგრევე რაც მთის სოფელი გაუყოფარი დარჩომილ იყოს, იმისიც ამგვარად საუფროსო მისცენ, მიწა, წყლისა და ნახრის სოფლებისა, ქვეურის საუფროსო ამილდანბარს, და სხვა სსმად გაიყონ.

ამას შემდეგ თვით იესეს ხელით სწერია:

ქ. რაც ამ ნუსხაში სწერია, რაც გაურიგო, ის არის, რაც არა და ვერ გარეგო, ლაშკრობიდან რე მოვბრუნეთ, კარზე მოიყვანე, სსმართალს უზამთ, როსტომ შაღიკაშვილო, ეს ასრე გაურიგე.

დის მონა ვახტანგ	მცხეთის
საქართველოს	მეფის
წილი	აქვს
სსმად	დასაბრუნებელი

2)

107. განჩინების წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1801, მაისის 3. ქ. მათის იმპერატორების დიდებულების სსთნო ჩინებით ჩვენ სრულიად ქართლისა, კახეთისა შემკვიდრებით განგმგებულმან და მბრძანებულმან დავით, შენ გოსტაშბისშვილს დავითისგან არზასთან მორთმეული წიგნები გავსინჯეთ, ზირველი აღრიდგან შენის ოჯახიდან გაურიღის გოსტაშბისშვილის ზურაბისა

1) აქედან იწყება სხვა უფრო მომხრო ხელით ნაწერი.
 2) დედანში ბეჭედი მრგვალია და არა ოთხ-კუთხედი.

მამას შენს ერასტისთან შეერილობისა და ძმობის წიგნი, რომელშია სწერს მრავლის ჰატიოსნის მოწმების თანდასწრებით და ორბეღიანის სარდლის დავითის დამტკიცებით ასე: „მე გოსტაშაბისშვილი ზურაბ შენ ჩემს გოსტაშაბისშვილს ერასტის ამ ძმობის ჰირობით შეგეუარე, რომ რაც მამა-ჩემს ბეჟანს, ან თავისა საჭირახულო, ან სამეგვიდრო უმა და მამული თქვენ ამილდაბარის შვილებისა და გოსტაშაბისკან გაეტანოს, ან ნასუიდი, ან მასუკან შემატებული, უძრავი მამული და უმა, ესე ყოველი შენთან სამთო შემომიტანია და შენს მამულთან შემომიმართავს, და შენც ჩვენგან გატანილი მამული აგრევე ჩემის რძლის ბების შენის ნასუილობა შემოერთე. სანამ ცოცხალი ვიქნებოთ, ერთათ ამ მამულებით ვიცხოვროთ, და აღსასრულიც ერთმანერთის ხელში გვქონდეს“. ამას ამტკიცებს თავისის უკანასკნელის ანდერძის წიგნითა, რომ აქ ხსენებული მამულები შენ ერასტისათვის მომეციათ. ჩვენ, რა ეს წიგნები გავსინჯეთ, სჯულიერად და კანონიერად დავინახეთ, რადგან ამ ზურაბის აღსასრული თქვენს ხელში უოიულა და იმისი დანარჩენი ქალები თქვენ დაგიზრდიათ და დაგიტხოვებიათ, როგორც თვითონ ბიძა შენი ზურაბ თავის შეერილობისა და ანდერძის წიგნში ყოველის კაცის ხელს შეუვალად ერასტისა და შენ იმის შვილს დავითს გაძლევს. ჩვენც იმისი დანარჩენი უმა და მამული შენ გოსტაშაბისშვილის დავითისა და მომავლათა შენთათვის გვიბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან დიდის რუსეთის კელმწიფის იმპერატორისა და ჩვენს ერდგულეებსა შინა. აწე გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა გამგეო, სარდალ-სალ-ხუცესო და მსაჯულნო, ეს ჩვენი წყალობის წიგნი თქვენ ყოველთავე ასე დაუმტკიცეთ.

ადიწერა მაისის 6, წელსა ჩუა

დავით

მდივანბეგი იოანე

მდივანბეგი ჯავახიშვილი ვახუშტი

მონა ღვთისა ოუ- მანიშვილი მდივან- ნი სულხან

მდივანბეგი ციციშვილი ნიკოლოზ

ვინც დავითს სტომობს სქესობით სპასპეტ მყო სალხუცისობით დავით

მდივანბეგი დავით

ბეჟან

.

108. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. ამ წიგნის პირიკა გვაქვს ხელში ანჩი ხატის მღვდლის პეტრე არდაზიანოვის მიერ გარდაღებული.

1747, თიბათვის 17. ქ. ნებიტა და შეწიგნითა ჭთისთა ესე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წიგნი მოგეცი მე ქიშინანთ გიუას შვილმა ქიტესამ შენ გერმანოზისშვილს ოთარს და შვილსა შენსა ნიკოლოზს, ასრე რომ მამა ჩემს გარეთუბანში სახლ-კარი ქონდა და ვახტანგ მეუფის დრას თქვენთვის და თქვენის ბიძაშვილის გერმანოზისათვის მოუყიდა, მერმე ურუმობაში გარეთ-უბანი დააქციეს და ის თქვენი სახლიც დაიქცა; ახლა ბედნიერის კემწითის მეუფის თეიმურაზის ბატონობაში მოხველ და წამომედავე, და სახლის თეთრს ოსოვნა დამიწივე; მერმე მევე შემოგებეწე და ბატონის დედოფლის ბძანებით, რაც შემეძლო, მევე კელი მიბრუნე და მეორედ ეს ნასყიდობის წიგნი მოგართვი, რომ როგორათაც მამა ჩემს მოეტეს, ისე მე მომირთვევია, ზევით ბოშის სახლიდამ უკან აღხაზას სახლამდისინ, და ქვევით გვერდი გიუას სახლამდისინ და გარეთ შარამდისინ, და კოტინანთ ბლამდის. მოგეცეს და გიბედნიეროს ჭთნ, თუ გინდა გაუიღო, თუ გინდა დაგვირავე, დმერთმან მოგახმაროს. თუ ვინმე წამოგედაოს, ზასუნის გამცემი მე ვიყო. არის ამისი მოწამე თავად დმერთი და კაცთაგან ბაყალ აკოფანთ სტეფანა + და მეკარვე ზურაბა + და ხლოფანთ სვიმონა + და ბიძა ჩემი ბატონის მექანარე ზურაბა, და მე კემწითის კარის მღუდელს იოკიმეშვილს, მიქელ მღუდელს, დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი თიბათვის იზ, ქვს „უღე“.

ქ. ჩვენ ბატონის დედოფლის ეშაკადას-ბაში ზაზა ამისი მოწამე ვართ ზაზა.

109. განჩინების წიგნი. ამ წიგნის მარტო პირი ვიპოვეთ დაწერილი ლურჯ ქალაღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1749, მკათათვის 8. ქ. ამას წინათ სუღკურთხეულის მეუფის ვახტანგის ბატონობაში გერმანოზისშვილი იესე და მისი ძმისწული

დათუნა გაურილიყენენ და ბატონს გასამურელო აედო. ამ გასამურე-
ლოსი ნახევარი იესესათვის ებოდა: ენაგეტოს მამუკაშვილი გოდერძა,
ზეიდალასშვილი გიორგი, ხატიასშვილი თამაზა, ესუნი (უნდა იყვეს
ესენი) იესესათვის ებოდა და ნახევარი დათუნასთვის; იესეს თავისი
ფეშქაში რომ არა ექნებოდა ბატონის მისართმევი, თავისის რძლის,
ოთარის ჯაღაბისათვის ზითვის საქონელი გამიერთმია და ეს გლე-
ხები იმითი ექრთამებინა. ბატონის წიგნი რომ აედო წყალობისა,
რადგან ამ რძლის საქონელი მიერთმია, ოთარი დაეწერა წიგნში და
უმცროსი შვილი გერმანოზი არ დაეწერა; ახლა ოსმალოს დროს რომ
საქმე გასჭირებოდა, ოთარი საათაბაგოში გადავარდნილიყო და გერ-
მანოზ არ დარჩომილიყო. საქმე რომ გასჭირებოდა, ეს ენაგეტოს სამი
გლეხი უორდანასშვილის ზადიასთვის და მანუჩანასთვის მიეუიდა,
ნასუილობის წიგნი მიუცათ ამაში. ოთარი ისევე თავის ქვეყანაში მო-
ვიდა, და უორდანასშვილმა და ოთარმა ჩვენს სამართალში ილანარაკეს.
ამათი სამართალი გავშინჯეთ. უორდანასშვილს გერმანოზის ნასუილო-
ბის წიგნი ქონდა, მერმე არც ოთარი ეწერა, და არც ამ მამულის
გასუიდეაში ოთარი ქართლში უოფილიყო. ოთარმა ბატონის ნაბოძები
წიგნი მოგ[ვ]ართვა, იმაში გერმანოზ არ ეწერა; ამათი სამართალი
გავშინჯეთ: რადგან ოთარის ჯაღაბის ზითვის საქონელი იყო ნაქრ-
თამი და არც წიგნში შთაეწერა, ეს ენაგეტოს სამი გლეხი ისევე სა-
მართლით ოთარს დარჩა და მასვე უბოძეთ. ოთარმა უორდანასშვილებს
რაც [არც?] გერმანოზისათვის ფასი მიუცია, ის მისცეს, ან არა და
საერთოს გაუოფარის მამულიდან გერმანოზის კერძი მამული მისცეს
და იმითი შეიჯერიოს ამ საქმეზე. სხვა ერთმანერთთან ხელი ადარა
აქვთ. დაიწერა კათათვის Թ, ქჷს ულზ

მეფე თე- იმურაზ

იოანე მლი- ვანბეგი

110. წყალობის წიგნი, 39,5 X 14 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-
ზედ მრგვალი მხედრულის ხელით, ნიშნებად იხმარება სამ-სამი
წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ. შესავალი განგებ გა-
მოვტოვეთ.

1622. ...ესე უთუო და უთუმცა ჟამთა გასათავებელი წყალობის
წიგნი და ნიშანი შეგიწყალებთ და გიბოძეთ ჩვენ კერკეულიძემ ბა-

ტონმა აღთაგი და ჩემა ძმამ ბატონმა ბეჟან, და ჩემა შჯლმა ჰატამა და ნასყიდამა, და შჯლთა და მამავალთა სხლის ჩუენის უოველთავე, შენ ქუბასშვილს ბერუას და შენს ძმისწუელს შედიას და ხიზანს, და შჯლთა და მამავალთა სხლის თქუენისათა უოველთავე, ასრე და ამა ზიკსა ზედა; რამე დოუბნიდამა იმერლები გამამეჰარა და, ბერუავე, შენ დაგეჭირა, და იმისად ჯილდოდ მოგეცით სადოროულჩიგა მარის ქუეშეთა აღმა-ჩადმა წარატუემით გამრეკელისშვილის მიწამდინ, ოთხის დღის მიწა, დეუეს იქათა კარდიგარდმო მიწა და დეუეს აქათ შარის ზირი მოგართუთ ფეშქაშად. ამა მიწებისათუენ ერთი კარგი ძრახა და ერთი კრავიანი ცხვარი, და კავათუელა შუა იუო და ორი ცხუარი კავათუელას. არის ამისი მოწამე და შუადამხდომი კაცთაკან სადოროელი კავათუელა და კიკელი მამასხლის ინახა, და ვარამასშჯლი ლომიტა და დათუა, და კარახეტასშჯლი შერგიელა, და ერთობილი სადოროელნი და კიკელები. მე უორდანასშვილს ბატას დამიწერია და მოწამეტა ვარა, ქქს ტი □ + + +.

111. სიგელი, 34 X 19,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქდზე მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ყოველი სიტყვის შემდეგ იხმარება სამ-სამი წერტილი. თავი აკლია და დანარჩენი გახეულია სამ ნაწილად. მეორე გვერდზე სპარსული წარწერაა. სიგელი საზოგადოთ დაზიანებულია.

1626, მარიამობისთვის 16. ესე წუადობის წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და გიბოძეთ თქუენ ჩუენსა ერდგულსა [და ერდგულად] ნამსახურსა უმასა ბარათაშვილს ამილდაბარს, შვილსა შენსა უაფარბეგს, და შვილთა და მომავალთა სხლისა თქუენისათა უოველთავე, მასა უამს როდეს მოგუდგეით და შენის სამკვიდროს აკუდანეთის წუადობასა დაგუაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და მოკითხულ ვქენით, და ზირველადც თქუენი მამა-მამათა უოფილიყო, და ახლაც სიგელი გაკიანლეთ, გიბოძეთ თქუენივ ნაქონ აკუდანეთი მისით სამართლიანის სამძღვრითა, მითითა და ბარით, წუადით და წისქვილით, ვეღითა და ვენახით, სხსნავითა და სათიბით. გქონდეს და გიბედნიეროს დმერთმან ჩუენს ერდგულსა სამსახურსა შიგა. გიბრძა-

ნებთ კარისა ჩუენისა ვაქილა ვაზირხო და სხუანო მოსაქმენო, როგორადაც ამა ჩუენსა ნაწუალობეუსა ფარვანში ეწეროს, თქუენცა ასრე გაუთავუთ თჯნიერ თანადგომისა და შეწუენისაგან კიდუ. დაიწერა ნიშანი და ბრძანება კელითა კარისა ჩუენისა მუშობის უორღანაშვილის ჰატ[ა]სათა, ქქს ტიდ, მარიაშობის თუეს აგ. სკამონ (ხელჩართულად).

112. წყალობის წიგნი, 31X17,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღდ-ზედ მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება სამ-სამი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1627, თებერვლის 10. ქ. ნებითა და შეწუენითა ღთისათა ჩუენ მეფემან ჰატრონმან სჯომნ ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქუენ ბართაშვილს გოსტაშას, შენსა ძმასა და შვილთა და მამავალთა სხლისა თქუენისათა უოველთავე, მას ჟამსა ოდეს მოგვდეგით კარსა და თქუენისავე სამკვდროს მამულის წყალობასა დაგუეაჯენით, ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგიწუაღეთ და გიბოძეთ თქუენი სამკვდრო მამუღი უოველგან მთითა, ბართა, წუღითა, წისქვიღითა, ვეღითა, ვენაკითა, სკნავითა და უკნავითა, ტუითა და სანადიროთა, ჭაღითა და სათიბითა, საძებრითა და უძებრითა, შენითა და ოკრითა, და უოველის მისის სამართღიანის საქმითა და სამძღურითა თქუენთვის სამკვდროდ და სამამუღედ გზობებია უოველის კაცისაგან მოუღევრად და შემოუსარჩღუად. გქონდეს და გიბუღნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერდგუღად სამსახურსა შიგან. აწე უზუშეთსთა მოგახსენებთ და უქუედესთა გიბრძანებთ კარისა ჩუენისა ვექიღ ვაზირხო და სხუანო მოსაქმენო, ვინგინღავინ იუუნეთ და ანუ ვინგინღავინ იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავ(ვ)ეთ, რარიგადც ამა ჩუენგან ნაწუალობეუს ფარვანაშია ეწეროს და ნურაოდეს ნუ შეუღლით და შეეციღებით თანადგომისა და შეწუენისაგან კიდუ. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქქსა ტიე, თებერვალს ი, კელითა კარისა ჩუენისა მღივან-მწიგნობრისა ოქრუსაშვილის შერმაზანისათა. სკამონ (ხელჩართულად).

113. წყალობის წიგნი, 37×19,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება სამსამი წერტილი.

1627, თიბათვის 28. ქ. ნებიტა დთისთა ჩუენ მეფემან ზატრონმა სჯომნ ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქუენ ჩუენსა ერთგულსა ემასა ზატრონს ფაღვან-ზოსროს, შენს ძმისწულს ზაღს¹⁾, მას ჟამსა ოდეს მოგვიდგეთ კარსა და აზნაურისშვილის წყალობასა დაგვაჯენით, ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, მოკითხული ვქენით და თქუენივე სამკვდრო ყოფილიყო, ჩუენცა შეგიწყაღეთ და გიბოძეთ არეშინთ გარსუაშვილი შერმაზანა და მისი ძმა გრიგოლა მათის მამულითა, თქუენთვის და თქუენტა შვილთათვის სამკვდროდ და სამამულედ კვბოძებია. გქონდეს და გიბეღნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერთგულად სამსახურსა შიგან. აწე მოგასხსენებთ კარისა ჩუენისა გუქილ-გუზირნო და სხუნო მოსაქმენო, ვინ გინდა ვინ იყვნეთ და ანუ ვინ გინდა ვინ იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავ(ვ)ეთ, რა რიგადცა ამა ჩუენგან ნაწყალობეგს ფარვანაშია ეწეროს, და ნურაოდეს ნუ შეუშლით და შეეცდილებით თანადგომისა და შეწევნისკან კიდე. დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქნუსა ტიე, თიბათვეს კწ, გეღითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა ოქრუსშვილის შერმაზანისათა, სვიმონ (ხელჩართულად).

მეორე გვერდზედ სპარსული წარწერაა და განის აზიზე სწერია: ქ: ეს ბრძანება ასრე უნდა გათავდეს. აზის ბეჭედი სპარსულის წარწერით.

114. წყალობის წიგნი, 26×22 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

1629, მაისის 27. ქ. ჩუენ მეფემან ზატრონმან სჯომნ ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ თქუენ იფანეშვილს გომთაშაბს, მას ჟამსა ოდეს მოგვიდგე კარსა და თქუენისაგ ბიძაშვილის ყაფარბეგის მამულს

¹⁾ ეს სამი სიტყვა სტრიქონის ზემოთ სწერია.

დაგუეჯებით, ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ახალშენს ალავერდაშვილი, თაკუს ამირაშვილი და დგაღთას თეგაძე მათის მამულითა და დედუღითა, დღეს რისაც მქონებულნი იუენენ უოფლის მათის სამართლიანის საქმით თქუენთჳს სამკვდროდ და სამამულებდ გვბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან. აწე მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავ(ვ)ეთ, რარიგადცა ამა ჩუენგან ნაწუალობეს ფარგანაშია ეწეროს და ნურაოდეს ნუ შეუშლით თჳნიერ თანადგომისა და შეწუენისაგან კიდე. დაიწერა ბძახება და ნიშანი ესე ქჳს ტიზ, მისის კზ, კელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობარისა ოქრუაშვილის შერმაზანისათა. სვიმონ (ხელჩართულად). მეორე გვერდზე სპარსული წარწერა არის.

115. ფიცის პირი, 31X14 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ღმერთის მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება თითოეულის სიტყვის შემდეგ ორ-ორი წერტილი. თავში წიგნი დაზიანებულია. თარიღი არა აქვს, მაგრამ სიგელი უნდა ეკუთვნოდეს, ჩუენის აზრით, მეფეს სვიმონ მეორეს (1619—1629), რომლის ხელჩართული მოწერა ფიცის პირის ბოლოს ეთანხმება სხვა ამგვარ მის ხელის მოწერას. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ.

1619—1629. ...ესე ფიცი და პირი გიბოძეთ ჩუენ ჭთივ გვრგვინსანმან მეფეთ-მეფემან, ჰატონმა სვიმონ, თქუენ ბართაშვილს გოშტასას, თქუენთა შვილთა უათარბეგს, თამაზს და იოვანეს ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე ვიუენეთ დღეს და დღეს უკანა თქუენთვის კარგნი და მოხატეენი მართლით სამართლიანითა, რისცა დღეს თქუენის კერძის მამულის მქონებულნი იუენეთ, იმისაგან არა დაგამცროთ, და არცა საძალოდ და საავაკტოდ უსამართლოდ არავის დაგანებოთ, და ვინცა თქუენი თავი შემოგვაბეზდოს, გაუკითხავად არა შეგიბეზდოთ, და არცა საჯოს კარი დაგიჭიროთ, და თუ თქუენ ესე¹⁾ პირი და ფიცი გავკითხვოთ, ჩვენცა ესე ასრე გავკითხოთ.

¹⁾ ეს სიტყვა ვილასაც წაუშლია და მაგიერ დაუწერია: ისი.

ამისდ გათავებისდ თავდებად ღთი და ყოქენი მისნი წმიდანი მოგვიცემია, კორციენი და უკორცონი, ვისცა ჩუენსა უმასა სამართლითა მიეწიო, მართლითა სამართლითა გავაგონებინოთ, არცა უსამართლოდ დაგამტიროთ. **სვიმონ** (ხელჩართულად).

116. სიგელი, 36,5×18,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ მრგვალი მხედრულის ხელით, ნიშნებათ იხმარება ზოგჯერ სამსამი წერტილი და ზოგჯერ ორ-ორი.

1636, მარიამობისთვის 25. ქ. ნებითა და შეწევნითა ღვთისათა ჩუენ მეუეთ. მეუემან და კელმწიფემან, ჰატონმან რესტომ, თანამცხედარმა ჩუენმან დედოფალმა ჰატონმან მარიამ ესე უკუნისმდი ჟამთა და ხანთა გასთავებელი სამკუიდრო და საბოლოო მტკიცე შეუშლელი და შეუცვალბელი წიგნი გიბოძეთ თქუენ ჩუენტა ერთგულთა და მრავალფერად ერთგულად თავდადებით ნამსახურთა უმთა ბრათაშვილს გომტაშაბიშვილს ჰაზუნსა, შვილთა და შვილიშვილთა სახლისა მამავალთა თქუენისათა, მას ჟამსა ოდეს მამა თქუენი სამცხეს დილისთვის გავგზავნეთ, წავიდა და უარამაჰმადშვილი და ბეერი კაცი სხუა დაიჭირა, თვან ჩუენს სამსახურზედ შეაკუდა, ჩუენც შეგიწვალეთ და გიბოძეთ, რისც მამულის მქონებელი მამაშენი ყოფილიყოს მთასა და ანუ ბარსა, უნაკულად ყოფლის კაცისაგან მოუდევრად და შემოუსარჩლეად თქუენთვის გზობებია, არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეუეთა და მეზატონეთაგან. აწე უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაესთა გიბრძნებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანნო და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, რა რიგადაც ამა ჩუენგან ნაწვალბეგს სიგელშიგან ეწეროს, ნუროდეს ნუ შეუშლით თვინიერ თანადგომისა და შეწევნისაგან კიდე. დაწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქჷსა ტკად, მარიობისთუესა კე, კელითა კარისა ჩუენისა სალაროს მუშრების თიარაღისათა წიგნი და სიგელი ესე. **როსტომ** (ხელჩართულად). **მარიამ** (ხელჩართულად). მეორე გვერდზე სპარსული წარწერა არის სპარსულისავე ბეჭედით.

117. სიგელი, 29×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთად ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1654. ...ქ. ესე წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალოთ და გიბოძეთ ჩუენ მეფეთ-მეფემან კელმწიფემან პატრონმა როსტომ შენ ბარათაშვილის პანუხასა ემან აკურელს ამბლასვილს ზურაბასა, ამბლასსა, გულასა და შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა უოველთავე, მას უამსა ოდეს ბარათაშვილს საჩინოს თურქისტანიშვილი ბაკრატ ცუდუბრალოდ დაუბაღთავს და ბედნიერს ეუენსაც ენახა, და აკურის თქუენისავ მეზობლის საჩინოსა და თაყაინთ საკერძოდამე გამრეკელური მამული თურქისტანიშვილის ბაკრატისათვს ებოძა, და მას-უკან ბაკრატისშვილებს თქუენთვს მოუყიდა ერთი ვენაკი და შვიდის დღის მიწა და სახლკარი, გარეშემო საბოსტნე და საბძელი, კალო და ნიგუზნარი, მარანი. რაც მოგვიდოდეს, ყუელასი მოკითხული ვქენით და რაც ნასუილობის წიგნში გიწერია, ჩუენც ისრევ გვბოძებია, ამისთვს რომე ნასუილობა არ მოიშლებოდა, და რაც თქუენ ფასი თურქისტანიშვილებისათვს მიგეცეს, იმათ გიორგის უნდა მისცენ და თქუენთან კელი აღარავისა ჰქონდეს, და ასე დაგვმკვდრებია. აწე გიბძახებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუნო მოსაქმენო, ნურადეს ნუ მოუშლით და შეცილებით თვნიერ შეწევისა და თანადგომისაგან კიდე. დაიწერა ბძახება და ნიშანი ესე ქვს ტმბ, კელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თუმანიშვილის ბირთველისითა. როსტომ (ხელჩართულათ). მეორე გვერდზე ბეჭედი არის სპარსული წარწერით.

118. სიგელი, 48×17 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება სამ-სამი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1657. ქ. ესე წიგნი მოგე ხიზანამა შენ ბიძაჩემს მედისა და შენს შვილს გიოსა და ქიტისა და ასრე რომე ერთი ეშმაკის ცთუნებითა შენი შვილი მამულა შემომაკუდა, და მერმე დამიჭირეთ, და სამდივნოთ საქმე გამიკდა, და სიკუდილს მიპირობდეს, და მერმე ნე-

ფესთან რა რამ¹⁾ სსიკუდილოდ წამაყენეს, ბატონი ქათალიკოზი და ბატონი თბილელი და სხვთ უხუცესი უაია, და გოსტაშაბისშიველი ჰა-ჰუნა, და სულად საქართველოს ეფისკოპოსნი, და კელმწიფის კარის მდივანნი, შუა შემოვიდენ და აღარ მომკლეს²⁾, და ჩემი კერძი მამული და დედული მკუდრისთვის სა(ა)დაზოდ დადუეს. წინ-წინ გავი-სამართლენითა და ამგუარად გაგვირიგეს, და მერმე გოსტაშაბისშიველი ჰაჰუნა შუა ჩამოგვიგდეს, ბატონმა³⁾ და მისმა ჯარმა და ბატონმა თბილელმა და ქათალიკოზმა⁴⁾ გოსტაშაბისშიველს უბძანეს: „თუ შენ ც(ა)ურიგე, დამხდომი შენ ხარ“, და მერმე დავსნედით და გავიპრ-ტუნით და სამართალი ვქენით⁵⁾: ერთი სისხლი და ნახევარი კიდევ დამედო, ამიტომ რამ სხვს ცეცხლი შეუკიდე⁶⁾ ბიძის ჩემის ჯავრითა⁷⁾, შიგ მინდოდა დამეწო მედია და მისი ცოლი და შვილი. არიან ამისნი ბრჭენი და მოსამართლენი და გარდამწუეეტენი: საბა-შიველი ადღკომელი, მათეშიველი ბერუა, გოსტაშაბისშიველის უმა⁸⁾ იმარინდო, კახისშიველი მათე და სრულიად აკურელები. არიან კიდევ ულფიელები დაკარგულიშიველი მახარა, ივან იმისი განაყოფი, და სულ ულფიელები, ხიზანს კერძი კაცი იაკულაშიველი ნადირა, სუთანს კერძს მამულ გარეთ უგელა⁹⁾ დავანებე ჩემი კერძი მითითა და ბართათა. არის ამისი მოწამე ინაშიველი გიორგი, ახლდაბელი მდღელი ზოსიმე, ერთობით ბაღიანი, სადორელი ორბელა. და ვინცა და რამანც გუარმა კაცმა¹⁰⁾ ეს მოგიშალოს, თავად პირველადამც ღმერთი ჰრისხავს¹¹⁾ და მერე მისნი წმიდანნი, და რაც ღმერთს სჯულის სალოცავი გაუჩე-

1) დედანში სწერია: რამ.

2) დედანში სწერია: მომკალეს.

3) დედანში სწერია: ბატონმა.

4) დედანში სწერია: კათალიკოზიმა.

5) დედანში სწერია: ვაქენით.

6) დედანში სწერია: შეკიდე.

7) დედანში სწერია: ჯავართათა.

8) დედანში სწერია: ყამ.

9) დედანში სწერია: ყავალა.

10) დედანში სწერია: და ვინცა და არამანც გუარამა კაცამა.

11) დედანში სწერია: თვად პირველადამც ღმერთი ჰრისხავს.

ნია. დამიწერია მე თურმან ბეგის კარის მდივანს გიორგის და მოწამეც ვარ. დაიწერა წიგნი ესე ქვს ტბე □.

სიგლის მეორე გვერდზე ნუსხური მხედრულის ხელით წარწერაა გადასული, ხოლო უკანასკნელი სიტყვები იკითხება: „დადგინებებია, ნულარ ეცილებით“. ბოლოს აზის დიდი მრგვალი ბეჭედი მხედრულის გადასულის წარწერით.

119. სიგელი, 32×24 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქებზე ლამაზის მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1657. ...ქ. ნებითა და შეწეგნითა ჭთისა ესე სამეგვიდროდ და საბოლოოდ გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი, და მიზეზ დაუდებელი წიგნი და სიგელი გიბოძეთ ჩვენ ბატონიშვილმან, ჰატრონმან ვახტანგ, შენ ბანათაშვილს გასტამბისშვილს ჰახუნასა და შვილსა შენსა, ასრე რომე ამას დაგვეჯიგნით: ,,რისაც სამეგვიდროს მამულის მქონებელნი ყოფილიყუნეთ, არა მოგვეშაღოს რა“. ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგიწყალებთ და გიბოძეთ სიგელი და წიგნი ესე, ასრე რომე არა მოგვეშაღოთ რა, რისაც სამეგვიდროს მამულის მქონებელი ყოფილიყო და იყო მითთა ბანამდი, შენითა და ოკრითა, ვენაგითა და მიწითა და ყოველის შენის სამეგვიდროს მამულის სამძღვრითა და შესავალ-გასავლითა. სამეგვიდრო და საბოლოო ყოფილას და არის, და გქონებია, და კემწიფეთათვის ერდგულად და თავდადებით გიმსახურებია, და ჩვენცა სიგლითა ამით დაგვიმტკიცებია შენის მამულის შეუშლელობა და წყალობა, რაკვარათაც ამას წინათ გქონებია და გაქუს, ჩვენცა ისრე გაგვითავებია, და არა მოგვეშაღოს რა, და ვიზედაც მამულის სასარჩლო საქმე გქონდეს, იმისი სამართალიც დაგმართო. ამისად გასათავებულად თავსმდებად მოგვიცემია ჭთი და ყოველი მისი წმიდანი, ზეტისანი და ქვეყანისანი, კორციულნი და უკორცილნი, და ყოველნი წმიდანი. დაიწერა ბძანება და წიგნი ესე ქვსა ტბე. ვახტანგ |.

120. ნასყიდობის წიგნი, $41 \times 19,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ.

1665, გიორგობისთვის 15. ...ესე უკუნისამდი ხანთ და ყამთას გასათავებელი ნასყიდობის წიგნი მოგვცით ჩვენ ბარათაშვილის თაყუბ და ძმამ ჩემს ასლამაზ, და შეიღმა ჩემს გიორგიმ, და მამავალთა სხლისა ჩვენისათა, თქვენ გოსტაშაბისშვილს ჰანუნასა და შვილსა თქვენსა გოსტაშაბს და უაფარბეგს ასრე და ამს პირსა ზედა, რომე მოგვიდეთ ტბის ჩვენი სამკვიდრო ვენაკი მიწათაშვილის ნაქონი, ყოვლის კაცისაგან მოუღევარი და უცილებელი, და ავიდეთ ფასი სრული, რათაც ჩვენი გული შესჯერდებოდა. არის ამისი მოწმე თავად დემეთი და მერმე ყოველნი მისნი წმინდანი, ზეცისანი და ქვეყნისანი, კორციელნი და უკორცონი, კაცთაგან დამხდომი და მოწამე გერმანოზისშვილები ოთარი და ჰატა, ფაღვან-ხოსროსშვილები თაყა და ღურმიშხან, თამაზისშვილები შიომ და იასე, საგინაშვილი ავთანდილ, საგინაშვილი იორამ, უსუბეგ, ყარბუდახ, და მე ბატონს მანგლელს დამიწერია და მოწმეც ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი და ნიშანი ქვს ტნგ, გიორგობისთვის ნახევარს, გასულს.

121. სიგელი, 20×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთის ხელით, ნიშნებით იხმარება სამ-სამი წერტილი. სიგელის მარტო მეორე ნახევარია დაცული, რომელიც სქელს ქალღმერთს დაწერილი. რომელ ბარათაშვილს ეძლევა ეს სიგელი, არა სჩანს. მიმცემი სიგელისა არის მეფე გიორგი XI, ანუ შაჰნავაზ II.

1676, თქტამბრის 18. ...მოხსენება თქვენი და გიბოძეთ მკვდრად და მოუშლეადა განქს შაუულაშვილს რაც შენი სამკვდრო ჰქონდეს. ძველითგან შენის მამა-პაპათ სამკვდრო და ნაქონი იყო და ახლაც მკვდრად და მოუშლეადა თქვენთვის და თქვენის შვილისათვის გიბოძებია, განქს რაც შაუულაშვილს შენი სამკვდრო ჰქონდეს, ესე ესრე გაგითავდეს, არა მოგეშალს არა ჩვენგან და არა შემდგომად

სხვათა მეპატრონეთაგან, გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა¹⁾ შინა. აწე გიბძანებთ²⁾ კარისა ჩვენისა ვეჭილ-ვეზირნო, მდივან-მწიგნობარნო და სხვანო მსახურენო, ესე ჩვენგან ბძანება და წყალობა თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურადეს ნუ მოუშლით. ახალ-ქალაქი და ჰატარა ტამალია საკელოდ გვბოძებია; ესეც ასრე გაგითავდეს, არადეს არ მოგეშალოს. დაიწერა სიგელი და ბძანება ესე ჩუენი ქვს ტნიდ, თვესა ოკტობრისა³⁾ ათვრამეტსა, კელითა ქსნის ერისთვის სახლისა ძისა მანგჯელ მთავარ-ეპიკოპოზისა ევდემოზისათა. გიორგი (ხელჩართულათ) ლევან (ხელჩართულათ).

122. ნასყიდობის წიგნი, 20×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ზოგჯერ თითო და ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი.

1690, მაისის 1. ქ. ნებითა, შეწევნითა მღთისათა ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეცი მე მოლოდინსშვილმა შიუკამ და ჩემს შვილმა ბერკამ და იესემ შენ დაკარგულისშვილს მღრღელს საბას და ძმას შენს გიორგის და შოშიტას, და დარჩიას ასრე ამა პირსა ზედან, რომე მოგუიდე კირკიტაში ჩუენი წილი ნიგოზი, ავიღეთ თასი, რითაც ჩუენი გული შესჯერდებოდა. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან. არას სულდგმულს ადამიანს თქუენთან კელი და ჰასუხი არ ქონდეს, თუ ვინმე წამოგედაოსთ, პირის და ჰასუხის გამცემი ჩვენს ვიუთ. არის ამისი მოწამე ზააღისშვილი ზაღა. მე შოშიტას დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა მაისის დამდეგს, ქვს ტოჭ (ტოჭ?) +.

123. ნასყიდობის წიგნი, 27×18,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ უმეტეს შემთხვევაში თითო წერტილია ნახმარი, ხოლო თავში ზოგჯერ სამ-სამი წერტილი.

1684, მარტის 25. ქ. ნებითა, შეწევნითა მღთისითა ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეცი მე ქუბასშვილამ ბასილამ და ძმამ ჩემს მღთი-

1) დედანში სწერია: სამსახურსა.

2) დედანში სწერია: იბძანებთ.

3) დედანში სწერია: ოკნბრსა.

სიამა, სხლის ჩვენის მომავალმა¹⁾ შენ ჩემს განყოფილებას და შეიღეს შენს შიგნს და შედიას, სხლის თქვენის მომავალს ასრე ამა პირსა ზედა, რომე როდისაც დაგვეჭირა, ჩვენის ნებაწადილობით და ბატონის ჩვენის ბძანებით მოგვიდეთ²⁾ ჩვენი კერძი წისქვილი მისის ჭაღით და წუღით და კიდევას ერთის დღის მიწა გვერდსი, ავიდეთ ფასი, გქონდესთ და გიბედნიეროსთ ჭთნ, გახდა თქუენი სამკუიდრო, გამოსადეგი ნასუიდი მამუელი, უოლის კაცისაგან უცილებელი. ავიდეთ ფასი სრული უკლებრივ, რითაც ჩვენი გული შესჯერდებოდა. რამაც კაცმა წამოგვედავოსთ, იმათი პირის და ჰასუნის გამცემი ჩვენს ვიუენეთ. არის ამისი მოწამე ბატონი ჩუენი ავიდნოზრანი და ბატონი ბაინდურა, და კორდან(ა)შვილი ბაინდურა, კიდუ და აბლ(ა)-შვილი ასლამაზ, და კახისშვილი გიორგი და გომისსშვილი მამუკა. მე შოშიტას დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა მარტის კვი, ქვს ტოზ. რამაც კაცმა ესე მოგომალოსთ, მასამც რისხავს თავად ჭთი და უოველნი მისნი წამინდანი(sic), ამინ ++ ++.

124. ნასყიდობის წიგნი, 21×7 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზედ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1690, ივნისის 1. ქ. ნებთა და შეწვენითა მდთისათ ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეც მე მალოდინასშვილმან ქიტისაშვილმან ესტატემს და ჩემან ძმამან ბასილომნი და შვილმან ჩვენმან ბერეუმან და მამავალთა სხლისა ჩვენისათა, მოგეცით ესე წიგნი თქვენ დაკარგულასშვილს მახარასა, შვილებს გიორგის და საბას მდღელსა და შოშიტასა, დარჩისა, კირკიტას ნიგოზი, რაც ჩვენი წილი იყო. ავიდეთ ფასი სრული დაუკლებელი, რითაც³⁾ ჩვენი გული შესჯერდებოდა, არის ამის მოწამე თავად ღმერთი და კაცთაგან ჰატა დათუნას-

1) დედანში სწერია: სხალის ჩვენის მომვალამ.

2) დედანში სწერია: მოგაყიდეთ.

3) დედანში სწერია: რისაც.

შვილი, იმის განუყოფელი (sic) შალვაშვილი ამირანა, მატიაშვილი შავერ-
და, ჯგერისშვილი ბერუა. დაიწერა ესე წიგნი ივნისსა ერთს, ქრქუნსა
ტომ^ს (ჰ?) + + +.

125. სითარხნის წიგნი, 44×21,4 სანტიმეტრი, დაწერილია ქა-
ლალდზე მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-
ორი წერტილი, შესავალი და ბოლოს წყევლა ჩვენ განგებ გა-
მოვტოვეთ.

1691, მაისის 25. ...ესე მტკიცე და შეუცვალადელი სითარ-
ხნის წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და მოგვეცით ჩვენ ჰატასშვილებ-
მან ჰაჰუამ, გუგუნამ, იასემ და დომეტომ, შვილთა და შვილიშვილთა
ჩვენთა, შენ ჩვენს ერთგულსა და ერთგულობასა შიგან თავდადებითა¹⁾
ნამსახურს შიგან უმას მედიასშვილს ქიტისს, შვილსა შენსა შიოსა და
მედიას, შვილისშვილსა შენსა იასეს და ბასილს, და ყოელთა მომ-
ვალთა სახლისა შენისათა, ასრე რომე მოგვიდეგ კარს და სითარხნის
წვალობა გვთხოვეთ, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება შენი, გათარხნეთ
და გათავისუფლეთ, ასრე რომე მამის ჩვენის მოაღაპეთ დაგაყენეთ
და დაგდევით სადაპთთ ორი მღრდელ²⁾, ორი კოკა ღვინო, ორი
კოდი ჰური, ორი ცხვარი, ყოელის³⁾ წლისათვის დახარჯო, ამას გა-
რეთ ჩვენი სათხოვარი არა ნივთისაგან არა გეთხოვებოდეს რა ქა-
ლაქს შეშის მეტი. არის ამისი მოწამე თავად ღმერთი, კაცთაგან
ოქროპირისშვილი ჰაჰუნა, მერაბასშვილი ბერუკა, მარაბდელი ბიძინა,
შათირი ბეჟუა, ყორღანასშვილი კახაბერი, ფარეჯანასშვილი ანანა.
მე □ ახალდაბელს რომანოზს მღრდელს დამიწერია და მოწამეცა
ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი მაის ოცდახუთს გასულს, ქქს ტომ
ვინცა და რამანტ ჩვენის სახლის კაცმან ეს წიგნი მოშალოს, ანუ
დიდმან, ანუ მტირემან, მასამც რისხავს თავად ღმერთი და ყოველნი
მისნი წმინდანნი...

1) ღედანში სწერია: თავა: დებაბითა.

2) ჩვენის აზრით უნდა იყოს: დაგიღვეით სააღაპოდ ორს მღრდელს.

3) ღედანში სწერია: ყოვალის.

126. ნასყიდობის წიგნი, 18×17 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1692. მაისის 7. ქ. ნუბითა და შეწევნითა მდთისთა ესე უკუნისამდე უამთა და ხანთა გასათავებელი ნასყიდობის წიგნი და პირი მოგეცით ჩვენ უსუბეგის შვილმა ავთანდილ და ჩემა ძმამ ჰატამა თქვენ გერმანოზისშვილს ბერს წინამძღვარს დომენტის ასე და ამა პირსა ზედა, რომე დაგვეჭირა და მოგვიდეთ ერთი არეკალი ტბას ჩვენი სამკვდრო ვენაკი ორდობის პირსა მამის ვენაკამდი და ორდობამდისინ თავის შესავალ-გასავალითა და სამძღრითა, უოვლის კაციისაგან მოუდევარი და უცდილებელი. ავიდეთ ფასი სრული, რითაც ჩვენი გული შესჯერდებოდა, რომ აღარ დარჩომილა რა შენზედ ერთის იოტის ფასი. შენთან ახლა, დღეს და დღეს უკან შენთან არას კაცს კელი არა ქონდეს, ვინცა წამოგედაოს და შემოგეცილოს, პირისა და პასუხის გამცემი ჩვენ ვიყოთ. არიან ამისი მოწამენი და დამხდომნი თავად ღმერთი და მერმე უოველნი მისნი წმინდანნი. კაცთაგან ტბელნი ჯოქსშილი ჯოია, მეძმასშილი გოდერძა, მდთისის შვილი იოსებ, ხუცისშილი ტატია, სულერთპირათ ტბელნი. დაიწერა წიგნი ესე მაის შვიდსა, ქვს ტპ.

შემდეგ სწერია:

ქ. ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ გერმანოზისშვილმა დომენტიმ თქვენ გოსტაშაბისშილს ჰაზუნასა, ასე რომე უსუფაშვილისაგან მე ერთი არეკალი ვენაკი ვიუიდე, ზოგი ჩვენი სამკვიდრო იყო, და ჩვენ თქვენ მოგეცით ნასყიდობითა და წიგნიცა და ვენაკიცა, თქვენთან სხვას კელი არა აქვს, ჩვენი ნასყიდი იყო და თქვენ მოგვიდეთ.

127. წყალობის წიგნი, 37×18 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი და ზოგჯერ თიოთ. თარიღი არა აქვს, მაგრამ პაპუნა გოსტაშაბისშილი თავის შვილებითურთ, რომელნიც აქ იხსენიებიან, კარგად ცნობილი პირია სხვა მრავალი სიგელ-გუჯრებიდან. პაპუნა პირველად იხსენიება სიგელში 1636 წელს

და უკანასკნელად 1703 წელს. ამისთვის ეს ჩვენი წყალობის წიგნიც უნდა ეკუთვნოდეს 1836—1703 წლებს.

1636—1703. ქ. ესე უკუნისამდე ხანთა და ჟამთა გასათაყუბელი, მტკიცე და უცვალებელი, სამკვიდრო და საბოლოო წყალობის წიგნი და სიგელი გიბოძეთ ჩვენ გოსტაშბისშვილმან პაპუნამან, შვილმან ჩემან გოსტაშბ, ნიკოლოზ და თამაზ, ამილდაბარ, ყაფარბეგ, შვილთა და მომავალთა სახლისა ჩვენისათა მას ჟამს, ოდეს მოკვადგით კარსა შენ ჩვენი შემკვიდრე უმა მოლოდინაშვილი მღრღელი საბა, ძმა შენი გოგილა, შოშიტა, დარჩია და გოდერძი, და შენის განუყოფის ამოგარდნილის იმარანდოს მამული გვთხოვეთ, და ჩვენ ფასი შემოგიკვეთეთ, მოვიდა საბა მღრღელი და ფასში კარგი წიგნები დაგვიწერა¹⁾, და რაც დარჩა კიდევ ფასი შემოგვიბრუნეთ, რასაც ჩვენი გული შესჯერდებოდა, და გიბოძეთ იმარანდოს მეოთხელი მამული მისის სამართლიანის სამძღრითა, მითითი, ბართა, შესავლითა და გასავლითა²⁾, უოჯლის მისის მოუდევარის სამძღრითა გვიბოძებია, კქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენს ერთგულათ სამსახურსა შინა, მისის ნაფუძრითა და მინდვრის მიწითა გვიბოძებია. არიან ამისი მოწამენი და დამხდურნი: აბრამ მღრღელი, ბერძინისშვილი ბეჟან, ბერეკა ხუციასშვილი, ამირაშვილი მახარა, გამსახურდი ჩეკურაშვილი მამუკა, სულ ჩვენი მსახურნი და აზნაურისშვილნი დამხდურნი და გარდამწვევებულნი. მე ნიკოლოზს დამიწერია და მოწამეტა ვარ. ნიკოლოზ (ხელჩართულათ). პაპუნბეგ.

128. საფიცრის წიგნი, 16×18,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით, ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ წინა ნომერში მოყვანილ საბუთის მიხედვით ესეც პაპუნას დროს ეკუთვნის, ესე იგი 1636—1703 წლებს.

1636—1703. ქ. ნებიოთა, შეწევნითა მხთისათა(სი) ესე საფიცრისა წიგნი და პირი³⁾ მოგართავით ჩვენ გერმანოზისშვილმა

1) დედანში სწერია: დაგვიწერე.

2) დედანში სწერია: გასვლითა

3) დედანში სწერია: პური.

ათარმა და პატამა თქვენ გოსტაშაბისშიფელს ჰაპუნსა ასრე და ამა ჰირსა ზედა, რომე დღეის იქით ბატონის ჩვენის უზიანის საქმიით მტერზედ მტერნი ვიუვნეთ და მოუვარეზედ მოუვარენი, და რაც მდთისა კაცის კელით კარგი დაგემართოს, იმისი მონატრე ვიუვნეთა. ამისად გასათავებლად და თავდებად თავად დმერთი მოგვიცემია და მეტრე უოველნი მისნი წმინდანი, ზეცისანი და ქვეყანისანი, კორცი-ელნი და უკორცონი □ +.

129. გაცვლის წიგნი, 31×17,6 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ზედ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება სამ-სამი წერ-ტილი, წიგნი ეკუთვნის უკვე ნაჩვენები მიზეზის გამო პაპუნა გოსტაშაბისშიფელის დროს, ესე იგი 1636—1703 წლებს.

1636—1703. ქ. ნებითა და შეწევნითა მდთისათა, ცხოველს-მუთოელისა ჯგარისათა, შუამდგომლობითა წმინდისა მდთისმშობელი-სათა, ძლიერებითა სამებისათა, ესე წიგნი მოგვც მე გოსტაშაბის-შიფელმა თქვენმა სიმაზრმა ჰაპუნმა, შვილმან ჩემან გოსტაშაბ, ნკო-ლაოზ, თამაზ და უათარბეგ და ამილდაბარ, თქვენ ფალავან-ხოსროს-შიფელსა, ჩემსა სიძესა დურმიშხანსა, ასე რომე მოძღვრიშიფელის წის-ქვილთან ჩემი ნასყიდი ბადი და წისქვილი ზემო-ნასკირალამდინ რუსთავით, ბადი საწულისპირითა, წისქვილი და ბადი მისის მეწის-ქვილითა მამუკათი, მისის ცოლ-შიფლითა, გაგიცვალე, გქონდეს¹⁾ და მოცილე კაცი არა გუვანდეს²⁾. ამ დურმიშხანის წისქვილმა და მოძღვრიშიფელის წისქვილმა წყალი სწორედ გაიუონ და რე სწორეთ იმუშან, მაგრამ დურმიშხანის წისქვილმა მოუკლებლათ უნდა იბრუ-ნოს. არც მე და არც ჩემა სახლის კაცმა და მამავალთა სახლისა ჩე-მისთა უჯეროთა და არცა უმისდათა ამლიველთა ვერა დაუქონ დურ-მიშხანის წისქვილზედა. ამისდა სახაცლოთ მამიცია მე დურმიშხან(ს) ტბის ჰაპუნა და სიუმა ტუხიაშიფელი მისის მამულითა, სახლკარითა, ვენაკითა, ახლანითა და რისცა მიწისა, წყლისა და მამულის მატონი-

1) დედანში სწერია: გაქონდეს.

2) დედანში სწერია: გაყვანდეს.

ბელაი, სართად ზედ კიდევ გეორგიძის ხოდაბუნი გრქელაშა, ან-
დრიას საფიჩხუე ერთს წელიწადსა თაე(ა)მა თულან-ხოსროს შვილმა
უნდა ჩადგას, ერთს წელიწადს ჰაზუნამ. უწინ კიდევ გავცვალეთ, ბა-
ხუტა ჯავახისშვილმა შეგვარიგა, და კიდევ რომ ჰაზუნასთვინ საწის-
ქვილო ეწერა, აღარ მოკდა და იმაზედ შევიძალენით. ვინც შემალა
მოინდომოს, შესამძლელო გაიდოს. არის ამისი მოწამე ხოსიტა და
ბეჟან ბერძნისშვილი, მე რსებს ზაალისშვილს დამიწერია და მოწა-
შეცა ვარ ამისი □.

130. ნასყიდობის წიგნი, 20×13,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქა-
ლალზე მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება სამ-
სამი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ მოხსენება პაპუნა
გოსტაშაბისშვილისა, და გიორგი მეფისა, რომელიც არის გი-
ორგი მე-XI და მასთან გიორგის შვილის ბაგრატიისა, რომე-
ლიც გარდაიცვალა 1692 წლის ახლო-ხანში, საკმაო საბუთია,
რომ წიგნი მივაწეროთ 1675—1692 წლებს.

1675—1692. ქ. ნებითა და შეწევნითა მხუთისათა(sic) მოკვი-
დე მე ქაიხოსროშვილმა ქაიხოსრომ, შვილმა ჩემს როსტომ, გუგუნა,
შვილთა, მამავლთა¹⁾ სხლისა ჩემისაჲ, მოკვიდე თქვენ გოსტაშა-
ბისშვილს ჰაზუნას, შვილსა თქვენსა გოსტაშაბს, ნიკოლოზს, თამაზს,
უაფარბეგს ჭანდრს ორი კვამლი²⁾ სუხიტაშვილები, დღეს რისაც
მაქონებელი იუუნენ, წყალითა, წისქვილითა, ვენაკითა, საყანვითა,
მიწა წყალითა, სხლ-კარითა, ავიდე ფასი სრული, რითაც ჩვენი გუ-
ლი შეგჳერდებოდა. თუ საქელის საუდარი დაგისვენ და დაგანებე,
ჩემი გლეხები, მევე დამანებე, თუ არა და ქონდეს და გიბედნიეროს
ღთმან. ვინც ამში გამტყუნდეს და პირი და ქართული არ გაგიოაოს
(გათოს?), თავათამც (თავთც?) რისხავს (რისხვს) ღთი და უოველი
მისნი წმინდანი (წამინდანი), კორციეფნი და უკორცონი, კაცთაგან
ბალორძელი ჩვენი აზნაურისშვილი რევიშვილი ავთანდილ, ბერუკაშვი-

1) დედანში სწერია: შვილთა, მამავლთა.

2) დედანში სწერია: კვამლი.

ლი ადამა, ბერძნიშვილი ბეჟან. ვინც ამაში გამტყუნდეს, გიორგის მეფის შემტოდე იუოს (იუს), მისი შვილის ბაკრატის (ბაკრტის) სისხლად მოკითხოს □.

131. ნასყიდობის წიგნი, 31×22,5 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალაღდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით, ნიშნებათ იხმარება სამსამი წერტილი.

1701, მაისის 15. ქ. სახელითა და სხიარისა არსება მტთისა, მამისა, ძისა და სულისა წმიდისათა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, ესე ფიცი, ზირი და ნასყიდობის წიგნი მოკვეციო ჩუენ კარხმასანშვილმა კახაბერმა და ძმამან ჩემან ზაჰუნამან, და ავთანდილამა და ჩამამავალმა სახლისა ჩემისამა შენ ჩემს ბიძასშვილს ასიტასა და უმასა შენსა მედიასშვილს შიოს და ბერუას და ქუბას, და შვილს ბასილას, და ქიტოას, და ბერუას და თამაზას, ჩამამავალთა სახლის თქვენისთა ასრე და ამა ზირსა ზედან, რომე დამეჭირა და ჩემის დაჭირებისათვის მოკვიდეთ ჩვენი სამკუიდრო მამუელი აკურის ხეგზედ, აკურის ჩემის უმის ხიზანს კერძი წისქვილი, და გვერდის მიწის ძამნშვილს ვეჩახის გარდის, სხუა ხელ შეუალად თქვენთავის მამიცია თავისის გასვლით და შესვლითა, მითთა და ბარით, ველითა და ვენახითა, საძებრითა და უძებრითა, ავიდევით ფასი მთელი და უკლეები, ზედ ადარა დარჩა-რა ერთის იოტის ფასი. ვინცა და რამაც კაცმა შლით ხელი უოს, მასმც რისხავს თავად დმერთი და უოველი მისი წმინდანი ზედის და ქუეუანისანი, ნუმც ისხნება სული მასი ჯოჯოხეთიდამა, ნურცა ელუსარემს წასლითა და ნურცა ჩოხის ჩაცმითა. არის ამისი მოწამე თავად დმერთი და უოველი მისნი წმინდანი, და კაცთაგან ჩუენი განაყოფი ბანდურა, უორღან და ნასყიდა, ჰეტრესშვილი სეხნის და ხატოასშვილი ნაზარა, ტერტეკრა, აღნიშვილი ნასყიდა და გიორგი, იქივე აკურის ამბლასშვილი იასე, კახიშვილი კახუა, და მე ბეჟანისშვილს შერმასანს დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. დამწერა მაისის¹⁾ იე, ქვს ცუთ. ამ ნასყიდობის უნდა

¹⁾ დედანში სწერია: დიწერა მის.

მიეტკეს ასიტას მიწის დაღის ნახევარი და ვენახის კუთხები მთლიანად, ამისთვის რომ ასიტამ ამის ფასად თავისი სასახლის ადგილი ენ(ა)-ტეთს კახაბერს მისცა, და თუ ამისი მოდავე ვინმე გაგიჩნდეს, პირის და პასუხის გამცემი მე კახ(ა)ბერი და ჩემი ძმები ვიყუნეთ + + +.

132. ნასყიდობის წიგნი, $43 \times 15,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარებ სამსამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

1703, ქრისტიანობისთვის 1. ქ. სახელითა სახ[ი]ერისა არსება დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა დთისა, მამისა, ძისა და სულისა წმინდისათა, თავდებობითა, მინდობითა და შვამდგომლობითა, ესე ფიცი, პირი და ნასყიდობის წიგნი, მოგეცით ჩვენ უსუბეგის შვილმან პატამ და ძმამ ჩემს ავთანდილ თქვენს გომეტაშაბიშვილს პაპუნას, შვილთა თქვენსა ამილდამბარს, თამაზს, ყაფარბეგს, ბეყანს, გომეტაშაბს, როსტომს, ქაიხოსროს და ბარათას, ასე და ამა პირსა ზედან, რომე დაგვეჭირა ჩვენის დიდის დაჭირებისათვის, მოგვიდეთ ჩვენი მამა-პაპათ ნასყიდი სამკვიდრო და უსუიდი ვენახი, ავი[დეთ] ფასი მთელი და უკლები, ზედ აღარა დარჩა-რა ერთი იოტის ფასი. არის იმისი სამძღვარი ერთი ნაპირი თქვენი სამძღვარი ზვარი, იქით ჩეკურაშვილის ვენახამდი, აქეთ კახიშვილის ვენახამდი თავის გზითა და სწინასლითა, შესავალ-გასავლითა, ყოველითურთ უნაკლულად მოგვიყიდა. დმერთმან გამარჯვებაში მოგაკმაროს. ვინცა და რამაც კაცმა ამ ჩვენიგან მოსყიდულსა ვენახს შემოგეციალს, მასამც ედების კეთირი გეზისა, შიშთული იუდისა, ძრწოლა კაენისა, მეხტეხილობა დეოსკორესა, ცოცხლივ დანთქმა დათან და აბირონისა¹⁾, ნურათამც ნუ იხსნების სული მისი ჯოჯოხეთისაგან, ნურცა ჩიხათა ჩაღმითა და ნურცა ელუსარემსა წასულითა, ნურცა ათორმეტთა უდაბნოთა შეწირვითა. ხოლო ამისი გამთავებელი აკურთხოს ღმერთს, ამინ. არის ამის მოწამე ძვირ უხსენებელი ღმერთი, კაცთაგან რევიშვილი გოდერძი, სანინოს-

¹⁾ დედანში ამ სამის სიტყვის მაგიერ სწერია: თანა აბირონისა.

შეიღი ფარსადან, გერმანოზიშიღი იასე, ქავთარიშიღი გუგუნა, ყარახუნდანიშიღი შიოშ, ჩემი ყმა ვაკელი ხუცესი, თაკველი მამაკულაშიღი ებადა, თქვე[ნ]ი აზნაურშიღი ბერძნიშიღი[ლი] ოთარი. მე ყორღანაშიღელს მდივანს იარღის დამიწერი[ა] და მოწამეტ ვარ. დანიწერა ქრიშტიშობისთვის დამდეგს, ქვს ტყა + +.

133. გუჯარი, 34X16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე მრგვალი მხედრულის ხელით, ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

170წ. ქ. ნებითა და შეწევნითა მღვთისათა, მეოხებითა ყოვლად წმინდისა მღთისმშობელისათა და მარადის ქალწულის მარიამისათა, ძლიერებითა და ცხოველს მყოფელებისა ჰატოისნისა ჟვარისათა, წმინდათა ანგელოზთა და მთავარ-ანგელოზთა მიქელ და გაბრიელიისათა და ყოველთა წმინდათა მღთისათა, რომელნიცა სათნო ეყოს უფალსა ჩვენსა იესოს ქრისტესა და სათნო ყოფად არიან, ამითით თავდებობითა შემოგწირეთ ჩვენ აბაშიშიღელმა სუფრაჯმა დავით და ძამან ჩვენმა სუფრაჯმა აბაშ, შვილმან ჩვენმან ნოდარ და მომავლთა სახლისა ჩვენისათა თქვენ ყოვლად ჰატოისანს ხატსა მაცხოვრისასა ქვემო ვარსიმაშიღელის ვენაკი, ესიტაშიღელს რომ უჭირავს, იმას გარდა ნონიაშიღელების ვენაკი საკულუხით, რომე ძველთაგნვე თქვენი ყოფილიყო, ასრე რომე აიწყოდეს, ოთხი ჰატრონსა და მეხუთე საუდარს მოეკმარებოდეს. ვენაკი კარგა შეინახოს რთვლამდი და რთველში იქ მდგომს კაცს უჩვენოს და, თუ ავით შენახოს, სამართლიანის საქმით გარდაკდევინებდენ. არა მოგეშალოს ჩვენგან და არცა შემდგომთა შეხატრონეთა ჩვენთაგან. შეიწირე შენ საშინელო ხატო მაცხოვრისაჲ, მცირე ესე შესწირავი და ნაცვლად გვაგე დღესა მას დიდსა განკითხვისასა. ვინცა და რამნცა კაცმა ეს ჩვენგან შეწირული მოგიშალოს, რისხავსმცა მამა, ძე და სული წმინდა, ხოლო დამამტკიცებელი ამისი ღმერთმან აკუთხნეს. არის ამისი მოწამე სვეტის ცხოველის წინამძღვარი გაბაშიღი ბატონი იოსებ; ჩვენი აზნაურშიღი ბლოგრძელი, საღთხუცესი ზურაბ, კიდევ ჩვენი აზნაურშიღი ლამა-

ზაშვილი ჰაზუა და ავთანდილ, მსახური ნეკულაშვილი ხოსია, ნინუა სვიმანაშვილი დალაქი, კიდევ ჩვენი მსახური დურნუკელი რევაზ-შვილი გიორგი, იმისი შვილი რევაზა, ანდრეილი ჩვენი მსახური დონდარაშვილი ჰაზუა, იქივე ასატურაშვილი ჩვენი მსახური თამაზა, ალიაშვილი ხანგერდი. მე მცხეთის კანდელაკიშვილს ათანასეს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი, ქქსა ტუბ.

მონა მლთი- სა დავით

ბეჭედზე სპარსული წარწერაც არის.

134. განჩინების წიგნი, 39×20,3 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ თითოეულის სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

. 1706, მკათათვის 28. ქ. ამას წინად ჰირველითვე ზეცით საქართველოს მეფედ განკუთნილისა და აწი სასუფეველსა ცათა შინა სულ ბრწეინვლად მანათობელისა, ჰაზის ჩვენი, მეფის ჰატრანის შაჰნავაზის ჟამში, მარნეულენა გოსტაშაბიშვილს ჰაზუნას დოღოგნის ბოლოს მიწებს წამოსცილებოდენ. მეფეს ვახტანგ მდივანბეგი და გიორგი მდივანი გაეგზავნა, ჰაზუნას წმინდის სამების ხატი ჩამოესვენებინა, თავისი ნათესავნი თან მოჰყოლოდნენ და ეფიცნა, მაგრამ ზოგიერთი მიწები მდივანბეგს ჰაზუნასათვის გაეშვებინა. ახლა კიდემ მარნეულნი იმ დაფიცებულს მიწებს წამოსცილებოდენ. ჩვენ საქართველოს ჯანიშინმან, ბატონიშვილმან ჰატრანმან ვახტანგ, ამის კასსინჯავად მდივანი გივი უჩინეთ, გაგზავნეთ, და გაესინჯა. ჰაზუნას არას ემართლებოდნო, მაგრამე ულაჰარაკობისათვის ჰაზუნასათვის ეკლესიიდან გარდმოსვლას გზასთან ერთი დარგი მიწები კიდემ გაეშვებინებინა, და მარნეულთათვის დაენებებინა, სამნები ჩაესხა და გაესამძღვრა; იმ სამნებს და გარიგებას იქით ჰაზუნას კელინუ აქვს, და აქეთ მარნეულელთა ტუელიად მიწებს რომ წამოსცილებოდენ, ჰაზუნას რუს წყაღიც მარნეულელთ მოენდომათ, მაგრამე მოკითხული ვქენით. რუსთან და წყაღთან მარნეულელთ კელი არა აქვსთ და ნურც უხსენებენ, რაც სძოვრად ის მიწები არ და-

ენებებიანთ, წყალთან საქმე არა აქვსთ-რა. ქვსა ტყედ, მკათათვის კც.

მონა და ყმა გიორგის დი- ვანბეგი ერა- სტი.
--

ოტოდ ვაო დავითის მგელ ლომად ვით ის ვახტანგ ვამტკიცებ მეფის მეობით.

135. სითარხნის წიგნი, 26,5×29 სანტიმეტრი, დაწერილია სკელ ქალაღზე მრგვალი მხედრულის ხელით, ნიშნებათ იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ ორ-ორი წერტილი.

1712. ნებითა და შეწეებითა მღთისათა ჩვენ საქართველოს მქონებელმან იესიან, დავითიან, სოლომონიანმან, ბატონიშვილმან, ჰატრონმან ვახტანგ და თანა მეცხედრემან ჩვენმან, ჩერქეზის ბატონის ასულმან, დედოფალთ-დედოფალმან, ჰატრონმან რუსუდან, პირმშომან და სასურველმან ქუმან ჩვენმან ბატონიშვილმან ბატონმან ბაქარ, შეგიწუაღეთ და გიბოძეთ შენ გაბაშვილს წინამძღვარს იოსებს, მაჟაჟის ოღეს ენაგეთს აბულაშვილის საკომლოს სითარხნეს დაგვიჯგენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჟა და მოკსენება თქვენი და ასე გაგითარხნეთ, რომე არაფერი საჩვენი სათხოვარი და გამოსაღები არა გეთხოებოდეს რა. აწე გიბძანებ კარისა ჩვენისა გამრიგენო, თქვენცა ასე დაუმტკიცეთ, რა რიგადაც ამ ჩვენსა ნაბოძებსა სიგელსა შინა ეწეროს. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ქვსა ქართულსა უ, ქრისტეს აქეთ ჩდიბ, კელითა თუმანიშვილის დავითისითა. ვახტანგ (ხელჩართულათ), რუსუდან (ხელჩართულათ).

136. პირობის წიგნი, 40×19 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1712. ქ. ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ გოსტაშაბ[ის] შვილმა თ]ამაზ, ამიღლაბარ და ყაფარბეგ თქვენ [ჩვენ] რძალს მდივანბეგის ქალს ბატონს გუქას ასრე რომენ, მ[ამა] ჩვენს დასჭირებოდა და იბაშერისათვის დოღოვნასკ ერთი საკომლო მამული მიეუიღნა და მოურაობაც იმისთვის მიეცა. ახლა ჩვენის ნებით ჩვენ მოგახსენეთ და

ოქვენის ზითვით დაიხსენით თხუთმეტ თუმნათ, რომ თუთხმეტი თუმანი თეთრი მიეცით ამ წესით, რომენ როგორათაც იბაშერის წიგნში ეწეროს, იმ რიგათ თქვენთვის მოგვიცემია ის ერთი საკამ-
ლო მამულიცა და მოურაობაცა და რახან თქვენი თუთხმეტი თუმანი მოგცეთ სსსხლოთ, ის მამული ისრეც სსსხლოთ და სჯეროთ დავ-
დვით. ვინ იცის, თეთრი ვერ მოგცეთ, ის საკამლოცა და მოურა-
ობაც, რაგვანაც იბაშერს ქონდეს, იმ რიგათ თქვენთვის მოგვი-
ამეცია. არც შენ თეთრის სარკებელი გეოხლო და არც ჩვენ მამუ-
ლის კმასა და მოურაობას გეცოდეთ. არის ამას მოწამე იარაღისშვი-
ლი იოსებ იოსებ, ციციშვილი ბადურ ბადურ, ქავთარისშვილი სულ-
ხან და სულ ჩვენი მსახურ აზნეურშვიდნი ამის დამხდურნი და მე. ონ-
ფრეს დამწერია და მოწამეცა ვარ, დაწერა ქვს უ. გოსტაშაბის-
შვილი თამაზ¹⁾.

განის არზიაზე სხვა ხელით:

ქ. ამისი გამრიგებელი და მოწამე ჩვენ ბატონი შთავარ ევის-
კაზოზი ნიკოლოზ.

შოთა ღთისა
ძთურ ეფრესკობა
ნიკოლოზ

ქ. მე მდივანი გივი ამისი მოწამე ვარ □.

137. წყალობის წიგნი, 40×13 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქ-
ზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერ-
ტილი.

1713, ქრისტიანობისთვის 1. ქ. სახელითა სახიერისა, არსება
დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა, ძალ განუზომელისა ღთისა, მამისა,
ძისა და წმინდისა სულისა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომ-
ლობითა უოვლად უბიწასა და ბიწ-შეუხებელისა დედოფლისა ჩვენისა
ღთის-მშობელისა, მარადის ქალწულის მარიამისათა, ჰატოისნისა და
ცნაველს მყოფელის ჯვარის თავდებობითა, წმინდათა და ზეცისა
ძალთა ანგელოზთა და შთავარ ანგელოზთა მიქაელ და გაბრიელისა-
თა, და წმინდისა წინასწარმეტყველის და წინა-მორბედის ნათლის-

1) დედანში რვეალი ბეჭედი უზის და არა ოთხკუთხი.

მტემლის იოვანესითა, და იოვანე ქალწულ მახარებელისთა, სხვათა უოველთა წმინდანთა ღთისთა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ესე მამულის ფიცი, პირი და სიგელი, ჟამთა და ხანთა გასთავებე[ლი] და შეუცვალეუელი წიგნი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ გოსტაშაბისშვილის ჰაპუნას შვილმა თამაზ, ძმისწულმა ჩემსან ამილდამბარ, ძმამან ჩემან უაფარბეგ, სხვათა შვილთა და ძმისწულთა ჩვენთა ბეჟან და გოსტაშაბ, როსტომ, ქაისოსრომ, ვახუშტიმ, გიორგიმ, თქვენ ჩვენის მამის ჰაპუნას ნახევარი ¹⁾ ძმას ხოსიტასშვილს ასლანს, შვილსა შენსა იასეს, ქაისოსროს, და შვილთა და შვილიშვილთა შენთა, მაშინ ოდეს ჩვენ რომე გავიყარენით, ვითაც ჩვენს ოჯახსუდ გარჯილნი და ვალდებულნი იუვენით და გული გუვალეობდათ, ამიტომ ჩვენგან სარჩო ითხოეთ, ჩვენც ვითაც გემართლებოდით, ამიტომ მოგეცით ჩვენის ბარათში გამოყოფილის მამულებიდან აგვდანეთოს სოლომას ნაქონი სახლკარი, შენ რომ სასახლე გიდგს, ისი უმამულოდ, იქივ ერთი კომლი გელიტაშვილი გიორგი თავის მამულით და წინა ნაფუზრის ნახევრით, იქივ მახარაშვილი ივანა, იქივ ჰასუკაშვილი ბერია, ესენი თავის შვილით, მთით, ბრით, უოველის მისის სამართლიანის სამძღვრით თქვენთვინ და შვილთა თქვენთათვინ გვიბოძებია უცილებლად და მოუდევრად, ასე რომ ამ მამულით ვისთანც გინდოდეს, რომ მისვიდე, კელმწიფესთან თუ რასაც კაცთან საუმოთ მახვიდე, ეს მამული თან მოგევეს, ჩვენგან არ დაგეშლებოდეს, და არცა გიკითხოთ. ამისად გასთავებლად, თავდებად მოგვიცემია თავად ღთი და უოველნი მისნი წმინდანი ზეცისა და ქვეყანისანი. აწე ვინცა და რამანც კაცმან ან მის მონათესავემან ამისად შლად კელ ჰეოს, მასმცა რისხავს მამა, ძე და სული წმინდა, და შემცაედების კეთრი გეზისა, შიშთვილი იუდასი, დანთქმა დათან და აბირონისა, ნურათამცა სინანულით ნუ იხსნების სული მისი ჯოჯობეთისკან. დაიწერა სიგელი ესე კელითა კელმწიფის კარის მდივან-მწიგნობრის თუმანიშვილის გივისითა, ქვს უა, ქრისტეობის ა.

გოსტაშაბისშვილი ერასტი ²⁾

თამაზ

უაფარ ბეგ

1) ამ სიტყვის წინეთ რალაც გამოტოვებულია ნამდვილში.

2) დედანში მრგვალი ბეჭედი უზის და არა ოთხკუთხი.

პირველ გვერდის აშიაზე მხედრულ ნუსხურით:

ქ. მე მდივანბეგი ერასტი ამის გამრიგე.

მონა და კმა გი- ორგისა დივან- ბეგი ერასტი

138. სითარხნის წიგნი, 44,5×24 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქულზე რგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1715, თიბათვის 10. ქ. ნებითა და შეწევნითა მღთისითა ჩვენ მღთივ აღმატებულმან და მღთივ დაშუარებულმან, მღთავ ზეცით გვირგვინოსანმან, იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ჰაკრატოანმან, მეფეთ მეფემან და თვით კელმწიფემან, ჰატრონმან იესემ, ესე ამიერით უგუნისმდე უამთა და ხანთა გასათავებელი სამკვიდროდ და საბოლოოდ გამოსადეგი წყალობისა და სითარხნის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალოთ და გიბოძეთ თქვენ ჩვენთა ერდგულთა და წესისაებრ ნამსახურს უმთა გოსტაშაბიშვილს ამილდამბარს და ძმას შენსა მეფინიბეთ უხუცეს ბეჟანსა, გოსტაშაბს და შვილსა შენსა დავითსა და ვასუშტისა, და სხლისა თქვენისა მომავალთა უოველთავე, მა უამსა ოდეს მოგვიდეგით კარსა დარბაზისა ჩვენისსა და თქვენის მამულის სითარხნეს დაგვაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოკსენება თქვენი და შეგიწყალოთ ნამსახურისა თქვენისა წილ და ასე გითარხნეთ და გითავისუფლოთ, რამე მთასა და ბარს თქვენს მამულს არაფერი სსხვენო სათხფარი და გამოსადეგი არა ეთხოვბოდეს რა: არა კოდის ზური, არა საკომლო ბზე და ქათამი, არა საბალახე, შიშლიგი და ჰირისთავი, არა სამეფინიბო, არა ნახირის თავი, ერთის სათათროს საურისა და ლაშქარ ნადირობისგან კიდე. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმთ ჩვენს ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არცა სხვათა შემდგომთა მეფეთა და მეჰატრონეთაგან. აწე გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა ვაქილ-ვაზირნო და სხვანო წარვლენილნო მოსაქმენო, ბრძანება ესე ჩვენი თქვენც ესრეთ დაუმტკიცეთ და თანადგომისგან კიდე ნურავინ შეეცდილებით და მოუშლით. დაიწერა ბასნება და ფარმანი ქვს უც, მთიბათვის ი, კელითა კარისა ჩვენისა

მდივან-მწიგნობარიშვილის თუმანიშვილის დავითისათა. აღიუღლი-
ხან (ხელჩართულათ).

(მეორე გვერდზე აზის ბეჭედი იესესი. მხედრული წარწერა არ გა-
ნიორჩევა).

139. წყალობის წიგნი, 43×16,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალა-
ღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია ყოველი სი-
ტყვის შემდეგ თითო წერტილი.

1724, ენკენისთვის 22. ქ. ნებითა და შეწევნითა მღთისათა, ჩვენ მღთივ აღმატებულმან და მღთივ დამაარებულმან, მღთივ ზეცითა გვირგვინოსანმან, იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ჰანკატანმან, საქართველოს ტახტისა და საპატრიარქოს ფეოდალთა მფლობელ-მქონე-ბელმან, მეფეთ-მეფემან და თვით კელმწიფემან, ჰატრანმან იესემ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, კახთა მეფისა ასულმან, დედოფალთა-დედოფალმან, ჰატრანმან ელენემ, ჰირმშომან და სასურველმან ქემან ჩვენმან, ჰატრანმან თეიმურაზ და დავით ესე ამიერით უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი სამეკიდროდ და საბოლოოდ გამოსა-დეგი სახელს წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალებთ და გიბოძებთ თქვენ ჩვენსა დიდად ერდგულსა და მრავალგვარად ნამსახურს უმასა გოსტაშაბიშვილს ამილღამბარს და შვილთა და მომავლთა სახლისა თქვენისათა, მას ჟამსა ოდეს მოგვიდეგით კარსა დარბაზისა ჩვენისასა და წყალობას გვიავებით, ვისმინეთ მოკსენება თქვენი და გიბოძებთ ჩვენის სახსარს შულავარის მოურავობა, როგორცდაც იქიურის მოურავის სარგო და წესი იურს, იმგვარად უოვლის კაცის უცილებლად თქვენთვის და შვილთა თქვენთათვის გვიბოძებია. გქონდეს ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არცა სხვათა უპატრონეთაგან. აწე გიბძახებთ, კარისა ჩვენისა გაქიდ-გაზირნო და გამრიგენო, ბძახება ესე ჩვენი თქვენცა ესრეთ და-უმტკიცეთ. დაიწერა ბძახება და ფარმანი ქვეს უიბ, ენკენისთვის კბ,

კელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუმანიშვილის დავი-
აისათა,

140. ნასყიდობის წიგნი, 29,5 X 9,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქა-
ლალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ზოგჯერ იხმარება
თითო წერტილი და ზოგჯერ ორ-ორი. ზოგიერთი სიტყვები წი-
გნისა გარყვნილად არის დაწერილი.

1729, მარტის 1. ქ. ნებიოთა და შეწევნითა დვთისათა ესე
ნასყიდობისა წიგნი დაგიწერე და მოგეც მე თქვე[ე]ნმა რსლმან თა-
მარმან, შვილმა ჩემან ზაალ, შენ, ჩემსა მაზლსა, ბეჟანისშვილსა თა-
მაზსა, დაგვეჭირა და მოგუიდეთ ჩვენის ემის²⁾ მასახუდასშვილის
დათუნასა და ნინუასა სახლი, ვორი(sic) მარანი, ბოსალი, ქვევრი, სათონე
ოარივე ალაგი და რაც იმათი წილი იუოს, თვის სამძღვრებითა, ავი-
ღვით ფასი სრული, [რო]გ[ორ]ც ჩვენი გული შაკაჯერდებოდათ.
ჩვენი შენზე აღარა დარწმობილა-რა. ვინც ესე მოშალოს, დმერთმან,
ისა მოშალოს თვისის სახისსაგან. არის ამის მოწამე თავთ დმერ-
თი და უოვ[ე]ლი მის წმინდანი. ფარმუზის შვილი რასატომა, სა-
მუტასშვილი გიორ[გი], მისი შვილი ძულია და გიგლა, გურასაბა-
საშვილი ძულია, რამაზასა შვილი იასა, ოქროპირ, ზაქარა, ვარდუა,
ზურაბა ჯვახსაშვილი, ზურაბა დურმისხანისაშვილი და ლ[ა]მაზა უორ-
დნასშვილი. მე ბოგვისა მამასახლისს დამიწერია. დაიწერა ესე წიგნი
მარტის 1, ქქს უიზ. + +.

ქ. მე თამაზამა საგინასშვილმა ესა ნასყიდობისა წიგნი მაკარ-
თა[ვი], მომიუიდა, რაც ამა წიგნში ეწეროს. ვინცა ამაში შემოკე-
ცილოსა... არის ამისი მოწამე ჩემი ძმა დათუნა...ჩემი განყოფი-
ფი ბაკრატა, ისე, რასტომა.

1) ეს ბეჭედი დედანში მგვალია და არა ოთხ-კუთხი.

2) დედანში სწერია: დაგატრა მოყადთ ჩვენისა ემის.

გვერდის აზიზზე:

შე თამაზის მამიყიდი, ებუღიცი მუქს ამის. სოლდისსუიღის დამიწკრია და მოწამეცა ვარ ამისი. | მონა ღთისა ქაზოსო |.

141. ნასყიღობის წიგნი, 30,5X17,2 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღღზე ნუსხა-მხედრუღის ხელით. ნიშნებათ იხმარება სამ-სამი წერტილი. მართლ-წერა ტექსტისა ძრიელ გარყვნილია და ჰვენ მეტ-ნაკლები ასოები გამოფუშვით.

1732, მისის 21. ნებითა და შეწუნითა მღთისთა, მამისა, ძისთა, სუღისა წმინდითა, უმეტესთ კურთხეუღის დეღოფღისა ჩვენისა, მარდის ქაღწუღის მარამის და რანიც წმინდანი იხსენებთან, იმათის მინდობითა და შუამდგომლობითა, ესე ამიერთ უგუნასმღისინ ხანთა და ჟამთა გასთავებელი მტკიცე და უციღებელი, მოუღე-ვარი, უღაზარაკო, უოფღის ჩხუბის და იღისგან გამოსული, საბო-ღოფოთ გამოსღეგი, ესე ნასყიღობის წიგ[ნი] და სიგელი მოგეტ მე თაყაშვიღმა ქაიზოსრამ და სახღისა ჩემის მამავაღმა შენ აგუღა-ნეღს მეთაიშვიღს ივანს და ძმისწუღს შენსა გიორგისა, შვიღსა შენსა ბერუასა და სახღის შენის მამავაღსა, ასე რომე თაარაინობა იყო, ქვეყანა ურუმთ ექირა, და დამეჭირა, ღონე არა მქონდა, ჩემის ნება წადიღითა მოგეიღე ჩემი სამგვიღრო მამული ჰატიმანს, ასე რომე რი წიღი ჩემს ბიძაშვიღს დემეტრეს მ(ი)ეყიდა იასე ასღა-ნიშვიღისთვის, იმისი მესამედი მე მერგებოღა, გამოღმა წისქვიღის მესამედი თავისის წყაღითა, რუითა, გაღასაგღებითა, გასაღინარითა, რაც წისქვიღის სამართაღი არის, იმ რიგათ მესამედი შენთვის მო-მიყიდა. კიღევ იმას და გარღა იმავ წისქვიღისა მკარეს ოთხის ღღის მიწა, ერთის ღღისა მამულს საყავარს რომა გავა გზას ქვეით. კიღევ ორის ღღისა ნარიყუღს გაღმა. კიღევ ერთის ღღისა იქვე წისქვიღთან გზას ქვეით თავთავისის სამსღრით სამსღრამდი. ესენი, რაც ამ სიგელში გიწკრია შენთვის მამიყიდა, გქონდეს და გიბეღ-ნიეროს ღმერთმა, ვით სხვის მონასყიდი ესე მოგკამრდეს, შენც ისრე მოგკამაროს ღმერთმა, ამინ. ავიღეთ ფასი სრული, რითაც ჩემი გუ-

ლი შემეფერდებოდა, არა დარჩომილა-რა შენზედა არა ერთის იოტის ფასის ოდენი. თუ ვინმე ამაზე წამოგედოს ვინმე და ლაზარაკი და-კიწეოს რამაც კაცმა, მე პირი და პასუხი მივცე. ვინც და რამანც ქემა ადამისმა ანუ უსესტაესმა, ანუ უქვედაესმა ამა წიგნს კელი შალათ კელი ეოს, მასამც რისხავს დამბადებელი, დაუსრულებელი, ნუმცა იხსნება სული მისი ჯოჯოხეთის გენიისკან. არის ამისი მოწამე თავათ ღმერთი და ეოველი მისი წმინდანი. კაცთაკან ამისი მოწამე გოსტაშაბიშვილი ამილაღბარ, იმისი ბიძაშვილი ქაიხოსრო **ქხსრო** და ფარსადანიშვილი როსტომი კაკელათელი, ჰანუაშვილი გიუა და იმაუ ქაიხოსროს მსახური ქელაია და კაკელი ხუცესი ბასილა, თემამაშვილი ივანა, და მე ბაკრატ გაბაშვილს დამიწერია, მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი მასის კა გასულს, ქქს უკ.

142. ნასყიდობის წიგნი, 42×22 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ზე მორგვალო მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია სამ-სამი წერტილი. მართლ-წერა ზოგიერთი სიტყვებისა გარყვნილია და ჩვენ შევასწორეთ.

2732, ღვინობისთვის 15. ქ. ნებითა, შეწვენითა მღთისათა, მამისა, ძისათა, სულსა წმინდითა და უმეტესთ გურთხეულის დედო-ფლის ჩვენის მ[არა]დის ქალწულის მარიაპისითა, იმათის მინდობითა და შუამდგომლობითა და რანიცა წმინდანი ზეცისანი, წმინდა გიორგი ძლევისა მთავარ მოწამე, იმასის მინდობითა და შუამდგომლობითა, ესე ამიერთ უკუნისმდე ხანთა და უამთა გასთავებელი მტკიცე და უცვალელებელი, მოუღევარი არას კაცისკან უცილებელი, უმიზეზო მო-უღევარი, ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეც მე ტბელმა (ტაბელმა) იაკულაშვილმა გიორგიმა და შვილმა ჩემს აბრამამა და სხლისა ჩემის სამავალმა შენ ტბელს კელავეკას გიორგის, შვილს შენს კაცისა და დარჩიას, თამაზას და სხლის თქვენის მამავალს, ასე რომე დამეწერა და მოგადექ კარს და მოგვიდე ჩემი სამკვიდრო მამული, ასე რომე ავიდე ფასი სრული, რითაც ჩემი გული შემეფერდებოდა არა დარ-ჩომილა-რა ჩემი შენზედა არც ერთის იოტის ფასისა. გქონდეს და

გიბეღნიეროს ღმერთმა, ვითა სხვას მონასყიდეს მოკმაროდეს, შენც ისე მოკაკმაროს ღმერთმა, ამინ. ერთი ესე რომე ქვეყანა ურუმთ (ურუმთ) ეჭირა და არც ნასყიდს, არც უსყიდს არ იკითხვენ, კულუხზედა აიღებენ, თვარემა, ვინ იცის, ეგება მათს ბძანებით ქარსაველობა იქნას, არც კულუხი გეთხობოდეს. ასრე ამა ჰირობით მამიყიდა ჩემი სამკვიდრო ვენაკი თავის ახსიაშვილის სამძღვრამდი, ბოლოს შენსავე სამძღვრამდი, აქეთი გვერდი კევი: გამოდმა რომა რასც გაიტანს კევის, ვერვინ გეცილებოდეს თავისის სამართლიანის სამძღვრითა, წყაღითა, გზითა, შესაგაღითა, სიმატითა, უმატითა, ასრე, რაც ამა სიგელში სწერია, შენთვის მამიყიდა მე აბრამს. ვინაც და რამანც ძემა ადამისმა, ან ჩემა მონათესავემა, ან მეზობელმა, ან ბატონმა შენ წამოგედაოს ამაზედა და ლაზარაკი დაგიწეოს, ჰირის და ჰასუხის გამცემი ჩვენ იაკულაშვილმა გიორგიმა და ჩემა შვილმა და სახლის ჩემის მამავალმა გავცეთ. არის ამისი მოწამე თავთ ღმერთთა, უოველი მისი წმინდანთ. ერთი ესე რომე ჩემიც ნასყიდი იყო ის ვენაკი და ძლევის მთავარ მოწამის შეწირული იყო. ბატონს კელი არა ქანდა, არც აქვს. მეც ასრე შენთვის მამიყიდა, კელი არ ვის აქვს. კაცთაგან ტბელი (ტაბელი) მამასახლისი დათუნაშვილი დათუნ + და მდღელი იოსებ და მეძუნშვილი ებლა + და ჯოყშვილი ნასყიდა + და გორგაი, ახსიაშვილი ახსია +, შედაიშვილი ნასყიდა + და კაკათელაშვილი თამაზა, კანჭაშვილი ჰატ +, კელაიშვილი ბერუა +, და მე ბაგრატ გაბაშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. ვინც და რამანც ძემა ადამისმა ანუ მცირემა, ანუ შემდგომთა ვინც მეზატრონემა, ან რა ჯულანმა, ან უსაჯულთმა, რამაც კაცმა ეს წიგნი მოგიშალოს, ან კელი უოს, მასამც რისხავს დამბადებელი ღმერთი, ნუმცა იხსნება სული მისი ჯოჯოხეთისგან, იმამც იუდის მოძმე იქნება, რომელმაც იუდამა ქრისტე აწვადა. ძრწოლა ქონდეს კანის, დანთქმა თაროზის(sic), ვინც შენ ეს სიგელი მოგიშალოს. დაიწერა ესე წიგნი ღვინობისთვის აე, გასულს, ქვს უა ++.

პირველ გვერდზედ აშიაზედ: ქ. მე ედიშერ ამისი უაბული მაქვს. ამისი მოწამე გერმანოზიშვილია კაცია.

143. ნასყიდობის წიგნი, 40,5×21 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალღმერთ ნუსხა-მხედრულის ხელით, ხოლო პირველი ორ სტრიქონ-ნახევარი დაწერილია რგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1735, ქრისტეშობისთვის 26. ქ. სახელითა სახიერიითა, არსება დაუსრულებელისა, ძალ-განუზომელისა, ძლიერება მოუკლებელი-სა, უნივთოსა, ურუდოსა, ურახამოსა, ყოველს მარსებელისა, თვით არვისგან და(ა)რსებულისა, რომელ არს და რომლისა ძლიერებითა იქმნეს ყოველნი არსნი და არა არსნი, ხილულნი და უხილავნი, ნივთიერნი და უნივთონი, ძლიერნი და უძლიერესნი. ამა ყოველისა სიბრძნითა განმკებელისა ღმრისა მამისა, ღმრისა ძისა, ღმრისა სულისა წმინდისა თავდებობითა, მინდობითა, შუამდგომლობითა ყოველად უბიწოსა დედოფლისა ჩვენისა ღმრის-მშობელისა, მარადის ქალწულისა მარამისითა, ზატოხნისა და ცხოველს-მოფუფელისა ჯვარისათა, წმინდითა და ყოველთა ნაშობთა წინასწარმეტყველისა და წინამორბედისა იოვანესითა, და იოვანე ქალწულ მახარებლისათა, თანა-დგომითა ოთხთა თავთა მახარებელთა და ათ-ორთა მოციქულთა, წმინდათა წინასწარმეტყველთა და მღვდელთ-მოძღვართა, და ქალწულ მოწამეთა, და დავაწლით შემოსილთა ქრისტეს მღთისა მკედართა და სხვათა ყოველთა მამათა და მამად-მთავართა, მეუდაბნოეთა, შიშველ მართალთა, ქრისტეს ღმრისთვის სულელ-ქმნილთა, ამათ ყოველთა წმიდათა ღმრისითა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, ნებითა და შეწევნითა ღმრისითა ესე მტკიცე და შეუცვალელებელი ყოველის ხლათისა, მიზეზისა და იფეთისა განწმენილი და არსადა ბატონობაში მოუშლელი, უამთა და ხანთა უკუნისამდე კასთავებელი, სამკვიდრო და საბოლოო გამოსადეგი წიგნი და სიგელი დაგვიწერე და მოკართვი ჩვენ შოშაშვილმა ბერეკამა, ძმამა ჩემმა ადამამ, მძულამ, ნიკოლოზ და სახლისა ჩემისა მომავალმა თქვენ ბატონს მდამანბეგის ქალს გუქას, შვილსა თქვენსა დავითს და ვახუსტის და მამავალთა სახლისა თქვენისათა ასე რომე დაგეჭირა და მოკვიდე ჩემი სამკვიდრო მამული ჭაობის ჭალა ზეით ქცხილამდი და მუხამდი, ზეით სუთანაშვილის მიწამდი თავისის წყლითა, სათავითა, თავისის ტუითა,

შესავლითა და გასავლითა. ავიღე ფასი სრული, რითაც ჩემი გული შესჯერდებოდა. არა დარჩა რა ჩემი თქვენზედა არც ერთის იოტის ფასი. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმრთმა, რაგვარადაც სხვას მონასყიდეს ჭქონდეს. ვინც ამას შემოგეცილოს, პირისა და ჰასუხის გამცემი მე ვიყო. არის ამისი მოწამე ქავთრისშვილი სულხან სულხან, გერმანოზისშვილი ჰაატა ჰაატა, სუთანაშვილი ბასილა +, მღვდელი თევდორე +. მე ედიშერს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ელიშერ. დაიწერა ქრისტიანობისთვის კვ გასულს, ქვს უკვ + + + +.

პირველ გვერდის აშიაზე: ქ. მე ზურაბ ამ შოშიაშვილის ბატონს ჩემის დასტურით გაუყვია +. ქ. ჩვენ ნამ[ან]გლეგევის შვილი გუგუნა ამისი მოწამე გუგუნა.

144. განჩინების წიგნი, 44×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღვრულ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1736, მაისის .12. ქ. ესე წიგნი მოგეც მე უსუფა-ბეგის შვილმა ქაიხოსრომ შენ ეთიფანიშვილს ამირანს, ასე რომე თაკვს ჩემი მამული მოგეიდე ძეგლი და ახალი, ნასყიდობის წიგნი მოგეც. მასუგან ჩამოველ სარდალთან, ვინაველე, ფასი თამამათ არ მამეცაო. მოვედი, ჰრტები დავისხით, ვილაზარაკეთ, გარდავწუვიტეთ. ერთმანერთან ძმობისა და მუსეიბობის მეტი არა გვაქვს რა დღეს, და დღეის იქით არც მე და არც მომავალი სახლისა ჩვენისა არ მოგედაოს და, თუ სხვა ვინმე წამოგედაოს, პირისა და ჰასუხის გამცემი მე ვიყო. არის ამისი მოწამე თავათ ძვირ უხსენებელი ღმრთი, ყოველნი მისნი წმინდანი, კაცთაგან მოწამე — გუგუნა გერმანოზისშვილი, ედიშერ ქავთარიშვილი +, ფარსადანიშვილი დურმიშხან +, თაფაშვილი ვანტანგ +. მე ყორღნიშვილს გიორგის დამიწერია ქ[ა]იხოსროს დასტურით და მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა მაისის იბ, ქვს უკვ. მე ქაიხოსროს დამიწერია, ყაბულიც მაქს ამისი +, მე ჰაატა ამისი მოწამე ზოხ ლს პატა. ქ. მე ერ[ა]სტი ამისი მოწამე ეოასტი.

აშიაზე: ქ. ჩვენი ბატონმან სარდალმ[ან] ქაიხოსროვ ესე ასე გა-
ფარიგეთ ქაიხოსრო 1).

145. პირობის წიგნი, $7,2 \times 11,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქა-
ლალზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი
წერტილი.

1742, მკათათვის 15. ქ: ესე წიგნი მოგეც მე გაბაშვილმა
რევაზის შვილმა გივმა შენ სესიტაშვილს დათუნასა, რომე მთიდამ
რომ ბარში ცხვარი ჩამოვიდეს, ხუთი შენი მოწონებული კაი ცხვარი
გაურჯელათ მოგეცე. არის ამისი მოწამე მდივანბეგის ბოქაულოთ უხუ-
ცესი ავთანდილ, შერმაზანაშვილი ესტატე, სულ მდივანბეგის მსახური
ახნაურშვილები. მე ერასტი მდივანბეგის ხუცეს დამიწერია გიორგის
და მოწამეტა ვარ ამისი. მკათათვე ნახევარი. ეს მცხვრები გაუშარ-
სავი მოგაბარო, ქვს ულ +.

146. პირობის წიგნი, $15 \times 10,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქა-
ლალზე მრგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-
ორი წერტილი.

1743, მარტის 11. ესე წიგნი მოგეც მე შენმა მემკვიდრემ
ემამ პოლაველმა ფარადათასშვილმა ბერმა შენ ჩემს ბატონს გოშტა-
შაბისშვილს დავითს, ას[ე] რომე ქვეყნის შეწუხებით ავიყარე. დღეს
აქამდის სხვაგან ვიყავი და ვიცოდვილე. ჩემი ძმა ისევ თქვენთან იყო.
ახლა ამას იქით ავაგი კელთ მოვიეც და ისევ თქვენთანვე მოვიდე.
მღთის წინაშე არ გიმტყუენო. ღთმან ცასა და ქვეყანას შეუვა შენს
უკეთესი ბატონი ნუ მომცეს. თუ ამაში გაგიმტყუენდე და ისევ ჩემს
მამულზედ და შენთან არ მოვიდე, ოცის მარჩილის ჯარიმის მიმცეში
ვიყო. არის ამისი მოწამე მელა ივანე +, ეალუასშვილი გიორგი,
კახი იასე. მე კანდელა[კ]ის გრიგოლს დამიწერია და მოწამეტა ვარ.
დამიწერა ესე წიგნი მარტის თერთმეტს ია, ქვს ულა +.

1) ბეჟელზე მხედარია ამოჭრილი.

147. ნასყიდობის წიგნი, $33,2 \times 24,4$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე მომრგვალო მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1746, თებერვლის 20. ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმრისათა, შეხებითა ყოვლად წმინდისა ღმრის მშობელისა და მარადის ქალწულისა მარამისათა; შეხებითა უსხეულთა ზეცისა ძალთა, წმინდათა წინასწარმეტყველთა, წმინდათა მღვდელთ მოძღვართა, მოწამეთა და ნეტართა მამათა, ამათითა მოწმობითა, მინდობათა და შუამდგომლობითა ესე იკუნისმდე უამთა და ხანთა გასთავებელი ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგვიწერე და მოგეცე მე გოსტაშაბისშვილმა დავით, ზაქარია და ბარსი და სხლისა ჩემისა მომავლთა თქვენ ჩოლასაშვილს სურასს, ძმისა შენსა ჯავახანს და დურმიშხანს, ასე რომე დამეჭირა და მოგვიდე ჩემის ნებაყოფლობით ჩემი უმა, ბატონისგან გასამურელოში აღებული, დედის ჩემისგან თავის ზითვით დანსნილი მატიაშვილი თამაზა და დავითა, ავიდე ფასი სრული და უნაკლული, რითაც ჩემი გული შესწერდებოდა, შენი ჩემზე არა დარჩომილა რა არც ერთის იოტის ფასი. გქნდეს და გიბედნიეროს ღმრთ, როგორც სხვას მონასუიდეს ქანოდეს, არავინ იუოს ამისი მტელი და მოდავე იკინიერ ღმრის მეტი. თუ ამში წამოგედაოს ვინმე, პირისა და მასხუხის გამცემი მე ვიყო. არის ამის მოწამე თავად ღმრთ, კაცთაგან გერმანოზისშვილი გუგუნა, უზბაში ზაზუა, უზბაში სხამ, იარაღაშვილი იარაღი. |ქ. მონა ღმრისა ზაზა|. იმისი ძმა ზაზა ქავთარისშვილი, ნიკოლოზ თბილელის უმა, კვესერილი თათარა +, კიკუაშვილი გიორგი, გზირიშვილი გიორგი. მე ზაველეს მღვდელს დამიწერა და მოწამეცა ვარ. დამიწერა თებერვალს ოცს, ქვს ულდ |მონა ღმრისა დავით|.

148. ნასყიდობის წიგნი, $21,5 \times 15$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე ლამაზის ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1749, თბათვის 25. ქ. ესე წიგნი მოგეცე მე მელიქი აშხარბეგის შვილმა მირშიქარაბაშმა აღამ თქვენ გოსტაშაბისშვილს თამაზისშვილს

ვანუსტის და ზაზუნს და თქვენს ბიძაშვილს ქაიხოსროს შვილს როსტომს, ასე რომ არეშინათ ზადისშვილი სოლდა თავიანთ სოფლის ძარისათენ დაეჭირათ თათრებს და ჰქეიდდენ, არავინ ბატონი არ გამოუჩნდა, თვითან თავისი თავი მე მომეიდა, ფასი თავიანთ ძარშა მისცა, მასუკან მე ქალაქს არ ვიყავ, ცუდათ მიგეტათ აღიუულებიგისათვინ, მიველ და აღიუულებიგისაგანაც დავისხენ. ამასობაში ხსნი გაიარა, ბედნიერის მეფე თეიმურაზ რომ მობრძანდა, კაცი მომიგზავნეთ, რომ სოლდა ჩემის უმის შვილი არისო, უნდა რომ ერთი რამ მოგვცეთ, ჩვენც ნასყიდობის სიგელი მოგცეთ, ორი თუმანი და ნასყვარი შემოგეტყვალათ და მოგართვით, ჩემზე ეს ერთი სოლდა არის მოსყიდული, ამის მამულთან და უმისთან მე კელი არა მაქვს, და თქვენ ამ სოლდასთან და ამის შვილთან კელი არა გქონდესთ და არც ამის მომავლთან. არის ამისი მოწამე შელიქ-შერმაზანანთ შერმაზანა [შერმაზან], ასუსლამანთ ზაზან შვილი ჰასრათა [ჰასრათა], დათოსშვილი ბაინდურა [მონა დოხა ბაინდურ], მე დეკანოზისშვილს მიქელს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. თიბათვის კე, ქვს ულზ.

149. ნასყიდობის წიგნი, 32,2×14,8 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალაღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1749, მარიამობისთვის ზ. ქ. ესე წიგნი მოგეტ მე, ვანუსტიმ გოშტაშობისშვილმა შენ ჩემს ძმას ზაზუნსას და ჩემ ძმის წულს როსტომს, ასე რომ ვანქსა და ვაკეს რაც ჩვენი წილი მამული იყო გაუყოფნო ჩვენდა (sic). ვანქი გავუიდეთ და რაც ვანქის ფასი ვიდეუვით, თქვენი წილიცა მე ვანუსტიმ დაგხარჯე და შენ ზაზუნსას და როსტომს ამის სანაცვლოთ ვაკეს მახარასშვილები თავის მამულითა, შალავისშვილის თამაზას მამული უკაცოთ, ბერიას მამული უკაცოთ, ბეუიტასშვილის თამაზას მამული უკაცოთ. ამისი ბარათი მე მქონდა და მამული შენ მოგეტ. ესები უველა ვანქის სანაცვლოთ თქვენ მოგეტ, რომ მე საქმე აღარა მქონდეს. არის ამისი მოწამე თავად ჭთი, კაცთავნ ნამანგლეუვისშვილი ქაიხოსრო [ქაიხოსრო], სამის შვილი

ედიშერ ედიშერ, გერმანოზისშვილი ქაიხოსრო ქაიხოსრო, უსუბეგისშვილი ქაიხოსრო. დაიწერა ესე წიგნი მარიაშობის ბ, ქვს უღზ. მე ვახუშტის ბეჭედი არა მქონდა, ამ წიგნის უახუდი მაქვს, ეს ჩემი ხელია +.

მე დავითს დამიწერია და მოწამეც ვარ გოშტაშობის შვილს დავით.

150. ნასყიდობის წიგნი, 48,2X21 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალაღზე მშვენიერის მრგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

1750, მაისის 9. ქ. ნებითა ღმრისათა და შეწეწინათა ყოვლად წის დიდებულისა დედოფლისა ჩვენისა ღმრის მშობლისა, მარადის ქაღწულისა მარიაშობისათა, ძლიერებითა ზატოისნითა და ცხოველს მეოფელისა ჯვარისათა, წის წინასწარმეტყველისა, წინამორბედისა და ნათლის მცემლისა იოანესითა, წთა ანგელოზთა და მთავარ ანგელოზთა, წთა თავთა მოციქულთა ზეტრესითა და ზავლესითა, წთა წინასწარმეტყველთა, მღუღელ მოძღვართა, წთა მოწამეთა მამათა, აღმსარებელთა და რომელნიცა სათხო ეუვნეს ღმრს და რომელნიცა სვინაქსარსა შინა მოიკსენებან, ამათითა მინდობითა, თავსმღებობითა და შუამდგომელობითა, ესე უკვე უამთა და ცვალებადთა გამოსადეგი მტკიცე და უცვალებელი და უმიზეზო და ყოვლის კაცისა მოუღვაარი, და ყოვლის ხლათისა და ილეათისაგან გამოსული სამკვიდრო და საბოლოო ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და მოგეცე ჩვენ ასლანიშვილებმა იოანემ, ფარემუზ და ზეტრემ და მომავლთა სახლისა ჩვენისათა თქვენ გოსტაშობის შვილის თამაზის ასულს, ქსნის ერისთვის ბატონის შანშეს მეუღლეს, ბატონს ანახანუმს ასე და ამ პირსა ზედან: დამეჭირა და მოგუიდე ჩემის ნება წადილითა ჩემი სამკვიდრო და ყოვლის კაცისა მოუღვარი ანდრეას იაკულისშვილის ბერიასი და ნიკოლოზის მამული თავისის შესავლითა, გასავლითა, მითითა, ბართა, საწულისპირითი, ვენაკითა, საძებრითა, უძებრითა, ყოვლის თავისის სამართლის სამძღურითა. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმრს, ვითაც სხვათ მრავალთ ალაღთ მონასუიდეთა. ვინცა და რამანც

კაცმან ამას შლად კელ ფოს, იგიმც შეიშლეების თავის სახისკან. თუ ვინმე წამოგედავოს, პირისა და ხასუნისა გამცემი ჩვენ ვიუვნეთ. ავიდეთ ფასი სრული და უნაკლელო, რითაც ჩვენი გული შესჯერდებოდა, არა დარჩომილა არც ერთის იოტის ფასი. არიან ამისნი მოწამე პირველად ღთი, კაცთაგან გოსტაშაბისშვილი ბეჟან, გერმანოზის შვილი ზაზუა, საამისშვილი ედიშერ, ნამანგლეჯავის შვილი ქაინოსრო, ქავთარიშვილი (ქავთავარიშვილი?) ედიშერ, გაბაშვილი ზაზუნა, საგინაშვილი როსტომ და მე სიონის კანდეჯაკისშვილს ისაკს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. და[ი]წერა მათისს თ გასულს, ქქსა ულჭ

ილა- ნე +

ფრემ უზ

.

151. პირობის წიგნი, $19,6 \times 16$ სანტიმეტრი, დაწერილი ქალაღ-ზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

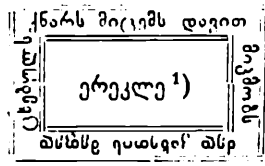
1750, თიბათვის 23. ქ. ესე წიგნი მოგეც მე ზაზუნაშვილმა ზაზამ შენ გოსტაშაბისშვილს დავითს, ასე რომე შენ ჩემი მამული გეჭირა, სხვა სულ დავისენ შენგან. ენაგეთს ერთი კომლი კაცი ეორდანაშვილისათვის მიგეუიდა. იმაზედ ჩივილს ვაზიარებ. რაც ეორდანაშვილის მისაცემი შევიქნა და სამართალში დამასსნევიონ, შენ არა გაგადებინო. რა, მე მივცე, და; ვინ იცის, სამართალში მოსამართლემ გითხრას: ბაღლი მიეც, არც არა იმაში გამოგართო. არის ამისი მოწამე შენი განყოფი ზაზუნა გოსტაშაბის შვილი □, გუგუნა გერმანოზისშვილი □ და ნიკოლოზ ქავთარიშვილი, და მე კარის დეკანოზს მიქელს დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი თიბათვის 66, ქქს ულჭ. აშიაზე: რაც ჩემის კელიდამ გამოვიდოდეს ჩემის სიტყვით იმ კაცზედ ლაზარაკში ქომავი და მოკმარება არ მოგიმალე ღთის ძალით.

152. არძა და არძაზე მინაწერი ბძანება მეფის ირაკლი მეორისა, $22,4 \times 14,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე. თხოვნა ნაწერია რგვალნი მხედრულის ხელით. ხოლო ბძანება ზედ მინაწერი

ერეკლეს ხელით ნუსხა-მხედრულია. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1752, ქრისტეშობისთვის 11. ქ. ღთს ბედნიერის კემწიფის ჭირი მათ ფერხთა მიწა მტვერს გოსტაშობისშვილს ზურაბს მოსცეს. მერე ამას მოვახსენებთ, ერთა ჩემა უჰა, წლეკანდელა ჩასული ბიჭი, ჰუავს ქისიეის მოურავს და უთქვენ წიგნათ არ მაძლევს. დმერთი კაგიმარჯუებსთ, იმის წუალობას ვითხოვ.

თავში აქვს წარწერა მეფის ხელით: ქ. ჩეენი ბძანება არის, სულხან ეშიგ-აღასო. მოურავს გაახსენე ამ კაცზედ. და თუ სიტუვა არა ქონდეს რა, ეს კაცი ახლავ მოსცეს. თუ სიტუვა აქვს, ის კაცი კარზედ მოიუვანოს. ქრისტეშობისთვის ია, ქვს უმ

153. არძა და არძაზე მიწერილი განჩინება მეფის ერეკლე მეორისა, 21,5×11 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღლზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი. განჩინება ერეკლეს ხელით არის მიწერილი.

1772, მარტის 21—22. ქ. ღთს უდ მოწუალის კემწიფის ჭირი მოსცეს მათს უმას და ფერხთ მიწა მტვერს გოსტაშობისშვილს ზურაბს. მერე ამას მოვახსენებ ჩეენს მოწუალეს: ერთი დიდათ ხელ მოკლე და უიღაჯო გახლავარ. რამთეენის ხნის ჩემის მამულიდაჲე გარდმოყარდნილი აქამდით ქიზიეს გახლდი, ხმელსა და უწულოს აღაგს და ჩემი მოუვარე ასისთავი მეც ძლივ მაძლებინებდა, თუ არამც მე ჩემი უმა იქ მიმეუვანა. ახლა ისევე თქვევენის ტახტის საფარლის სიახლოვეს მოგატანე და კისისხევეს გაიხელ ხიზნით და [ა]მოგენი თქვენი საფარველი და მოწუალება დამემართოს: რაღაცა თვითო-ორთლი კაცი საღმე მეუვანდეს, იმის წუალობა მიუავით და ოქმი მიბოძოთ,

1) ეს სიტუვა მხედრულ ხელჩართულად არის გამოკრილი ბეკედზედ.

რომ, სცა მე ვიდგე, ისინიც ჩემთან დავაუენო და ერთი მეორეს უღონობას შევეწიფინეთ და ისე, თქვენის წულობით, ყიცოცხლოთ უამბდი. ღთს ვფიცავთ და თქვენს თავსა, რომ თქვენს ახლოს აქუნებულ სოფლებშიც არ მუავს რა, თორემ იმათზე თავს არ შეგაწვენდით. წუალობას ვიახოვ, ეს ჩემი უღონოება ამ თქვენის წუალობით და ჩემს კაცის შემოკრებით განაძლიეროთ. მარტის კა, ქვს უა.

გვარდზე: ქ. ჩვენი ბიძანება არის: ვისაც ამისი კაცი გუვანდესო, მოეციო და, თუ სიტკვა ექონდესო ვისმე, ჩვენ მოგვახსენეთ, მარამ, თუ სამართალმა კამტუნდით რომელიმე, კარდაგზდებათ სამართლით. გარსევან ემიკადაბაშო, ეს შენ უნდა გაურიგო. მარტის კა, ქვს უა [ქრეკლე¹⁾].

154. წერილი ბესარიონ კათალიკოსისა, 14,5×9,7 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალალღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1773, აპრილის 18. ქ. ბიძის შენის მთავარეპისკოპოსის ბესარიონის, საუვარელო შვილო, ბატონო ერასტი, ღოცვა-კურთხევიო მოგიკითხავ. მერე ჩემს ამბავს იკითხავ, მშვიდობით ვიმუოფებია. შენი ამბავი ველარა გავიგონე რა. აქ გავიგონე, რომ ელიზბარს წაჭკიდებინარ. რა გრჯის? შენ ვისთა რა დავა გაქვს? რათ ჩხუბობ? ან გასარიგებელი მანდაური ამბავი ხომ აღარა შემატუობინე რა. ურმები როგორ არ არის? კვეზერლის ურმები მანდ არის. ეცადე ან ერასთა სახაღზე, ან ერთი ცალი კარგი ღვინო, ეცადე გამომიგზავნო. აპრილის იმ, ქვს უა ბესარიონ.

155. საჩივარი და საჩივარზედ მიწერილი განჩინება მეფის ერეკლე მეორისა, 19×15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალალღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი იხმარება, ზოგჯერ თითო.

1779, მარტის 7. ღთს ბედნიერის კელმწიფის ჭირი მოსცეს გოშტაშბისშვიდს ერასტი უზაშს: ზაად უაუფანისშვილი ჩემს წიღს

¹⁾ სრული წარწერა ბეკლისა ისეთია, როგორც № 152-სა.

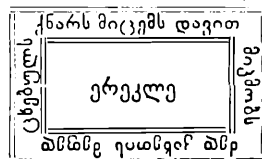
დოლოგნას მედაება, არა აქვს ნასუიდი და ძალით მართმევს. წყა-
ლობას ვითხოვთ, თუ სიტყვა აქვს, თქვენს სამართალში მეღანარა-
კოს, თუ არა და ჩემი მამუფი დამანებოს, ჭთი გაგიმარჯვებს. მარ-
ტის ზ, ქვს უაზ.

ზედა აშიაზე აწერია ერეკლეს ხელით: ქ. უფაღნო მსაჯუღნო!
ამისი სამართალი თქვენ უნდა უსაჯოთ და გარიგოთ. მარტის იბ,
ქვს უაზ ერეკლე¹⁾.

- ✓ 156. არძა და არძაზე მინაწერი ბძანება ერეკლე მეორისა, 18X17,1
სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღღზე ნუსხა-მხედრუღის ხელით.
ნიშნებათ ნახმარია თითო წერტილი.

1779, იღღისის 19. ქ. ჭთნ ბეღნიერის ხემწიღის ჭირი მათ
ბანღას გოსტაშბიშვიღს ერასტი უზბაში მოსტეს. ახღა ამას მოგახ-
სენებ, ჩემო ხემწიღევე, ამთენი ხანია, რომ თავს გაწყენ ჩემს წიღს
დოლოგნაზედ და, არ იქნა, სამართალი არ დამემართა. გევედრები,
ჩემო ხემწიღევე, რომ სამართალი მებოძოს. ჩემს სამართაღს თქვენ-
გან ვითხოვე, თორემ მე სამართალი არ დამემართება, და ნება თქვენ-
ნია. ერთი უაღღანიშვიღი მოღავეთ მეყავს და მეორე მღიღანბეკათ
გიზის, და აბა, რა გავაწყო, ერთი მოწამე მთხოვა მხეღღბუღმა და
მე რი გ[ა]ახელ და ვერ შავიჯერივე. გევედრები, რომ ერთის
გზით მამარჩინოთ და სამართალი მამტეთ; დმერთი გაგიმარჯვებსოთ,
მამარჩინეთ, ბატონო ჩემო, მერწმუნე, რომ ტყვიღათ მაცოდვიღებს,
საქმე არ აქ რა, ჩემია. იღღისის იზ, ქვს უაზ.

ზემო ნაწიღზე: ქ. ზაზავ უორა-იასუღ-ბაში! მერე ზააღ უაღ-
ღანიშვიღი და ეს ერასტი უზბაში ჩვენს სამართალში აღანარაკე,
მღიღანბეკებსაც ჩვენთან დავისწრებოთ და მის სამართაღს ჩვენ განვსჯით.
იღღისის იო, ქვს უაზ

¹⁾ სრული წარწერა ბეღღღისა ისეთია, როგორც № 152-სა.

157. განჩინების წიგნი, 19×10,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთის წერილის ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებით აქა-იქ ნახმარია მხოლოდ თითო წერტილი.

1780, იანვრის 31. ქ. გოსტაშაბისშიგილი ერასტი უჩიოდა უაფლანისშიგლს ზააღს და ზურაბს: „ჩემი სამკვიდრო მამული ქვე-ძოღო დოღოგნა მამიჩემის უმცროსს ძმის ჰაატას მიუყიდნია უაფლანისა და ზააღისოვის და ჰაჰის ჩემის წილი მთლად, რომ მამის ჩემისათვის არ შეუტყობინებია. მერმე, ბებია ჩემს გუქას რომ შეუტყვიან, მისულა, თეთრი მიუტანია, მიუცია და, რადგანაც ბეჟანის წილიც წერებულა იმ სიგელში და ბეჟანის ნებით თავის წილი კი მისეიდული უოფილა, სიგელი კი ვერ დაუხეგია და ერთი ბათილამის წიგნი მოუცია: თქვენი წილი რომ სიგელში ნასყიდათ მიწერია, არ მიყიდია, თეთრი მომეპარაო. ეს წიგნი ზანდუკში სდებია. ქურდისაგან რომელიმე სხვა ნივთებიც და ის წიგნიც მოუპარავსთო, თორემ მიქელ დეკანოზი დოღენჯისშიგილი ამ საქმის მოწამეაო და საშინელის ფიცით ფიცგვლა, ეს სიტყვა ბებუის ჩემის გუქასაგან დიდის ფიცით გამიგონიაო“. ზააღ უაფლანისშიგილი უხასუებდა: „მე სიგელი კელში მიჭირავს მრავლის დიდრთანის კაცებით დაბეჭდილი, ოცდა თოთხმეტი წელიწადია ნასყიდი მაქვს, არავინ წამომდავებია, კაცნი მესახლენ, კვან იყო, თესვა, მცილე არავინ მოლოია, ახლა მაგისტანას კორით რომ მეცილები, ან იმ ჩემის ძმის უმის წიგნი უნდა გქონდეს, ან წიგნის მნახავი მოწმე გუვანდეს და სიტყვა არ მექნება, თვარა ეს სიგელი, ამ ძლიერ მოწმებით დამტკიცებული, ქართველის ბატონის მეფობაში გასყიდული, რომ ძალი და უსამართლო არა შეუძლო რა, მაგისტანას სიტყვით როგორ გამტყუვანდებაო“. ჩვენ საქართველოს მსაჯულთ შეკრებილებაში ამათი სარჩელი მოვისმინეთ, სიგელი ვნახეთ, დიად მტკიცე და მრავლის დიდრთანის კაცებთ მოწმობით იყო დაბეჭდილი. მერმე მიქელ დეკანოზს მოუწოდეთ და ფიცით ვკითხეთ, რაც იცოდეს, სწორე იმოწმოს. მიმიქელ დიდის ფიცით თქვა, რომ გუქა მდივანბეგის ქალი შემომეხეწა, უაფლანისაგან მოცემული მამულის წიგნი მქონდაო, ზანდუკი გამიტყეს, ზოგი რამ სხვა და ისიც დამეკარგაო, და ერთი ვინმე

შენი მოწათე არის, იმის ეჭვი მაქვს, ეგების ასწავო და კანონი მისცე. თუ იმას ექმნას, ჩემი წიგნი მომცესო, და დიდად წუხდა იმ წიგნის დაკარგვასო. ზაად გოსტაშაბისშვილმა წერილი მოსცა სამართალსა: „გუქა ერასტის ბეზამ უაფლანს თეთრიც მოუტანა და წიგნიც გამოართვაო და მამა ჩემი კიდევ ეძღუროდა: თქვენ თქვენი წილი მამული დაიხსენით და მე კი არ შემატყობინეთო. ღმერთს ვფიცავ, რომ ეს ასე იყო“. აგრევე ზაზა გოსტაშაბისშვილმა მოსცა სამართალს წერილი: „ღმთს ვფიცავ, რომ გუქამ უაფლანს თეთრი მოუტანა და წიგნი გამოართო და ბიძა ჩემიც დაგვეძღუო, რომ თქვენ კი დაიხსენით და მე კი არ შემატყობინეთო. ამ ჟამს დიდად შეაწუხა ერასტის ბეზამ: არც დღე მოასვენა, არც ღამე, მანამ წიგნს გამოართმევდა“. ესენი ასე ფიცით მოწმობდენ, მაგრამ, რადგანაც ბიძაშვილები იყვნენ და სახლის კაცნი, ამათის მოწმობის სამართალი ვერ გულ სავე ექნებოდა და ეს სამართალი მივეცით: ერასტი გოსტაშაბისშვილმა სამი საუაფლანისშვილო აზნაურშვილი შეუგდოს, ზაადმა და ზურაბმა სამში ერთი იშოონ და ასე შეჭფიცონ: ამილღაბრის წილი ღოღოვანა კიდევ უეიდოს და ამ დღიდან აქამდე არავინ სდავებოდეს, როსცა კაცი მდგარ იყოს, დაღაც ედოს და წილიც არ ეთხოვოს. ამილღაბრის შვილებსა და გუქას რომ კიდევ სხვა მოწმები მოვსთხოეთ ერასტის, ერასტიმ თავის ჰაბის ძმის შვილი ზაად მოიყვანა. ერასტიმ [რომ სთქვა] უაფლანს თეთრი მივეცე, დავიხსენ და ბათილამის წიგნი გამოვართვიო, არც თეთრი გამოერთმიოს და ისიც ტყვლი იყოს, არც წიგნი მიეცეს.

პირველ გვერდის აშიახე: იანვრის ღა, ქვს ლღშ.

158. ნასყიდობის წიგნი, 38×22,5 სანტიმეტრი, დაწერ ილია ქალღმრე რგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება, ისიც იშვიათათ, თითო წერტილი.

1780, სექტემბრის 10. ქ. ნუბითა და შეწვენითა ღმთისათა, მამისა, ძისა და სულისა წმინდისათა, ესე ამიერთგან საბოლოოთ გამოსადეგი ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მოგეცე მე ზაზუნაშვილმა ბარათამ შენ გოსტაშაბისშვილს უსაბს ერასტის,

ასე რომ დამუჭირა და მოგვიდე ჩემს ბარათში ნარკები დავლთას სოფელს კოზმანაშვილის ბერუს მამული, რომელიც მამა. ჰანათ ჰქონიათ, იმისი მამული სრულობით შენთვის მომიყიდა, რომელიც ძველთაგან საბარათაშვილთს ერთ გლეს კაცს მამული ჰქონიათ, იმ ტელის მამულით მომიცია მთითა, ბარითა, ტყითა, წულითა, სახნავითა და უხნავითა. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმრთობა, როგორც სხვათა დადეს მონასუიდეს მოხმარებოდეს, ისე შენ მოგახმაროს ღმრთობა, არავინ იყოს მტიფე და მოდაფე, და თუ წამოგედაფოს ვინმე ამ კოზმანაშვილის მამულზე ჰასუხის გამცემი მე ვიყო. ეს კოზმანაშვილი ბერუს ჩემგან განთავისუფლებულია, და თუ ამ ბერუს ნება იქნება და თავისავე მკვიდრს მამულზე მოგეფა და დაგისახლდება, მე კელი არა მაქვს, არც მე და არც ჩამომავლობას ჩემსა. არის ამისი მოწამე აბაშიშვილი დავით, დავით (ხელჩართულათ); საამიშვილი ეშიკაძისბაში ზაად, ზაად (ხელჩართულათ); ნაზირი რევაზ □; ქავთარისშვილი უსბაში ნიკოლოზ [ნიკოლოზ]; ქავთარისშვილი ედიშერ; გერმანოზისშვილი დავით, დავით (ხელჩართულათ); და მე ითანე თურქისტანისშვილს ბარათს ნებართვით დამიწერია და მოწამეც ვარ. დანიწერა სეკდემბერს ი, ქვს უაშ. მე¹⁾ ამ სიგლის ყაბული მაქს ზაზუნაშვილს ბ[ა]რათ[ა]ს. ბეჭედი არა მქონდ[ა] დ[ა] ეს ჩემი ხელია.

159. ვეკილი, 13×10,4 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ნუსხურის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია თითო წერტილი.

1782, იანვრის 1. ავიდეე მე ერასტი უზბაშმა თქვენ ბატონის თამარისაგანა ხუთი თუმანი ა[ხ]ალი თეთრი. თუმანზე ორი შური [დ]ა ნახევარი სარგებელი უნდა გაძლიო. [გ]ირათ ამისთვის არ მოგართვი, რომ ჩემგან ხათრიჯამი ბძანდებით. იანვრ[ი]ს დამდეგს; ქვს უაი.

მონა ღთი-
სა ირასტი

მეორე გვერდზე: ქ. ამის სარგებელში მისცემია თხუთმეტი მილანთული და სამი აბაზი.

ამ თამასუქის თეთრი თავნი და სარგებელი სრულად მივეც თამარს მე დავითმა მანისის ი, ქვს უა. ამ თამასუქის თავნიც მომბ[ა]რდა, ს[ა]რგებელიც მე სოლომანს სრულათ მეღიქვას.

¹⁾ აქედგან იწყება არა ტექსტის ხელი.

160. პირობის წიგნი. $25 \times 14,7$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღდ-ზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1782, მარტის 1. ქ. ესე წიგნი მოგეც მე თქვენმა ბიძაშვილმა ზაზამა და შვილმან ჩემან ნიკოლაოზმა თქვენ ჩემს ბიძაშვილებს ერასტისა და ზურაბს, ასე რომე ქოთიშს სწისქვილო [გვ]ქონდა და გაკეთება არ შეგვეძლო. ერასტი შენ წახველი ჩვენის სიტყვითა და სხვისაგან თეთრი აიდე ვალათ, თუმანი ორ შაურათ, რაც ამ წისქვილ-ზედ დანახარჯოს, დანუსსე ღთის წინაშე და, რაც მოუნდება, სამისავ ბიძას შვილების ვალი არის. სანამ ეს თეთრი თავის ჰატრონს თავისი სარკებლით არ მიეპაროს, მე, ზაზას, წისქვილის გამოსავალთან ხელი არა შექონდეს. როდესაც მიზარდეს, ჩემი წილი ჩემი არის. თუ ეს წისქვილი ან მტრითა და ან ერთის მიზეზით ვერ დავაბრუნოთ, მოვალეს სამთავ ერთათ გავსცეთ ჰასუსი. ერასტი, რაც ამას წინათ შენ ამ რუზე დაგხარჯოდა, ისიც სამთავეს ვალი არის. ამის მოწამე სულხან გერმანოზისშვილი, ინაშვილი აბრამ, [მ]დღელი ბასილ, ოძელასშვილი კაცია, და მე გიორგის გერმანოზისშვილს დამიწერია ზაზას სიტყვით და მოწამეცა ვარ. დაიწერა მარტის 5, ქვს უფი. სხვას, რასაც დანახარჯავ ამ საქმეზედ, რომ საბუთი ქნა და ჩვენ გვ[ე]ნიშნოს, ისიც უნდა მოგცეთ, სიტყვა არა გვაქს. ქ. ეს წიგნი ჩემის სიტყვით დაიწერა, მე ზაზას უახუდი მაქს, ეს ჩემი ხელია; ბეჭედი არ შექონდა +.

161. არძა და არძაზე მიწერილი ბძანება მეფის ერეკლე მეორისა, $33 \times 16,8$ სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალაღდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1782, მაისის 17. ქ. ჭთნ ბედნიერის ხელმწიფის ჭირი მათ ბანდა გოსტაშაბისშვილს ერასტი უსბაშს მოსცეს. ახლა ამას მოგახსენებ, არზი მოგართვი და ასრე მოგეწერათ: დივანბეგებო, ზააღსა და ამას სამართალი უყავითო! არკი სამართალი მიუვეს და განახენი მომცეს. თქვენც დაბეჭდეთ. ვერ დაიფიცა და მე დამრჩა. თქვენ გო-

გია თუხარელი შემომისიეთ, განაჩენი წამართვით და თქვენ განლავს. ჯერაც ვერ შემიტეუია, რას მიზეზით დამემართა ეს უსამართლობა. თუ საბუთი რამ შემოიტანა სამართალში, მე რატო არ შევიტეე და ან ხალხმა, და ისრე არ წამერთო განაჩენი. ახლა დიამბეგებზე მადლეუთ ოქმისა, რომ სამართალი უყავითო. აკი მივევს სამართალი და განაჩენიც მომცეს, მაგრამ თქვენ განლავსთ განაჩენი. იმათ ჩემი სამართალი აღარ შეუძლიანთ, თუ რომ ჩემთვის სამართალი გენებებათ, თქვენთან უნდა გარდაწოდეს ჩემი სამართალი. სამი წელიწადი არის, რომ ამაზედ თავს გაწევენ. ნახევარ საათი ჩემთვის მოიცალოთ და ან გამამართლოთ და ან გამამტეუენოთ. მამულს ისი შეკვამს და მე კი დამიკრეუია გულ ხელი და შევეურებ. თუ თქვენგან სამართალი მომეცება, ხომ კარგია, თუ არა ჩემი თავი თქვენის ჭირის სანაცლო იყოს. აღიწერა მაის იზ, ქვს უა.

თავზე: ,,ქ. ჩვენი ბძანება არის, ზაზავ, ყოჩაღსულებამეშიკადასო. მერე რადგან ამათ მოუნდომებიათ ჩვენს სამართალში ლაზარაკი, ალაზარაკე, მაგრამ რომელიც გამტეუენდება, გარდავანდევინებ. მაისის კე, ქვს უა“ (ერეკლი 1').

162. განჩინება, 43,2×20,2 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალღებზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ზოგჯერ ორ-ორი და ზოგჯერ თითო წერტილები.

1782, დეკემბრის 13—14. ქ. მისს უგანათლებულესობას ბატონიშვილს ვანტანგს ჩუზნ მსაჯულთათვის ებძანა, ერასტი უსბაში კალატოზს სტეფანეს რომ უჩივის, ალაზარაკეთ და სამართალი მიეცითო. მოვეუგანინეთ და ვალაზარაკეთ. ერასტი ასე ჩიოდა: ეს სტეფანე წერაქველი ჩემის უმის შახუაშვილის მარტირუზასშვილი არისო, აქამდინ უმურად მემს[ა]ხურებოდაო, ესლა თავის თავს მართმევსო, სამართალს ვითხოვო. სტეფანე ასე ჩიოდა, მართალია, დედა ჩემი ამ მარტირუზასი სჯულიერი მეუღლე იყო, მარა იმ დედა ჩემს განდუაშვილი დასწოლოდა და იმ განდუაშვილს შევიქენ და იმ განდუაშვი-

1) სრული წარწერა ბეკლისა ისეთია, როგორც № 156-სა.

დისთვის სისხლიც გამოურთმევიათ. ამ სტეფანემ რომ ასე თქვა, მარტიურუხამ ცრემლით სამართაღს ასე მოახსენა: ჯერ იმ ჩემს სწულს შეუდღეს და თავის მშობელს აუივნებს და მერმე შე ასე მკლავს. აქამდინ ჩემი შვილი მეგონაო და ჩემს დამარხველადც ვეგულეობდიო, და ახლა ჩემს შვილობას ადარ კადრულობსო, და ქვეყანაშიაც ასე გვაუივნებსო, ეს სამართაღმა გაშინჯოსო. ამათ რომ ასე ილაპარაკეს, იოანე ამაქარბაშმა ასე თქვა: სამართაღში ორჯერ, სამჯერ მიველ, ამ სტეფანეს ვკითხე, ვისი უმა ხარ, რომ დავთარში დაგწერო? ამ სტეფანემ ასე მითხრა: ერასტის უმა ვარო. ამათ რომ ასე იჩივლეს, ჩუტენ ეს სამართაღი მივეციოთ სამართლის ძალით: ეს სტეფანე ერასტის დარჩა უმად პირველად ასე, რომ ამ მარტიურუხას შეუდღესკან უოფილა შობილი, მეორედ ასე, რომ მამა მისმა ცრემლით სამართაღს მოახსენა: ეს ბიჭი ჩემგან არის შექნილიო და ჩემის სჯულიერის შეუდღისკან არის შობილიო; მესამედ ასე, რომ იოანემ თქვა: ვკითხე ვისი უმა ხარ? მითხრა: ერასტის უმა ვარო; მეოთხედ ასე, რომ აქამდინ მდივანბეგს თეიმურაზს ეჭირა წერაქვი, ეს ბიჭიც მდივანბეგს თეიმურაზს უმსახურია უმურათ; მერმე წერაქვი რომ ერასტიმ დაიჭირა, ეს სტეფანეც კახეთიდან ერასტის მოსვლია; რადგან წერაქვი შენ დაინებიო, მეც იქაური და შენი უმა ვარო. ამ საბუთებით დარჩა ერასტის უმად. ეს სტეფანე, იოანე კობიაშვილო, ეს სტეფანე ერასტის მოაბარე. ჩვენ ეს ასე განვსაჯეთ და ნება მისის უგანათლებულესობისა არის. დეკემბრის იგი, ქვს უო.

უკად მესაჲ ქრისტე	სა
რ ვ ზ	მწე
წილი	წმე
ილი	ილი

მეთო- ლი?

გუჩჩრ- ყყყყ

პირველი გვერდის აშიაზე: ქ. ჩვენ მეფის ძე ვანტანგ მსაჯულთა მიერ განსჯილთა ამის მსჯავრისა თანა მოწამე ვართ, დეკემბრის იდ, ქვს უოლ. ვაბრანგ ¹⁾.

1) სრული წარწერა ბეჰედისა ისეთია, როგორც № 165-სა.

163. მოწმეების ჩვენებანი, 30,5 X 16 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალაღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით, მაგრამ რამდენი მოწმეა, ომდენი სხვა-და-სხვა ხელია და ნიშნებიც სხვა-და-სხვა არის.

1783, იანვრის 18. ქ. ღთ წინაშე მე ედიშერ ქავთრიშვილი ამის მოწამე ვარ: ჰაზის თქვენის ვახტანგ მეფის დროს და იმას აქეთ ჩემ დროში შემოწერაქვი გოსტაშბიანთ ეჭირა და ამითი უმანი იყვნენ. ამის მეტად არ გამიგონია, რომ სხვას ვისმე სჭეროდეს. ჭეშმარიტათ ამისი მოწამე ვარ. იანვრის იღ, ქვს უოა +.

ქ. მე ზურაბისშვილ სვიმონს ღთს წინაშე გოსტაშბიანთ შვილების წერაქვისა ასე გამიგონია, რომ ამათი სპევიდრო უოფილიყოს, ანლო მეზობელი კი არა ვარ, რომ ზედმიწევნით ვიცოდე

შონა ლთის სვიმონ

.

ქ. ღთის წინაშენ მე დავით ნამაკლედიშვილი ამისი მოწამე ვარ, რომ ზემოწერაქვი მეფის ვახტანგის დროში, იმას უკან ასე მინახავს და მამა ბიძისაგანაც ასე გამიგონია, რომ ამ გოსტაშბიანთ უმა უოფილიყოს. არც სხვისა გამიგონია და ნება ხელმწიფისა იყოს. დავით.

ქ. მე ზაზუნაშვილი ბარათა დმერთ წინაშე ამისი მოწამე ვარ, ეს ზემოწერაქვი გოსტაშბიანთია, ასეც გამიგონია. ამას გარდა არც შემეიტყვია, რომ სხვასა სჭეროდეს +.

ქ. ღთს წინაშე მე იოთამიშვილი ლუარსაბ ამისი მოწამე ვარ, რომ ოსმოდლას და ჰირველ უიზილბაშობას ამ გოსტაშბიანთ ეჭირათ და ამათი უმა იყვნენ ზემოწერაქვი და არც გამიგონია, რომ სხვას სჭეროდეს და ნება ხელმწიფისა

ლოუარსაბ

.

ქ. მე ნიკოლოზ ქავთარიშვილი დმერთს ვუთხრავ: ზემოთი წერაქვი გოსტაშბიანთი უოფილა, მამის ჩემისაგან ზედმიწევნით გამიგონია და მეც ასე ვიცი: რომ ქ[ა]იხოსრო და იმისი და მან[ა]მდინ(sic) უიზიბაშის წაახეს, მან[ა]მდინის სულ გოსტაშბიანთ ეჭირათ.

ნიკოლოზ

.

ქ. მე, გიორგი გერმანოზიშვილს ასე გამიგონია: ზემო წერაქვი გოსტაშბიანთი არისო, ღთის წინაშე

გიორგი

.

164. არა და არაზე მინაწერი ბძანება მეფის ერეკლე მეორისა 22,4×14 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იზმარება თითო წერტილი.

1783, თიბათვის 9—19. ღთნ ბედნიერის კელმწიფის ჭირი მოსტესთ ერთობით გოსტაშბისშვილებს. მერე, ამს წინეთ არზი მოგართვით, და ზემოწერაქვის თაბაზედ მღივანბეგს ვუჩივლეთ. იმ ხანად ერასტი ქვევით გავზავნეთ, და ჩვენ გვიბძანეთ, ახლა ჯარინობა არისო და თქვენც მოიცადეთო. ახლა სულ ეველანი აქ გახლავართ, და მოწულებს ვითხოვთ, ერთი იასაული გვიბოძოთ, და თქვენს სამართალში თქვენს სადღეგრძელათ გვალაშარაკათ. თუ, რაც არზით მოგვისსენებია, ან იმაში ერთი რამ ტუეული მოხსენება იუოს და ან გავტუენდეთ, იმის გარდა ერთი იმოდენი სოფელი კიდევ სხვა გამოგვერთოს, თუ არა და, სამართალი გვადირსეთ, გვედრებით, რომ თქვენის სამართლისგან უსამართლოს ნუ დაგვაცდებთ, რომ ჩვენი სამევიდრო მამული უსამართლოდ არ წაგვერთოს. ივნისის თ-ს, ქვს უოა.

თავში: ქ. ჩვენი ბძანება არის, უორიასულებათ ზაღ! მერე ამ არზის ზატონები და იმათი მოდავე ჩვენს სამართალში უნდა ალაშარაკო, მთიბათვის ით, ქვს უოა. ერეკლე ¹⁾.

165. არა და არაზე მინაწერი ბძანება ბატონიშვილის ვახტანგისა, ერეკლეს ძისა, 33,2×13,4 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალაღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1784, თებერვლის 22. ქ. ღთან ბატონისშვილის აღმასხანის ჭირი მათს ბანდა გოსტაშბისშვილს ერასტი უზბაშს მოსტეს. ამას მოვასხენებთ: ბატონს ოქმი უბოძებია ზაღ ვაფლანისშვილისათვის. ჩვენ და იმისი სამართალი თქვენ უნდა გენახათ. მე კი არა მებძანარა თქვენგან და არცა-რა მკითხეთ. ოთხის წლის ოქმზედ თქვენ კი-

1) სრული წარწერა ბეჰედისა ისეთია, როგორც № 156-სა.

დეგ ზღდ მოგიწერათ კელი, აუმატეთ, და მოხარეთო. მგონია, სამართალი არ იუოს, და ნება თქვენის სიმადლისა არის. წისქვილი ქოთიშს მიწაში არის და ის დოღოვნას შედაგება. იმ ოქმს უკან აღებული ოქმები მეცა მაქვს, რომ სამართალში უნდა ვილაპარაკოთ. იმ ახალს ოქმში თქვენზედ უბრძანებია სამართალი და მადლობელი ვარ კემწიფისა. თქვენს სამართალში მალაპარაკეთ, თუ გავმტეუნდე, რაც ერთს კაცს გადახდომოდეს, მე ის გადამხდევინეთ, და იმისი თქვენი ნება არის. ფებერვალს კბ, ქვს უოზ.

ზემო ნაწილზე: ქ. უთაღნო მსაჯულნო! ამ არზის პატრონს ერასტი უზბაშს და ამის მოდავე ზაალ ვაფუღანიშვილს, თქვენ, ღთის წინაშე უსაჯეთ სამართალი, მე არა მცადიან. ფებერვლის კბ, ქვს უოზ.

ლომოდ იუდას ბაგეთოდ ვახტანგ ირაკლის ნაკვეთად.

166. განჩინების წიგნი, 39×17,1 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღღებზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1785, აპრილის 7. ქ. უსბაში გოსტაბაშისშვილი ერასტი და ამის ბიძაშვილი ზაზა წისქვილის შემოსავალზე ჩიოდნენ. ამათ სამართალში დავსხედით ჩუტენ(sic) მსაჯული იესე, ქავთარისშვილი უსბაში ნიკოლოზ და სტინაშვილი ბეჟან. ამათი სარჩელი ეგელა მოვისმინეთ და ეს სამართალი მივეცით ქვს უოგ: ამ წელს გიორგობის ილ არის წისქვილის იჯარა ფარემუზთან რი კოდათ. აქედან საუფროსო ერგება ერასტის და ზურაბს კოდი ი, დარჩა კოდი რ. ერგება ერასტის და ზურაბს კოდი ჟგ, ლიტრა კ. ზაზას ერგება მესამედი, კოდი ჯგ, ლიტრა გ +. ერგება ზაზას თვეში ლიტრა კზ +. ამის მეტათ ერთმანეთ[თ]ან საქმე აღარა აქვსთ-რა. გოგიას მიცემული ჰურიც ჩაგვიგდია, ფარემუზისიცა, შიო მეწისქვილისაც, რომ აღარაფერი საქმე აღარა აქვსთ-რა. დარჩა წისქვილი სამოდ და ასე გაიყოფდნენ: ჯერ საუფროსოს აღებდეს ერასტი და ზურაბ, მერე ორს წილს—ერასტი და ზურაბ და მესამედს ზაზა. ეს ასე გარდაწედა. აპრილის 8, ქვს უოგ.

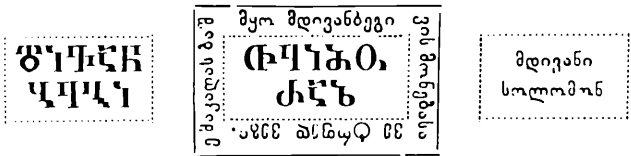
მსაჯულმან სწორი იხე ყოს ეს ძეს?	ნიკო- ზ	მნ და ბეჟან.
------------------------------------	------------	-----------------

167. განჩინების წიგნი, 38×15,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ აქა-იქ იხმარება მხოლოდ თითო წერტილი.

1786, გიორგობისთვის 15. ქ. ჯავახი ზურაბა გედევანიშვილებს შოშისა და ბეციას სამართალში უმობაზე ელაზარაკებოდა. მე ძველათგან ქვათახევის ეკლესიის(sic) უმა უყოფილვარო, ჯავახეთს გადავსულვართ, და ჯავახეთიდან ჰატარა ჩემა მოყვარემ ისევე ქვათახევის უმათ გუდით გადმამიუვანა და ქვათახევს შემწირაო. სანამ კავთიხეგა შენათ იყო, იქ ვიდეგო. კავთიხეგი რომ მოიშალა, იქიდან სამაჩაბლოში წაველო, და ოცი წელიწადი დიღს ვიდეგო, და დიციდან ქორდის ერასტი გოსტაშაბისშვილის უმის ქალი შევირთ(ე) და აქამდინ ჩემს მოყვარესთან ვცხროვებდიო. ქორდის მამული არა მქონია გედუნისშვილის წყალობა, და იმ ჩემის მოყვარესთან ხიზნად სახლებისათვის უმად მეჭიდებოა. გედევანისშვილებმა ამ ჯავახ ზურაბას მოხსენებული ძველადგანვე ქვათახევის უმობა და იქიდან გუდით გადმოუვანა, და ეკლესიის შეწირვა საბუთით გაუმტყუნეს, და ვერც ამისი მოწამე იშოვნა ზურაბამ, რომ მოსული ქვათახევის ეკლესიის უმად სახლებულიყოს, და ვერც აღმოჩინეს სამართალში, რომ ამ ოცდაათს წელიწადში თავის უმად სახლებოდესო. ერთის სოფლიდან ამ უყრიათ და მეორეს სოფელში თავიანთ უმათ დაუსახლებიათ. გაქტევიათ, მოსწევიან, დაუჭერიათ. მორიგესა და ლაშქრობაში გედევანისშვილების უმად დაწერილა. დღევანდლამდინ ქვათახევის უმობა არ უთქვამს. სამართალი, თუ სხვას ძლიერს საბუთს არას იპოვიდა, ამ მიზეზებით სამართალი გედევანიშვილებს უმობიდან ვერ წა(ა)რთმეულა, რადგან ჯავახმა ზურაბამ კიდევ სიტყვა გამოსცვალა და სამართალს მოახსენა: მე არც ქვათახევის უმა ვარ, და არც გედევანიშვილებისიაო. მკვიდრი სასახლის უმა ვარ გოსტაშაბისშვილის ერ[ა]სტისა. ქორდის ერასტის უმის ქალი რომ შევირთე, და იმ ჩემ მოყვარესთან ვცხროვებდი, იმ ჩემა მოყვარემა აქამდინ დამშალა, და ახლა, რადგან ასე შემკვიდრედ უმად მამეჭიდა გედევანიშვილი, ჩემი შემკვიდრე ბატონი ვიპოვნეო. სამართალმა ამას უნდა მიმცესო. ჩვენ მოსამართლეთ ერასტი გოსტაშაბისშვილს ვკითხეთ: „როგორ, შენი

უმა არის?“ სამართალს მოახსენა: დღევანდლამდის არ გამიგონია ჩემი უმობა, გუშინ რომ სამართალში გელაპარაკებინათ, მოვიდა ჩემს უმამ, მითხრა: ეს შენი მკვიდრი სსსხლის უმა არისო. აქამდინ, რადგან ჩემი მოყვარე იყო, გიმაღევიდო, ახლა გამამიტხადებიაო. პირველად დამაღვის მიზეზი ეს არის, რომ თავისი მოყვარე თავისუფლებით ეცხოვრებინა. რადგან ნახა, რომ გედევანიშვილი გაქტეულს იჭერს, ერთის სოფლიდან მეორე სოფელში ასახლებს, მორიგეში და დაშქარში თავის უმად აწერინებს, რატომ არ გამოუცხადა თავის ბატონსა? მეორე: მოყვრის მოწმობა არ შეიწყნარება. მესამე: სამართალში ბეგრეგად სიტყვა გამოცვალა. ჭავახი ზურაბა მტყუნად აღმოჩნდა, დარჩა უმად გედევანიშვილებს შოშიასა და ბეციას, და, თუ გოსტაშაბისშვილი ამ ზურაბას მოყვარეს გარდა, ორს მოძღვრანს მწაშეს იშოვის, რომ სამართალმა ირწმუნოს, მასშინ სამართალი მიეტემა. აღიწერა გიორგობის იე, ქქს უოდ.

ამ სამართალს უკან ტეტამ ორი მოწამე იშოვნა: ერთი სხვის უმა და ერთი თავისი უმა, მესამე—ესეე ჭავახი ზურაბა. სამნივ მივიდნენ ეკლესიაში, შეფიტეს გედევანიშვილებს, როგორც სამართლის რიგი იყო, და დარჩა ზურაბა გოსტაშაბისშვილს ტეტას.

168. პირობის წიგნი, 10,7X11,7 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღღუე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1787, დეკემბრის 9. ქ. მე ფარსადან ესიტაშვილს ჩემის სიმამრის ბიძი შენის ზურაბის მამულის წიგნები მებარა დაბეჭდილი ზურაბისგან, უნაკლულად მოგაბარე თქვენ ერსიტის(sic) უზბაშს და ებზი გამოგართვი. თუ ჩემში იმისი წიგნი გამოჩნდეს, ბათილია. დეკემბერს თ, ქქს უოე.

ქ. ბეჭედი არ მქონდა და ეს ჩემი ხელია. ფარსადან (ხელჩართულად).

ქ. მე გოსტაშბისშვილი იოანე ამისი დამსწრე და მოწამე ვარ, რომ ეს წიგნი ფარსადანმა მომცა ერასტის დეკემბრის თ, ქვს უოე, იოანე (ხელჩართულია).

169. არძა და არძაზე მინაწერი ბძანება მეფის ირაკლი მეორისა, 27 X 14,2 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალალღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1788, მარიამობისთვის 25—30. ქ. ღონ ბედნიერის კემწიფის ჭირი მოსტეს გოსტაშბისშვილს ერასტსა და კიკოლას. ამას მოფახსენებთ: ზაალ უაფუღანისშვილისათვის ოქმი გიბოძებიათ წისქვილზედ ხელის ამართვისა. დოლოვნა რომ იმას უჭირავს, მე კიკოლას ხომ განაჩენი მაქვს და მე ერასტ[ი]ს ჩემი განაჩენი, თქვენი გახლავ სამართლითა და, იმ განაჩენის ძალით, ის დოლოვნაც ჩვენია. იმას კი გვაფიწებს და ქოთიშს წისქვილს გვართმევს, და თავისის ცბიერობით თავსაც გაწეუნს ამ ქოთიშისა და დოლოვნის მიჯნაზედ. ექვსი მონაბარი მოწმის მუჯალმა ქვაქვს(sic), რომ ის წისქვილი ქოთიშისა არის და მიჯნა წისქვილის ქვეით არის. ღთი გამარჯვებს, უსამართლოს ნუ გვიზამ, ერთი ოქმი გვიბოძე, ის ოქმი ისეგ დაეენეთ, სამართალში გვალაჰარაკეთ, თუ გაგვიტყუნოს, იმდენი მამუღი სხვა კიდევ ჩვენადამ უბოძეთ; იმისი სიმტყუნისა თქვენი ნებაა, რადგან რომ იმდენი ნამსახური მ[ი]უძღვის თქვენზედა, რომ ბოლოსაც ასე დამტკიცა, უმათაც ვერგებით. აგვისტოს კე, ქვს უოე.

ზემო ნაწილში: ქ. ჩვენი ბძანება არის, ეშიკაღაბადშო თამაზ! მერე ამ არხით გოსტაშბისშვილები ასე რომ ჩივიან, ამაზედ ერთი კაცი უნდა აჩინო და ესენი და ამისი მოდავე ჩვენს სამართალში მოიუგანოს და ალაჰარაკოს და, რომელიც ოქმი ზაალ უაფუღანისშვილისათვის მიგვიცია, ის ოქმი დაგვიუენებია მადამდისინ სამართალი გადაწედება; როგორც სამართალი გადაწედება, მაშინ ორნივ დასჯედნენ. მარიამობის ღ. | ერეკლე |¹⁾.

1) სრული წარწერა ბეჭედისა ისეთია, როგორც № 156-სა.

170. მოხსენება იასაულისა, $38,2 \times 11$ სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქაღალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით, ნიშნები არა აქვს.

1789, თიბათვის ნ. ქ. მათის უმაღლესობისაგან მე ჩერქე-
(ზ)იშიელს ჯანსლ[ა]ნს მებძანა, ყაფლ[ა]ნიშიელი ზაფ, გოშტ[ა]შა-
ბიშიელი ერ[ა]სტი მსარჯუელს სამართალში შენ ალ[ა]ჰრაკეო. მე ესენი
სამართალში ვ[ა]ლ[ა]ჰრაკე და ერასტის სამართალში ფიცი დ[ა]ე-
დო, ერ[ა]სტი შვილით უნდა წამდგარიყო დ[ა], როგორც გან[ა]-
ჩენ[ი]ში აცხ[ა]დებდა, ისე უნდა დ[ა]ეფიცნა, ის გან[ა]ჩენი ბატონმა
რამ დ[ა]სპეტკიცა, ზაფს წ[ა]ელო მ[ე]ორეს დღესვე. მიველ და
ვობოვე. რადგან ი[ა]ს[ა]ული მე ვიყავ, განაჩენი მე უნდა მქონოდა,
მაგრამ არ დამანება. იმ უამად ბატონი განჯას წაბძანდა, მეც თან
ვიახელი. იქიდ[ა]მ რომ მობძანდა და დიდ მარხვა იყო და ფიცი არ
იქნებოდა. ნაადგ[ო]მოვეზე ერ[ა]სტი მოვიდა ჩემთ[ა]ნ და შვილიც
მო[ი]ეკ[ა]ნა და მითხრა: დამაფიცეო, როგორც გან[ა]ჩენ[ი]ში გეწე-
როსო, მე და ზ[ა]ლის დაფა გადამაწვეუტინეო. მე ზ[ა]ლთ[ა]ნ ორ-
ჯელ სამჯე[რ] მიველ და უთხ[ა]რ. არც გან[ა]ჩენი დამანება და არც
და[ი]ფიცა. ღმერთ წინაშე ეს ასე იყო დ[ა] რ[ა]დგან იას[ა]ული
მე ვიყავ და [ა]რც და[ი]ფიცა და [ა]რც გან[ა]ჩენი დამანება, ეს წე-
რილა ამისთვის ასე მივეც და ნება იმის უმაღლესობისა. თიბათვის გ,
ქს უოზ. ჯანსლაბ.

171. პირობის წიგნი, $33,5 \times 12,4$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქა-
ღალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო
წერტილი.

1790, იანვრის 3. ქ. ესე წიგნი მოგეც თქვენ ბატონს ჩემს
გოსტაშბისშიელს ერასტი უზბაშს და თქვენს შვილს დავითს მე წე-
რაქველმა შიხთაშიელმა მარტირუზასშიელმა კალატოზი სტეფანამ,
ასე რომ შენ დიდათ ჩემი მწუალობელი ბატონი იყავი და არაფერი
ძალა და უსამართლობა შენგან არა მადგა რა. გაწერა ღთი, ჩემს
ცოდვისა და ერთის კაცისაგან მოვსტეუვდი: ასეთი რამ მოვიგონე,
რომ ღთისაც საწეენი იყო და კაცისაც და ამის გარდა ესეც მოტ-

უუბით მომხდა, რომ ბატონის შვილს ვახტანგთან ვიჩივლე და კქმი ავიდე და შენი უმობა აღარ ვინდომე. ამ საქმესედე ბატონისშვილს ვახტანგთან სამაღთაღში(sic) გავიარეთ და მდივან ბეგებთანაც ორთგან სამაღთაღთ ჩემი თავი ისევე უმათ შენ მოგტეს განახენით. რათგან რომ დანაშაულები შექნდა, თქვენ დამიჭირეთ და ავათ მომეპყარ. მეც შემოგებგვეწე და ჩემს დანაშაულისა შენდობა ვითხოვე, თქვენც წყალობა რომ მიუფით და ამიშვიით, მეც ეს წიგნი და ფიცნი მოგართვით: დღეს და დღეის იქით, თუ მე თქვენთან დანაშაული რამ შემახნდეს, რაც ერთს ავს კაცს გადახდებოდეს, მეც ისე გარდამესადევიანეთ და, მანამ ჩემს მამულზედ მისუელა შედიარ[ს]ებოდეს, წელიწადში ხუთი მინაღთუნი მოგართმევდე. შობას და აღდგომას ძღვესს მოგართმევდე და სასოფლო შესწერი ხარჯი, როდესაც შესწერდეს ჩემს მეზობლებთანაც, ჩემის შეძლებით გავიღო. არის ამისი მოწამე თავათ დმერთი და მე ფეთხანის უველაწმინდის დეკანოზი ტერმხითარშვილის ტერ-სტეფანამ ამ სტეფანეს სიტყვით დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დანიწერა ეს მოჩაღვის წიგნი იანფრის გ, ქს უოლს (ჭ?) + ქ. მე უსტაბაში დავითამ სტეფანეს სიტყვით ამ წიგნის მოწამე ვარ +. ქ. მე ოტიას შვილი უსტა დავითამ სტეფანის სიტყვით ამ წიგნის მოწამე ვარ +.

172. პირობის წიგნი, 16,5×17 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ღზე ნუს-მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1791, მაისის 22. ქ. ესე წიგნი მოგე მე წერაქველი თქვენმა უმამ აკოფამ თქვენ ჩემს ბატონს გომტამაბისშვილს ერასტის უზბაშს და ივანეს, ასე რომ თქვენგან ძალა და უსამართლობა არა მჭირდა-რა, მ[ო]მიხდა იმ გვარი საქმე და გავღარიბდი და ბატონის ხარჯის ვედარ გაუძელ, მოგულ და ასე მოგასსენე, რომ ჩემს ცოლ-შვილს წავსხაო ქიზიუს და იქ ვიცხოვრებო და იქიღამ გემსახურები თქვენაო. როდესაც თქვენი ნება აღარ იქნება, ჩემი იქ უოფნა, ისევე ავიუარო ჩემის ცოლშვილით და თქვენთან მოვიდე. სანამდი იქ ვიუო, წელიწადში ერთი თუმანი მოგართო, ნახევარი ვეჯი და ნახევარი

ნადდი. მე თავილდარი ნასუიდამ ამ წიგნის დამწერი და თავდები ვარ
 ორს წელიწადს. თუ ამ ორს წელიწადს, თუ სადმე წავიდეს აკოფა,
 მე მთხროვე. დაიწერა მისის კბ, ქვს უოთ. ნისხილა +.

173. პირობის წიგნი, $25,5 \times 16,7$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალალ-
 ლზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1792, დეკემბრის 1. ქ. ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ ეინულა-
 შვილმა იოანემ და მამ[ამ]ან ჩვენსან დავითამ თქვენ ესიტაშვილს
 ფარსადანს, ასე რომ იორსუდ თქვენს მამულზედ მოვედით და დავ-
 დქით. რა ერთი მიწა შევიძლოთ, ვენაკათ შევედობოთ, ავაშენოთ და
 ერთგულათ ვიმუშაოთ და არც ჩვენი გარჯა დავაკლოთ. წისქვილი
 მზათ გაკეთებული და აშენებული, და გაკეთებული მოგვეცა. ის წის-
 ქვილი; როგორათც სხვაგან მეწისქვილების განწესება არის, ჩვენც
 ისე უნდა გვექროს. თუ შენს მამულზედ ჩვენ გარჯა დავაკლოთ და
 ვერა გავაკეთოთ-რა, რაც ჩვენთვის შენ გიბოძებია, ვეველა ისე უკვ-
 დავათ მოგართვათ, და არც ჩვენ შენთანადა სიტყვა გვექონდეს და
 არც შენს მამულზედა. ჭთით, თუ კარგა ვაშენეთ და ვაკეთეთ, რა
 ხნისც შენი ნება იეოს, ეს მამული ჩვენ არ გამოგვართვას: ჩვენცა
 ვჭვამოთ და თქვენც კარგა გემსახურნეთ. თქვენს მოცემულს წიგნშია
 ამას აცხადებს და ჩვენც ეს ჰირობა მოგვიცია. არის ამისი მოწამე
 თავათ ჭთი, კაცთაგან გოსტაშაბისშვილი ნიკოლოზ ნიკოლოზ. მე
 თეოდოსის წინამძვანს(სი) დამიწერია ნინიას სიტყვით და მოწამეცა
 ვარ. აღიწერა დეკემბერს ა. ქვს უპ + + □.

174. თავდებობის წიგნი, $17,2 \times 11$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქა-
 ლალზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო
 წერტილი.

1792, ქრისტეშობისთვის 20. ქ. ესე წიგნი მოგეცა მე ფეთ-
 ხანის დეკანოზისშვილი ტერ-სტეფანამ შენ გომტაშაბისშვილს უზ-
 ბამ ტეტას, ასე რომ შენი ემა სტეფან გაიქცა და შენ იმისი ცოლ-
 შვილი მაიყვან ტუსადათ, არ უშვებდი, მე თავდები დავიდევ ამ ქალს

და უმარწვილებს. თუ სადმე გაიქცნენ, ჰასუხის გამცემი მე ვიყო. როგორც მოგობარებია, სიკვდილის გარდა, ისე ამ ქალს და უმარწვილებს მოგობარო. დაიწერა ქრისტიანობის კ, ქვს უპ +.

175. გარიგების წიგნი, $11 \times 10,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღბედ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

1795, ფებერვლის 21. ქ ეგნატე მდივანს ერგო ამათი ქონების თავისი მესამედი ერთი წილი სამოცდა თექვსმეტი ადლი და გრე ნახევარი სუფრაჯიანთ უბნის ქონებისა გაზანდარი ადლი. თებერვლის კა, ქვს უპგ. ავთანდილ (ჩართული). დავით.

176. გარიგების წიგნი. $12,3 \times 15,3$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღბედ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1795, ფებერვლის 23. ქ ეგნატე მდივანსა და თავისთა ბიძაშვილს იოსებს რომ სუფრაჯიანთ უბანში ქონები ჰქონდათ გასუყოფი, ორი წილი იოსებისა იყო და მესამედი ეგნატე მდივანისა. ეს ქონები გაუყოფით მე მირიმანანთ ავთანდილმა და კალატოზების უსტაბაში დავითამ, გავზომეთ და [ისე] გაუყოფით: ეგნატე მდივანს ერგო ადმოსავლეთის მხარეს ადლი გაზანდარი სამოცდათექვსმეტი და ერთნახევარი გრე, იოსებს ერგო დასავლეთის მხრისაკენ ადლი გაზანდარი ას ორმოცდა თორმეტი ადლი და სამი გრე: თებერვლის კბ, ქვს უპგ. ავთანდილ (ხელჩართულათ).

177. წერილი ბატონიშვილის დავითისა, 11×11 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღბედ ნუსხა-მხედრულის ხელით, ნიშნები არა აქვს.

1797, ფებერვლის 22. ქ ბატონისშვილის დავითის სიკეთით სასოფარო ასისთაქ მერე დათუა გოსტაშბისშვილის კაცნი რომ არიან მანდ აკოფა და მოსია, აკოფას რაც თავის დებულს ჰქონდეს,

აქამდინ ემსახურეს, ისევე ის გამოურთვი და მოსიას, სამი-ოთხი წელიწადი არის, არ უმსახურნია რა, ორი თუმანი უნდა გამოურთო და დათუას მოსცე. ამისი გაურთებლობა და გამოურთმეველობა არ იქნება. ახლავ უნდა გამოურთო, თუ არ გამოურთვი, შენგან გვეწინება. ასე იცოდეთ, ფებერვლის კბ, ქვს უზე. ფეფიძე.

178. პირობის წიგნი, $15,3 \times 10,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია თითო წერტილი.

1797, აგვისტოს 12. ქ. ესე წიგნი მოგვცა მე გუგუაშვილმა სესიამ ორბელიანის სარდლის უმამ შენ გოსტაშბიშვილს დავითს, ასე რომე შენის უმის დათიას ქვრივი შევირთე და იმისი ერთი ზატარა ობოლი ბიჭი თავის დედას თან მოჰყვა, და ამ ჟამად იმ ობოლს თავის დედას ვერ მოვაშორებდი, და ეს ობოლი ჩემთან იყოს, და გაიზარდოს. მშვიდობა არის და გაზდილი მაშინ უფაზარაკოდ მოგაბარო. არის ამისი მოწამე მკუთხედილი ნაზირი დავით მაყაშვილი დავით, მაღახვარი ენდრინიკაშვილი ნინია □. დაიწერა აგვისტოს იბ, ქვს უზე. სესია (ხელჩართულათ).

179. ბძანება გიორგი XIII, $17, \times 11,7$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1797, სექტემბრის 24. ქ. ბატონისშვილის გიორგის სიკეთით სახსოვარო თარხნისშვილო დიმიტრი და დათუავ და ვინც გამოდმა მხრის აურის მოასილნი ხართ! მერე როგორც ამას წინათ გვითქვამს და მოგვიწერია მაგათი აურა, ისე ახლავ სანქაროთ და უკლებრად უნდა აუაროთ შეუძლებელს და მარტოკელს კაცს გარდა, და ან სადაც იყვნენ გადმა, თუ გამოდმა ვევეგან უნდა აუაროთ, და ახლავ გამოისტუმროთ, რომ არ დაგვიანოთ. და, ვინც უარი თქვას აურისა, ავად მიეზუარით და ისე აუარეთ ახლავ, თორემ თქვენ მოგებურობით ავად, იცოდეთ. სექტემბრის კდ, ქვს უზე. დოესის

აერის ჩვენის დისწულის მოურავის ევსტათისათვის მოგვიწერია და
ის გარიგებს. სექტემბრის კდ. გიორგი.

180. წერილი მეფის გიორგი XIII, 20,5×15,8 სანტიმეტრი, დაწე-
რილია ქალაქდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1797, ოქტომბრის 27. ქ. ბატონო სარდალ საღთსუცესო ორბე-
ლიანო, ჩვენო დისწულო იოანე! მერმე არაკვიდამ და ქსნიდამ ჯარი
მოვა ამ ქალაქში ათასი კაცი. შვიდასი კაცი ქალაქში მეოფეთ მოქა-
ლაქეთ და გარეშე კაცთ უნდა შეინახონ და უღუფა აძლიონ და სა-
მასი კაცის ერთის თვის სურსათი, დიდმიდამ მოკიდებუელი, რაც ხს-
ლო სომხითის სოფლები იუოს ერეკლეს ციხით, ამათ უნდა შეა-
წეროთ და გარიგოთ. ესლავე უნდა გარიგოთ, რომ რასაც დროს
ჩამოვლენ, მაშინვე უღუფა უნდა მისცეთ, დაგვიანება არ იქნება. სეკ-
დემბერს კო, ქვს უშე: ქ. ერთის თვის უღუფა უნდა მისცენ კაცის
თავს, ერთი შაური დღეში ჰურის ფასად, დვინოსა და საკლავს ჩვენ
გაურიგებთ სარქრიდამ. ამ ერთს თვეზედ მეტს კი აღარ მიგაცემი-
ნებთ და, თუ ჯარი აღრე დავითხოთ და საქმე იმ რიგათ მოხდა,
აღარც სხვა გამოგერთმევათ. რა ერთი ხანიც აქ იქნებიან, ამ ერთს
თვეში დღეში ერთი შაური უნდა მისცენ გიორგი. ქ. გოსტაშაბი-
შვილო დათუავ და დავითელავ! მერე, როგორც ერეკლეს ციხიდან
მოკიდებუელი ამ ქალაქის ჰირის სოფლებს რით სარდალ საღთსუცი-
სკან შეწერილი არის ჯარის სურსათი, ახლავე ასე უნდა გარიგოთ
და მოიტანოთ და ჯარს მისცეთ. ოქტომბრის კზ, ქვს უშე. გიორგი.

181. არძა და არძაზე მინაწერი თხოვნა დარეჯან დედოფლისა,
20,7+17 სანტიმეტრი, დაწერილია მოლურჯო ქალაქდზე ნუს-
ხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იშვიათათ ნახმარია თითო
წერტილი.

1797, ქრისტეშობისთვის 7—8. ჭონ ჯდ მოწულის დედო-
ფლის ჭირი მათს მონას გოსტაშაბისშვილს დათუას მოსცეს. ჩემო-
ხელმწიფევე, მოგეხსენებათ, მთელი სომხით-საბარათისშვილისა, თა-

ვადისაც და აზნაურშვილისაც უმა სულ დაფანტული გახლავსთ ქართ-
ლში და კახეთში. ჩემი კაცნიც დაფანტულნი გახლავან და ერთი კომ-
ლი კაცი ელიოზისშვილს ნინიას უავს ჩემი. წყალობას ვითხვო, ერ-
თი ოქმის წყალობა დამემართოს თქვენს შვილებზე, სამართალში გვა-
ლაზარაკონ, თუ ჭეშმარიტი სიტუვა ქონდეს, თუ რომ არა და, ჩემი
კაცი მევე მომცენ. ქრისტეშობის ზ, ქვს უპე:

გვერდზე მიწერილი: „ქ. ჩვენო ღმრის წყალობავ შვილო, ბატონ-
ნო გიორგი! ამ არზის ჰატრონი ვისაც უჩივის თავის თავის უმას,
ისიცა და ამ არზის ჰატრონიც ორნივ თქვენთან მოაუვანინეთ, ალა-
ზარაკეთ და ღმრის წინაშე ჭეტი სამართალი მიეცით. დეკემბერს ც,
ქვს უპე | დედოფალი დარეჯან |.

182. არა და არაზე მინაწერი ბძანება დარეჯან დედოფლისა,
18,2×10,9 სანტიმეტრი, დაწერილია ლურჯ ქალაღზე ნუსხა-
მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1799, ენკენისთვის ნ. ღმრს უდ მოწუალის დედოფლის დარე-
ჯანის ჭირი მათს მონას გოსტაშობისშვილს დავითს მოსცეს. ჩემო
მოწუალეგ, ერთი ჰატარა ბიჭი მევანდა შინ მოსამსხურეთ. მე თქვენს
შვილს დავითს ვახლდი თათრებში, ის ბიჭი გაზარულა და ველის-
ციხეს ბიძები უავს და იქ მისულა. ვითხვო თქვენის მოწუალებისა-
გან, ერთი ოქმი მებოძოს სვიმონ მოურავზე, რომ ის ბიჭი მომ-
ცეს; ოთხი თვე არის, რომ ის ბიჭი გამეზარა და დიან უმოსამს-
ხუროთ გახლავარ. გვედრებით, ის ბიჭი არ დამეკარგოს. ენკენის-
თვის ვ, ქვს უპე.

განზე: ქ. დედოფალი დარეჯან გიბძანებ, ველისციხის მოურაო
სვიმონ! ამ არზის ჰატრონს ასე რომ მოუხსენებია, ამისი ბიჭი ვე-
ლისციხეს, რომელთანაც რომ იუას, ახლავ თავისი ბიჭი მოუევანინე
და მოაბარე, მაგრამ, თუ, იმ ველისციხელ კაცს სიტუვა ქონდეს
რამე იმ ბიჭზედ, ის კაცი მოიუვანე და ჩვენთან სამართალში ალაზა-
რაკე. სექტემბერს ია, ქვს უპე. □.

183. წერილი ველისციხის მოურავისა სვიმონისა, 18,5×10,5 სანტიმეტრი დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება თითო წერტილი.

1799, სექტემბრის 14. ქ. სოლომონ ძმად ბატონო! თქვენ ძმა მოურავი სვიმონ ზირს გაკოცებ. მე რე გოსტაშაბისშვილი დავით მოვა მანდ ბატონის დედოფლის ოქმსაც მოგიტანს. ბიჭი გამოქცევა და ვისთანაც იყოს, ახლავ გამოართვი და ამ დავითს მოაბარე. თუ ჩემი ძმობა გინდა, გამოურთმეველი და მოუცემელი არ დაგდო. სექტემბრისა იდ, ქვს უზუ.

184. თავდებობის წიგნი, 33,5×20 სანტიმეტრი, დაწერილია ლურჯ ქალღმერთ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება თითო წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

1800, აგვისტოს 7. ქ. ესე წიგნი მოგვცით ჩვენ ნავთლუღელებმა ჯირაშნისშვილმა ბერუამა და გალუსტასშვილმა გოგამა თქვენ გოსტაშაბისშვილს დავითს, ასე რომე თქვენს უმს წერაქველს თათულას, იმის ძმებს ჰეპენას და გიუს თავდებსა სთხოვდით, ნავთლულს დგანანო, იქიდან არ აიყარენ და არსად წავიდნენო, და როდეს ჩემს ქვეყანაში გავიდე, ისინიც აიყარენ და ჩემთან წამოვიდნენო. ჩვენ ეს თავდებობის წიგნი მოგვცია თქვენთვის, თუ ეს შენი უმანი თათულა, ჰეპანა და გიუა ნავთლულიდან წავიდნენ სადმე, ჰასუსი ჩვენ უნდა გაცეთ, და როდესაც მოინდომო აურა, აყუროთ და შენ მოგაბაროთ. ამაგ სამა ძმათ უნდა გემსახურენ წელიწადში ათი კოდი ქერი, ხუთი კოდი ჰური, ერთი ურემი ბზე, ერთი ურემი ფიჩხი, ერთი ურემი შემა. არის ამისი მოწამე ჩვენი მოურავი მეითრისშვილი იოანე და მე მეფის მოარზეს ქანანაშვილს იოსებს ამათის კითხვით და ნებუფონობით დამიწერია და მოწამეტა ვარ ამისი, აგვისტოს 8, ქვს უზუ + +.

განის აშიაზე სხვა ხელით სწერია: ქ. ჩემთან დაიდვა ეს ჰირობა.

მღივან ბეგ დავით.

ქ. მე თავადი ზურაბოვი ამისი მოწამე ვარ. მორღადი ზურაბი.

185. ბძანება ბატონიშვილის დავითისა, 12×11,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქლზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები თი-ოქმის არა აქვს.

1800, მკათაოვის 10. ბატონასშვილი დავით გიბრძანებთ, მაცაშვილო ჰეტრე. მერმე დათუა გოშტაშაბისშვილის კაცი რომ დგას თიანეთში, რაც წლის განწესება აქვს, რომ თავის ბატონს ემსახუროს, ის უკლებრად გამოურთვი და დათუას მოაბარე. მკათაოვის ი, ქვს უმც:

ფჳჳიღ

186. ანდერძის წიგნი, 19×13 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქლზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ ხელის და მოლურჯო ქალაქლის მიხედვით წიგნი უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVIII საუკუნის დასასრულს. ამასვე მოწმობს ერასტის მოხსენება ანდერძში, რომელიც უნდა იყოს ერასტი გოსტაშაბისშვილი. უამი-სოთ ეს ანდერძის წიგნი ბარათაშვილის გუჯრებში არ გაეყოლა.

XVIII საუკუნის დასასრული. ქ. მე უღირსი ხუცესი დეკანოზი მიხაილ ამ ანდერძს ღთის წინაშედ ზურაბის სიტყვით ვწერ, რომ ის მეუღასაკება და იმის სიტყვა არის:

ქ. ბატონო ჩემო, მოძღუარო, ჩემი ემა თუ რამ მუავსო და ან მამული მაქვსო, სულ ერასტისათვის მიმიცია ჩემის სიტყვითა და ახლა მოკუდავიც იმას ვაძღუეო, და იმისი არისო, და რაც ჩემი მამულების წიგნები მაქვსო, ან ნასუიდობაო, ან უსუიდიო, ამათი წიგნები ერთს ჰარკში აწუეიაო, და ჩემის ბეჭედით დაბეჭდილი არისო, და ჩემს სიძეს ფარსადანს აბარიაო, ესეც ერასტისა არისო. ჩემ სიძეს ფარსადანს ერასტიმ გამოართოსო. ჩემი ბეჭედი, თუ ან მოშლილი არისო, იცოდეს ერასტიმ, რომ წიგნები ეგების ამოედოს რამეო, ნუ უეაბულებს ერასტიო.

განის აშიაზე სწერია:

ქ. ერთი ესეცა შემომჩივლა, რომ ზაზას ცოლს, ჩემს რძალს თინათინს, მოციქული გამოეკზავნაო, რომ შენის წილიდამ, ან წის-

ქვილიდამ, ან უმიდამ ზაზას უანდერძე რამეო, დიდათ წუხდა და ჯავრობდა და ასე მითხრა: ჩემო მოძღვარო, რით ვერ შეიტყვეს, რომ წისქვილიცა, ემა და მამული, ჩემი რაც არის, ერასტის მივეც, იმათ რა უნდა მივეცო!

მეორე გვერდზე:

ქ. თოფის საქმე ასე მიბძანა: ეს თოფიო ტარიელის შვილს ფარსადანს სამაურაოში ვაჩუქეო, მასუკან მოციქული მიუგზავნე ფარსადანსაო, თოფი ვთხოვეო და ფარსადან ისევე მომცა, და ჩემი არისო.

ქ. ჩემი ქალი რომ მივეც ფარსადანს, დამოუურებას უკან ჩემსა სიძემ დამზატყა და ცარიელი ხელის პირი მაჩუქა, მე გავაკეთებინე და ესეც მე უნდა მომხმარდეს, სხვას საქმე არავის აქვს.

ქ. ესეც შემომხივლა, რომ მუდამათ მოციქულს მიგზავნიო, რომ მოგვეც რამეო და გვიანდერძეო, მე ვინ რა მომცაო, რომ მივეცე რამეო, ორი თუმანი მქონდა, ჩემს სიძემ მომტაცაო, აღარ მომცაო, რომ ჩემის კელით ამ ჩემის შემნახველისათვის მომიტაცაო და ამის ცოდვას მოვრჩომოდო, თუ მქონდეს რამეო, ამას მივეცემოდო, რას მეგულებან, რომ მე შემომთხოვენო.

ქ. ჩემი სულიცა და კორციცა ერასტისათვის მიმიციაო და თუ რამ ან ემა, ან მამულები მაქვსო, ისიცაო, ერთი საცოდავი ქალი მუყავსო კახეთსაო, ისიც ერასტიმ უნდა მოიყვანოს და თავის შვილებთან გააძლებინოს, რომ იმისი ცოდვა საფლავში არ მაწუხებდესო, ესეუბი იმისის პირით ნათქვამი ასე დავწერე. სხუა არ უბძანებია რა ასეთი, რომ აქ დასაწერი უოფილიყო.

187. იჯარის წიგნი, 16×14,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ლურჯ ქალღვრულზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები სრულებით არა აქვს.

1801, თებერვლის 5. ქ. ავიდეთ ჩვენ სარდლის ემამ ეივაზამ და მე კოკიშვილმა დავითამ თქვენ გოსტამბის შვილის დავითისა და ნიკოლოზისაგან ქოთიშს თქვენი წისქვილი ამ წელს იჯარით. ამ თარიღიდან წლამდის ჩვენ უნდა გვეჭიროს და უნდა მოგცეთ წლამდის შვიდი ურემი წმინდა ჰური, თვე და თვე გაძლიოთ. დმერთმა

ნუ ქნას, თუ მტრისაგან მოსტდეს, ის თქვენ უნდა ჩაიგდოს, თუ წყალმა სათავე წახდინოს, ათი მუშის სამუშაო ჩვენ უნდა გავაკეთოთ, და რაც მეტი სამუშაო იყოს, ის თქვენ უნდა გააკეთოთ. არის ამისი მოწვევა ჩვენი მოურავი ოქანა. მე ფარსადან ესიტაშვილს დამიწერია ამათის სიტყვით და მოწამეტა ვარ, დაიწერა თებერვლის ე, ქვს უპო.

188. სიგელი, 87X25 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ლამაზის რგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითოეთულის სიტყვის შემდეგ სამ-სამი წერტილი. სიგელი ცოტაოდნად დაზიანებულია აქა-იქ. დედანი ღროვებით გადმოგვცა ბ-ნმა პეტრე ციხისთვის შვილმა.

1691, აპრილის 1. ქ. ნებითა მღთისათა, მამისა, ძისითა და სულისა წმიდისითა, ყოვლად წმინდისა ღმრის მშობლის, მარადის ქალწულის მარიაშისითა, და მიქაელ და გაბრიელ მთავარ ანგელოზისათა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, ესე უთუო, უთუმცაო, დრო დაუღებელი და მიზეზ შემოუღებელი, ხანთა და ყმათა გასათავებელი, მტკიცე და შეუცვალელებელი წყალობის წიგნი და ნიშანი [შ]ეკვიწყალეთ და გიბოძეთ ჩვენ იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ბაგრატანიან, მღთივ გვირგვინისანმან შეფეთ მეფემან, პატრონიან, ნაზარატიან, სასურველმან დედამან ჩვენმან, მღთივ გვირგვინისანმან, დედოფალთ დედოფალმან, პატრონიან ელენემ, შედეგმა ჩვენმა დედოფალმან, პატრონიან ანამ, პირმშომან ქემან ჩვენმან იმან-უულიმ, კოსტანდილემ და ისლან-მირზამ, თქვენ ჩვენს ერდგულსა და სამისდღეშიოდ თავდაღებით ნამსახურსა, სამკვიდროსა [ე]მასა თაჲრდის ციხისთვის შვილს იოვანეს, რუსის და გურგენსა, შვილთა თქვენთა ოტაისა, პეტრესა, ტიმოთესა, შერმაზანსა, ზააფსა და ზაქარიასა და ზურაბსა, შვილთა და შვილის შვილთა მამავალთა სახლისა თქვენსა, ასე და ამა პირსა ზედა, რომე როდესაც ბედნიერმან, ცათა სწორმან, კელმწიფემ წყალობა გვიყო და ქართლის პატრონიობა გვიბოძა, თავდაპირველ ჩვენი მემკვიდრე უმანი იყავით და მრავალსა ცვემისხურებით, და პირველთგან მამა პაპათაგან აზნაურობის წიგნებიცა გქონდათ, და რომელიც კანის პატრონიობისაგან აზნაურობა და

წყალობა გჭირვებოდათ, იმავე წყალობას დაგვიჩვენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, და თქუენის ერდგულობისა და სამსახურის სანუქეთოთ, რაც ჰირველითგან კახთ ბატონებისაგან აზნაურობისა და წყალობის წიგნები და სიგლები გქონდათ, მის მაგიერად ჩუენც ეს სიგელი და აზნაურობის წყალო[ბა] გვიქნია, ფშაველთ ნაცლობა, წმინდის გიორგის წყაროსთვის დეკანოზობა, მისი შეწირული უმა და მამული უწინაც თქუენ გქონებოდათ, და ახლაც ისევე თქუენთვის გვიბოძებია, რომე არას მოურავსა და ბატონის მოსაქმეს კაცს იმ ხატის უმასთან კელი არა ჰქონდეს. ამას გარეთ ვითაც რომე თქუენ[ნ] ნათესავისა და სახლის კაცისა თქუენი უპრინე იყო, და თქუენი ნათესავი დეკანოზი ესტატე უშვილო იყო, და მისი კერძის ვენაკისა, მიწა-წყლისა, მთისა და ბარისა, საკნავ-სათესისა, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, კელშეუვალად, ისიც თქუენთვის გვიბოძებია ყოფლის კაცის უცილებლად, და დეუბანი მასის მითთა და მიწითა, საკნავითა და სათესითა და წყლითა, და გასადიერთთ თქუენთვის წყალობა გვიქნია, და რაც უწინ ფშაველში დორის საბალახე ყოფილა, ისიც თქუენს კელთ ყოფილა, და ახლაც ისევე თქუენვე აიღებდეთ ბრძანებისა ჩუენისათა. ქონდეს და გიბედნიეროს ღმრ ჩუენსა ერდგულობასა და სამსახურსა შიგან. აროდეს არ მოგეძალოს არა ჩუენგან, და არა შემდგომად სხვათა მეზატრონეთაგან. აწე გიბრძანებთ ფშაველთ მოურავო და სხვანო მოსაქმენო, ვინ გინდა ვინ იყუნეთ, თქვენცა ესე ჩუენი ბრძანება და ნაწყალობევი სიგელი ასრე გაუთავეთ, და ნურავინ ნურას შეუცულოთ. დამტკიცებელი(sic) ამისი ღმრ აკურთხნეს, ქვს ტოთ, აპრილის 5 დაიწერა სიგელი და ნიშანი ესე. კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობარისა ფეშანგისშვილის დავითის კელითა, უწინდელის ბატონებისაგან საურის სათაო არა სთხოებოდათ და ვერც ახლა ვინმე გამოჭართვას თქუენს მეტმა...¹⁾ თქუენს უმასა. □²⁾. ხელხართულათ ხელს აწერენ: ერეკლე; დედოფალი ელენე; დედოფალი ანა, იმამ-ყული, ისლამ, კოსტანტილე.

1) აქ ერთის სიტყვის ადგილი ამოგლეჯილია.

2) წარწერა არ განიხრევა.

განის აშიაზე მგვალი მხედრულის ხელით შემდეგი წარწერანია:

ქ: ჩვენ მეფეთ მეფემან და თვით კელმწითემან ჰატრონმან იმამ-
უელიხან ბრძანება და ნიშანი ჩვენც ამ რიგად დაგვიმტკიცებია. არაფინ
გვიბძანებია მშ[ლ]ელად ამისად, აპრილის ე, ქვს ტუგ—1708.

ფეფედ ვსი დავით შიოად მიდგს
სიგელ
ნიმამულისან
გედამადეც იესმბტენე ანს 1)

ქ. ჩვენ ბატონისშვილმა ჰატრონმა [თ]ეიმურაზ ასე დაგვიმტკი-
ცეთ, რა რიგადც ამა ფირმანსა შიგან გიწერათ, ფებერვლის იე,
ქვს ტუგ—1709.

შნა ღთისა
ბატონისშვილი
თაიმურაზ

სიგლის თავში პირველ გვერდზე არის შემდეგი წარწერა:

ქ: ჩვენ მეფეთ მეფემან და თვით კელმწითემ, ჰატრონმა კოს-
ტანტინე, რ[ა რიგადცა ი]მ კურთხეულის მამის ჩვენის საფიცარში
სწერია, და ან ჩვენს ძმას მეფეს შამეულისხანს დაუმტკიცებია, ჩვენც
ამ რიგათ წუალობა გვიქნია და დაგვიმტკიცებია. არაფინ გვიბძანებია
მშლელათ და წინააღმდეგათ ბრძანებისა ამის ჩვენისა, ქვს უიბ—1724,
თიბათვის კდ.

მეორე გვერდზე სწერია:

ქ: ჩვენ მეფე ყოფლისა ზემოისა საქართულთაჲსა ირაკლი მე-
ორე ვამტკიცებთ სიგელსა ამას, მკათათვის თ, ქვს უეგ—1775.

ეკლესია ვ:დი
სამიერ
ქაქაქაქ
მს
ასეფეფეც გნმ

ქ. ჩვენ საქართველოსა და კახეთისა დედოფალთ დედოფალი,
ბატონის დადიანის ასული, ჰატრონი დარეჯან, ამ სიგელს ვამტკი-
ცებთ აპრილის ი, ქვს უიბ—1784.

დ'ფლი
დარეჯან

1) ბეჭედი დედნისა მგვალია.

ქ. ჩვენ საქართველოს უფლის წული ბატონისშვიდი გიორგი ამ სიგელს ვამტკიცებთ, ახრის ია, ქვს უობ—1784.

მეფის ძე
გიორგი

მეორე გვერდზე სალტად ორი ბეჭედი ახის.

ა	ს	ა	ლ	თ	ა
ჲ	ქ	ა	ი	ბ	ოს
ც	ქ	ა	ი	ბ	ოს
ნ	ც	ი	ფ	ს	ყ

მ	ი	წ	ა	ვ	არ
ა	ბ	გ	დ	ე	ვ
ზ	თ	ი	კ	ლ	მ
ნ	ო	პ	ჟ	ყ	რ

189. აზატობის წიგნი, 62X22 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღდ-ზე ნუსხა-მხედრულის ზელით. ნიშნებათ იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. მარცხენა აშია წიგნისა ცოტა დაზიანებულია ჟამთა ვითარების გამო. ეს აზატობის წიგნი ჩვენ გადმოვსწერეთ ნამდვილიდგან, რომელიც „მომამის“ რედაქციამ მიიღო ბ ნინოწმინდელისაგან. ნამდვილი სურვილისამებრ პატრონს უკან დაუბრუნდა.

1756, იანვრის 17. წყალობითა ღთისათა ჩვენ იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ჰანკრატონმა, საქართველოს მეფემ, პატრონმა თეიმურაზ, და ძემან ჩვენმა, კახეთის მეფემ, პატრონმა ჰერაკლამ, და თანამეცხედრემან ჩვენმა, დადიანის ასულმან, დედოფალმან, პატრონმა დარეჯან, და დიდათ სასურველმან, ორთავეს საქართველოს უფლის წულმა, პატრონმან ძემან ჩვენმა, ვახტანგ და გიორგიმ, ესე ჟამთა და ხანთა განათავებელი საჯილდაოს აზატობის წიგნი და ნიშნა გიბოძეთ თქვენ ჩვენსა დიდათ ერთგულსა და ნამსახურსა უმასა ჩვენსა გოგილასშვილს ოქრუასშვილს ღახარესა, შენს შვილს ოქრუასა და ყოველთავე მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ასე რომე ყვარელის ციხეს მუცალი აჯი-ჩაღაბის შვილი სულთანი და ჰარენი დიდროვანის ჯარებით გარს შემოეხენიენ. ამ ციხეში იდგა დავით ვახნაძე, მელქისაძე და ბესპაზ ჰავჭავაძე, ხასი გაგაზი და ყვარელი, სადედოფლო ენისელი და ხასი ჰაურა. ამათ სჯულისა, ქვეულისა და ჩვენის ერთგულობის გულისათვის თავიანთ ცოლითა და შვილით თავი გადადგეს, ოც-და-სამა დღე და დამე ლომსავით იბრძოლეს, სიბები რომ ახლას მიუტანეს და ციხე შეაწუხეს, აქედამ ჩვენი მდივნისშვიდი სოლომონ და ბებურისშვიდი ჰაპა, და ქართლიდამ იოთამისშვიდი

რევაზ, სოფლასშვილი ტარიელ, მანახელი გიორგი, ნამანგულაფის შვილი ვახტანგ და თაყაშვილი ფარემუზ, ჩვენი უფლები რატის- შვილი ბეჟან, ესენი ორასის კანისა და ქარ[თლი]ს კაცითა და მრავ- ლის ტეგია-წამლით მივაშველეთ. შენც [თავი] სასიკვდილოთ არ და- ზოგე და მათთან წახველ, ღთის ძალით გაგისტუმრეთ. ციხეს ჟა- რები გარს ეხვივა, კმაღ-და-კმაღ ღთის ძალით შეხვედით. შიგ მდგომთა და თქვენ მრავალი ლეკი მოუკალით. ოცდა-მერვე დღეს უკან გაქცეულნი და გაწობილებულნი წავიდნენ. რადგან შენ თავი სა- სიკვდილოთ არ დაზოგე, წახველ და ეს სამსახური ათავე, ამისათ სჯილდათ ასე გაგვიანატებინარ, რომ არაფერი სჩვენო გამოსა- დები არა საურის თეთრი, არა სალიანი, არა უფლან-ბეგარა და [კო]დის ჰური და კულუხი, არა საბაღახე და რიგის საკლავი, არა სამსაშინძლო ჰური, ღვინო, საკლავი და რაც რამ ფერი სჩვენო და [ა]რცა სა- მოურაო უღუფა არა გეთხვება-რა, ჰური თუ ქერი, უოფლის ფრი- დამ ასე გვითარხნებინარ. ამას გარდა [გი]ბოძეთ ფიდონასშვილის მამის იმედის ბეთაღმანი, ერთი საკომლო მამული გენაკით, ქვერ- მარნით, სასახლით, საკნავ-სათესით, წყალ-წისქვილით, უოფლის თა- ვისის სამართლიანის სამძღვრით შენთვის გვიბოძებია უოფლის კაცის უცილებლათ. ამ მამულს საკნავი მიწა მკლეთა ქონია და შენის ვე- ნაკის გვერდზე რომ შენის განაყოფის სოზია უუსიტასშვილის ბეი- თაღმანი ერთის დღის მიწა არის და მინდორში რომ ექვსის დღის საკნავი არის, ესეც ამ საკომლოზე დაგიდევით, ამიტომ რომ ფი- დონასშვილის მამული საკნავზე ნაკლები უოფილიყო და ერთი საკომ- ლოთ შეგისრულეთ. აწე გიბძანებთ, კარისა ჩვენისა ვექილ-გეზინრო და მარტყოფის მოურაო და ნაცლებო, თქვენცა ასე დაუმტკიცეთ და ნუ მოუშლით. აღიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე იანვრის იზ, კელთა კარისა ჩვენისა მდივნის ძის სოლომონისათა, ქვს უმდ.

მე ფებთ განბა
ქაქუცხუა
 იაქნაძენ ყმაღ

ქ. ღავითის ტომად მკე
ჭიფი რე
ჩხობაძე
 ვანღ სყიდამაღე მნღ

განის აზიაზე სწერია სხვა ხელით:

ქ. მე მარტყოფისა და ბოჭორმის მოურავმან ჩერქეზისშვილმან ქაიხოსრომ ბძანება ესე ვათავეთ.

- ✓ 190. ქსნის ერისთვიანთ გარიგების წიგნი. ამ წიგნისა ჩვენ მარტო პირი გვაქვს ხელში, გადაწერილი ბ-ნ ქრისტეფორე მამაცაშვილის მიერ და მის მიერვე შემოწირული სხვა საისტორიო მასალებთან ერთათ წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნთ-საცავისათვის (იხ. № 1397). ნიშნებათ იშვიათ შემთხვევაში აზრის დამთავრების შემდეგ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. ეს გარიგების წიგნი გადმოწერილია, როგორც ეტყობა ბოლოს რუსულათ მინაწერისაგან, იმ პირისაგან, რომელიც მართებლობას მიუცია 10 თებერვალს 1830 წელსა პოლკოვნიკ შანშე ქსნის ერისთვისათვის, ნამდვილი ყოფილ-მართებლობის ხელში.

1768, მაისის 22. ქ. ქსნის ერისთავი დავით და ეულარადაზი გიორგი სახლის კაცობას მამულსა და გაურაზედ ერთმანეთს ედავებოდნენ, და ეულარადაზი გიორგი გაურას ითხოვდა. საში და ოთხი წელიწადი უშალეთ და გაურელობას ურჩევდით. მათი სახლის კაცების საქმეც გაურჩევლათ იყო, მაგრამ არ იქნა და ეულარადაზი გაურელობას არ მოეშვა. ჩვენ საქართველოს მზურობელმან, ქართლისა, კახეთისა, ყაზახისა, ბორჩალისა და შამშადილისა მჭირავმან, მეფემ ერეკლე, საქართველოს მსაჯულნი, ქართლისა და კახეთისა მდივანბეგნი და მდივანნი ვიახელით, და დიდხანი გვქონდა ამათი ლაპარაკი და სარჩელი—ეს საქმე ყოველთავე შეტეობილი აქუსთ და დამსწრენიც ბეგნი არიან, რომ სანატრელმა მამა ჩვენმა, ცხებულმა მეფემ და ჩვენ, და ჩვენის ქვეყნის კაცმან ქსნისა და არაგვის საერისთოზედ რა სასჯელი ვნახეთ, და რა ჭირ-დებულება გარდაგვკდა, და რამდენი კაცი მოგვიკუდა, და რამდენი დაგვეხარჯა, ყველამ კარგათ იციან და ახსოვთ. ქსნის ერისთავის ოჯახი ერანის ხელმწიფისაგან¹⁾ დატევევებული იყო და მიტაცებული. ერანის ხელმწიფის ორგულისა

¹⁾ დედანში ამ სიტყვაში და სხვა ამგვარ შემთხვევებში უნდა წერებულ იყოს „ხელმწიფისაგან“.

და ოსმალის მიმდევის კაცის მამული ქსანა ჩვენ ხელში დავიჭირეთ ღთის მოწყალებით. მისუკან მამიდა ჩვენი, ბატონის შვილი მარიამ, ბატონს მამა ჩვენს მეფეს და სანატრელს დედა ჩვენს დედუფალს ევედრა ჩვენის მამიდა შვილის ბატონის ქეთეონის დახსნას, და იმათმა მიზეზმა სულ ეველანი გამოიკისნა. როდესაც რომ მოვიდნენ, ჩვენ ის მამული ბატონის ქეთეონის შვილებს მეტისათვის არავისთვის მიგვიცია. ეს საქმე სხვას, მტრისაგან დატუვევებულის კაცის საქმეს, არა გაგს, არც მოსულსა და არც ნამოგნსა. დატუვევებული ვინც რომ იქნება, თავის მამულზედ, თავის მუბატონზედ დანაშაული არ ექნება რა და არც არა იმის ბატონს იმის მამულზედ დიდი რამ ჭირნახული ექნება, ამისათვის სამართლით ერგება ჰატონს ის მამული, მაგრამ ჩვენ არც ვიუავთ მაშინ ქსანას საერისთოს ბატონი და არც ქსნის მუბატონის ბატონი; არც ქსნის მუბატონენი მაშინ ქსანზე იუვენენ, ხელმწიფის რისხვით გარდაფანტულნი იუვენენ. ჩვენ ღთის მოწყალებით, ჩვენის გარჯით და ხელმწიფის წყალობით ვიშოვეთ და ჩვენის დისწულის შვილებისათვის გამოვიმეტეთ და, როდესაც მოვიდნენ, მათი სახლის-კაცებიც თავეთს მამულზედ ვატევეთ. თუ სხვა შეუებები ბძანებულ იუვენენ, სარწმუნოა, რომ არავინ მისცემდათ ქსნის საერისთოსა. ჩვენ ნათესაობამამ გამოგვამეტებინა. თუ რომელსამე ასეთი ნამსახურობა ჰქონდეს დასაწეისით აქამდე, რომ ქსნის საერისთოსთანა მამული გამოემეტებინოსთ, თუ არ ნათესაობისათვის, უველას ეცოდინებათ. და ამ ნათესაობამ თავიდან ბოლომდის დავითისა და დავითის ძმებისათვის მიგვაცემინა ეს მამული, რავარადაც კიდევ მამის ჩვენის მეფის ბოძებული წიგნი აცხადებს, და ის წიგნი რას დროს და რისათვისაც არის მიცემული, მრავალთ იციან. რადგანაც ჩვენის ნებით შანშე და უულარადასი და იმისი ძმა ზურაბ შეიუვანეს ამ ჩვენმა ნათესავებმან და კიდევ თავეთს ოჯახში ჰუვენდათ, და ის სახლის კაცებს და შანშე და ზურაბ როგორ დარჩნენ ჩვენზედ, მრავალთ იციან. და დავით ერისთავი და მისი ძმები ბეგლარ და იესე, როგორც მართებდათ, ჩვენკენ ერთგულად დარჩნენ, ამათი საქმე როგორც იყო, ამისგან უფრო რომ კიდევ გავვევრცელებინა, განჩინებას არ ჰკენოდა, და როგორც იყო მათი საქმე და არის ჩვენს გონებაში, უოველივე განსჯილი არის და არ ეჭირება ამისგან უფრო

ადმოჩენა, და ამ განჩინებას გარეთ აღარცა რა განწესდება, ასე დაგვიმტკიცებია.

ქ. ერისთავს დავითს და მისს ძმას იესეს მიეტყვეს საუფროსო და საჭირნახულო და თავეთის მამის წილი მამული, რომელიც იქნება ქსნის საერისთოს შესამედი, ერისთვის მამის წილი.

ქ. გასამურელო აიღება საჩვენოდ, რა რომ საუფროსოს გამოსარჩევენ, მერმე გასამურელო უნდა აიღონ.

საუმტროსო და თავისის მამის წილი მიეტყვეს უფლარაღაზს გიორგის და ამის მამის წილი არის შესამედი. რადგანაც ამდენი ხანა არის ჩვენის ნებით შემოსულა, ჩვენც ამ ოჯახის შემკვიდრის შვილობით გვეურება, და ჭკუმარიტი შვილიც არის, ამისთვის თავის წილს ასე თამამად ვაძლევ.

ქ. შანშე რადგანაც ჩვენს ორგულობაში მოკვდა, მისი წილი მამული, რომელიცა იქნება შესამედი საერისთოსა, ჩვენთვის უნდა დაიდვას, ამისთვის რომ მისი ორგულობა და ორგულობაში სიკვდილი სასწმინოდ გამოცხადებულია სამართლის ძალით, მისი წილი შესამედი მამული სამეფოდ არის დასადები. ამგვარი მეფესა და ქვეყანაზე დანაშაული ცოცხალს რომ ვეღარ მოეკითხოს, წესია, რომ სიკუდილს უკან მამულის მიხუთით მოეკითხება. და რადგანაც ჩვენის მუხანათის წილი ჩვენთვის აგვიღია, წუალობით ჩვენ მათთვისვე ამგვარად წუალობა გვიქმენია და გვიბოძებია, ნათესაობისა და ერ[თ]გულად დარჩომისათვის, დავით ერისთვისა და მისის ძმას იესესათვის გვიბოძებია შანშეს წილის მამულისა უმა და მამული სამა წილი უფლისფერისაგან. აგრევე უფლარაღაზის გიორგისათვის წუალობად გვიბოძებია შანშეს წილის მამულ[ი]სა უმა და მამული მეოთხედი უფლისფერისაგან. ასე დაგვიმტკიცებია და აღარც ამ განჩინების განდრეკა იქნება, უფელთავე უწოდენ, თვეს მისსა რიცხუსა კბ. ქ. ქრისტეს აქეთ ჩდჲ, [ქქსა] უნგ წელსა. (დასმულ არს ბეჭედი მეფის ირაკლისა). ქ. ჩვენ ქართლისა და კახეთისა მსაჯულნი და მდივანნი ამ განჩინებისა თანახმანი ვართ.

(აქა დასმულ არს ექვსი მდივნის ბეჭდები).

191. განჩინება მორიგი ჯარის შესახებ მეფის ირაკლი მეორისა, სიგძით ხუთი ადლი და ათი გოჯი, განით სამ-გოჯ-ნახევარი, ანუ 399×15 სანტიმეტრი, დაწერილია თხელს, მაგრამ მტკიცე ქალღებზე. ეს გრძელი გრაგნილი შესდგება თერძმეტი ერთი-ერთმანეთზე მიწებებულის ნაჭრებისაგან. იქ სადაც ერთი ნაჭერი მეორესთან არის მიწებებული, ყოველთვის მინაწებებზედ უზის ბეჭედი ირაკლი მეორისა ისეთისავე წარწერით, როგორც № 189-სა. ნიშნებათ ნახმარია ორ-ორი წერტილი თითოეულის მუხლის თავში (ასო ქ-ის შემდეგ) და ბოლოში, სხვა შემხვევებში წერტილნი და მძიმეები. წერა ნუსხური მხედრულია, არა მსხვილი, მელანი შავაა. დედანი ამ სიგელისა ჩვენ შევიძინეთ ბუქინისტი-საგან წერა-კითხვის საზოგადოებისათვის. გარდა ამ დედნისა ჩვენ გვაქვს ხელში ორი პირი. ერთი ქრისტეფორე მამაცაშვილის მიერ გადაწერილი (იხ. № 1397 წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნთ-საცავისა) და ერთიც გრიგოლ შანშიევის მიერ გადაწერილი, რომელიც ჩვენ გადავეცით წერა-კითხვის საზოგადოებას. უკანასკნელი პირის ბოლოში შანშიევის ხელით აწერია: გადიწერა ესე ნამდვილის პირისაგან, რომელიც იყო ყარანგაზოვის სახლში წელსა 1853, მაისის 15. გრიგოლ შანშიევი. უმთავრესი განსხვავებანი აღნიშნული პირებისა ჩვენ სხოლიოებში მოგვყავს.

177^წ, იანვრის 4. ქ. ღთით ეს მორიგობის¹⁾ დაშქრობის განაჩენი დაიწერა ჩვენ მეორე ერეკლე მეფისაგან²⁾, თან დასწრები-თა ძისა ჩვენისა უფლის წულის გიორგისათა და უოფლად სამღვდელოთა საქართველოთა ეპისკოპოსთა, და ბრწყინვალეთა თავადთა, და ეგრეთვე უოელთა კარისა ჩვენისა მოკელეთაგან, და შემდგომთა დარბაზის ერთა, და უოელთა სამღვდელოთა დასთაგან, და ეგრეთვე უოელთა ჩინებულთაგან³⁾; რადგანც საქართველოს ქვეყანა ლეკთაგან ამდენს ხანს ამისთანას მოუსვენებელს მტერობით შეიწრდა, და მოუთმენელს ჭირს მიეტა, ჩვენც მრავალ გზის ბევრ რიგის გარჯილობით ვეტადენით, მაგრამ არ იქნა, რომ ასეთი წამალი და საქმე გვე-ძოვნა, რომ ჩვენის ქვეყნისათვის გვერგო რამე და ამხანად ღთით

1) შ.: მორიგის.

2) შ.: ჩვენ ერეკლე მეორისა საქართველოს მეფისაგან.

3) შ.: საქართველოსა ჩინებულთაგან.

ეველასგან უმჯობესად და უკეთესად ეს გამოფარჩიეთ, და სურთოდ ეველამ ვამჯობინეთ, რომელიც ამათს ქვემოთ დაგვიწერია:

ა) ქ. პირველი ეს არის, რომ თუ დიდი მტერი ორი და სამი ათასი კაცი და კიდევ მეტი არ შეიუაროს და ამისთანას ძალით ჩვენს ქვეყანაში შემოსვლა არ მოინდომოს, ათასის კაცისათვის და მეტ-ნაკლებისათვის და კიდევ ასისა და მეტ-ნაკლებისათვის ეს გაგვირიცხება, რომ რაც თავადნი და ან მოკლე, ან არ მოკლე, ან აზნაურნი მოკლე, ან არ მოკლე, გლეხნი მოკლეები, თუ მსახურნი, თუ მოჟალენნი, თუ ხიზანნი, რამდენიცა რომ იფუნენ ერთს სახლსა და ოჯახში, თვითონთვის მორიგობაში ჩაგვივდია და დაგვიწერია, და სხვას დავთარში გაგვიჩვევია. სარდრებსა, მინბაშებსა და უზბაშებს გარდა, ყოველი კაცი თორმეტს თვეზედ გაგვიუვია, და როგორცა გაგვიუვია ერთი დიდი სურთოდ დავთარა ჩვენის მოკლეებისათვის მიგვიბარება, და თვითოდ დავთარი უზბაშებისათვის მიგვიცია, და სხვა სოფელ და სოფელ მებატონეებისათვის და მოკლეებისათვის მაგვიცია, და ასე გაგვიჩვევია ეველასთან, როგორც ამაში დაგვიწერია¹⁾

ბ) ქ. რომელიც აქამდის ჩვენგან გლეხს კაცს კოდის ჰურის მაგიერი სურსათი და ღვინო ჯარისათვის ეთხოვბოდათ, ის აგვიდია, აღარ ვსთხოვთ, რომ ეს თავიანთის მორიგობის ლაშქრობაში თვითან მოიკმარონ და მეტი და ნაკლები ამ ლაშქრობაებში თვითან შესრულდნ²⁾, ჩვენ ამისნი მთხოვნი აღარ ვართ და ჩვენს სახასის ემას კოდის ჰურსა და კულუნს გარდა ჯარისათვის სურსათს რომ ვსთხოვდით, იმ სურსათს აღარ გამოფართმევთ.

გ) ქ. როგორც თვე და თვე დაგვიწერია კაცნი, რომ თვეცა კაციცა სახელდობ ჰქნება, იმ თავის პირველის დღის წინა დღეს მოვიდეს, სადაც ჩვენგან დაბარებული იქნება, სწორედ თავადია, აზნაურია თუ გლეხი, თვარემ თუ არ მოვიდა, თავისის ერთის თავის სურსათის თადარიგით, რომელიც ამათს ქვემოთ დაგვიწერია გარდაკდევიანება, სწორედ ის დაემართება.

¹⁾ ამ პარაგრაფს თავისკენ განის აშიაზე უწერია: „ქ. იოანე ოსეს ძისა მიერ პრობა ქმნილი“. ეს წარწერა სხვა ვარიანტებში არ არის.

²⁾ შ. უმატებს: ღთით.

დ) ქ. ღთით როდესაც ეს ჯარი იმ ვადაზედ აქ ქალაქში შე-
მოგვეყრება, რასაც სურსათის ჩამოიტანენ, ვინ იცის, რომ ჩვენ
ქართლსა და კახეთში, თუ უზახ-ბორჩალოში, ან არაგვზედ მიშვე-
ლება და მღვერობა მოგვიკადა, თუ თავისის სურსათისათვის იმ კაცს
თეთრი წამოუღია, ხომ ის თავისს სურსათს, როგორც უნდა, ისე
თადარიგსა იქს, და რომელსაც ჰური, ღვინო და ქერი ექნება თავა-
დისშვილსა და აზნაურშვილს გარდა, გლეხს კაცს ჩვენ უნდა წაღების
გზა მივსტეთ, მარამ იმ ერთისთვის სურსათი საკსნილო და სამარ-
ხო, ჰური, ქერი და ღვინო, როგორც შეუძლიან თავადსაც, აზნაურ-
საცა და გლეხსაცა სრულებით უნდა ჰქონდეს, თვარემ რადგან ჩვენ
სურსათს აღარასფრისას აღარას გამოვართმევთ, ჩვენ რომ ჯარს სურ-
სათს დაუწყოთ ძლევა, დიად ბევრი იქნება, და ჩვენს სარქარს სურ-
სათის მიტევის ბინა არ ექნება, ახლავ უველამ იტოდეს, იმ ერთის
თვის სურსათს რომ წამოიღებს, მაშინც თავისს სახლშიაც ჭამა და
სმა მოუნდება და ბარემდაც თავისის წმიდის სარწმუნოებისა და სჯუ-
ლისათვის, და თავისის მტრის შეშინებისათვის, და ქვეუნიის დამშვი-
დებისათვის, ღთისა და ჩვენის სამსახურისათვის, ამ ერთს თვეს აქავ
დახარჯოს თავისს თავზედ.

ე) ქ. ღთნ აშორროსთ, თუ ვინმე ავად გაკდეს, და ან სსიკვ-
დილოდ ძნელად ავადმოყოფი ან მამა ჰყვანდეს, ან დედა, ან ცოლი,
ან შვილი, ან ძმა, ან და, რომელსაც თვეში წამოსასვლელი იუოს,
ღთნ კიდევ აშორროს, ან მოუკვდესთ რამე, იმისი ამბავი იმისმა მე-
ბატონემ და მოკვლემ, და იმისმა სოფლის ჯარის კაცმა უნდა მო-
გვიტანოს, და დაგვაჯერებინოს, იმას ვერას უსაუვედურებთ, მაგრამ
თუ ტუთილად მოიგონა ავადმოყოფობა, რაც გარდახდევინება არის გან-
წესებული, ერთი ორად მიადგება. თუ კიდევ სოფლის ჩვეულებრავ
მკმკვიდრე, თუ ხიზანი კაცი, აიყაროს და სხვაგან წავიდეს, იმ სო-
ფლიდამ უნდა შეგვატეობინონ¹⁾ მებატონემ და მოკვლემ, და იმ სო-
ფლის ჯარის-კაცმა, რომ ესე და ეს აყრილი კაცი ამა და ამ სო-
ფელში წავიდაო, რომ იქილამ ვითხოოთ ის კაცი, თვარემ რომელსაც
სოფელზედ ჰსწერია, იმასვე დაუწევთ თხოვნას, და იმათ უნდა გვიპოონ.

1) შ. უმატებს: იმისმა.

ვ) ქ. სადაც სოფელში მივიდნენ ეს ჯარის კაცნი, თუ იმ სოფელში წაკდინეს რამე, ზური, ქერი, ღვინო, ქათამი, ბატი, ღორი, ძროხა, ცხვარი, ბაღი, თუ ვენაკი, ღობე, ჭიგო, თუ მოსავალი და რაც ჭინახული, ამისთვის თავისი სარქარდა და მინბაში და უზბაში ავად მოეპურას და გარდახდევინოს, თუ ჭითთ ჩვენ ვიქნებით იქი, ჩვენ გარდავაკდევინებთ, მაგრამ სოფლის კაცი ბზესა, შეშასა და თივას კი ვერ დაუშდის, და თუ სახლის გამოსაუყენებელი და ხის იარაღი იყოს რამე, არც ის უნდა დააწვევინოს.

ზ) ქ. ჭითთ, როდესაც ეს ჯარი შემოგვეურება, იმ ზირველს დღესაც და გასტუმრების დღესაც ჩვენ უნახავთ სანსა, და ამათ გარდა თავისი სარქარდა და მინბაში უნახავდეს ყოელს კვირას სანსა. იმ მორიგეში მოსულს კაცს იმ ერთისთვის თავისა სამეოფი ტუფია და წამალი სრულად უნდა ჰქონდეს, რომელიც არ მოიტანს, იარაღს გაუხსნეკო, სანს რომ უნახავთ, და ავად მოგეპურებით.

წ) ქ. რომელიც ამ ჯარს ეჭირება, ეგულა გაგვირიგებია, რომ იქნება აქიმი, ჯარა და ურდო-ბაზარი.

თ) ქ. რომელიც ქართლისა და კახეთის ადებ-მიცემის კაცნა არიან, დუქნის ჰატრონნი, ქართველი, სომეხი, ფრანგი, თუ თათარი და ჭურია, თუ რისაც მილათის¹⁾ კაცი იყოს, ამათს ბადალს ვიუახულებთ. მწემისა, მებაღისა, ხაბაზისა, მზარეულისა, გუთნის დედისა და რომელიცა შემძლებელი მეწისქვილე არის, იმათს ბადალსაც ვიუახულებთ, მაგრამ ამათი ბადალი რომ არ მოვიდეს, არ იქნება, და კიდევ გარდაკდებთ. რომელიც ვაჭარი გზას წავა, რომ ქართლისა და კახეთის მამულში არ იქნება, ამისთანას კაცს თავისის თავისას ამ მორიგის ლაშქრობაში ვერას უსაუვედურებთ. ჩვენს საბძანებელში კი არ მიგვიცია მურახასი თავისის მორიგობისთვისა.

ი) ქ. რადგანც მართებული არის, რომ ხუთის თავი, გინა ათის თავი, უნდა მივართვათ დმერთსა, და ჩვენ ყოელმან კაცმან ჩვენის თავისა და ჩვენის ქვეუნიის სასარგებლოდ წელიწადში ერთი თვე მივართვათ დმერთსა და ვმსახურეთ.

ია) ქ. ამ საქმეში თუ ზირველმან თავადმან დაშაოს რამე, რ-

1) შ.: მილეთის.

შოც და-ათი თუმანი წაერთოს, თუ თეთრი არ ჰქონდეს, ჯინსი გა-
მოერთვას, და¹⁾ ჩვენის ბძანებით სხვას სსსრდლოს ჯარს მიეტყოს.

ბ) ქ. ამას გარდა, რომელიც და რომელმაც წინააღმდეგი თა-
ვაღმან, თუ იკადროს რამე, ან ლაშქარს აკლდეს, ან კაცი დააკლოს,
და ან სხვა რიგი რამ საქმე დაიჭიროს წინააღმდეგი ამ ლაშქრობისა,
ამას ოცი თუმანი წაერთვას, რომელსაც თეთრი არა ჰქონდეს, მამუ-
ლი გაესუიღოს, და ის გამონართმევი ჯარიმა ჩვენის ბძანებით სხვას
სსსრდლოს ჯარს გაეუოს.

ი) ქ. აზნაურშილი თუ თავისი რიგზედ დააკლდეს, ან ლაშ-
ქრობაზედ ერთი რამ დააშაოს, ათი თუმანი ჯარიმა წაერთვას. ეგრე-
თვე მისი გამონართმეული ჯარიმაც ჩვენის ბძანებით სხვას სსსრდლოს
ჯარებს უნდა გა[ე]უოს.

ი) ქ. სოფლის მოკელები, ნაცვალმა, ქემხამა²⁾, თუ მამასხ-
ლისმა, წინააღმდეგი ამ ლაშქრობისა თუ დააშაოს რამე, ექვსი თუ-
მანი წაერთვას ჯარიმა, და ჩვენის ბძანებით სხვას სსსრდლოს ჯარს
მიეტყოს. თუ თეთრი არა ჰქონდეს, მამული გაესუიღოს.

ი) ქ. თუ თავადი და აზნაური, ახალი თვე რომ დადგებოდეს,
იმ თვის შირველის დღის წინა დღეს, რომელიც წინას თვის გასუ-
ლი დღე იქნება, მზას ჩვენთან არ გამოეტყვადლება და მზას არ გვე-
ჩვენება, რაც ჯარიმა და კარდაკევილება დაგვიწერია, ის კარდაკება.
თუ იმ ერთს დღეს დააკლდა, ერთი ჯარიმა იქნება, თუ ორს დღეს
დააკლდა, ორი ჯარიმა იქნება, და რამდენსაც დღეს დააკლდება, იმ-
დენი ჯარიმა ერთმევა³⁾, და თუ გაიზარა და ან კაცი გაიზარა, ან ამ
ლაშქრობის წინააღმდეგი რამ ქმნა, ამას სამად და ოთხად კარდაკდეს,
თავადისშილის, აზნაურშილისა და მოკელებს.

ი) ქ. და თუ გლეხი კაცისა, კიდევ ამ რიგად ერთი თვე რომ
გავა, იმ გასულის თვის დღეს თუ ჩვენთან მზას არ იქნება, და თა-
ვისის მორაგობის თვისა ერთი დღე გაიყვანა, ერთხელ გავატაროთ
რუსულად წიკებლში, თუ ორი დღე გაიყვანა, ორჯერ გავატაროთ, და

1) შ. უმატებს: ის გამონართმევი ჯარიმა.

2) მ.: ქემხამა.

3) მ.: გამონართმევა.

რამდენიც დღე დაიგვიანოს, იმდენჯერ გავატაროთ, და თუ გაგვეზაროს, ოთხჯერ გავატაროთ. თუ ურშიობით¹⁾ შინაღამ იმ თვეში, რომელიც იმისი რიგი იქნება, ანა წამოვიდეს და არც მოკვლეს შეუპოვოს, არც შეპატარეს, და მალე დაიწეოს აქა და იქი ტყეებში და სოფელში, ამისთანა კაცი იმავე სოფელმა ან იზოვოს, მოგვცეს, და ან ექვსი თუმანი ჯარიმა წაერთვასთ, და ის გაქცეული კაცი, რომლისაც დასტისა არ იყოს, ჩვენის ბძანებით, ის ჯარიმა სხვას დასტებს გაეუოს და თუ იმ გაქცეულმა კაცმა სხვას სოფელში ბუნაცობა დაიწეოს და დამალვა, და ან კიდევ ერთს კომელს კაცთან ნათესავთან, თუ მოუვარესთან იმალებოდეს, და ან თუ სოფელი მალევედეს, იმათ ან ის კაცი გვიპოვონ, მოგვცენ, და ან ის ექვსი თუმანი ჯარიმა გასწიონ. და ეგრეთვე თუ ერთი კომელი კაცი მალევედეს, იმანაც ექვსი თუმანი ჯარიმა გასწიონ და ის ჯარიმა, როგორც სეკით დაგვიწეონ; იმ რიგად იმ ჯარებზედ გაიუოფოდეს ჩვენის ბძანებით, და თუ ის გაქცეული კაცი ცოლშვილით იმ სოფელს გაეზარა, ეს ჯარიმა კიდევ იმ სოფელს გამოერთვას. თუ რომელმაც კაცმა იმისი გაზარვა იცოდეს და არ გაამხილა, ეს ექვსი თუმანი იმას გამოერთვას, თუ არ შეეძლოს, სხლი, კარი, მამული, დედული გაესუიდოს და ჯარიმაში მიეტეს, ესეც განწესებისაებრ ჩვენის ბძანებით სხვას სსარდლოს ჯარს გაეუოს. და თუ ის გაქცეული კაცი სოფელმა, თუ ერთმა თავისმა შეზობელმა, ან ნათესავმა და მოუვარემ მოგვეგვაროს, მაშინ ამ წინას სამართლების მიხედულობით გაესინჯოთ და იმისი შესაფერი სსსჯელი მიჰკატოთ.

იზ) ქ. ეს ეგელაყამ დიდმან და მცირემ შეიტყვევით, როგორცადაც სჯულის კანონის შეცვლა არ იქნება, ისე ამისი შეცვლა არ შეგვიძლიან, და არც ამ ლაშქრობისა და განწესებისა ცოტას რისამე დაკანა და დაკლება არ შეგვიძლიან; ვერც ჩვენ მოვინდომოთ, ვერც ჩვენმა შეილებმა, არც დიდის ვისგანმე შუამავლობით ამისი მცირის რისამე შეცვალება იქნება, რომელიც ამაში დაგვიწეონ, და თუ ან სამდღელო კაცი გაერიოს, ან დიდებული თავადი, ან აზნაური, ან გლეხი კაცი, თუ დედაკაცი, ვინც უნდა ჰატოისანი ბძანდებოდეს და

1) მ. და შ.: უარშიობით.

იყოფებოდეს, კანონსა და ბრალსა ქვეშე იქნების და სიტუვის მიცემას ჰპირთებს ღმერთთან სულითაც და კარცითაც.

იწ) ქ. რომელსაც თავადისშვილს მამულისა და საქონლის ილაჯი არ ჰქონდეს, ის სატუსადოში ერთი თვე დაეხას ბოროტებით და ცარიელის ჰურისა, წულისა და ღვინის მეტს ნურას მიაღებინებენ ჭამითა და სმით ზედამდგომელნი. და თუ იმ ზედამდგომელთ შეუტყვევით, რომ ამის მეტი, რაც არ დაგვიწერია, სასმლისა და საჭმლისაგან მიუტანინებიათ რამე, იმისს გარდასახდევინებულს ზედამდგომელს გარდავაკდევინებთ.

იო) ქ. ეგრეთვე აზნაურშვილი, რომელიც ჯარიმის უილაჯო იუოს, ასი ფარემის გამორჩეული ჯოხი დაჰკრან, და ერთი თვე იმავე დასტურით, რომელიც თავადისშვილებისა დაგვიწერია, იმისთანა ტუსადობა გასწიოს საპურობილეში, მაგრამ მნახავი ნურც ერთთან ნუ მივა თავიანთის მოსამსახურისა, ჰურისა და წულისა და ღვინის მამუტანის მეტი. იმ ერთს თვეს ჰურიც თავისი ჭამოს და ღვინოც თავისი დალიოს, და თუ ის ტუსადი ავად გაკდეს, ჩვენის ბასნებით აქიმა ნახოს და ფიცით დაგვიმტკიცოს იმისი ავადყოფა, და გაუშვათ. თუ ტყუილად მოიგონოს ავადყოფა, ათი დღე კიდევ მოემატოს ტუსადობა, მაგრამ ეს დამნაშავენი ქალაქს უნდა დატუსადდენ და აქ აღასრულონ თავეთი გარდასახადი სასჯელი.

იკ) ქ. ამისს პირზედ გარდანაწერი დავაშკობი სოფელში, რომელიც პირველი მღუდელი არის, იმას უნდა ეხაროს და კარგად შეინახოს. თუ წააკდინა და კარგად არ შეინახა, ორს კარს წავართმევთ. თუ იმ სოფელში წიგნი კარგად არავინ იცოდეს, არც მღუდელმა და არც სხვამ კაცმა, რომელსაც ახლის¹⁾ სოფელში კარგი მწიგნობარი იუოს, იქ მიიტანონ, წაიკითხონ და შეიტყონ.

იკა) ქ. თუ ერთს სოფელში ორისა და სამის კაცის უმა იუოს, თვითთა მუხატონემ კაცმა ამ დავთრის პირი ამოსწეროს, და თავთავის უმისა შეინახონ, და მუდამ იკითხევდენ და აკსოვდესთ, რომ ამ განახენებს არავინ გარდაკდეს, თვარემ, რაც დაწერილია, ჩვენ ამას ვერას მოვაკლებთ დამნაშავე კაცზედ, უველამ დაჯერებით იცოდენ.

1) მ.: ახლოს.

ეგრეთვე სახსოს მოკელებმა და ეკლესიის მოკელებმა გარდასწერონ და შეინახონ.

კბ) ქ. რომელიც კაცი, რომელსაც მინაშს და რომელსაც უბაშს აბარია, იმის წინააღმდეგი რომ ქმნას, უნდა გარდაკდეს დანაშაულობის მსგავსად. გალახონ, დააბან ბორკილით და ეგრეთვე გუნდით, თუ ასეთი დანაშაული ჰქონდეს, ჩვენი გასასინჯავი იყოს, ჩვენთან მოიყვანონ.

კგ) ქ. ამ სარეპტისა და საქმისათვის წელს ქართლი და კახეთი რომ ავსწერეთ და იმ აწერაში, რომელსაც ჩვენის მწერლებისათვის კაცი დაუმალავს და არ დაუწერინებია, თავისმა ბატონმა და მოკელემ ამ ადღგომამდის თუ არ გამოაჩინა, და მასუკან სხვისკან ვიპოეთ, ის კაცი იმას წაერთმევა, ან სახსოდ დაიდება, და ან სხვას კაცს მიეცემა.

კდ) ქ. რომელიც გლეხი კაცი სახსარში, თუ ეკლესიის უმაში, თუ სათავადოსა და სააზნაურშიველოში შემკვიდრე, თუ ხიზანი იყოს ასეთი, რომ ერთს თვეში უქონლობით და სიღარიბით ლაშქრობა არ შეუძლოს, იმ კაცს იმისმა მებატონემ¹⁾, რომლისაც იყოს, თვეში ხუთი თუნგი ღვინო და ერთი კოდი ჰური მისცეს და საუფოი მარჯი ერთის თვისა, და ისე გამოგზავნოს შეუძლებელი, თავისი შემკვიდრეცა და ხიზანიცა, ჩვენ ბრალი აგვიკლია და შეგვიტოვებინებია იმის მებატონისათვის, და სამარტლიანის საქმით გაარიგონ ხოლმე თავის უმიდამ და სახელოდამ.

კე) ქ. საცა რომ ღვინო და ვენაკი არ იყოს, იმისთანას სოფლის მებატონემ და მოკელემ და გლეხმა კაცმა, სადაურიც ის კაცი იყოს, იმ სოფლიდამ ღვინის ფასით ჯინსით შეიჯერიონ იმ კაცის გული თავთავისმა მებატონემ და მოკელემ.

კვ) ქ. აქამდის რომ სოფლებს სამასშინძლას შევაწერდით ხოლმე საჩვენოდ, და ან ვინც ჩვენ გვიახლებოდენ ხოლმე, უცხო სტუმრის სამასშინძლას გარდა, ის სამასშინძლოც ამოგვიკვეთია ამ მიზეზით. როდესაც ქარაღსა და კახეთს წავიდოდით ხოლმე, სხვა მრავალი მუღუფე კაცი გამოგვეუბოდა და ამ გზით სოფლის კაცნი შეწუხდე-

1) უ. უმატებს: და მოხელემ.

ბოდენ ხოლმე, და რადგანაც ეს ლაშქრობა ასე განწყესდა, ეს ხარჯი მორიგეთ კაცთა თვითანვე მოიკმარონ.

კ) ქ. ვინ იცის, ასეთი საქმე გამოჩნდეს, რომ ერთს მკარეს ჩვენს ქვეყანაში ჩვენ წასვლა დაგვჭირდეს მტრის საქმეს გარდა, მაშინ ამ განწყესებულის ჯარის კაცისაგან, რა ერთიც გვინდოდეს, და ჩვენის ამალისაგან, ვინც ჩვენ გვინდოდეს, და რამდენიც გვეწყადოს, თან ვიხლოთ, და ეგრეთვე ჩვენის კარის მოკელები, მდივანბეგნი, სახლო-ხუცესნი, ქეშიგჩიბაში, ბაზიერთ-ხუცესი, ნაზირები, მდივნები, ეგრეთვე ეშიკადასბაშები, ყორა-იასაუღბაში, მოლარეთ-ხუცესი და და მუშობები, ეგრეთვე კელ-ჯოხიანები და იასაულები, რამდენნიც და რომელებიც ვამჯობინოთ, ისინი წავიუყვანოთ მცირე-მცირის კაცით, ამისთვის რომ კულანდელსავით ჩვენ რომ მრავალნი ვიხლოთ, არც ჩვენს საჩქარს და არც სოფლებს შეეძლებათ იმათი ხარჯი ლაშქრობის მიზეზით. ვისაც უწინ ოცი და კიდევ მეტი კაცი ჰყოლოდეს, დასჯერდეს ექვსსა, და ვისაც ათი ჰყოლოდეს, დასჯერდეს სამსა, ორსა, გინა ერთსა, ამათის საქმისა და გაძლებისა, სანამდის ჭოთით ჩვენ მოკბრუნდეთ და შინ მოვიდეთ, რითაც იქნება, ჭოთით ჩვენ რიგი უნდა მივსცეთ, მაგრამ რომელსაც სოფელში მივიდეთ, იმ სოფელმა ძღვენი ღვინითა და კსნილში შექცებით საკსნილოთ და მარხუაში შექცებით სამარხოთ. და ცხენის ქერისა ასე განგვიწყესებია: აწრილიდამ ნახეკარს ენგენისთვიდამ ქერს ძღვენად ვერ გამოვართმევთ, სტუმარს გარდა, და ნახეკარ ენგენისთვიდამ მოკიდებული გასულს მარტამდის ორის-სამის ლიტრით და ერთის ლიტრით ქერით ძღვენი მოგვართვან შექცებით, თუ ორი ღამე დაგრჩეთ, კიდევ ამავე რიგით ძღვენი მოირიგონ და მორიგის ჯარი, რომელიც გვანდდება, იმან თავისის განწყესებისაგან გასძლოს. მაშინც ხომ იმან ერთის თვისა თან ახლდება, არც იქნება, რომ არა ჰქონდეს.

კ) ქ. რომელსამე კუთხეს ან ჩვენ და ან რომლისამე ჩვენის შვილებისაგან მტრის მიზეზით მიშველება მოგვიკედეს, რაერთითაც კაცით მიკეშველნეთ, მაშინ იმ ახლო-მახლო სოფლებმა, როგორც მართებულა, და შექცება იუოს, რომელიც მაშინ მორიგე კაცნი იქნებოან, იმათს გარდა, ჩვენთვის და სხვას ჩვენის ჯარისათვის სურსათი უნდა მოგვცენ. კომლის კაცით მივალთ, თუ ნაკლების კომლის კაცით.

კთ) ქ. როდესაც მორიგე კაცი მომსვლელი იყოს, ვინ იტის ასეთი ავი დარი იყოს, ქარი და თფლი დაუდგეს, და ან წულების სიდიდის დრო იყოს, რომ წუალმა დაიჭიროს, იმას ვერას უსაუვედურებთ, რომ ვადაზედ ვერ მოვიდეს, მაგრამ სდაც გაუვადარდეს, იქავ ახლოს სოფელში უნდა მოიცადოს, და იმ სოფლის კაცნიც მოწამედ უნდა იყოლიოს, რასაც დღეს მოსული იყოს იმ სოფელში. იქიდან შინ ნულარ გამობრუნდება, როდესაც რომ გზა ვერ დაუჭიროს, ვერც ჰურმა და ვერც წუალმა, მაშინვე ჩვენთან წამოვიდეს. თუ იმ სოფელს ლეგი მოუკდეს და მღევრობაში დაესწრას, თავის სოფლის მოწმობით იმასაც ჩაუგდებთ.

ლ) ქ. რადგანც ეს განახენი ასე მტკიცედ დაგვიწერია და საქართველოში ჩვენ უოელთა დიდთა და მცირეთა დაგვიმტკიცებია, რომ ამ საქმესედ დამნაშავეთ უნდა გარდაკდეს, ესეც დიდის გაფრთხილებისათვის გაკვიჩენია, რომ დაუნაშავებელი კაცი არ წაკდეს. თუ უკემა ქართლში ვიუოფოდეთ და ან არაკგსედ, ან ფამბაკში, ან უასახში, და კახეთის მორიგე თავისს ვადაზედ ქალაქს ჩამოვიდეს თავისის რიგის აღსრულებისათვის. და რადგან ჩვენ ქალაქს არ დავხდებით, რომელსაც მკარეს ვიქნებით, იმ ქალაქიდან მაშინვე წამოვიდეს ის მორიგე კაცი და რამდენისაც დღის სავალია ჩვენამდე, იმას ჩვენ ჩაუგდებთ და არას უსაუვედურებთ.

ლა) ქ. ეგრეთვე ქართველთაც ასე უანგარიშებთ, კახეთსა ვართ, უასახსა-ბორჩალოში, თუ ფამბაკში. ეკების¹⁾ ჩვენ უფრო მარჯვეს გზაზედ დავიბაროთ, ქალაქს ნულარ მოვა, რასაც გზაზედ დავიბაროთ მორიგე, იმ გზაზედ წამოვიდეს უველგინდამ.

ლბ) ქ. თუ ერთს სოფელში ერთის მღუდლის მეტი არ იყოს, იმისი წამოსვლა არ იქნება. ბადალი დაიჭიროს, ის გამოგზავნოს. თუ ორი იყოს, თავ-თავეთს რიგზედ წამოვიდნენ.

ლგ) ქ. გუთნის დედისა რომ დაგვიწერია, რომ ბადალი უნდა წამოვიდეს, როდესაც კვინის დრო არ არის, მაშინ თვითან უნდა წამოვიდეს, ბადალს არ ვჰყურვართ.

ლდ) ქ. არიან უოვლად სამღუდელონი ეპისკოპოსნი, არქიმანდრიტნი, წინამძღვარნი და მათის უმის მოკელებნი და თავადნი, და

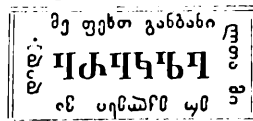
¹⁾ შ.: ეგრეთვე.

ეგრეთვე სახასოს სოფლების მოკელები და მოურავნი, რომელებიც ამათგანნი შემძლებელნი არიან თავეთის უმისას და სახელფასს გამოყვანას ზოგისას და ზოგისას კი ვერა, მაგრამ ამ ლაშქრობაზედ ის დამნაშავე კაცნი კელში რომ ვერ ჩაიგდონ, იმისის სახლის კაცისას და მამულისას, და დედულისას, და საქონლისას შემძლებელნი არიან, რომ კელში მოგვცენ. და არც იქნება რომ ორში ერთი არ მოგვცენ, რომლისაც რომ შემძლებელნი არიან მოცემისა, და არც რომელიც იმისის სოფელზედ და ან ერთს იმ დამნაშაოს კაცის დამმალველს კაცზედ დაფაკლებთ რამე გარდაკდენებას¹⁾, თუ ის კაცი კელში ვერ ჩავიგდევით.

ლვ) ქ. და რომელთაც უოფლად სამღუდელოთა ეპისკოპოსთა, ან არქიმანდრიტთა, წინამძღვართა და მათთ მოკელებთ, და კიდევ თავადთ და აზნაურთ, და ეგრეთვე ამათ მოკელებთ, და კიდევ ჩვენის სახასოს უმათ, მოკელებთ, ვეგლას ვიცნობთ შემძლებელთა ამ საქმეში, და ეგრეთვე შეუძლებელთაცა, რომელსაც იმ უარშიოს და დამალულის კაცის მოყვანა ძალით არ შეუძლიანთ, იმას არას უსავეკდურებთ და ამ დამნაშაოს კაცის სოფელს, როგორც ზევით დაგვიწერია, ისე გარდავაკდევინებთ, და ეგრეთვე კიდევ იმის დამმალველს კაცს, თუ ის კაცი არ მოგვცენ ვადამდის.

ლგ) ქ. და რომელსაც მებატონეს, სამღუდელოს, თუ სეროს და მოკელებთ და ეგრეთვე სოფელს, თუ ერთს კაცს, შეუძლიან იმ დამნაშაოს კაცის მოყვანა და არ მოიყვანა, იმ ზემოწერილის განჩინებისაებრ გარდაკდება, იცოდენ.

ლზ) ქ. ვინ იცის სამისა და ოთხის დღის ავადყოფა გამოიაროს ერთმა კაცმა და მალე მორჩეს, და წამოსვლაც შეუძლოს, მორჩომის შემდგომად კარგი მგზავრი იშოოს, და წამოვიდეს თავისთავის რიგში, თვარემ რაც გარდასახდევინებელი დაგვიწერია, ნახევარი უსათუოდ გარდაკდება და გარდაკდება, იცოდეს. აღიწერა განჩინება ესე თვეს იანვარსა ა, სიტყვისა ჭთისა განკორცვილებითგან წელს: სიღოდ, ქართულს ქვს უაბ.

1) მ. და შ.: რასმე გარდახდევინებას.

ქრისტეფორე მამაცაშვილის მიერ გაღმწერილს პირს თავში ახლავს შემდეგი ნუსხა:

აზრილში უნდა იყოს ძორიგეთ სევის გაიბოტენილამ:

ქ. გაიბოტენილამ ოთარისშვილი ჩრდილელის უმა სულელიძე ჰაზისშვილი იესე.

ქ. გაიბოტენილამ ოთარისშვილი ჩრდილელის უმა ჩაბაკური ბერიშვილი სუტა.

ძაისში უნდა იყოს ძორიგედ სევის გაიბოტენილამ:

ქ. გაიბოტენილამ ოთარისშვილი ჩრდილელის უმა ელაღლისშვილი სუტელიძე ივანე.

ძოიბათვეში უნდა იყოს ძორიგედ სევის გაიბოტენილამ:

ქ. გაიბოტენილამ ჩრდილელის უმა ჩაბაკური ჰაზისშვილი სუტა.

ძკათათვეში უნდა იყოს ძორიგეთ სევის გაიბოტენილამ:

ქ. გაიბოტენილამ ჩრდილელის უმა სულელიძე ჰაზისშვილი ზაზა.

ქ. გაიბოტენილამ ჩრდილელის უმა ჩაბაკური ჰაზისშვილი გიორგი.

ძარბაზისთვეში უნდა იყოს ძორიგედ სევის გაიბოტენილამ:

ქ. გაიბოტენილამ ჩრდილელის უმა სულელიძე ჰაზისშვილი თაგო.

ქ. გაიბოტენილამ ჩრდილელის უმა ჩაბაკური ჰაზისშვილი თათარი.

ენკენისთვეში უნდა იყოს ძორიგედ სევის გაიბოტენილამ:

ქ. გაიბოტენილამ ჩრდილელის უმა სულელიძე ჰაზისშვილი ივანე.

ქ. გაიბოტენილამ ჩრდილელის უმა ჩაბაკური ბერიშვილი გიორგი.

ღვინობისთვეში უნდა იყოს ძორიგედ სევის გაიბოტენილამ:

ქ. გაიბოტენილამ ჩრდილელის უმა სულელიძე ელაღლისშვილი ბერი.

ქ. გაიბოტენილამ ჩრდილელის უმა სულელიძე გოჭისშვილი ბერი.

გიორგობისთვეში უნდა იყოს მორიგედ გაბოტვნიდამ:

- ქ. გაბოტვნიდამ ჩრდილელის უმა ხუფელიძე ჰაზიაშვილი ჰაზუა.
- ქ. გაბოტვნიდამ ჩრდილელის უმა ჩაბაკური ბერიშვილი თადილე.

ქრისტიშობისთვეში უნდა იყოს მორიგედ ჩრდილელის უმა გაბოტვნიდამ:

- ქ. გაბოტვნიდამ ჩრდილელის უმა ჰაზიაშვილი ლურუმი.

იანვარში უნდა იყოს მორიგედ ხევის გაბოტვნიდამ:

- ქ. გაბოტვნიდამ ჩრდილელის უმა ხუფელიძე გოჭიაშვილი ლომა.

თებერვასში უნდა იყოს მორიგედ ხევის გაბოტვნიდამ:

- ქ. გაბოტვნიდამ ჩრდილელის უმა მოჯამაგირე საფარაშვილი ნონია.

მარტში უნდა იყოს მორიგედ ხევის გაბოტვნიდამ:

- ქ. გაბოტვნიდამ ჩრდილელის უმა ჰაზიაშვილი ჰაზუა.

192. წყალობის წიგნი, 40×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. დედანი ამ სიგელისა დროებით გადმოგვცა პეტრე ციხისთვიშვილმა.

1782, აპრილის 10. ქ. ჩვენ სრულად საქართველოს მეფემან ირაკლიმ ესე წყალობის წიგნი გიბოტეთ აზნაურს ციხისთვიშვილის ომანის შვილს იოსებს, ასე რომე ფშაკელში ამოწევეტილის ამირაშვილის მამულიდამ ესე სიგრძის მიწა, დღეს რომ შენ შიგა დგეხარ და შემოფარგვლით გაქვს, შენის აშენებულის ბახჩით შენთვისვე გვიბოტებია ყოფლის კაცის უცილებლად და ღავე... სიგრძის მიწის გარდა. სხვა ამასშვილის მამული რაც არის, ან სასხლავი არის და ან სახნავი არის, სრულად ციხისთვიშვილების შარმაზანისათვის და ოტასათვის გვიბოტებია, ორთავ შუა უნდა გაიყონ. დღეის იქით შენთან ამათ ამ მამულში საღაო და საღაპარაკო არა ექნებათ-რა, ასე თავ-

თავისთვის გვიბოძებია. წინაქვილზედ რომ სდაობთ, იმისი ცალკე ოქმი გვიბოძებია კახეთის მოსამართლეებზედა და თქვენს მოურავზე, და რომ ისინი გავისამართლებენ და განაჩენს მოგცემენ, და ჩვენ კი დაფამტიცებთ, ახრილის ი, ქვს უო. ირაკლი.

193. სიგელი, 77×35 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალაღზე. წერა პირველი გვერდისა რგვალი მხედრულია, ძლიერ მსხვილი ხელით ნაწერი, ხოლო მეორე გვერდისა ნუსხა-მხედრულია. ნიშნებათ იშვიათად იხმარება თითო წერტილი. დედანი ჩვენ შევიძინეთ ბუკინისტიისაგან წერა-კითხვის საზოგადოებისათვის.

1782, ახრილის 30. ქ.¹⁾ წყალობითა ღთისათა ჩვენ იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ბაკრატოვანიან, ყოვლისა ზემოისა საქართულლისა მეფის ირაკლის მეორის ძემან, არაგვის საერისთოს მპყრობელმან, პატრონმან ვახტანგ, და ძმათა ჩვენთა, მეფისა ძეთა, პატრონმან მირიან, პატრონმან ფარნაოზ, ესე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი წიგნი და სიგელი შეგიწყალებთ და გიბოძებთ შენ ჩვენს ერთგულს ემას, არაგველს აზნაურშვილს ჭილაშვილს ბაბანას, შვილსა შენსა გაბრიელს და ყოველთა სხლისა თქუშნისა მომავალთა, ასე და [ა]მ პირსა ზედა: როდესაც სანატრელმა ბატონმა მამა ჩვენმა მეფემ თეიმურაზმა და მათმა სიმადლემ ბატონმა მამა ჩვენმა მეფემ ჰირაკლიმ ის ქვეყანა რომ დაიჭირეს, შენ დიდათ ერთგულად მსახურე, და კუალად (ჭდ) შემდგომთა ამა ჟამებთა შინა მისს სიმადლეს ბატონს მამა ჩვენს იჭრაკლის უმეტესის გულ-მოდგინებით მსახურე, და აგრევე რომლისაჲ მიწეუზისთუჭის (sic) ბატონი დედოფალი, დედა ჩვენი, დუშეთს რომ ბასნდებოდა, კარგათ და ერთგულად მსახურე, და მისისა შემდგომად სანატრელს ჩვენს ძმას ბატონისშვილს ვახტანგს და სანატრელს ჩვენს²⁾ ძმას ბატონისშვილს ლეონს რომ არაგვის საერისთო ეჭირათ, იმათთვისაც მრავალ გზის

¹⁾ ეს ასო დიდათ არის დახატული მეღნით და შემკულია გველის თავებდთ.

²⁾ აქედან იწყება მეორე გვერდის ნუსხა-მხედრულის წერა.

გემსახურა, და აგრეთვე მისმა სიმღლემა ახლა რომ ჩვენ გვიბოძა, ჩვენც შენის შექცევით ბატონ-ჟმერის წესით ერთგულად გვმსახურე, და ერთგულად შენი თავი განაცხადე, და ამთენის სამსახურის სანუფქოდ ჩვენც ეს წუალობა გიყავით: რადგანაც ძველადგანაც იმ ქვეყნის შებატონების მიღახვრობა გქონდა და რუსეთიდან მომავლის ვაჭრისა, და თუ აქედამ წამსვლელის ვაჭრისა, და აგრეთვე ჩერქეზიდან მოსულის ცხენების ბაჟის აღება უფველთვის შენს ოჯახში სასულად უფილიყო, მაგრამ ჟამთა ვითარებისგან წიგნები კი აღარა გქონდა. სანატრელს ჩვენს ძმას ბატონისშვილს ვახტანგსაც, და სანატრელს ჩვენს ძმას ბატონისშვილს ლეონსაც მდომებოდათ წიგნისა ოდეს ბოძება, მაგრამ აღარ დასცალებოდათ, მოხველ კარსა დარბაზისა ჩვენი-სასა და წიგნის ბოძებას გვეაჯებით, რადგანაც შენც ჩვენზედ დიდათ ერთგულად გასჯილი იყუ და ნამსახური, ჩვენც ვისმინეთ თქვნი ვედრება და მოხსენება, და გიბოძეთ მიღახვრობა, რუსეთს მიმავლის და იქედამ მომავლის ვაჭრის ბაჟის აღება და აგრეთვე¹⁾ ჩერქეზიდან მოსულის ცხენების შებაჟობა. ესები(sic) უკვლა შენთვის და შვილთა თქვენთათვის გვიბოძებია. რომელიც განწესებული ბაჟები არის, ამების უგვლას სრულებით შენ უნდა იღებდე (აღებდე?), რაც შენი რიგი იყოს, მიღახვრობიდანაც ის სარგო უნდა აიღო, და ამ²⁾ ზემოხსენიბულის ბაჟებიდამაც, და სხვა რაც ბაჟი, ჩვენი წილი დარჩებოდეს. უფველს წელიწადს ჩვენს მოხველებს უნდა მოაბარებდე, ანგარიშს გასწმენდდე, და მიბარების ბარათს გამოართმედე, ამას გარდა სამღებროების ბაჟთან შენ საქმე არა გქნება რა, ამიტომ რომ რომელიც ჩვენის ბძახებით მღებარი დაჯდება, ბაჟს ის აიღებს, და ესეც იქნება, რომ ვინიცობა არის, სამღებროებიც და რუსეთის გზის ბაჟებიც ერთმა კაცმა იჯარით აიღოს, და ჩვენ იმაში სართა გქონდეს, ბაჟები იმას დარჩებოდეს იმ წელიწადებში, მაგრამ იმ განწესებულს ბაჟს ისევე შენ უნდა აიღებდე, რაც შენი სარგო იქნებოდეს, შენ აიღებდე და ჩვენს წილს, რომელიც იჯარადარი იქნებოდეს, ანგარიშით იმას მიაბარებდე. ასე ამ წესით გვიბოძებია, გქონდეს და

1) აქ და სხვა ამავეარ შემთხვევებში დედანში სწერია: დაგრევე.

2) დედანში სწერია: დამ.

გიბედნიეროს მამის ჩვენისა და ჩვენს სამსახურსა შინა. არ მოკეშა-
 ლოს ჩვენგან და არცა შემდგომთა ჩვენთაგან. აწე გიბძანებთ კარისა
 ჩვენისა მოხელენო, თქვენც ასე დაუმტკიცეთ და ნუ მოუშლით, რა-
 გორათაც წიგნითა ამით სახელოები გვებოდოს. წარიწერა კარისა ჩვე-
 ნისა მდივან-მწიგნობრის ქვაბულოვის მდივნის იოანესითა, თვესა აპ-
 რილსა ლ, ქვს უო.

დავითის ტომ- თა სქესისა ძე ვარ ირაკლი მეფისა მირიან	· · · · · · · · · · ჭახტანგ · · · · ·
--	--

194. განჩინება ბარისა და მთიურთა ადგილთა ბატონიშვილის ვახ-
 ტანგისა, 125X23 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელს მტკიცე ქა-
 ლალდზე მშვენიერის რგვალი მხედრულის ხელით. სათაურები,
 პირველი სტრიქონი განჩინებისა და პირველი სიტყვა თითოეუ-
 ლის მუხლისა დაწერილია წითელის მელნით, დანარჩენი შავის
 მელნით. ნიშნებათ იხმარებიან წერტილი, ორი წერტილი და
 იშვიათათ მძიმეც.

1782, ოკტომბერის 14. განჩინება ბარისა და მთიურ-
 თა ადგილთა.

ქ.²) ჩვენ საქართველას მეფის ირაკლი მეორის ძემან, სრუ-
 ლიად არაგვის საერასოაოს მპყრობელმან, ვახტანგ სანატრელის
 ჩვენის ძმის ბატონისშვილის ლეონისაგან მთებში დადებული განჩი-
 ნება ხელმოკრედ განვახსლეთ და რაგდენნიმე ჩვენ მიერ განწესებუ-
 ლებიც თან ჩაუტევიით. უოველთა არაგვის საერასოთოს ბარში მოკოფ-

1) ბეკედს ვრცელი წარწერა აქვს, მაგრამ სიტყვა ვახტანგის მეტი
 არ განირჩევა გადასულობის გამო.

2) ეს „ქ“ დახატულია დიდათ მელნით. შუატანზე შემოჩვეული
 ჰყავს გველი, რომელსაც თავი ზემოთ აქვს და პირდაღებულია. ასოს
 თავზე ზის ფრინველი, ფრინველს კლანჭებში უჭერია ისარი. ფრინველი
 ესეც არის უშვებს კლანჭებს ისარს, რომელიც გველს ხახაში უნდა ჩა-
 ერკოს. ბოლოც ქანისა გველის თავის სახით არის შემკული.

თა კაცთა ასე გიბძანებთ: რომელიც ამას ქვეით დაიწერება, დღეის იქით ასე უნდა აღსრულდეს¹⁾:

ა) ქ. ჭონ ნუ ქნას, თუ ვისმე კაცი შემოაკუდეს, იმ მკუდრის ზატრანი თავის თავად დაშქარს ნუ შეიურის და მკულეღს ნუ დალაშქრავს, და ნურც თვითან ეცდება იმის სიკუდილსა, ჩვენს სამართალში მოვიდეს და სამართალი მიეტემა. თუ ჯარით დალაშქრავს და ან სხვა რიგად მოინდომებს რასმე იმის გარდაკდევინებას, იმ მკუდრის სისხლსაც ჩაუტარებთ, და რომელიც კაცი იმას დაშქრად მიჰყვება, იმასაც ჯარიმას წავართმევთ, და უჩვენოდ იმასთან საქმის გასარიგებლად ბჭეებიც ნუ დაუსხდებიან, თორემ ბჭეებსაც დიდად ავად მოგვეპურებით.

ბ) ქ. თუ ვისმე უქორწილოდ ქალი ჰყვანდეს მიუვანილი ცოლად, ან ახლავ ჯვარი უნდა დაიწეროს იმ ქალზედ და ან ახლავ კელი უნდა აიღოს. თუ შეუტყვევით, რომ რომელსაც ქალი შინ მიუყვანილი ცოლად ჰყოლია და იმაზედ ჯვარდაუწერელი ეოფილა, იმას ჩვენზედ შეტოდებასავით მოვიკითხავთ, და ქალის ზატრანი, რომელიც თავისს ქალს ჯვარდაუწერელს მისცემს, იმასაც ავად მოგვეპურებით. ჯვარდაუწერელად ქალის შინ მიუვანა არ იქნება.

გ) ქ. თუ რომელიმე ქრისტი[ე]ანი კაცი ოსს ქალს მისცემს და დამოურდება, იმას ჩვენს მუხანათობასავით მოვიკითხავთ და დიდადც გარდავახდევინებთ, და თუ ოსმა ქალი მოგტყვოს, ის კი ითხოვეთ, მაგრამ უნდა კი მონათლოთ. მოუნათლაობა არ იქნება.

დ) ქ. თუ რომელიც ქვრივს დაიძახებს კაცი ვინმე, იმასაც ჩვენს მუხანათობასავით მოვიკითხავთ. დღეის იქით დაძახებით ქვრივის შერთვა აღარ იქნება არას კაცისაგან. რომლისაც კაცის შერთვა ქვრივის ნება იუოს, ის უნდა შეირთოს.

ე) ქ. თუ ჩვენის ბძანების წინააღმდეგი შეიქნას კაცი ვინმე, ის კაცი რომლისაც სოფლისა იუოს, იმ თავისმა სოფლის კაცმა და თავისმა მოკლეუმ უნდა დაიჭიროს და დაჭერილი ჩვენთან უნდა მოიუუნონ, თუ არ დაიჭერენ და დაჭერილს არ მოგვგვრიან, რისაც გარ-

1) ეს შესავალი სხვა ტექსტზე ბევრათ უფრო სხვილი ხელით არის ნაწერი.

დახდევინების ღირსი ის კაცი იქნება, იმის მაგიერად იმ სოფელსა და იმისს მოკვლეს გარდავახდევინებთ.

გ) ქ. თუ რომელიმე კაცი ჩვენის ბძანების წინააღმდეგი იმ თავისს სოფელში ადარ იუოს და სხვას სოფელში მივიდეს, ის თუ იმ სოფლის კაცთ და მოკვლემ არ დაგვიჭირა, იმ კაცის მაგიერ იმათ გარდავახდევინებთ.

ჩვენ მიერ განსჯილი განჩინება¹⁾:

ზ) ქ. რომელიც რომ ამ ქვეყნისთვის ეზისკობასად დადგინებული წილენელი ბძანდებ[დ]ეს და იმ ეზისკობასმა სულიერი კანონი გიბძანოსთ, და მართლის ქრისტიანობის წესი და რიგი გამტნოსთ, და დაგარიგოსთ, და თქვენ იმაზედ არ დაემორჩილენით, და ეს ჩვენ შეგიტყუვით, ამას დიდად მოვიკითხავთ და ჩვენად შეცოდებად და მუხანათად გარდავახდევინებთ.

წ) ქ. [დ]ღეის იქით ტუუილად სანივარი და ტუუილად წადავება ვისიმე ადარ იქნება სამართალში გამტუუნებულისგან, და თუ რომელსამე სამართალში გაუგლიათ და იქ ერთი რამ ნაკლები სამართალი მისტემათ, და საბუთები ექნება იმ თავისის სანივარისა, მაშინ ჩვენ ადარ დაუშლით სამართალში მოსვლას, მაგრამ თუ ის საბუთები ჭეშმარიტი არ არის და ტუუილად წაუდავება და სამართალში გაივლის, დიდად გარდავახდევინებთ.

თ) ქ. ღთნ ნუ ქნას, თუ რომელსამე სოფელში კაცი ამოსწუდეს, ან შვილი, ან ძმა არ დარჩეს, იმისს მამუელს ნურგინ დაიჭერს, თუ უნდა გაყრილი ძმატ ჭუჟანდეს, მანამდის ჩვენ არ მოგვანსენოს, მანამდის ის მამული ისევ ბეთალმნად უნდა იდვას, მოკვლე მოვიდეს მოგვანსენოს, და როგორც ჩვენ უბძანოთ, იმ მამულის საქმე ისე უნდა აღსრულდეს.

ი) ქ. ნურცავინ ჩვენი უმა საუდრის მამუელს იუიდის და ნურც საუდრის უმა ჩვენის უმის მამუელს. დღეის იქით თუ იუიდის ვინმე, იმ მამულზედაც კელს ავადებინებთ და თავისსა მამულსაც წავართმევთ.

¹⁾ ეს სათაური წითლურით არის დაწერილი.

ა) ქ. ვინიცობა არის, თავისის სოფლიდამ მამულის მქონე კაცი აიყაროს და სხვას სოფელში დასახლდეს და იქილამ მამულის გასუიდეა მონინდომოს, თუ ჩვენს უბძანებლივ იუიდის ვინმე, დიდად ავად მოვეპურობით, და რასაც იმ მამულში ფასს გაიდეებს, ერთს კიდევ იმდენს ჩვენ წავართმევთ, და არც იმ მამულს ვასუიდეგინებ[თ].

ბ) ქ. მსახური თავისის მამულს ვერ გაჭყიდის, ამიტომ რომ ის მამული, ჩვენი მსახური ვინც იქნება, იმას უნდა ჰქონდეს, და თუ ან გაჭყიდის და ან იუიდის ვინმე, გამსუიდეველსაც და შეიდეველსაც დიდად ავად მოვეპურობით: იმ მამულსაც წავართმევთ და თავისის სამკვიდრის მამულზედ კელს ავადებინებთ, რადგან მსახურთ მამული, ვინც ჩვენი მსახური იქნებან, იმათთვის არის განწესებული, სხვათ არ მიეცემა.

გ) ქ. თუ სახსოს კაცის მამულს აზნაურშვილი, თუ სხვა მოკელე ვინმე იუიდის ჩვენს შუეტუებლად, იმ აზნაურშვილს დიდად უწევთ. თუ სუიდევის მოწადინე იქნება, მოვიდეს, იმ აზნაურშვილმა ჩვენ მოგვასხენოს, თუ მუნასიბი იქნება, ჩვენ გავსინჯავთ, და ჩვენის დასტურით იუიდას ის მამული.

დ) ქ. თუ სამართალში კაცი დავიბაროთ და ის კაცი ჩვენს იასაულს, რომლისაც სოფლისა იუოსა, არ გამტყვევს, იმ სოფლის კაცთ დაგვიჭირონ და მოგუგვარონ, და თუ იმ სოფლიდამ გაეპაროსთ სადმე, სადაც წავიდექს ჩვენს საბრძანებულში, უველგან უნდა სდიონ, და ეცადნენ იმისს კელში ჩავგლებას. თუ ამაზედ ბეჯითად არ გაისარჯნენ, დიდად გარდავანდეგინებთ, და თუ სხვას სოფელში მივიდა სადმე და სწორედ იმ სოფლის კაცთ არ დაგვიჭირეს, ჩვენს მუნანათობასავით მოვიკითხავთ.

ქ. მართალია ბევრი მთის განჩინებაც ურეგია, მაგრამ აქ ესეც სახმარია რომ უნდა იუოს¹⁾: განჩინება ბარისა.

ი) ქ. რომელიც რომ ფასის უარაული არის განწესებული, ის უარაული დრომდის სულ მოუკლებლად უნდა იუოს, და იმ უარაულებს თავ-თავისი ფასის მძლეველი სოფლები განწესებულს ფასს დაუკლებლად უნდა მისცემდენ ხოლმე, და თუ იმ უარაულებმა უარაულობის

¹⁾ ეს წითლურით სწერია დედანში.

რიგს დააკლეს რამე, და ან ბეჯითად არ მოიქცენ, დიდად გარდავახდევინებთ, და თუ იმ ფასის მძლეველმა სოფელმა თავისის განწესებულის ფასის მიცემა დააკლეს, იმათაც დიდად გარდავახდევინებთ.

ივ) ქ. ჭონ ნუ ქნას, თუ ან ტუვე დაიკარგოს და ან საქონელი, და ან უზახი გაჩნდეს სადმე, იმაზედ დიდად ბეჯითად უნდა გაისარჯნენ მდევრობით, თუ გზის შეკურნით, და იმის მდევრობაზედ კაცი არ უნდა დააკლდეს, თუ არ შეუძლებელი და თუ იმის მდევრობაზედ დააკლდება ვინმე და დიდად ბეჯითად არ მოიქცევიან, და არ გაირჯებიან, და სადამდისაც მდევრობის უავლი არის და დასრულდება, რომ იმას იქით აღარას გზით აღარ შეიძლებოდეს¹⁾, იქამდის არა სდევენ, და დევნას დააკლებენ, სწორედ ჩვენის მუხანათობის მსკავსად გარდავახდევინებთ.

იზ) ქ. რომელსაც სოფელში ტუვე დაიკარგოს, იმ სოფელმა უოველს თავის მახლობელს სოფლებს უნდა შეატუობინოს, და მაშინვე მდევარი უნდა გამოუდგეს. რომელიც სოფელი იმის მდევრობაში დააკლდება, დიდად გარდავახდევინებთ, და იმ ტუქსებსაც იმ სოფელს გარდავახდევინებთ, და თუ რომლისმე სოფელიდან იმ მდევრობაში კაცი დააკლდება, იმ კაცს ორი ზროხა გამოართონ და იმ მდევრის კაცთ გაიყონ.

ქ.²⁾ ასრე ამ წესით უნდა მოიქცეთ. თვითო ამისთანა წიგნი უოველგან ჩვენს საბძანებულში ძეგს და აქვენშიაც ამიტომ გამოგზავნეთ ეს წიგნი, რომ მანდ უნდა იღვას. რომელიც კაცის დღეის იქით ამ ზემო ბრძანების გარდახდება, იმ კაცმა ისე იცოდეს, როგორც კაცის მკულელს სიკუდილით, მამულიდან და თავის ალაგიდან აყრით, აკლებით და დაკარგვით გარდავახდევინებთ, ისე ამ ბრძანების წინააღმდეგობს. აღიწერა ოკდონბერს იდ, წელსა ჩღჰჰ, ქვსა უო.

195. არაა გორელებისა და არააზე მიწერილი განჩინება ირაკლი მეორისა, 33,5×12 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზედ ნუსხამხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ახალი სტრიქონების წინ ორ-ორი წერტილი და აქა-იქ მძიმე. ეს და ამას ქვემოლ მოყვა-

¹⁾ დედანში სწერია: შეიძლებოდეს.

²⁾ აქედან ხელ-ახლა მსხვილი ხელი იწყება.

ნილი ბრძანება ირაკლი მეორისა ჩვენ გადმოვსწერეთ ნამდვილებიდან, რომლებიც „მომამბის“ რედაქციას მოუვიდა ბ-ნ ილია ჭყონიასაგან. ნამდვილები პატრონის სურვილისამებრ გადაეცა „წერა-კითხვის საზოგადოების“ წიგნთსაცავს.

1781, მაისის 13 და მკათათვის 4. ქ. ღთნ ბედნიერის კელ-მწიფის ჭირი მისცეს ერთობ გორელებს!

ამას წინათ ამ საქმეზედ კიდევ არზა მოგართუით, რომ ჩვენის საქონლის საძოვარი კარაღეთის ბოლოდამ დაჭერილი რომ ჩვენ და ერისთვისანთ საქვეყნო სამანც გვიზის, იქილამ გორის წისქვილებამდინ ალა ჰაზაშვილს ჰაზას უჭირავს, ზოგს თითონა ხნავს და ზოგს სხუთ ახუნევიებს, და დაღას თითონ იღებს.

ღთნ განსაძიეროს თქვენი მეფობა. ემინობა შეიქნა, თქვენი დოვლათით ოთხ-კუთხი სოფელი აშენდა, და ზოგიც შენდება, და რაც ოთხეუნი საქონელი გვეყავს, ადარა კაცმა თავიანთ მამულში ადარ გვაძობინა, და ჩვენის საქონლის საძოვარი ეს არის, მოგასხენებთ, უოველი კაცი ოთხეუნი საქონლითა ვცხნოვრებთ. ამდონი თქვენი წყალობა იუოს, მთელი გორი დიდი, თუ შერიე, ერთობლივ გვეუდრებით, რომ ჩვენი საძოვარი ჩვენვე დაგვნებდეს, ამისი შოვნა არას გორელის კაცისაგან არ იქნება, თორემ იმდენი ღთნ გამარჯვება მოგცესთ, რამდონს გორელს კაცს თვალი ეჭიროს, თუ გაიცემოდეს, და წლეკანდელის დაღისაც ნება თქვენი აღსრულდეს. მაისს იგ, ქვს უმთ. □ □ □ □ □ □ □. მე ხითარაშვილი ზურაბა, მე ანდრიაშვილი თომა +, მე გობრანთ იოსება.

მე იოანე ჰენტელაშვილმა ამ არზის ჰირი ვნახე და გარ[დ]-მოვსწერე, მაისის კვ, ქვს უმთ¹).

თავში და განის აშიაზე არზას აქვს წარწერა ირაკლი მეორის ხელით:

ქ. ჩვენი ბძანება არის, ჰაზა მწერალო! მერმე ამ არზით გორელები რომ ასე ჩივიან, ეგ მამული თუ ძველთაგან საგნავი უოფილა და ან ბეითაღმანი უოფილა ვისიმე, ამას წინად რომ შენ მოგე-

1) ეს პირი მოურთმევიათ, ეტყობა, ირაკლისთვის და ირაკლის ქვემო მოყვანილი განჩინება ამ პირზე წაუწერია.

ცით, შენივე იქნება და, თუ ძველთაგან სკანავი არა უოფილს და ს-
ქვეუნთ სძოვრათა ჰქონდესთ და შენ უაღათთ გაციშინჯობია და
ისე გამოგირთმევი, ჩვენ იმ მამულს ვერ გავცემთ და გორელებს
ვერ გამოვართმევთ. ის მამული ისევ უნდა დასდვა და დალაც ჩვენ-
თვინ უნდა აიღონ. დასამიძე მინბაშო იოანე, ეს ასე გაარიგე. კა-
თათვის დ, ქქს უფთ. ერეკლე ¹⁾.

196. ბსანების ოქმი მეფე ირაკლი მეორისა, 43×16,5 სანტიმეტ-
რი, დაწერილია ლურჯ ქალაღზედ ნუსხა-მხედრულის ხელით.
ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1775, ივლისის 18. ქ. ჩვენი ბსანება არის, დასამიძე მინ-
ბაშო ტეტიავ, აღათონიკე ამილახვარიშვილო, დიმიტრი მგალბელო,
მიქელავ მამასახლისო, სულთნისშვილო მანუჩარ, ბაბალაშვილო ავ-
თანდილო, თუთუნაშვილო დავითავ, ოჭანჯანაშვილო ისაიავ, სკაშვილო
ფარსადან, ზუბალაშვილო იოანევ და ერთობით გორელებო, მეპევი-
დრ[ე]ვ და ხიზანო! მერე ომანისშვილი გოგია და ალექსისშვილი
იაკობ რომ იასულად ბატონს ჩემს შვილს ფარნავაზს გამოუგზავნია,
ერთი ექვსს თუმანსა გთხოვსთ და მეორე სამს თუმანსა გთხოვსთ.
ეგენი ორნივ დაიჭირეთ, ან რაც კაცი ახლდესთ, თავიანთი თუ ვი-
სიც უნდა იუოს, უველანი უნდა დაიჭიროთ და ცხენი და იარაღი
თქვენთვის სულ სახალხოთ მომიცია, და მაგათ უველას თავი გაუტე-
ხეთ, ოთხას ოთხასი ჯოხი დაჰკარით, ძალიანი ჯოხები, და ასე ჰქმე-
ნით, თუ ქრისტეს მგმობელი არა ხართ და თქვენის სარწმუნოებისა,
ამ ჩემს ბრძანებას ასე აღასრულებთ, თუ ასე არ აღასრულეთ წმინდა
სარწმუნოებაცა და ღთიც გაციწერესთ და დაწეულიც იუვნეთ, და თუ
ასე აღასრულეთ, როგორც მომიწერია, ღთმა თქვენ უოველი სულიე-
რი და კორციელი ავი გაშორასთ, და უოველი სულიერი და კორცი-
ელი საქმენი კეთილად წარგიმართოსთ, და ეგ მაგათი ნაცარცივი ჰა-
ლადი ქმნას თქვენთვის; და მას იქითაც, თუ ჩემმა შვილებმა და ან
შვილის-შვილებმა შემოგაწერონ რამე ერთის შაურიდამ ას თუმან-

1) სრული წარწერა ბეჰედისა ისეთია, როგორც № 169-სა.

დინა, ნურათურს ნურას მისცემთ. თუ ძალა მოინდომონ, კაცები კარგად დაუტევიან, ისე გაუყარეთ, თუ თქვენზე იარაღი მოინდომონ და იხმარონ იმათმა კაცებმა, თქვენ ერთისათვის ორი და სამი იარაღი იხმარეთ იმათზედა. გორელებო, დიდნო და მცირენო, სახასონო, ეკკლესიისა და ან სხვისა ვისიმე უმანო და ხიზანნო და დედაკაცებო, თქვენც ასე ჰქმენით, ჯოხი და ქვაც იმისთანას, იმათს გამოსეულს იასაულებს ასე უყავით. გორელებო და ან სხვა ვინცა სწერია ამ ჩემს განაჩენსა და ოქმზე, ვეგლამ ასე უნდა ჰქმნათ და კიდევ ამასუდ ერთმანერთს შეჰტიცათ, და რომელმაც არ დაიფიცონ ჯვარსედა და სახარებაზე, ჰირველს კაცს სამი თუმანი წაერთვას და მეორეს ორი თუმანი და მესამეს ერთი თუმანი, და სათემთ თქვენთვინ გამოიყენეთ და თქვენთვის დახარჯეთ. ქართველის და სომხის ორთავე სამღვდელთნო და ეკკლესიების შინა მოსამსახურენნო, მთავარეპისკოპოსის საუდრის გარეთ ეზოში შეიყარენით, მართებულის ჰატივით სამდთო სახარება და ცხოველმყოფელი ჯვარი ჰატიოსნებით დაასვენეთ, ამ საქმეზე ასე დაიფიცეთ და ჩემი ერთგულებაც შიგ ჩატანეთ, ასე უფრო გიჯობსთ, ივლისის იწ, ქკს უზგ. ერეკლე ¹⁾.

197. განჩინების წიგნი, 25,5 X 11 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. დედანი განჩინებისა დროებით გადმოგვცა პეტრე ციხისთვიშვილმა.

1801, აპრილის 29. ქ. ციხისთვისშვილის იოსების ეზოში დორი გ[ა]ერეკა ამისი სახლის კაცის შერმაზანის მედორეს, ამ იოსების შვილს გამოერეკა, ამ შერმაზანს გაეღახა ის უმაწვილი. ეს იოსებ შინ არ ყოფილიყო. რადესაც მოსულიყო და შეეტყო, თავის სახლის კარზედ გამოსულიყო და ლანძღვა დაეწყო, რათ მომიკლეს შვილიო. მასუკან ის შერმაზან თავის ვენახში ყოფილიყო, გადმოხტარიყო და მისულიყო იოსებთან თავის სახლის კარზედ. ქვემოდამ შვილი გაქცეულიყო და მიხდომოდენ და ორთავ მამა-შვილთ გაეღა-

1) სრული წარწერა ბეჰედისა ისეთია, როგორც № 169-სა.

ხათ თავის კარზედ. მოვიდა, იჩივლა იოსებმა, ისიც მოვაყვანინეთ და ვალაზარაკეთ და ასე უოფილიყო ამათი შოთი. მეც ეს სამართალი მივეც საქართველოს სამართლის ძალით: შინ მიხდომისათვის მთელი სისხლი გაუჩნდა, მაგრამ ზოგი ლანძღვაში ჩაუტარეთ, ზოგი სამართალმა იპატა(sic) და თექვსმეტი თუმანი კი დაედო, რადგან აზნაურმედიები არიან. ეს თექვსმეტი თუმანი ორი წილი ვეჯი¹⁾ უნდა მისცეს და შესაძელი თეთრი შერმაზანმა ამ იოსებს, აზრილის კო, ქვს უბო. მდივანბეგი სვიმონ.

198. განწესებანი საქართველოს მეფის ირაკლისნი ძეთა თვსთადმი სამეფოაღსათვს საქართველოაღსა. დედანი ამ განწესებანისა ეკუთვნის წერა-კითხვის საზოგადოების ბიბლიოთეკას და შემოწირულია იასონ ციციშვილის მიერ № 1487. ხელ-ნაწერი, 34×22 სანტიმეტრი, შეიცავს 27 ფურცელს მოლურჯო ქაღალდისას. ნიშნებათ იხმარება წერტილები, ორ-ორი წერტილები და მძიმე. ქართული ტექსტის პირდაპირ, რომელიც გაკრული ნუსხა-მხედრულის ხელით არის ნაწერი, მოყვანილია რუსული თარგმანი მეფის ძის მირიანის მიერ ნაშუშაკევი. პირველ გამოცემაში ჩვენ ეჭვი გამოვთქვით ამ განწესების სინამდვილეში, მაგრამ ეს ეჭვი არ გამართლდა. მოსკოვის არქივში დაცული ყოფილა ამგვარი საბუთი.

1791 წელი. შირი განწესებათა.

განწესებანი საქართველოს მეფის ოჯახისათვის და ქვეყნისა ამის დადებული საუკუნოდ ნეტარ სახსოვარისა საქართველოს მეფის ირაკლი მეორისაგან, რომელნიცა ბრძანებითავე მისითა გამოცხადდა სახალხთო ქართულსა ქვს უოთ, რომ იქნება საეკლესიოთა აღრიცხვითა ჩღუა წელი, და დაიბეჭდა იგი საქართველოს შინა მეოფთა ჩინებულთა სამღუდელოთა და საეროთაგან და შენახულ იყო სამეფოსა პალატსა შინა ქალაქსა ტფილისს, ხოლო დროსა ალა-მამად-ხანისაგან ქალაქისა ამის დაქვეყნისა სარწმუნო არს, რომელ განწესებაცა იგი მუნ დაკარგულ იქოს, რამეთუ მიერ ჟამიდგან აღარსად იხილვება,

1) „ვეჯი“ არის პური, ქერი, საზოგადოდ მარცვლეულობა.

გარნა აწ ვხვთ სარწმუნო ზირი მისი, რომელსაც შინა მრავალს ალაგს თვით ზემოხსენებულის სანატრელის მეუის კელითაც არს ჩაწერილნი, რომელნიცა თითო-თითოდ მუნ დანიშნენიან ესრედ: სცა ჯვარი ისხდეს, იქ დაიწება სანატრელის მეუის კელი და სცა ნოლი ისხდეს, იქ კი დასრულდება. ხოლო ზირი ესე თვით იმ სარწმუნოს ზირისაგან გარდმოიწერა და რუსულად ითარგმნა, რომელნიცა ნიშნენ ამის ქვემო.

ა) სახელითა ერთ-არსისა და სმგვამოვანისა ღთისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისათა ვსწერ მე მეორე ირაკლი ზანკრატოვანი, ძე ცხებულისა მეუისა თეიმურაზ მეორისა და დედოფლის თამარისა, და ვხმარებ სიმკაცრესა უოფლის მარტოობით და უმანკობით, რათა არა სჭირო სქმე რამე, ანუ სიბრველიე იხკობდეს ამაში, არამედ მინდობითა უოფლად წმიდისა სულისათა ვეძიებ, რათა სიმართლით გამოვაცხადო, ჭეშმარიტის ძალის მქონებლობით აღვსწერო ჩემთვის და შვილთა ჩემთათვის და შვილიშვილთათვის, და კვალადცა შვილთა მათათვის და კიდევ შთასრულთა მათათვისცა, და ეგრეთვე შემდგომთა მათათვის და რტოთა მათთა, და ქვეყანის ჩვენისა და მას შინა მეოფთა სამდგდელოთა და თავადთა. და აზნურთა, და უოველთა, რომელნიცა დღეს კელთა ჩვენთა შინა არიან და ანუ წადმართ ღთით იქნებიან + რაც სქმეში წილი ამაში ჩემის ჩამომავლობის არის, ისიც გარჩევით დამიწერია და ან, რაც ქვეყნისა იყო, ისიც გარჩევით დამიწერია 0.

ბ) აწ სჯულად უღებ სხლსა ჩემსა და შთასრულთა ჩემთა ნათესაობითთა გვარეულობასა და საქართველოსა ქართველთა და კახთა, და სამდგდელოთა, და საეროთა, ბრწინვალეთა თავადთა, აზნურთა და ეგრეთვე მოხელეთა, კეთილშობილთა და სხვათა მოხელეთა სოფლისათა, და სხვათა ერთა მოქალაქეთა, და სხვათა ბარისა და მთისა ალაგებთა შინა მეოფთა და მცხოვრებელთა გაუწეებ და გიბრძანებ და კიდევ გვედრები, რომელსაც ამ განწესებას დავსწერ, თუ მე ჩემსა სხლსა და ოჯახზედ გარჯილობა და ჭირნახულობა მქონდეს და ან ქვეყანაზე ერთდგულობით ვეოფილევიყო და შემსახუროს, რაც ამაში დამიწერია, ის მიიღოთ. რახანც (ნახანც?) მიიღებთ იმას ღთით, მასუგან არაოდეს შეოფთისა და სისხლის დღვრისა და ერთმანერთის

მტერობის საფიქრებელი ადარა გეგნებათ-რა, ამ ჩემის აღწერილის აზრის მიზნით ამ ჩემის შვილების საქმეში სრულად თქვენში შფოთს ვეღარ შემოიყვანენ და, თუ სხვაგნადაც ვინმე შფოთს შემოგოდებენ, ჭთით ამ ერთობით, რომელიც მე დამიწერია, კიდევ განზღვევით და ჭთიც შეგეწევით სიყვარულსა და ამისთანს ერთობაში + ჩემს შვილებსაცა და ქვეყანასაცა 0.

გ) ეს განზრახვა გასინჯულობა და დამტკიცება არაფრის სხვის საქმისა და მოგონებისა არა არის-რა. ამისი მხედველი თვით უფალი არის, რომ სახლეულობისა ჩემისა და შთასრულისა ნათესაობისა ჩემისა და შვილთა მათათვის აღწერე, რომ არ გაიყარნენ, ერთ საშეფო იყოს და სიყვარულით იყვნენ და არ მტერობდნენ, ეგრეთვე ქართველთა და კახთათვის, რომ ამ საქმით იყვნენ სიყვარულით დამტკიცებულნი უოველნი ბატონ-უმანი და ამხანაგნი, რომ თქვენში ჭთის წინაღმდეგი შური და შერევნა არა მოხდეს რა და ის განწესებაები, რომელიც ქვეით დაიწერება ჩემის სახლისა და საქართველოს დიდთა მცირეთათვის, ისინი სრულებით უნდა მიიღოთ და ჩემს შვილებმაც და შვილიშვილებმაც და საქართველოსა და კახეთისა ერთად იმ აზრებს არა მოაკლოთ რა, თორემ ჭეშმარიტად, უცილთ მამინეუ გამოჩნდება შური და მრისხანება და ამასთან ხმალი დაიწეებს სისხლის ღვრასა და ნათესავნი, მახლობელნი და მოყვარენი საგულისგულობნი შეირევიან, ზოგნი ერთის კერძისაკენ დარჩება და ზოგი მეორეს კერძს და, რაც ძალი ექნებათ მტრისათვის, ის მოყვარეზედ დაიხრჩება და ნათესავზე, და მოაკლდება ძალი ქართველთა და კახთა, და მტერი წინ წამოდება და ზედაც შემოჯდება საქართველებს და მასუკან გარევიან წმიდასა სარწმუნოებასა, დასჩავგრენ უსჯულთნი საქართველთა, გადარიბდებიან, დამცირდებიან და ზოგნი დაცოცნებებიან და ასრე წახდებიან, და ეს ამით დაგემართებათ, ქართველნი და კახნი, რომ ჩემი შვილებისა, რაც დამიწერია, თუ იმაზე არ დაზდექით და ისინიც არ დააყენეთ, უიჭოდ იცოდეთ, ჭთი გაშორდით, მრავალი ავი დაგემართებათ. მოგესხენებათ სამდევლოთაც და სეროთაც და ნახამთ, წაიკითხამთ ამას სრულად, ცხადად სტნობთ ამ წერილიდამ, რომელიც დაიწერება და ან ზემოთ დაიწერა.

დ) სამობითსა და ერთობითსა ღთისა ვუვიცავ, რომ, რაც ეს განწესება დამიწერია, არავის შეეტყოს, არცა ვისთვის შეკითხოს და არც ვისმე ერჩიოს და არავისიმე მეტობის მონდომობით, არცა ვისიმე დაკლებით მე ეს არ დამეწეროს და არც ჩემის გონების მეტი კაცი, ამისი მთქმელი და გამრჩეველი სხვა ამის დაწერადმდე არა მყოფოდეს, და ამაზედ ცილი ან მე არავინ დამწამოს და ან სხვათ, რომ დიდი ცოდვა იქნება, და ეს ასე დამიჯერეთ შეილმაცა და ქვეყანამაც.

ე) საუფარულნო შეილნო ჩემნო და სხვანო სამდვდელნო და სჯერონო მამანო და ძმანო, და შვილნო, და მეგობარნო ჩემნო! ჩვენ საქართველოს კაცნი ვართ და ჩვენის (ჩენის?) ქვეყნის სამართალს ჩვენ ვერ გადავადგებთ და არც შეიძლება, და ბევრმაც რომ მონდომოს, ძალიან გარჯა მოუნდება და წელიწადებიც ბევრი გაივლის, რომ სხვა რიგი სამართლის ჩეულება ჩამოგდოს ვინმე, თუ არ დიდმა კელმწიფემ, მაგრამ ამასაც ხანგრძლივი გარჯა მოუნდება. რომელიც საქართველოს სამართლები გაურთიკებიათ, რაერთიც გვაქვს, ის გვეუფოა და დიდად მოსაწონი და ჰატიოსანი არის. და ახლა, საუფარულნო ჩემნო, ერთობით ზემოხსენებულნო, თუ მე ასე არ გამესაჯა და ასე არ გამერიკებინა ჩემის შეილებისთვის და თქვენთვის ეს საბოლოო სიმტკიცე მშვიდობისა, სიუფარულისა და ერთობისა არ განმეწესებინა და თავთავისი წილი და რიგი ახლავ არ მიმეტა და არ გამეჩინა, ან ერთმანერთის სისხლის ჩამოვადნის მიზეზი შევიქნებოდე და ან დაკარგვისა სულით და ხორციით მიზეზად მე დავიდებოდე. მას უკან რადა სიტყვის გებადა შემეძლო წინაშე ღთისა და ან წინაშე კაცთა? ეს წინაშე კაცთა დაიწეროს, მარჯულ და მარცხულ არ მიმიხედავს და არც ერთისთვის არ მიმიკერძავს. არას შეტეობით და არას ჩემის გასინჯულობით ამის მეტი განზრახვა არა მქონია, რომ სამხთოსა და ცხოველ მყოფელისა სულისთვის, რაც ძალ მედვა, იმისის თხოვით და ვედრებით დამიწერია ჩემის შეილების გზების ჩვენება და ეს განწესება, რომ თავთავისი წილი მიმიცია და გამირჩევიან წილები გაურისთვის და გაურელლობისთვის, მიზეზები ჭეშმარიტნი და ნიშნები განცხადებულნი მათის უფლის სულიერისა და ხორციელის ქცეულებისა და მოქმედებისა, რომელიც სჯერთოს

ძმობისა და სხლობის რიგი რჩება და გაძლება და უფროს-უმცროსობა და ბატონობა და უფლისწულობა, სამართალნი და მათი სამჯობინარი სხობლო დამინახავს, ის საფუძველი დამიდგია, დამიწერია. თუ ეს ვისთვისმე შეკითხა, მე ამას ვეღარ შევიძლება და ვეღარც გავაკეთებდი და, თუ ხმა გამოსულიყო, ეგება დიდი შერევნაც მომხდარიყო და სულ მამეშლებოდა ეს დაწეობილება.

ვ) ახლა შეილთა ჩემთა და ერთა სამღვდელოთა და საერთოდ ერთობით და ერთ ხმობით ღმრისათვის ეს ჩემი აღწერილი განწესება ჭეშმარიტებით ისმინეთ და კიდევ მიიღეთ.

ზ) შეწევნითა ღმრისათა აწ იწეება ჩემის შვილების ერთობისა და თავად კერძის გარჩევა, თუ როგორი ერთობა დაიწერება და ან რომელსა და რომელთა რა აქვთ თავიანთი საკუთარი წილი, რომელიც ის იმათი საკუთარი ნარკები მამული ყველას მისცემია და აქვსთ, და ეს წილი და კერძი მათი ყველა აღმოჩენილი არის, რომ როგორ უნდა ერთად ძმობდნენ და ან თავისი წილი საკუთარი რა აქვთ განიხილი.

წ) ზირველად საერთოდ უნდა ჰქონდესთ, როგორც ჩვეულება არის, კარის ეკლესია ერთი ტფილისს, ერთი თელავს და ერთიც გორის ციხეში, რომ ეს ეკლესიანი ყველა ძმებისა საერთოდ არის და რომელიც მამისა და მამისა ჯვარნი, ხატნი და სიწმიდის იარაღნი აქვნდეს ყველა, რომელიც რომელსაც ეკლესიაში ყოფილიყოს, იქავ უნდა იყოს.

თ) იქნება რომ დროს მიხედვით ეს წმინდანი ეკლესიების ჯვარნი და ხატნი დროს მიხედვით და სიწმიდის იარაღნი თუნდა თავისთან შეინახონ და, თუ უნდათ, რომელსაც ეკლესიაში ენებოსთ, იქ შეინახონ ერთმანერთის თანხმობით და სამღვდელოს კაცის რიგის მიცემისა, და ეკლესიის საჭირებისა თავთავისის წილის სიბევრით და სიცოცხავით მებატონე და ძმები უნდა რიგს მისცემდნენ.

ი) უნდა დაიმარხონ ეს ჩემი განზრახვა ჩემმა შვილებმა, რომ ყოველს საუფლოს დღეს, ღმრის აშოროს, თუ ერთი რამ მიზეზი მძიმე არა ჰქონდესთ რა, ერთად იდღესასწაულებდნენ, რაოდენ შეეძლოსთ. თუ, ვინ იცის, ზოგნი გარედ საქმეზედ წარსრულნი იუვნენ, იმათ იქ იდღესასწაულონ.

იას) და აქვზდეს სსხლიცა ერთი მოდდო, რომ იმ დღესსწაუ-
 ლობის შედღკომად იმ სსხლში შეიურებოდნენ თავისის სსხლეულით
 და, თუ ვველას ნება იუოს, ვისიშე იქ დაზატრეება და მიწვევა თა-
 ვიანთ ნათესავის ან სხვისა, მი(ი)წვევდნენ და სადილობას იქა ჰყოფ-
 დნენ და, რაც იმ დღეს იქ დაიხარჯება, საერთო ხარჯი უნდა იუოს
 წილის ბევრობით და სიმცირით, რაც დაიხარჯებოდეს სსმედი და
 სსჭმელი გინა სსმდთოსი, გინა მკალობლისა, ანუ თამაშისა ვველა
 საერთო ხარჯი უნდა იუოს, ძმებისა და მებატონისა, როგორადაც
 წილი აქვსთ. როგორც ლხინი ნებავდესთ და შექტევა კეთილად, ისე
 შეექტეოდნენ, რომ ნიშანი გაუურელობის არის და, რაც ერთი სსხ-
 ლობისა და ერთობისა ოჯახის ხარჯი იქნება, ისიც წილობაზე უნდა
 გაიუოს. ბევრის წილის მქონებელმა ბევრი გაიუოს და მცირე წილის
 ჰატრონმან მცირე უნდა დახარჯოს ასე სსმართლით უნდა ეგნენ.

იბ) ჭთის მოწყალეობით თუ რომელმანშე ძმამ საერთოს ეკლე-
 სიებს გარდა თავთავისთვის ეკლესია აშენოს, სადიდებულად ჭთისა
 თავისის კარისა, თუ სხვაგან სადშე, ესეც ძმების დაკითხვით უნდა
 იქნას. და ამ კეთილ საქმეს ვერც ძმები დაუშლიან, მაგრამ, რომე-
 ლიც საერთო ეკლესიები აქვსთ, იმ ეკლესიიდან ვერას გამოიტანენ
 ახლის აშენებულის ეკლესიისთვის ვერც ხატსა, ვერც ჯვარსა, ვერც
 შესამოსელსა, ვერც წიგნსა და ვერც სიწმიდის იარაღსა. თავისის
 წილიდან უნდა შეამკოს ის თავისი ახალი აშენებული ეკლესია იმად-
 მაშენებელმა ძმამ. სხვას კელი არ ექნება არც ხარჯში და არც
 იმ საუდარში + თუ დასაშელი არ იუოს, უწმიდესი ნუ დაუ-
 შლის 0.

იგ) ციხებისაც ასე დაგვიწერია: ქალაქის ტფილისის ციხეები,
 გორის ციხე, სურამის ციხე, წირქოლის ციხე, ანანურის ციხე, ბო-
 ჭორმის ციხე და გრემის ციხე, რომ ამ ციხეებს ნარიულის ციხე-
 ებიცა აქვს და ნარიულები ცოტას კაცით შეინახება. ამ შვიდს ალაკს
 ნარიულებში საერთოდ კაცნი უნდა ეუენოსთ, რაერთიც მოუნდესთ,
 მცველათ და სხვა ციხეები და გალანები, რომ დიდრონი არიან,
 ქართლში, თუ კახეთში, ისინი ცოტას კაცით ხომ არ შეინახება, ის
 სათემო არის. დმერთმან ნუ ქნას, მძღაგრის მტერის შიშობა რომ
 იქნება დასახიზნავად ახლო სოფლების ხიზანი და ხალხი შევა; რო-

გორც დაჩემებული არის და განწყობული ისე უნდა შევიდნენ და დაიხიზნონ. თუ სახსრის დიდს გადავანსა და ციხეში ღვთის მოწყალეობით ხსალი ნარიყალა ააშენონ, ერთმანერთის შეკითხვით უნდა ააშენონ მეფემ და ძმებმა და, როგორც ნარიყალებში საერთო კაცის დაუენება დაგვიწერია, ხსალს აშენებულს ნარიყალაშიაც საერთო კაცი უნდა დააყენონ თავთავისის წილის შეხედულობით, სამართლით და გულ-დაჯერებულობით.

იდ) რაც ამ ჩემს შვილებს თავთავისთვის წილი აქვსთ მიცემული, ის ხომ თავიანთი კერძი არის. იმაში ვისაც უნდა, აჩუქებენ და ვისაც უნდა, ასესხებენ და ვისაც უნდა დაჭმობატიყებენ. სხვა ძმები არაფერის ვალის მქონებულნი არ არიან, მაგრამ ამისთანა საქმეში ძმები რომ ერთმანერთს შეეწივნენ, დასაშლელი არ არის; მაგრამ კანონად მე დამიდვია ასე და თითონ იცინა.

იე) სახსრებიდამ, სათავადოდამ და, თუ ეკლესიების დებულებაც არის რამე, რაც შემოსავალი იქნება, საქვეყნოს შენაწერს გარდასა + სამად გაიყოფდეს, ორი წილი მეფესა და მესამედი, რამდენი ძმანიც იყვნენ, იმათ 0. კიდევ ამავე ძმებში ესეც განიწიას, რომ, რაც და საიდანაც მეფეს ჯარიმა ერგებოდეს, იქიდანაც მეფეს ორი წილი, მესამედი ხუთმა ძმამ გაიყონ, როგორც ზემოთ დაგვიწერია იმ წესით.

ივ) ამავე ექვსის ძმის შვილებმა, რომელმაც სქესმა თავისმა მოწილემ ძმამ და იმავე სქესის სახლის კაცებმა გაყრა მონიდომონ, დაუშალონ ყველამ, თუ არ დაიშალონ, გაიყარნენ და თავიანთში საუფროსო, საშუალო და საუმცროსოც აიღონ ისე, როგორც თავადები ბარათებით გაიყრებიან + და ეს იმათი გაყრილობა, რადგანც მამული ცოტა ექნებათ, ადვილად და უშფოთრად შეიძლება და გაიყარნენ 0.

იზ) მეფეს თუ უფლის წულთ რომ უცხოს ქვეყნიდამ საერთო სტუმარი მოუვიდესთ და ეწვივნენ, თუ ის სტუმარი საქვეყნოსა და ძმათ საერთოს საქმეზედ არის მოსული, იმ სტუმარს ძმები საერთოდ უნდა დახვდნენ სმით, ჭამით, საჩუქრის მიცემით. ნახევარი ხარჯი მეფისა იყოს და ნახევარი ხარჯი სხვა ძმებისა, მაგრამ უფროს ძმის რომ აქვს საუფროსო და საუფლისწულთ ძმებზე ადებული, იმან ისე მეტი გაიღოს.

იწ) თუ ამისთანა კაცი იყოს, არ ამჯობინონ იმისი დახვედრა, თითონ იცინონ, მაგრამ შებატონე თუ ამჯობინებს, იმას დაუჯერონ იმისი ჩუქება და არ ჩუქება და თავთავის საკუთარს სტუმარს საკუთრად დაუხვდებოდნენ + უფლისფრით 0.

იო) როდესაც საქართველოს მეფეს თავისი შვილები გაუყრია, ის კი კარგის აზრის მქონებული იქნებოდა, მაგრამ იმისთანას გაერას იმისთანა ნასქმეებიც მოაქვს, როგორც მოხდომიათ, რომ ქართველთა და კახთ ერთმანერთში სისხლი დაუღვრიათ; ხან კიდევ ქართველთა ერთმანერთში, ხან კიდევ კახთ ბატონობისა და უფროსობისათვის რხლმები ჩამოფარდნიათ და ერთმანერთის სისხლი უღვრიათ და მე ამისთვის ჩემი შვილები ესრეთ შევყერთე სუკუნეთ და ასე გავჭყარე თავთავეთის წილით.

კ) შვილების მეცნიერებისთვის რომ ისწავლიდნენ ღრამატიკასა და რიტორებსა, და ფილოსოფიასა, და ლოდიკასა, და წერილსა, რომ მწიგნობრად დასარწმუნებელნი იყვნენ და, თუ ამასე მეტს მეცნიერებაში შევლენ და ისწავლიან, ის უმჯობესი იქნება, მაგრამ უამისობა კი არ იქნება. მე ჩემი მოვალეობა კი მომისხლეტია და თითონ იცინა. თავადებს ის მეცნიერება უფრო გამოადგებათ, სხვისაგან + რომ ისწავლან 0.

კა) კიდევ ეს განიწესა ამ ძმებში, რომ ამათ სახლში მოწყალეებითა ზეგარდამოთა, როდესაც რომლისაც ძმის სახლში ქორწილი იყოს, მეშატონემ ძმებს უბძანოს და განზრახვა ჰყოს, რაც იმ დანიშვნასა და ქორწილში ხარჯი დასჭირდეთ, ნახევარი მეშატონის უნდა იყოს და ნახევარი სხვა ძმებმა გაიღონ და, ვისაც შეწევს სხვა ქორწილში უნდაღვსთ, ის შეაწიონ.

კბ) მაგრამ უფველთვის ერთი განწესება დადვან, რომ ერთი ხარჯი იყოს ქორწილზე ვაჟებისაზე, მეტნაკლებობა ნუ იქნება, ეგრეთვე ქალებისაზე დაქორწილება, რასაც ხარჯის შანს დაზღებენ უფველთვის, იმ ქალების ქორწილზე, იმავე ხარჯს დახარჯევენ, რაც განწესებული იქნებათ. + ვაჟისა და 0 ქალის ქორწილის ხარჯი ერთს დროსა და ჟამზედ არის მიგლებული და შეძლებაზე, რაც შეეძლოსთ.

კგ) ღმერთმან აშოროსთ, მაგრამ ბოლოს უამისობა არ იქნება: რომლისაც ძმის სახლში მწუხარება შეიქნას, მეშატონემ და ძმებმა,

რაც ამჟღავნებს, ის ხარჯი გასწიონ. მებატონემ, როგორც ამჯობინოს თავთავისის წილის ხარჯით დახარჯონ. იმ ხარჯის გამორჩევაში იმ შეწუხებულს ძმას კელი არა აქვს. ძეები, რასაც მოუმზადებენ და მისცემენ შესაწევარს, იმას უნდა დასჯერდეს და, თუ ის შეწუხებული ძმა თავისის მიცვალებულისთვის მეტს რასმე დახარჯამს, ის თავისის წილიდამ უნდა დაიხარჯოს, ძეები კელს ვერ დაუჭერენ.

კდ) ვისი წასახურავი და შეწევნა უნდოდესთ, მებატონემ და ძებებმა თავიანთ წილის მზგავსად შეწევნა მისცენ. რომელსამე ძმას, თუ მეტი შეწევნა უნდოდეს, თავისის წილიდამ შეაწიოს იმ შეწუხებულს + ვინც იქნება 0.

კე) ქალი რომ გაათხოვონ, იმ ქალის მამა და დედამა, რაც შეეძლოთ, მზითევი მისცენ და მეფემ და სხვა ძებებმა უნდა შეაწიონ მართებულათ თავთავის წილის მეტობით და მცირეობით და მზითვის უუღუღი და მთახლე თავისის წილის მამულიდამ უნდა გაატანოს მამამ და დედამ და ძებებმა. სახსრისთან საქმე არა აქვსთ. სახსრისთან არც მეფესა აქვს კელი. მთახლის გამორთმევაში, თუ გამართავას, თავის საკუთარს წილს უნდა გამართავას.

კვ) ამ ძებებთა და ამთვან შთამოსრულთა შვილთა სასაფლაოები გაუოფილი არა აქვსთ უოველგან. სცა აქვსთ საბატონო მონასტრები და ეკლესიები ეგრეთვე საუფლისწულთებში ან უსაუფროსობში მონასტრები და ეკლესიები, ერთმანერთს ნუ დაუჭერენ, სდაც უნდოდეს თავისი მიცვალებული, იქ მიიღონ. ნურც მებატონე დაუჭერს და ნურც უფლისწულები, მაგრამ გვამსა და ალაგზე ჰკიდა. მებატონემ და ძებებმა გაარიგონ უწმიდესის შეკითხვით და ერთმანერთის ნებით, რომელიც გვამი უფრო უზატოისნესი იუოს, უფრო ჰატოისნესს ალაგს უნდა მიიღონ და, რომელიც საშუალია იმისთანას ალაგს უნდა და უმცროსისსაც კიდევ იმისთანას ალაგს და სადაზოს ნურას გზით ნუ აიღებენ, რომ მე დამიყენებია. + ზემოთ რომ უფროსი, საშუალი და უმცროსი მიხსენებია, ასაკისთვის დაგვიწერია, სხვას ნურას იფიქრებთ 0.

კზ) ნურც მებატონე, ნურც უფლისწული უერთმანერთოდ კაცს ნუ გააზატებენ, ნურც სახსრის, ნურც საუფროსოს, ნურც + საუ-

ფელისწუელას 0. ამისთვის რომ გაურიღნი არ არიან და ერთი სხ-
ლაბა აქვსთ.

კწ) სახსრო კაცს უფელისწუელები და ძმები და სხვლისკაცები
ნუ დაარბევენ უბატონოთ, ამისთვის რომ ერთი სხვლობა აქვსთ და
ერთნი არიან, საუფროსოსა + და საუფელისწუელისი 0. თითონ იციან
თავისის უმისა, მაგრამ, თუ უსამართლოთ ირბოდეს, მებატონე და
ძმებმა რომ დაუშალონ, მართებული იქნება და იმანაც დაუჯეროს და
სხვლისკაცებს სათნო ექოს, უმჯობესი იქნება და თავისი ნებაა, თუ
არა იქს, + მაგრამ, თუ არ დაიშადა, ცოდვაში ჩავარდება 0.

კთ) თუ რომელმაც ძმებში ერთმანერთში ძალა მოინდომონ და
მეორეს როგორმე ძალი დაემართოს წილსა და ზატვიში, ჯერ ძმები
მშვიდობას ეცადნენ, გარვიგონ მათი საქმე, განწმინდონ, თუ არ იქ-
ნას, სამდგდელოთი და სარდლებით ეცადნენ და გარვიგონ და გან-
წმინდონ, თუ არც იმითი დასცხრენ, რაც სახსრო უმანი არიან ჩვენ-
ნი + ქადაქი 0 მთისა, თუ ბარისა, ისინიც მოინმარონ, ძალა და
ნება ორივე ინმარონ და გაურიგებულს ნუ გაუშვებენ, ძალით გა-
რიგონ.

კუ) რომელსაც ძმის თავის წილათ ხდომილს მამულში ან ბალი
არა აქვს, ან ვენახი, ან წისქვილი, ახლათ თავისთვის გაიკეთოს,
მაგრამ რომელსამე უფრო აქვს და რომელსამე ცოტა, მაგრამ ნუ
გამოკვიდებიან ერთმანერთს და ნაკლებიან ახლა გაიკეთოს და მება-
ტონემ სახსროდამ ნახევარზე მუშა უშველოს, რაც მუშაობა მოუნდეს
ამ ზირველს გაკეთებაში. ნახევარი ხომ იმისმა მებატონემ უნდა
იმუშაოს, რომლისაც მამული არის, და ნახევარი მებატონემ; ზირველ-
სე მუშა მოახმაროს და მას უკან აღარ უნდა მოახმაროს, თითონ უნდა
გააკეთოს + რომელსაც ძმის მამული გაკეთებული დახვედრია, იმ
ახალ მოშენეს ძმის ზირველსე გაკეთებაში სახსროსავით შეძლებით
ისიც მოენმაროს 0.

კვ) ნუმც იქმნება ესე, რომელიმე სახლის კაცი უშვილო იყოს,
იმისი კერძი ემა და მამული სხვას სახსროს მზგავსად უნდა დაიდვას:
შემოსავალი ორი წილი ზატ(რ)ონისა იქნება, მესამედი სახლის კა-
ცებისა + თუ იმ კერძიდან და მამულიდან მეფესა და უფლის წუ-
ელებს საქმემ შეახვედროს, იმ მამულიდან ცოტ-ცოტა ბეგრობით გა-
ტ. I. 14.

ცემს შოინდომენ, ნება აქვს; თუ გამორთმევა იქნება, ცაცემაც უნდა იყოს 0.

ლბ) რომლისაც ძმის რიგზე იყოს იმისთანა, რომ ვერ წარმართებდეს მეფობას, თუ იმავე რიგში შემდგომი შვილი ან შვილი-შვილი იყოს, რომ შეეძლოს და არა სჭირდეს-რა ნაკლულებანება და არ იყოს სხეული, იმან მიიღოს და დაადგინონ მეფედ; თუ იმავე სქესში არც ერთი არ იზოებოდეს, იმის შემდგომს ძმის სქესში და[ა]დგინონ მეფედ და, თუ ამაზედ სამხთოსა და საეროსა ერთა შინა შერევნა შეიქნას საქართველოში და სხვასა და სხვას არჩევდენ, ნუ იყოფინ, თუ არ ისე, როგორც დამიწერია და როგორც გამიჩვენებია. თუ იმის სქესში არ იზოებოდეს, იმის შემდგომმა სქესმა მიიღოს შემოწერილისამებრ. ამას გარდა საქართველების დიდნი და მცირენი, თუ რომლისამე საქმით გაერივნენ და შეძალან რიგი, მეორედ მისვლას უფალსა ჩემის ცოდვის ზასუნი იმან მისცეს და ნურა კეთილი დაემართოს ღვთისაგან იმ გვამს, რომელიც მიზეზი შეიქნას; თუნდა სხვანი დიდად სჯობდნენ, მაშინც ზემოთ დამიწერია, ისე უნდა აღსრულონ და ის დასვან მეფედ, რომლისაც რიგი იყოს.

ლგ) კვალად გავამეორებ ამ ჩემის შვილების განწესებისას, რომ ჩვენის ქვეყნის სამართალს ვერ წაუვალა, როგორც სამართლები არის გაურისა და გაუეროებისა შეწევნითა ღვთისათა არც ერთი არ დამიგდა, ეგვლა აღმოჩენით არის დაწერილი თავთავისის საკუთარის წილებისაც და საერთოს წილებისაც და, თუ ეს ასე არ გამოერიგებინა, როგორც სხვას თავადებთ მამანი და ძმანი გაურილა, მაგრამ დღესაც კიდევ ღაზარაკი და შფოთი აქვსთ და ბევრს კიდევ ერთმანერთის სისხლი დაუღვრიათ, ამისთვის რომ შებატონეს და მისამართლეს ამ დროს მიზეზით და ან გაურჯელობით რიგინად და კარგის დაწყობით ვერ გაუერიათ და, რომელნიც კიდევ გაუერენი უოფილა ურიგად და უწესოდ და ერთმანერთის სისხლი უღვრიათ; ზოგა შურის და სხლის კაცის შფოთსა და სიმსუფვარეში შემთხვევის სიგული და ისე გარდაუვლიათ ეს სოფელი და ამისთანა სიბოროტეში დასაცილან და მე ამ ფიქრებისათვის ასე განვაწესე, როგორც დამიწერია.

ლდ) აბა, ვთქვათ, როგორ უნდა ამეღო ან საუფროსო, ან საუფლისწულო, თუ ამ ქვეყანაში ქალაქში, ქისიეში, თუშეთში, ქსანსა,

არაკვსა და ღიასხეში, ზირაქეთ და ზირიქით ოსებში, ხევსურეთში, ეაზახში, ბორჩხალოში, შამშადილში და კიდევ სხვას თათრებში, ეს შეუძლებელი იყო, ამისთვის რომ ესენი ასე არც გაიყოფოდნენ, არც შეიძლებოდა და მრავალი ხანიც გამოვიდოდა და, რომ კიდევ შეგვძლებოდა, მასუკან კომლუეულადც უნდა გაბარათუელიყო. უამისობა აღარ იქნებოდა და სინამდის ეს იქნებოდა, ეგების ხმალიც გაშიშვლდებოდა, სისხლიც დაიღვრებოდა და არცავის გამართვა შეეძლებოდა და ამ სიდიდე ქვეყანაში არც მომხდარა. აბა, მითხარ გონებათ ჩემო, როგორ სისწორით დაგვეთვალა, არას გზით არ იქნებოდა და ახლა, როგორც საერთოდ დაგვიდგია ეს ხსენებულნი ქართველი, სომეხი, თათარი ქართლისა და კახეთისა ქვეყნებში და სხვანი ქვემოხსენებულნი, ესენი ეველანი საუფროსოს და საუფლისწულოებს ვარდა სწოგადო ემანი არიან და შენატანე მეივე არის ამათი მბრძანებელი და მოქმედი და, რაც სახსოს შემოსავალი იქნება, თუ იმ შემოსავლიდამ შეწირულა აბა რამ იქნება, და ან რასაც მოხელენი აიღებენ, და ან იქიდან ჯამაგირის განწესება იქნება ვისმე სახსოს შემოსავლიდამ, ჯერ ესეები უნდა გარდაიდვას და, რაც დარჩეს, სმათ გაიყოს; ორი წილი მეივეს და შესამედი უფლისწულთ.

ღე) ტფილისა, კორი, ქისიეი, თუშეთი, ფშავი, ხევსურეთი, არაკვი, ქისნი, ღიასხეი, ქართლისა და კახეთის თათარი, ბორჩხალო-ეაზახი, ბაიანო-შამშადილი, შამქორი და, რაც ოსები გვევს, ამათში, როგორც ზეთ დაგვიწერია, არც საუფროსო შეიძლებოდა და არც საუფლისწულო დადგებოდა ვინმე და არც გამოერჩეოდნენ და ვაუბრებოდნენ ერთმანეთსა, ამისთვის ამაში არა მოხერხდებოდა-რა და, რაც ამ ზემოს წერილის წილების მაგიერები გამინენია და გამინიგებია და მიმიცია ჩემის შვილებისათვის თავთავისი წილი და ეს რომელიც ქალაქებისა და ბარისა და მთისა სახსოებისა დამიწერია, რომელიც სამეფოდ დადებული არის, ხომ ის არის; ეგრეთვე სადედოფლო და, რომელიც საუფროსოდ და საუფლისწულოდ აღმ-ჩენილი არის, ხომ ის არის და, რომელიც ჩემგან ახლა საკუთარის წერბლები[თ] კარიგებული არის, იმ კარიგებას დამიჯერებია და უნდა დასჯერდნენ და, რომელიც მიცემული არ არის, ის სამეფო არის, და იმ კარგემულმა სხსლამ, თათარმა, თუ სომეხმა, თუ ქართველმა მე-

ბატონეს მსახურს და, რაც იმათგან გამოვიდეს, სამათ გაიყოს; ორი წილი მეტატონეს და მესამედი უფლისწულთ. რომელიც ჩემგან მიტეპული არა აქვსთ ჩემს შვილებს, ჩემგან მიუტეპული ემა და მამული სახასო არის; თუ თითონ სხვა ქვეყნიდამ მოუყვანიათ და გარჯილან, ის იმათი იქნება და სხვას ძმებს კელი არ ექნებათ.

ღვ) სახასო და საუფლისწულო კაცი რომ გაქტეული იყოს, ეტადნენ, რომ საერთოდ მოიყვანონ, ასე სჯობს, თუ ის კაცი სხვათა კი არ ენებოსთ და არ მოვიდეს საერთოდ, და ის ერთი სასლისკაცი მოინდომოს საბატონუმთ, თუ ქვეყნას და საწმუნებებს უჯობდეს, მოიყვანოს იმან, რომლისაც ბატონუმთა მოინდომოს, და მოვიდეს იმასთან და ეუმოს და, თუ იმ კაცს არ შეეძლოს-რა არც ქვეყნის შემატება და არც დაკლება, თუ ქრისტიანი არ იყოს, ნუ მოიყვანენ.

ღზ) რომელმაც ჩემა შვილმა, ან შვილიშვილმა, ან ჩემა შთასრულმა ნათესავმა ერთმა; მეორემ, ღმერთმა ნუ ქნას, თუ მოკლას თავისის კელით ან სხვას მოაკვლევინოს რითაცდურით და ან მოწამლით, ან დაშავებით, ან კუდიანები რომ იქნებიან და თავიანთ ეშმაკის შემოდებულის წამლით, როგორცდაც ძველთაგან კერძმსახურთაგან უოფილა ჩვეულება, რომ კაცს წა[ა]ხდენენ, იმისთანას საქმიით მოუხერხონ რამე, და ან მოკლან, და ან წა[ა]ხდინონ, და და[ა]შაონ თავიანთ ნებით და ან სხვის ნების მიტეპით, და იმ ჩემის შთამოსულის გვარისგან, რომელიც ზემო დაწერილის ბრალების მოქმედი იყოს, იმასაც და იმის ამოფლსაც შერისხდეს ერთი ღმერთი სამგვამოვანი, წმიდა სამება, მამა, ძე და სული წმიდა, და იყოს შეჩვეულებული და დასჯილი აქაცა და მერმესაცა საუკუნესა, და ნუ მისცეს მას ნაყოფი თავის თავის გამოსადეგი და უოველივე, რომელიცა იმის ნება არ იყოს, ის ღმერთის უოვლად ძლიერმან ღმერთმან და, თუ მე დამიჯერებენ, ქვეყანამ ერთხმობით გა[ა]გდონ ამ ქვეყნიდამ შეჩვეულებული საუკუნოდ. იმ ბოროტის მოქმედის სხვაგან გაკდება ესე სჯობს, თუ მოკლამთ, თქვენ იცით, ღმერთმან უტოდო გამოფოსთ და, თუ არ მოკლამთ, ისიც თქვენ იცით, მაგრამ ასე კი უნდა წა[ა]ხდინოთ, რომ გაგქტესთ და სხვაგან მივიდეს ვისთანმე, გამოსაუენებელი აღარა იყოს-რა არც თავისთვის და არც სხვისთვის და,

თუ იმას შვილი ღარჩეს ვაჟი და კეთილ შრომაში იყოს, იმას თავისი მამის წილი არ დაეკარგოს, და ბატონობა კი აღარ ერგება იმის შთამომავლობას + და არც სახსოს შემოსავლის წილი () და ნურცა მისცემთ, რაგინდ კარგი იყოს. ამაებს სულ ჩემის შვილებისათვის და შვილის შვილებისათვის და ქვეყნის სისხლის უდენლობისათვის ვწერ, ჩემს თავს ვიფიცავ, სხვას არავის, ზევითაც ბევრჯელ დამიწერია + და იმ დამნაშავეს კაცის შვილს, თუ შეამცნით, რომ არგულობას და სიბოროტეში შესული იყოს და მეფისა და ქვეყნის საზიანოში, როგორც საქმე ღირდეს სისხლით, მეუემაც და სახლის კაცებმაც და ქვეყანამაც ასე კარდახდევინეთ, რომ სხვაგან გათრევა არ შეიძლოს 0.

ღ(ზ) რომელმაც ჩემს შვილმა, ანუ შვილიშვილმა, ან ჩემს შთამომარულმა ნათესავმა ეს ჩემი წერილი არ დაიჯეროს და სხვა სარწმუნოების შემძლებელს კაცს მიეკედლოს და წინააღმდეგად გამოჩნდეს და იმ საქმით თავის სახლის არეულობისა და სისხლის დაღვრის მიზენი შეიქნას, შერისხდეს მამა, ძე და სული წმიდა ღმერთი და, როგორც ძმის მგვლელისა და სახლის კაცის მგვლელისა დაგვიწერია, ესეც ისე უნდა იქმნას, იმ წესიდ დასაჯონ. თუ ასეთი მომშველებელი არა ჰქვანდეს და მორევა შეიძლოს, როგორც დამიწერია, სწორეთ ისე დამართონ.

ღთ) + მეფობა 0 ზირველად უფროს ძმას, მეორეთ მეორეს, მესამედ მესამეს, მეოთხედ მეოთხეს, მესუთედ მესუთეს, მე[ე]ქვსედ მე[ე]ქვსეს და მასუკან კიდევ მეორედ უნდა მოუბრუნდეს ზირველის ძმიდამ და კიდევ ისე უნდა ჩავიდეს მე[ე]ქვსეს ძმადის, უველამ ძმის შთამომავლობამ ასე უნდა ჩაირიგონ + მეფობა 0 და, თუ ის ერთი ჩამომავლობისა არ ვარგოდეს ან სნეულობითა, ან სხვა რიგად შეუძლებელი იყოს, თუ იმასვე სახლისკაცი ჰქვანდეს თავის წილში, იმას დაანებონ ქვეყნის დამტკიცებით და, თუ არა ჰქვანდეს თვისი უმცროსი ძმა და ნათესავი იმ [მე]ორეს სქეს[ს] იმის უქვემოეს მისცენ და ის მეფობდეს, სახამდის იცოცხლებდეს, და კიდევ, თუ გაუჩნდეს რამე ბოლოს და გაეზარდოს იმ დაწუნებულს თავის კერძო ოჯახში, ის გაამეფონ. მასუკან იმ დაწუნებულის მკვირად რომ იქდა მეოვედ იმის სქესს აღარ ერგება მეფობა, რადგან იმ დაწუნებულის

მაგიერად იჯდა შეფედ; სხვას სქესს უნდა მისცენ, იმას უკან, რომელიც იჯდა შეფედ, იმ სქესს, შემდგომად, რომელსაც ერგება რიგით, იმან მიიღოს შეფობა და ქვეყნის სამართლით და განსჯით და ძმების შემწეობით მიეცეს, და როგორც დამიწერია, კიდევ ისე ქმნან, თუ უნდას სხვად ხეირიანი, რომ ავი არ იყოს და სათაკილო ქვეყნისა, იმ დაწუნებულის კერძს სხვას შინა ნურას დროს რიგს ნუ მოუშლიან. ისევ იმ ზემო წერილისებრ კანონი, რიგს ნუ მოუშლიან. ჩემის ცოდვითამც განიკითხვის, თუ ეს მოშალას ვინმე, დამერტმან ის მოშალას ყოვლის კეთილისაგან.

ბ) რომელმაც ჩემს შვილებსა და შვილიშვილებსა შეფობა მიიღოს თავიანთ რიგზე ღვთისა და კაცის სამართლით სულ, როგორც ყოველს ქრისტიანობაში არის განწესებული, უნდა რომ ერთგულებაზე შეჭვივდნენ ყოველმა თავისმა საბატონომ უწმიდესამც და ყოვლისწულთაც, უნდა დაიფიცნენ ყოველთა სამღვდელოთა და ყოველთა თავადთა და აზნაურთა და გლეხთა, მაგრამ ფიცში ეს უნდა ჩაიტანონ, რომელაც შენს მამის ერეკლეს და შენს ჰანას ერეკლეს შენის ოჯახის, შენის ძმების და სხვას, ეკლესიისა და ან თავადთა, ან აზნაურთა და ან მოხელეთა და ან სხვას გლეხის კაცისა მთისა, თუ ბარისა, შენის ოჯახისათვის ის რიგი და განწესება, რომელაც დაუწერია, თუ იმისი დამჯერებულ და იმაზედ დამდგარი და მოქმედი იქნები, სრული შენი, როგორც მართებული არის, და ჭკუშარიტი ერდგულაც ვიყო და, რაც შემოძლიან, კიდევ შენის ოჯახისა და შენის ორგულისა და მტრისაც მტერი ვიყო და მოყვრისაც მოყვარე, და შენის ერდგულისაც ერთგული ვიყო და ჩემის შეძლებით კიდევაც ვეცადო, რომ მოვალეობისებრ ჩემისა გემსახურო და არც ორგული დავმალო და, თუ შენ მამის შენისა და ჰანას შენისა იმ განწესების განჩინებდ არც დაზდგე და წინააღმდეგად გამოჩნდე, როგორც ამაში განჩინება გვიწერია, როგორც ქართლისა, კახეთისა უფლისწულნი და უწმიდესნი და თავადნი და ყოვლად სამღვდელონი და სხვანი ერნი იქნებიან და იმოქმედებენ, მეც იმათთან ამხანაგი და მოქმედი ვიყო ჩემის შეძლებით, და, თუ არ დადგნენ ამ კანონებზედ ჩემნი შიასრულნი შვილნი და შვილიშვილნი, ნურც ძმები დაანებებთ თავსა და ნურც სამღვდელონი და ნურც ერნი, და ესევ განწესება აუბულებინეთ.

მა) და, როდესაც მეფედ დაჯდებოდ[ე]ს და ბატონობას მიიღებდეს კუროთხევით, თუ უკუროთხეობად, ეს ჩემნი შვილნი და შთასრულნი ნათესაობანი ჩემნი, მაინც უნდა შეჭვიცონ ეოველმან კაცმა, როგორც ზემოთ დამიწერია, და თვით იმ მეფემაც უნდა შეჭვიცონ თავის სახლის კაცებს და სამღვდელთა თავადთ, აზნაურთა და გლეხთა ეოველთა, როგორც შეეძლოს და, რადგენ შეძლოს, შეიყვაროს და უსამართლობით არ მოექცეს და სიუყვარულით მოექცეს, ეველას სწავლობდეს და, ვინც დამნაშავე იყოს, იმასევე შეძლებით გაშინჯოს და ქნას სამართალი და იქნებატ შეწყალებატ ზოგში მოხდეს; და ეს თავიანთზედ არის მიფარდნილი, სად და რომელზედ იქნება მისაღებულ, რაც იქნება და, სად შეწყალებატ იქნება, თვით ეოვლად ძლიერმან დემერთმან მისცეს თავისად სათნოდ მოქმედება.

მი) მეპატონემ, ვინც ქართველნი და კახნი არიან სამღვდელთანი და თავადნი, და აზნაურნი, და გლეხნი, თუ ჩემი მამაშვილობა გვამსთ, ისინი შეიყვარეთ, როგორც მამამან ტკბილმან და მოწყალებმან, როგორც ჰატვის ღირსნი იყვნენ, შეძლებათ, ნუ მოაკლებთ ჰატვისა და სიუყვარულს, თუ არგულება საწმუნოებისა თავის ქვეყნისა და მეფის ოჯახისა არ შეამცნიოთ, ნუ შეიბეზლებთ და, ვინც დააშაოს რამე თავის რიგზე, სამართლით რაც ღირდეს, უნდა მიაგოთ, თვარემ ქვეყნის წახდენა იმას შეუძლიან და კიდევ, ვინც საწმუნოებას და მეპატონობის ერდგულობაზე იდგეს, რადგენ შეიძლებოდეს, ნუგეში და წყალობა ნუ მოაკლდების მეპატონისკან და, რომელიც არ შეეძლოს მეპატონეს, ეს დასაზღურებელი არ არის და ნურც ის დაენდურება. ეს კიდევ სხვას მეფისთვისთანაც დამიწერია + რომელიც ქვეყანაზედ თუ მარტო მეფეზედ, თუ ერთს კაცზე ასეთი დამნაშავე იყოს, ის კაცი რომ არ დაეთმობდეს, ნუ დაუთმობენ; როგორც გადაახდევინებენ, თითონ იცინან მეფემ და მოსამართლემ ().

მგ) ამათაც ისე მართესთ თავისის მეპატონისა და ჩამომავლობისა, როგორც წმიდა ჰეტრე და წმიდა ჰავლე მოციქულნი და სადიდებულნი სამღთონი კაცნი და სოფლის განმანათლებულნი ბრძანებენ თავის მეპატონის ჰატვისა და ერთგულებას, და ეგრეთვე მეპატონისკან იმათს სიუყვარულსა და მსჯავრსა. ეს წმიდათ მოციქულთა სიტყვათა ორისაჲ კერძოს დიდად დასაწერებელი და მტკიცედ დასა-

ცველია და მეტ ასე კანონად უდებ, და შენახვა და დაცვა იმათი ვალი არის.

მდ) ჩემი შვილები და შვილიშვილები რომ ასე გამიშველებია, რომ რაც საუფროსო საუფლისწულო მიმიცია, იმაში ერთმანერთთან საქმე აღარა აქვსთ რა, ამაში ერთმანერთის არცაღას წილს შემოსვალში მისცემენ და ვერცავის იახლებენ, თუ არ თავისი წილისა და უმისაგან კიდე. გაუერთ ამითი გამიურია, რომ შოთის მიზეზი სულ დამისხნია საუფლისწულოსა, საუფროსოსა და სხვა, რომელიც ქალაქი, თუ შთა არის, ანუ ბარი სამეფო, იმ სამეფოში კი უნდა, როგორც ამაში განწესება არის თავადებისა, აზნაურისა და გლეხისა, ისე იმსახურონ + და იახლონ, როგორათაც და საიღამაც თავთავისი წილი გამიკეთებია იქილამ 0.

მე) საქართველოებში მეფედ სახლებშიაც და თავადების სახლებშიაც ასე ყოფილა, რომელნიც და რამდენნიც ძმანიც ყოფილან, ხან ერთის ძმის სახლში ყოფილა უფროსობა და ბატონობა, ხან მეორეში და, რამდენიც ძმანი ყოფილან, ისე რიგით ყოფილან, რომელნიც გაუყრელნი ყოფილან, როგორადაც ჩემს მამეულთ და დედეულთში ყოფილან და იყვნენ, რომელიც მრავალთ ახსოვსთ ეს საქმე და საქართველოს მოთხრობის წიგნებშიაც გვიწერია, და თვით მეტ მახსოვს ჩემს დროებში ჩემი მამეულნი და დედეულნი როგორც იყვნენ, და ბატონობდნენ, და მეფობდნენ, და გაუყრელნიც იყვნენ. ხან ერთმა ძმამ მიიღის მეუობა და უფროსობა და ხან მეორემ და კვრეთვე, რომელნიც ზირველნი თავადნი იყვნენ და არიან და კიდევ მათგანიც უმცირესნი არიან, იმათ სახლებშიაც ჩვეულება და რიგია, რომ რამდენიც უნდა ძმანი იყვნენ, ხან ერთი იქნება უფროსი და ბატონი თავის ოჯახისა და უმისა და ხან მეორე, და ხან მესამე ძმა, სანამდის გაიყრებიან, ეს არის რიგი და წესი, თვარემ, თუ ასე არ იყოს და სულ ერთის ძმის სახლში იყოს უფროსობა და ბატონობა, გინა მეუობა, ის სხვანი მას უკან იმის უმანი შეიქნებიან, და ეს დიდი უსამართლობა არის. თვით თუნდა ზირმშო იყოს, თუნდა შემდგომი, თუნდა კიდევ შემდგომი, ყველანი თავის წილს დაჯერებულნი უნდა იყვნენ, და მე ჩემის შვილებისა თავთავისის წილების მიცემა და გარჩევა გაუყრელობისა და შეყრის ნიშნები ამ მიზეზებისთვის გა-

ვაჩინე, რომ არ ზირივნენ და გაიყარნენ, რომ გაერთი არ წაიკიდნენ და სისხლი არ ჩამოუარდესო, და ქვეყანა ერთმანერთის არ შეასოცონ, და კიდევ მეორე მიზეზი გაერთი ბატონობა, შეფობა და თავადობა არ დამდაბლდეს და არ დასუსტდეს, და ამ სხლშიაც ძმების შთამომავლობა ერთის ძმისა მეორე ძმის უმად არ გახდეს და არ გავლახსადეს, და მე წესდებულება კიდევ ამისთვის დავდევი, რომლისთვის კიდევ სხვას მუხლებშიაც დამიწერია ისევ მიზეზები.

მე) რადგანაც ეს განჩინების წერილი მხოლოდ ჩემის შვილებისათვის და შთასრულთა ნათესავთა ჩემთათვის დაიწერა ამათის ერთობისა და გაუერთებლობისათვის და თავთავისის წილის გარჩევისათვის, რომ ამ ჩემ შვილთა და შთასრულთა ჩემთა ნათესავთა უმთვრთველობისათვის, რომ სხვა[ა] აზრი არა უოფილა-რა, რაც რამ ამ აზრებმა აზრი არ მოითხოვს, იმას გარდა სხვა რამ რიგები და ან აზრები რამ არც ამ ჩემი შვილებისა და არც საქვეყნო არა შემომიტანია რა და, რომელიც შემოვიტანე და დავსწერე, ისინი კი ეჭირებოდა ამ განწესებებს, და უამისობა არ იქნებოდა და იმიტომ დავსწერე, თავრემ სხვაც მრავალი გამოსაყენებელი არის ჩვენი და ჩვენის ქვეყნისა და იმისი დაწერა და განწესება, რომელსაც მეფეებს დამერთმან შეაძლებინოს და ან ნება ღვთისა იეოს, იმას განაჩინინოს და და[ა]წერინოს.

მე) ბეითაღმანი თავადისა და აზნაურისა მამულისათვის, თუ როგორ უნდა ქნან ძმებმა, ეს უნდა რომ ზირველად სხასოდ დაიდვას, როგორც საქართველოებში რიგი არის და მასუკან ბატონმა და ძმებმა, თუ ამჯობინონ გაცემა, გასცეს მებატონემ, და თუ იქილამ ფეშქაში შემოვიდეს რამე, ორი წილი მეფეს და ერთი ძმებს და, თუ იმ მამულზე ქვრივი და ობოლი ქალი დარჩეს, ქვრივმა რაც იმ მამულს შეძლება ჰქონდეს, თავისი სარჩო მართებულად სამართლით უნდა მიიღოს მებატონისაგან, როგორც მამის ჩემისაგან განწესებულია და ჩემგან საქართველოს სამართალში, ობოლსაცა და ქვრივსაც, ისე უნდა არჩინონ იმ წესით, როგორც არის განწესებული. თავადისა და აზნაურიშვილისა სხვა რიგად არის და გლეხისა სხვა რიგად არის.

მე) ეგრედვე თავიანთ საკუთარი უმა, რომ მონდომონ, ისიც ერთმანერთსა ჰკითხონ, ისე გააზატო[ნ] თავიანთ სამსახურში და

საქვეყნოს გამოსაღებში კი ვერ გააზატებენ 0. ეგრეთვე მამულის მიტემაშიაც კიდევ უმტკიცებ სამეფოსაც და სათავისთაოსაც ემასა და მამულს ნუ გასცემენ უერთმანერთოდ. ამში უფრო სიუვარული და-მტკიცდება და უერთმანერთოთაც გაცემა არ იქნება; თუ ერთსაც არის ძმას არ უნდოდეს, ნუ გასცემენ, თორემ ჩხუბი მოაქვს ამისთანას უთანხმობას. თუ ქვეყნის სამჯობინარი საქმე იქნება და მეფე მონ-დომებს და ცოდვა არ იუოს, სხვამ ძმამაც მონდომოს, მეფემ უბო-ძოს, რადგან სამჯობინარია.

მთ) მებატონემ უფლისწულს რაც სამსახური საქვეყნო თავის ძმას და სახლის კაცს უბძანოს, უნდა, რომ ვითარცა მეფესა და თა-ვის ბატონს, ეგრე დაუჯეროს სიმართლით და ერთგულებით თავი-სის ზირობისა და ფიცისაებრ.

ნ) თუ ვინმე დიდი მძლავრი ადღკეს და საქართველოსა და კა-ხეთის სამეფოებზე ქართველზე, სომეხზე და თათარზე მტერობით მოვიდეს, დაიჭიროს და დაიმორჩილოს, იმასთან, თუ შეიძლოს, ამ თავიანთ რიგის მოუშლელობას ეცადნენ დახარჯვით და სამსახურით, ეგების იმისი გული მოიმაღლიერონ და იმანაც ეს წერილი დამ-ტვიცოს, ან თავისგანი სხვა ამისი დასამტკიცებელი წიგნი გამოსცეს; თუ არ იქნას, თქვენ კი ამ წიგნის დამრღვევი ნუ შეიქნებით, მიზე-ზი რომ დმერთმან არ მოიკითხოს და მძლავრი, რასაც თავადა იქს, ღონე თუ იუოს და არ აქნევიროთ, დიად კარგი იქნება; თუ ღონე არ გექნებათ, რაც თითონ ენდომება, იმასა იქს და, თუ წინააღმდეგი შეიძლოს, ის თქვენ იცით.

ნა) რაც საერთო უმიდამ, რომელიც სამეფო არიან ქრისტიანე-ნი, თუ თათრები, ამათი შემოსავლიდამაც და ბაჟებიდამაც და ნაქურ-დალიდამაც, თუ სათავისთავოს უმიდამ ნაქურდალი და ნა[ა]კვაცარი შემოუვიდეს ჯარმა (ჯარი?) მებატონეს, სამათ უნდა გაიუოს: ორი წილი მებატონეს და მესამედი ძმებს. სამეფოსიც, საუფროსოსი და საუფლისწულოებისა 0 ბაჟებიც სამათ გაიუოფოდეს, — ორი წილი მე-ფეს და მესამედი უფლისწულთ.

ნბ) საიდამაც უმიდამ რაც რამ შემოვიდეს და, თუ ქველადგანევი მეფეთაგან ეკლესიის შეწირულია, ნურავინ იკადრებს იმის მოძლას, რომ ანანია და სანთიარა უნდა მოაგონოს და დაეკონ ის საძამარა

და უგზო ანგარება და, თუ რომელსავე ეკლესიას იმაში შეწირულობა არა ჰქონდეს რა, იმისმა უმამ რომ დაძალოს რამე, გარდახდევინოს მეუბე და მასუკან მებატონემ და უფლისწულებმან იცინან, თუნდა მართმევედნენ, ნება იმათი არის, უსამართლო სურათდეს სუ იყოს და სურც იქმონენ, სათავადოსი აუ რამ არის და ან რაც შემოსავალი იქნებოდეს საქვეყნოს გარდა, ისიც სამად გაიუფოდეს: ორი წილი მეუბეს, მესამედი უფლისწულთ.

ნგ) თავადები რომ არის საქართველოებში სამეფო, სადელო-ფლო, საუფლისწულო, ეს მე დამიყენებია, ურიგო საქმე არის და, რასაც ამისათვის მე დავსწერ, ეს უმჯობესი არის, ასე სცანიოთ, რომ ეს თავადები სულ სამეფო არის და მეუბემ ნახევარი იახლოს და, რაც უფროსი უნდოდეს სახლიდამ და ან რამდენიც უმცროსი უნდოდეს, იახლოს იმავე სამეფოს ნახევრიდამ; დელოფაღმაც იქილამ, რამდენიც ეპრიანებოდეს, იახლოს და იმისი ნახევრიდამ სახლის კაცებმაც თავანთ ნახევრის წილიდამ, რაც ეპრიანებოდესთ, იახლოს და, რაც თავადები არიან, ეკების იმდენს ხლებს, რომელსაც ერგება თავის წილში, რომ ცოტას ხლებს უნდოდეს, ცოტა იახლოს თავისის წილიდამ, ეს არა იქნება რა, მაგრამ, რაც თავის წილიდამ მეტი დარჩეს უხლებელი, თუ ნებადეს, სხვას სახლის კაცს აახლოს, თუ არ ნებადეს, თავისთვის იყოს ის თავადი + სულ ეველას ხლებს არც კი შეიძლება არც მეფისკან, დედოფლისკან და არც უფლისწულუბისკან, და არც იმ თავადებს უჯობსთ, რაც რომ შეიძლონ, ის იახლონ.

ნდ) ეგრეთვე ტფილისის სამეფოს ემისა გამოსადები, თუ მსასურების ხლებს ამავე რიგითვე დაგვიდვია და განგვიწესებია, მაგრამ ტფილისის ქალაქში ბევრის მსახურის გამოყვანა არ იქნება, ეკების ათი ან თხუთმეტი, ისინიც, ვინც აზატობენ, ისინი უნდა იყვნენ; სხვას მეტს სუ შემოიყვანენ, ამიტომ ხარჯისაც დასაკლისია და თითონ იმისი ოჯახი ავ ჩვეულებასა და დიდგულობასა დაქვეყვა, და თავის ალებ-მიცემასე აღარ იქნება, და წახდება არ უჯობს იმ საბრალოს.

ნე) რომელიც საქვეყნო და მტრისა, თუ მეზობლის ხარჯი იქნებადეს, ეველას უნდა შესწერდეს, სამეფოსაც, საუფლისწულოსაც, საუფროსოსაც, სადელოფლოსაც, საეკლესიოსაც, სათავადოსაც და სა-

ანსაურასაც; და იქნება, რომ ვაჭარსა და მოხელე კაცსაც ჰყვანდეს უმა, ის უმებიც უნდა საქვეურო გამოსაღებში გარიონ. თუ საერთოდ ქვეუროს ხიზანი გარიონ, ის ვაჭრის და ან გლეხის კაციც უნდა გარიონ, და იმისი ბატონიც იმ საქვეუროს ხარჯს ვერ გაექცევა, და სხვა, რაც თავის მებატონისა იმ ვაჭარსა და იმ გლეხს აძევს, იმას ხომ თავის მებატონეს ემსახურება, მაგრამ ამ ათს უმასთან ბატონს სასამსახუროდ საქმე არა აქვს, თუ საქვეურო[ო]ს გამოსაღებში ხიზანს არ გარევენ, არც ეს გლეხისა და ვაჭრის უმანი უნდა გარიონ, უსამართლო იქნება. თუ იმ ვაჭრებისა და გლეხების უმებს მამული აქვსთ, ხანდახან ცოტათი სოფელს უნდა შეეწოდნენ, თუ დიდად შეუძლებელი არიან და ჩანს მათი შეუძლებლობა, არა ეთხოვებათ რა. იქნება, ცოტა რამ შეეძლოსთ და საეკლესიოს კაცის, როცა თავაზის ილაჯი იყოს და ან ძველადგან ამ გვარებში თავაზა შეენახოსთ საქვეუროში, კიდევ თავაზა შეუნახონ. ეს ეჭირებოდა საქმეს, რომ დაგწერე. ამ საქმის დახმარაკს ბევრჯერ შეუწუხებივარ და ამისთვის დავზღვევ აქა ამ ეკლესიებისა: სადა და საიღამ ეს საქვეურო ხარჯი ადგებოდეს მეფის ბრძანებით, იმავე მებატონის საჩქარიდამ და იმის ბრძანების ნებით უნდა დაიხარჯებოდეს, რისთვის ამდგარა. ამასი მეფის მეტს კელი არავისა აქვს. იმან უნდა დახარჯოს და მოიხმაროს იმ საქმეზედ, რომლისთვისაც შეეწირა. ამ საქვეუროს გამოსაღებდამ სარგებელი იქნება, მეფის არის, ხარჯი, ზიანი იქნება, მეფის არის. არც დედოფალსა აქვს კელი, არც უფლისწულებს და არც სახლის კაცებს.

ნვ) თუ ნება ღვთისა იყოს და ამ სქესებიდამ შთასულთ არა მოაკლდესთ რა და გამრავლდენ, კიდევ იმ რიგზედ იყვნენ, რამდენიც ძმების ნათესაობაც შთასრულიყოს ამ ექვსი ძმებისა, ისევე ექვსზე იყოს რიგით მეფობა და ბატონობა. ღმერთმან ნუ ქნას, თუ დაკლება მოხდეს, რამდენიც სქესნი იყვნენ, ისე კი იმ რიგზედ იყვნენ, მე ამას ვამტკიცებ და დამიმტკიცებია, რადენათ მოწყალებითა ღვითსათა განმრავლდენ, მანც ასე სჯობს და ასე ქნან. თუ ვეღარ შეიძლოს ვერც თითონ იმ ჩემა შთამომავალმან და ვერც ქვეურომ, მასუკან ღმერთმან კეთილად განაგებინოსთ, ნება აქვსთ, მაგრამ ჩემიდამ შვიდ თაობამდინ კი როგორც ზემოთ დამიწერია, ისე უნდა დამტკი-

ცდეს, რომ ფიციო და წყევით დამიმტკიცებია; რომელმაც მოშალა, ის ფიცი იმისი იყოს.

ნ(ს) თუ ასე არ გამოერთებინა, ის მეორე ძმები გაურასი მოინდომებდენ, მასუკან სულ გაურასი ერთი მეორესე აღზდგებოდენ, და შეუსნდებოდენ ჯარნი და თავს გაუსვლეელი და შეუძლებელი იქნებოდა, რომ მშვიდობა ჩამოეგდო ვისმე, და მუდამ შოფოთი და სისხლის დაღვრა და სიკვდილი იქნებოდა, და მე ასე ამისთვის შვიდ თაობამდის, სდამდის ეველასი შვიდი თაობა არ შესრულდეს, ამავე წესზე უნდა იყვნენ. იმავე ფიციო და იმავე წესით და იმავე კანონით შეკრავს, და დამიმტკიცებია, და მასუკანაც ამას რჩევით დავსწერ; თუ დამიჯერებენ, სდამდის დვთის ნებით ეს ჩვენი გვარი და შთამომავლობა იყოს, რამდენიც დვთით რომ გამრავლდენ, ასევე სჯობს, რომ იყვნენ და, თუ ვერ შეიძლან და არ დამიჯერონ, თითონ იციან და ქვეყანამ, როგორც უფობდესთ, ისე ქნან და ისე განაგონ, მაგრამ შვიდ თაობამდისინ კი ამ განწყესების მოშლა არ იქნება და არ იქნება იმ ფიციოთ და იმ წყევით, როგორც ზემორე დამიწერთა.

ნ(წ) საქართოს სახსარებისთვის ასე გაფრთხილებულნი უნდა იყვნენ, რომ იმათ უსამართლო არა დაემართოსთ რა, თორემ თავთავის წილს უფროსმა და საშუაღმა ძმებმა და უმცროსმა რომ ესე ქნან, თავთავის წილს და კერძის კი გაუფრთხილდენ და დაიცვან და საქართო სახსარებს ძალი დაატანონ, ეს დვთის განმარისხებელი საქმე იქნება და ეველამ შეევემა და უფლისწულებმა რომ უსამართლოთ გაგლიჯონ, აღარც ძმებში მშვიდობა იქნება და გლეხი კაციც დაუფანტებათ, ამაზედ დიდად გაფრთხილდენ, რომ ამ განწყესების წინააღმდეგი არ შეიქნენ. რომელნიც ძმები ამისთანანი გამჩნდნენ, ისევე შეევემ და ძმებმა და ქვეყანამ მოაძლევიონ. როგორც მართებულია, ისე დააუენონ.

ქართულიდან რუსულად ითარგმნა საქართველოს მეფის ძის მირიანისკან ნოემბრის აგ, ქ-კს უწეს, რომ იქნება საეკლესიოს რიცხვისამებრ ჩღჟთ წელი.

ქალაქსა ტფილისს, სდედოფლოს ავლანბრის სასახლეში.

199. პირობის წიგნი მეფე გიორგი მე-XIII-ისა. მოქცეულია ზემო მოყვანილ ირაკლის განწესების ბოლოში.

1797, დეკემბრის 8. შირობები, რომელიცა მიუცნა აწინდელსა მეფესა საქართველოსასა გიორგის ძმებისათჳს თჳსისა მეფის ძეთა იულონისა და აღმასხანისათვის.

ქ. ღვთით ჩვენ ბატონისშვილი გიორგი თქვენ ჩვენს ძმას ბატონისშვილს იულონს და აღმასხანს ამ შირობებს გადავეთ, რომელიც ამას ქვეით სწერან:

ა) შირველი, ესე ჩვენი კელმწიფე მამა ღმერთმან მრავალს წელს გვიცოცხლოს, ყოვლითურთ მისის ბრძანების მოწმინდნი და დამამტკიცებელი ვიყვნეთ და ყოვლის ჩვენის შეძლებით სამსახურის მტდელნი.

ბ) მეორე, ესე ღმერთმან დიდს ხანს აცოცხლოს ჩვენი კელმწიფე დედა, დედოფალი დარეჯან. მანამდის ცოცხალი ბრძანდება, რაც დღეს მდგომარეობა აქუს, ამ ზატოვით და ამ თქმითი და ამ საქმეებით მოუშლელად ბძანდებოდეს.

გ) მესამე, ესე, რომელიც დღეს ჩვენი მამულები გვიჭირავს მეფის ერეკლეს ბრძანებით, ეს საუკუნოდ და სუბილის შვილად მოუშლელად გუქონდეს.

დ) მეოთხე, ღმერთმან დიდხანს აცოცხლოს ყუბელანი, მაგრამ საქართველოს მეფობა უფროს უმცროსობით ჩამორიგებით იყოს ძმებზედ.

ე) მეხუთე, ეს ჩვენი უმცროსი ძმები ჩვენთან მოვიყვანოთ, შემოვიერთოთ და, თუ რამ აკლდესო, სამართლიანის საქმით და შეძლებით შეუსრულოთ.

ვ) მეექვსე, ეს რომელიც ჩემნი შვილები არიან, იმათგანაც სათრიაფხანი იყავით, რომ ამ ჩვენს შირობებს არ ეწინააღმდეგონ და ყოვლისფრით იანმოკიდებულნი და დამამტკიცებელი იყუნენ.

ზ) მეშვიდე, ეს, რომელიც ჩვენის ოჯახის საზოგადო საქმე იყოს და ან საქვეუნოდ, ან ვისიმე და მოკერება ჩვენის ოჯახისა და ან კელმწიფეებთან, და ან ჩვენს მეზობლებთან ღაზარაკი ერთმანერთის შეკითხვით მოხდებოდეს.

(წ) მეგრე, რომელმაც ჩვენის აჯახის შვილმაც ამ ზირობის ქაჩისა მონდომოს, ჯერ დიდად ვეცადნეთ, რომ ისევე ამახედ მოვიყუანათ, თუ რომ არ იქნას და არ იქნას, მსუკან, რაც შეგვეძლოს, ჩვენი ძალი იმახედ უნდა მოვიხმაროთ ბატონმა დედოფალმა დედჩინებმა და ჩვენ სამთავ მძათ და, თუ რომელმანმე ჩვენმა ძმამ მეორის ძმის მამულის მიმსჯავრება მონდომოს, ეუსლანნი ამას მივსდგეთ და ნურას დავანებებთ და ის საქმე კიდევ შევანათო.

ეს რომელიც ზირობები თქვენ ჩემს ძმებმა მოხოვეთ, ამ ზირობაებს ეოფლად ძლიერის დვთის სხელით გაძლევ, რომ თუ თქვენ ჩემხედ არა იმტყუვნოთ რა, არცა რა მე თქვენხედ ვიმტყუვნა და არც ეს ზირობები გაგიტუხო. დეკენბრის წ, ქკს უზე, რომ იქნება ეკლესიურის რიცხვისა-მებრ ჩღუს გიორგი.

200. სიმტკიცის წერილი მიცემული მეფე გიორგი მე-XIII-საგან იულონისათვის. ეს წერილი მოქცეულია ზემო წერილის ბოლოში.

1797, დეკემბრის 8. სიმტკიცის წერილი, რომელიც მსუცია აწინდელს მეფეს საქართველოსსა გიორგის ძმის თვისისა იულონისათვის, დამტკიცებისათვის მისისა შემდგომად თვის საქართველოს სამეფოსა ზედა შემკვიდრედ.

ჩემო ძმავ, ბატონისშვილო იულონი! მე თქვენი ძმა გიორგი ამ წიგნს გაძლევ, რომ, როდესაც მე გარდავიცვალა, ჩემ შემდგომ შეივას შენ გქანდეს, შენი არის, ამას ჩემის ხელით გიმტკიცებ და ჩემის ბეჭდით. დეკენბრის წ, ქკს უზე; რომ იქნება ეკლესიურის რიცხვისამებრ ჩღუს წელი გიორგი.

201. სამძიმრის წიგნი მეფის ძის ფარნავაზისა, 24×13,8 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია მძიმე და წერტილები. სამძიმრის წიგნი მიწერილი უნდა იყოს გიორგი ერისთვის გარდაცვალების გამო 28 ოქტომბერს 1833 წელს ეს გიორგი ქსნის ერისთავი იყო და მისი ქალი ანნა ცოლად ყავდა ფარნავაზს და მიტომ ფარნავაზი სიძეთ იხსენიებს თავის თავს. ამიტომ წერილი დაწერილი უნდა იყოს

1833 — 34. წლებში. ნამდვილი ამ წერილისა „მომბის“ რედაქციას მოუვიდა ელისაბედ გრიგოლის ასულის საგინაშვილისაგადა ჩვენ იქიდან გადმოვსწერეთ. ნამდვილი პატრონის სურვილისამებრ გადაეცა წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნთ-საცავს.

1833 — 34.

ბრწყინვალეა თავადო,

მოწყაღეა კელმწიფეუ!

არა ვუწეო, თუ ვისდა შევასწორო ჟამი ესე გოდებისა და მწუნარებისა, ანუ რაბამი ხმა გლოვისა აღმოუტეო და ანუ ვითარ ცტრემლეულდე დაკვეთეულისა ამის საქმისაფის! გონებად მოვიდებ დღეს ჟამს მას სკოდებელსა და საბავთოსა განსვენებულისა მამისა შენისა აღსასრულსა, რომელი სწორ იყო მშობელისა მამისა ჩემისა აღსასრულისა, და რამეთუ ჩემდა ეგრეთ სწუხებულ და სკლოველ არს, ჟამი ესე არა არს ნამდვილ საკლუდეგან მწუნარება ჩემდა, ვითა დღე იგო, დღეს უბედურ ვიქმენ სანატრელისა მშობელისა მამისა ჩემისა აღსასრულითა. ვისა შევასწორო ესე არა თუ მისსა, სადაღო მოვიდნენ ცტრემლნი სკოდებელნი, არაფის არს ნუგეშის მტემელ ჩემდა და უმეტეს ადგილისა ამის ძლით, ვითარ შევრაცხო, რომელ არდა იუოს ტებელ მოუბარი ენა დედისა ჩემისა მზგავსისა, ვითარ დავსდვა არითვე გერძოდოთ თბლობა ბრწყინვალეებისა თქვენისა? ნეტარ თუმცა ვიყო მასლობელ თქვენდ[ა], რათა არა წერილით, არამედ ცხოველითა ხმითა განვაცხადო შინაგან მდებარე მწუნარება ჩემი, რადამე აღვიმსუბუქო მწუნარება ესე, რომელი ზედა დაერთო ჩემდა და დამძიმა უმეტეს მდგომარეობით ესე ჟამი ჩემდამო მწუნარებამან ამან, არა რა სხვა მექმნების თანა მკოვარ, კარხა მდუმრიად დინება ცტრემლთა, მაგრამ ეოველთა ამათ ზედა დამრთველი ვითხოვ, რათა აღსრულებულით თქვენ მწუნარება ესე არა წინააღმდგომებითა სამდომალსა ნებისათა, არამედ ეოველსავე ზედა მადლობითა მისითა.

მწუნარებით და მდაბლად მომხსენებელი საქართველოს
შეფის ქე და საკუთარი სიძე თქვენი ფარნავაზ.